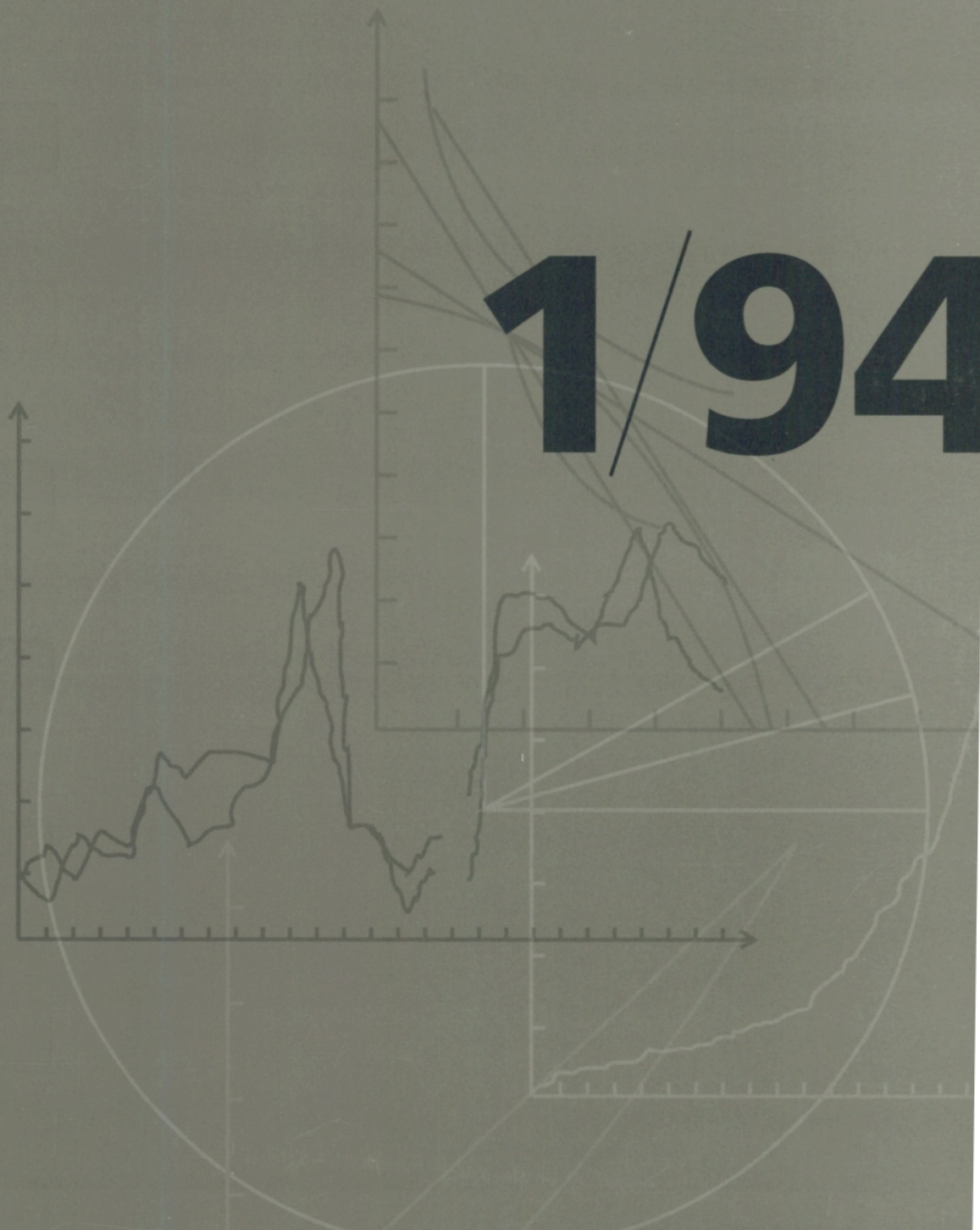

Økonomiske analyser

Statistics Norway

Statistisk sentralbyrå

Økonomisk utsyn over året 1993

- Foreløpige nasjonalregnskapstall for 1993
- Konjunktursituasjonen i Norge og utlandet
- Økonomiske utsikter for 1994 og 1995

Økonomiske analyser

1/94

Innhold	
Perspektiver	3
Internasjonal økonomi	5
Norsk økonomi	7
Utviklingen i 1993	7
Utsiktene for 1994 og 1995	9
Konjunkturutviklingen i utlandet	18
Internasjonale markedsforhold	33
Konjunkturutviklingen i Norge	40
Den økonomiske politikken	40
Bedriftene	44
• Olje- og gassutvinning	44
• Industri og bergverk	48
• Industriens konkurransevne	53
• Bygge og anleggsvirksomhet	58
• Elektrisitetsforsyning	60
• Primærnæringene	62
• Utenriks sjøfart	63
• Privat tjenesteyting	64
• Faktorinntekt, lønnskostnader og driftsresultat	65
Offentlig forvaltning	67
Arbeidsmarked	71
Lønns- og prisutviklingen	79
Husholdningene	82
Utenriksøkonomi og disponibel inntekt for Norge	86
Økonomisk-politisk kalender	89
Befolkningsutvikling	97
Tabell- og diagramvedlegg	101
Nye forskningspublikasjoner	142

Redaksjonen ble avsluttet onsdag 2. februar 1994.

Økonomiske analyser

Redaksjonen: Olav Bjerkholt (ansv.), Torstein Bye, Ådne Cappelen, Olav Ljones, Øystein Olsen, Tor Skoglund. **Redaksjonssekretær:** Wenche Drzwi (artikkelstoff), Lisbeth Lerskau (konjunktur-oversikter mv.). **Design:** Enzo Finger Design. **Trykk:** Falch Hurtigtrykk. **Redaksjonens adresse:** Statistisk sentralbyrå, Forskningsavdelingen, Postboks 8131 Dep., N-0033 Oslo. Tlf.: 22 86 48 06 / 22 86 49 74. Telefax: 22 11 12 38

Økonomiske analyser

utgis av Forskningsavdelingen i Statistisk sentralbyrå. Forskningsavdelingen ble opprettet i 1950 og har 90-100 ansatte. Ca. 45 prosent av virksomheten finansieres av eksterne oppdragsgivere, hovedsakelig forskningsråd og departementer. Avdelingen er delt i 4 seksjoner og ledes av *forskningsdirektør Olav Bjerkholt*.

- Seksjon for offentlig økonomi og personmodeller
Forskningsjef Olav Ljones
 - Skatteberegninger
 - Arbeidsmarked
 - Mikrosimuleringsmodeller
- Seksjon for økonomisk analyse
Forskningsjef Ådne Cappelen
 - Konjunkturanalyse
 - Makroøkonomiske beregninger
 - Likevektsmodeller
- Seksjon for ressurs- og miljøanalyser
Forskningsjef Knut H. Alfsen
 - Miljø og samfunn
 - Internasjonale energimarkeder
 - Olje- og energianalyse
- Seksjon for mikroøkonometri
Forskningsjef John K. Dagsvik
 - Konsument- og bedriftsarferd
 - Fordelingsanalyse
 - Økonometriske metoder

Standardtegn i tabeller	Symbol
Oppgave mangler	..
Tall kan ikke offentliggjøres	:
Null	0
Foreløpige tall	*

Økonomisk utsyn

Perspektiver

Ved inngangen til 1994 er det klare tegn til oppgang i norsk økonomi, etter det kraftigste og mest langvarige tilbakeslaget etter den andre verdenskrig. Hjulpet av et betydelig rentefall tok etterspørselen fra fastlands-Norge seg opp gjennom 1993. Situasjonen på arbeidsmarkedet syntes også noe lysere mot slutten av fjoråret og Norge har fortsatt en lav pris- og kostnadsvekst. Bortsett fra det vest-europeiske rentefallet, har utviklingen i verdensøkonomien i beskjeden grad bidratt til oppgangen. Vekstimpulsene har hittil kommet fra investeringene i petroleumsvirksomheten og en ekspansiv finanspolitikk, men nå er privat forbruk og investeringer i fastlands-Norge i ferd med å overta.

Denne utviklingen har sammenheng med en gradvis bedring av den finansielle situasjonen til foretak og husholdninger, etter låneeventyret på midten av 1980-tallet. Gjennom de senere årene har også lønnskostnadsnivået i Norge raskt nærmet seg nivået hos våre handelspartnere. Forholdene ligger derfor til rette for at norske produsenter skal kunne dra nytte av den innenlandske etterspørselsveksten og også være med på den oppgangen som mange venter vil komme internasjonalt.

Det er imidlertid skjær i sjøen. I tillegg til fortsatt uvisshet om den internasjonale oppgangen er den største usikkerheten for norsk økonomi knyttet til utviklingen i oljeprisen og dermed størrelsen på petroleumsinntektene fremover. Den omfattende utbyggingen av petroleumssektoren og den finanspolitiske ekspansjonen som er muliggjort av betydelige oljeinntekter på statens hånd, har i vesentlig grad medvirket til å opprettholde aktivitetsnivået i norsk økonomi. Samtidig har denne politikken gjort oss mer oljeavhengige. Utbyggingen av petroleumssektoren har brakt Norge frem i aller fremste rekke blant oljeeksporterende land. Dette er en utsatt posisjon med stor risikoeksponering for en høykostprodusent. Eksponeringen er de siste årene blitt forsterket av liberaliseringen av kapitalbevegelser i den del av verden Norge tilhører.

Tilbudsoverskudd i oljemarkedet og uvisshet om OPECs rolle fremover, bidro til at realprisen rundt årsskiftet 1993/94 falt ned mot det laveste nivået på tyve år. Toppunktet for norsk oljeproduksjon kan således komme til å falle sammen med den laveste realprisen for norsk olje noensinne. På noe sikt kan den globale etterspørselen etter olje igjen ta seg opp, og bidra til høyere priser og gevinst for land med gjenværende oljereserver. I et langsiktig perspektiv vil imidlertid petroleumssektorens bidrag til norsk økonomi uansett bli redusert, og det offentlige må på en eller annen måte kompensere for sitt bortfall av inntekter. Dette behovet kan komme på toppen av økte offentlige pensjonsforpliktelser knyttet til aldringen av befolkningen.

Lave oljepriser vil bidra til å øke et i utgangspunktet betydelig underskudd for staten, og dermed gjøre en tilpasning av finanspolitikken desto mer krevende. Oppsvinget i norsk økonomi er foreløpig ikke særlig sterkt og som nevnt i hovedsak drevet frem av innenlandske krefter. Myndighetene står derfor i en vanskelig valgsituasjon når det gjelder hvordan de skal reagere hvis oljeprisene holder seg lave utover våren. En finanspolitisk tilstramming nå kan dempe oppgangen. På den annen side kan det bli press på kronkursen eller rentenivået hvis myndighetene forholder seg passive. En mer markert konjunkturoppgang i utlandet vil tjene Norge godt i denne situasjonen. Norges handel er innidlertid i stor grad rettet mot de mindre ekspanderende industrilandene i verden, og i liten grad mot de nye industrialiserte økonomiene i sterk vekst.

Hverken EØS-avtalen eller den nye GATT-avtalen vil på kort sikt endre dette mønsteret; avtalene bærer først og fremst bud om ytterligere liberalisering av handel med varer og tjenester og økt mobilitet for kapital og arbeidskraft. Dette stiller økte krav til konkurransedyktighet for hele næringslivet. De tradisjonelle skjermingstiltakene norsk næringsliv har nytt godt av vil etterhvert miste sin betydning, og produktivitetsutvikling, kapitalkostnader og arbeids- og lønnsvilkår får økt betydning for konkurransevnen. De naturbaserte næringer vil fortsatt gi oss konkurransefortrinn på sine områder, men vil ikke i samme utstrekning som nå direkte kunne utnyttes til å støtte opp under annen næringsvirksomhet.

Trass i omfattende arbeidsmarkedstiltak og et rekordhøyt antall studieplasser er ledigheten i Norge på et meget høyt nivå historisk sett. Både det høye ledighetsnivået og nedgangen i arbeidsstyrken i de senere årene vitner om en betydelig ubalanse i arbeidsmarkedet. Det samme gjør veksten i antall langtidsledige. I en slik situasjon er det liten trøst i at ledigheten er vesentlig lavere i Norge enn i mange andre europeiske land. Det gjenstår også å se om endringene i internasjonale rammevilkår og noe større fart i økonomien kan gi muligheter for å komme tilbake til ledighetsnivået fra tidligere tider. Det er neppe noen stor grunn til optimisme om dette for de nærmeste årene.

Internasjonal økonomi

Mens det var sterk økonomisk vekst i andre deler av verdensøkonomien, spesielt i Asia, var OECD-området i 1993 inne i et alvorlig konjunkturtilbakeslag. For medlemslandene under ett er BNP-veksten fra 1992 til 1993 anslått til i underkant av 1 prosent. Konjunktursituasjonen var imidlertid temmelig forskjellig mellom ulike områder. Mens USAs økonomi viste klarere tegn til oppgang gjennom fjoråret, opplevde EU-landene samlet den svakeste økonomiske veksten siden den andre verdenskrigen. Nær nullvekst i japansk økonomi bidro også til å trekke den totale veksten i OECD-området nedover. For 1994 er konjunktursiktene for de vestlige industrilandene noe lysere; fortsatt lave renter i USA og Japan og synkende renter også i Europa vil stimulere den økonomiske aktiviteten. Veksten vil imidlertid bli moderat, og det ligger an til en fortsatt stigning i arbeidsledigheten, som for OECD-landene samlet kom opp i over 35 millioner personer i løpet av 1993.

Etter moderat oppgang gjennom de siste to årene, tok veksttakten i USA seg opp i 1993. En rekke konjunkturindikatorer viste sterk stigning i andre halvår i fjor, og ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall økte BNP med nær 3 prosent fra 1992 til 1993. Veksttakten i økonomien ventes å holde seg på dette nivået også i 1994. Det er i første rekke økt innenlandsk etterspørsel som har ført til en styrking av konjunkturrene i USA. Det sterke oppsvinget i 1993 fant sted for private realinvesteringer, som økte med over 11 prosent fra året før ifølge foreløpige anslag. Den sterke veksten har trolig sammenheng med et lavt rentenivå. De lange rentene, som anses som spesielt viktige for investeringsetterspørselen, falt markert gjennom første halvår i fjor. Mot slutten av 1993 begynte imidlertid rentene å stige

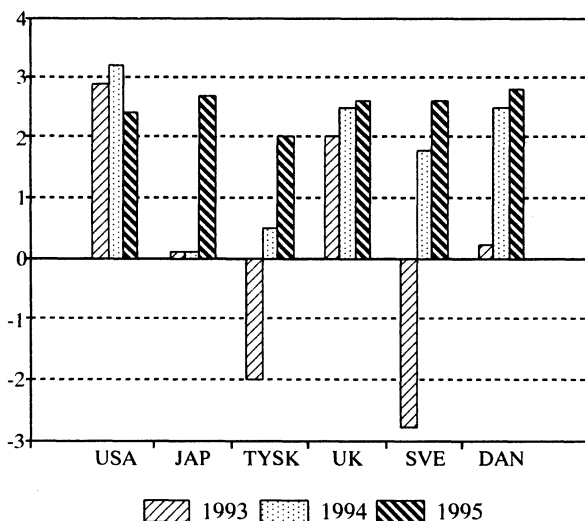
igjen, blant annet som en følge av oppsvinget i økonomien. Prognosene peker mot et kortsiktig rentenivå på nær 4 prosent i andre halvår 1994, mens de lange rentene trolig vil bli liggende på rundt 6 prosent.

Japan er inne i en uvanlig dyp lavkonjunktur. Den svake utviklingen skyldes i første rekke svikt i innenlandsk etterspørsel, med sterkt fall i private investeringer etter flere år med overinvesteringer og oppblåsning av eiendoms- og formuesverdier. Også privat konsum viste lav vekst fra 1992 til 1993, blant annet som følge av svak inntektsutvikling. Eksporten har de siste årene blitt bremset av appresieringen av yen; regnet i volum økte eksporten med bare 1 prosent fra 1992 til 1993, som er svært lavt etter japanske forhold. På grunn av svak utvikling også i importen hadde Japan likevel betydelige overskudd i utenriksøkonomien i 1993. Offentlig sektors finansielle stilling i Japan er sterk, og gir muligheter for å stimulere økonomien via finanspolitikken. På grunn av ustabile politiske forhold har det imidlertid vært vanskelig å enes om en målrettet ekspansiv politikk. Virkningene av de tiltakspakkene som hittil er lagt frem, ser foreløpig ut til å være beskjedne. Vekstimpulser fra offentlig etterspørsel samt boligmarkedet vil likevel bidra til at BNP-veksten tar seg noe opp i inneværende år.

I Europa fortsatte urolighetene på valutamarkedet utover i 1993. I månedsskiftet juli/ august kulminerte uroen ved at det ble avtalt utvidete svingemarginer mellom de gjenværende valutaene i ERM-systemet. Etter at EUs fastkursarbeid med dette i praksis brøt sammen, har fallende renter skapt et grunnlag for en gradvis bedring av konjunktursituasjonen i Europa.

BNP-vekst for utvalgte land

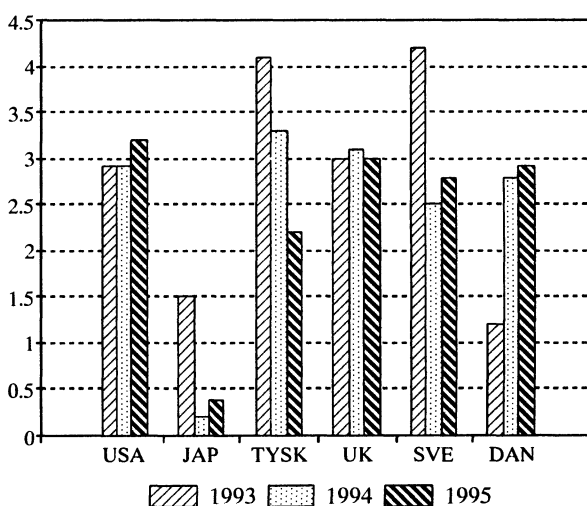
Prosent

Kilde: DRI og nasjonale kilder.

Vekst i konsumprisene

Prosent

Kilde: DRI og nasjonale kilder.

I *Storbritannia* ble rentene satt markert ned etter at landet forlot ERM-samarbeidet høsten 1992. Sammen med stimulansene til eksportindustrien fra depresieringen av pundkursen, har de lave rentene vært en viktig underliggende faktor bak det oppsvinget som har funnet sted i britisk økonomi. Fra 1992 til 1993 økte BNP således med 2 prosent. Arbeidsledigheten gikk også markert ned gjennom 1993, men målt som andel av arbeidsstyrken lå den ved utgangen av fjoråret fortsatt på rundt 10 prosent. En ytterligere nedgang i rentenivået vil trolig fortsette å stimulere etterspørsel og produksjon i inneværende år. Prognosene peker mot en nedgang i husholdningenes sparerate fra 1993 til 1994. Veksten i næringslivets investeringer, som har vært svak når en holder petroleumssektoren utenfor, ventes også å ta seg opp.

De vestlige delstatene i *Tyskland* opplevde i 1993 den sterkeste produksjonsnedgangen siden andre verdenskrig, med et fall i BNP på nær 2 prosent. Den innenlandske etterspørselen har blitt dempet av et høyt rentenivå og skatteøkninger, og i tillegg har appresieringen av tyske mark forverret konkurranseevnen til eksportindustrien. Nedgangen i aktivitetsnivået førte til en kraftig økning i arbeidsledigheten i løpet av 1993, og ledighetsraten nærmet seg 8 prosent mot slutten av fjoråret. Gjennom 1993 foretok Bundesbank en gradvis oppmykning av pengepolitikken med en rekke hver for seg beskjedne rentenedsettelse. Veksten i pengemengden avtok gjennom fjoråret, og det var også tegn til dempet inflasjonstakt. På bakgrunn av problemene i økonomien, og en varslet finanspolitisk innstramming, er det grunn til å regne med fortsatt nedgang i tyske pengemarkedsrenter, trolig ned mot 4,5 prosent mot slutten av inneværende år. Dette vil kunne trekke produksjonsveksten opp, men også i 1994 vil BNP-veksten bli svak - knapt positiv.

I de østlige delstatene har store inntekstoverføringer og statlige investeringsprogrammer gitt betydelige vekstimpul-

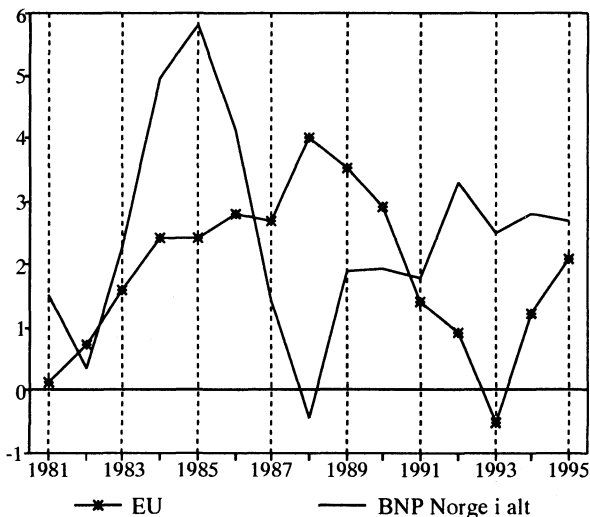
ser til økonomien. Fra 1992 til 1993 økte bruttonasjonalproduktet i faste priser med rundt 6 prosent. Økningen i arbeidsledigheten ser ut til å ha stoppet opp i fjor, på et nivå rundt 15 prosent av arbeidsstyrken. Med en rask opptrapping av lønnsnivået og fortsatt lav produktivitet har imidlertid den eksportorienterte delen av industrien problemer.

I *Sverige* falt samlet produksjon målt ved BNP med nærmere 3 prosent fra 1992 til 1993, etter negativ BNP-vekst også de to foregående årene. Utviklingen gjennom andre halvår i fjor kan imidlertid tyde på at nedgangen i svensk økonomi er i ferd med å stoppe opp. Det er i første rekke den eksportrettede industrisektoren som vokser. Denne utviklingen må ses i lys av bedret konkurranseevne for svensk næringsliv, etter depresieringen av svenske kroner og senket arbeidsgiveravgift. I tillegg har svensk industri orientert seg mot nye industriland i Asia, og økt eksporten betydelig til disse markedene. Innenlandsk etterspørsel utvikler seg fortsatt svakt. Privat konsum vil ventelig vise nullvekst i inneværende år, etter et fall på rundt 4 1/2 prosent i 1993. Mest markert er imidlertid svikten i boliginvesteringene, hvor prognosene peker mot et fall på nærmere 50 prosent fra 1993 til 1994. Arbeidsledigheten i Sverige økte med nesten 3 prosentpoeng fra 1992 til 1993, til over 8 prosent.

I *Danmark* har veksttaket i økonomien avtatt siden 1990, og foreløpige nasjonalregnskapstall viser nær nullvekst i BNP fra 1992 til 1993. Forholdene ligger imidlertid nå til rette for et klart økonomisk oppsving i inneværende år. Hoveddrivkraften bak oppgangen ventes å være innenlandsk etterspørsel, stimulert blant annet av den økonomiske tiltakspakken som ble lagt frem i mai i år. En forventet sterk vekst i husholdningenes disponible realinntekter vil trolig føre til en betydelig vekst i privat konsum fra 1993 til 1994. I tillegg ventes viktige vekstimpulser fra økt boligbygging og en forsering av offentlige investeringsprosjekter.

Mot slutten av 1993 falt *oljeprisene* betydelig, til under 14 dollar per fat rundt årsskiftet. Prisedgangen hadde sammenheng med et forholdsvis betydelig tilbudsoverskudd, både som følge av en svak etterspørselsutvikling og vekst i produksjonen, blant annet i Nordsjøområdet. I tillegg har OPEC-landene ikke vært villige til å redusere sitt tilbud av råolje, og flere av landene har i perioder produsert over avtalte kvoter. Med den nåværende markedssituasjonen kan det se ut som om oljeprisene vil bli liggende på et lavt nivå gjennom vintermånedene i år. Et forventet konjunkturoppsving internasjonalt vil trekke i retning av et noe strammere oljemarked. Avgjørende for prisutviklingen på noe lengre sikt er likevel hvilken strategi OPEC legger seg på. Spesielt er det stor usikkerhet knyttet til hva som skjer når Irak igjen får innpass som oljeeksportør. Offisielle OPEC-kilder har signalisert at andre medlemsland da vil måtte redusere sin produksjon tilsvarende. Men tidligere erfaringer skaper tvil om dette vil skje fullt ut.

BNP-vekst i Norge og EU
Årlige vekstrater

Kilde: SSB og Concensus forecast.

Norsk økonomi

Utviklingen i 1993

Ifølge foreløpige tall fra det kvartalsvise nasjonalregnskapet (KNR) økte etterspørselen fra fastlands-Norge med 1,5 prosent fra 1992 til 1993. Til tross for at veksten var lavere enn året før, representerer likevel 1993 trolig et vendepunkt i konjunkturforløpet. Spesielt viste husholdningenes etterspørsel klare tegn til oppgang gjennom andre halvår i fjor, mens utviklingen i første halvår bar preg av tilpasningen til økningen i momsen fra 1. januar. Veksten i privat konsum er foreløpig anslått til 1,7 prosent.

Bak oppsvinget i husholdningenes etterspørsel ligger et samspill av flere faktorer. Gjennom flere år har et historisk sett høyt nivå på husholdningenes netto finansinvesteringer bidratt til vekst i deres nettofordringer. Ved utgangen av 1993 var nettofordringene som andel av disponibel inntekt tilbake på nivået fra perioden før dereguleringen av kredittmarkedet. Den markerte rentenedgangen gjennom fjoråret ga en vridning i relative priser i favør av realkapital. De første virkningene av dette ble tydelige i boligmarkedet allerede tidlig på året, da prisene på brukte boliger begynte å stige. Prisoppgangen fortsatte gjennom 1993 og bidro etterhvert til oppsving i boliginvesteringene.

Til tross for sesongjustert oppgang gjennom fjoråret, gikk investeringene i fastlands-Norge moderat ned fra 1992 til 1993. Det var en nedgang i investeringene i tjenesteytende næringer, mens investeringene i industrien og andre vareproduserende næringer viste svak vekst. De påløpte investeringene i oljevirksomheten økte med nærmere 19 prosent i fjor, til et nivå tilsvarende i underkant av 60 prosent av investeringene i fast kapital i fastlands-Norge. Oppgangen i disse investeringene representerte en etterspørselsimpuls tilsvarende 1,2 prosent av samlet BNP.

Markert sesongjustert oppgang i 4. kvartal i fjor bidro til at veksten i eksporten av tradisjonelle varer ble 2,7 prosent i volum fra 1992 til 1993. Eksporten av tradisjonelle varer utenom energivarer har sesongjustert vist klar oppgang gjennom de fire siste kvartalene, til tross for en svak utvikling i markedene for norsk eksport. Nedgang i tjenesteeksporten målt i faste priser førte til at samlet eksport vokste svakere enn den tradisjonelle vareeksporten, til tross for en fortsatt betydelig vekst i eksporten av råolje og naturgass.

Både samlet import og importen av tradisjonelle varer har de siste årene vist relativt markerte svingninger rundt en svakt stigende trend. Samlet import vokste i 1993 klart sterkere enn importen av tradisjonelle varer. Dette henger først og fremst sammen med markert vekst i oljerelatert import og i importen av skip, men utviklingen i tjenesteimporten bidro også.

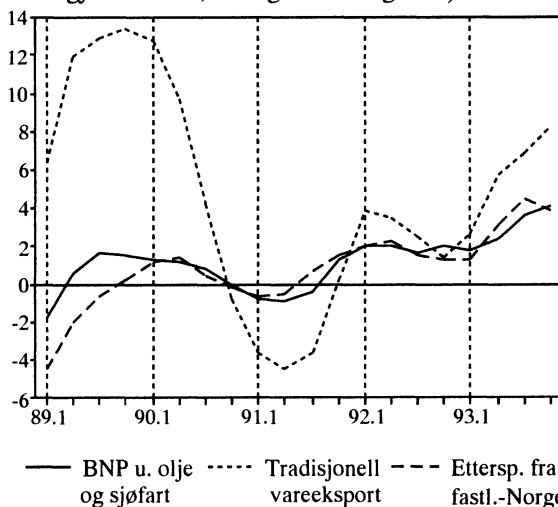
BNP for fastlands-Norge økte med 2,2 prosent i fjor, noe over veksten i etterspørselen fra fastlands-Norge. Denne forskjellen i vekstrater må ses i lys av oppgangen i den tradisjonelle vareeksporten gjennom året. Det var påtakelig oppgang i produksjonen i primærnæringene, mens industriproduksjonen økte noe svakere enn gjennomsnittet. Som følge av oppgangen i byggeaktiviteten var det et markert oppsving i produksjonen i bygge- og anleggsvirksomheten i 4. kvartal i fjor, men for året under ett ble veksten beskjeden. Med fortsatt klar vekst i oljeproduksjonen økte BNP i alt sterkere enn BNP for fastlands-Norge.

Utviklingen i arbeidsmarkedet gjennom 1993 underbygger oppfatningen av omslag i fastlandsøkonomien. Sesongjustert var det en forsiktig vekst i tallet på sysselsatte i de tre siste kvartalene i fjor, selv om økningen ikke var sterk nok til å gi oppgang i sysselsettingen på årsbasis. Arbeidsledigheten, som økte markert fra 1991 til 1992, viste også klare tegn til utflating og endog nedgang mot slutten av fjoråret. På årsbasis ble det likevel en oppgang i ledigheten på 0,1 prosentpoeng, til et nivå på 6 prosent av arbeidsstyrken.

Konsumprisindeksen økte med 2,3 prosent i fjor. Som en følge av valutakursutviklingen etter at kronen ble gjort flytende i desember 1992, lå prisveksten på importerte konsumvarer gjennom hele 1993 over den gjennomsnittlige prisstigningen. Lønn pr. timeverk gikk opp med 2,7 prosent i fjor. Med en vekst i arbeidsproduktiviteten i industri-

Underliggende tendens

(Prosentvis volumvekst fra foregående kvartal i glattet, sesongjustert serie, omregnet til årlig rate.)

Kilde: SSB.

en på om lag 2 prosent, en reduksjon i arbeidsgiveravgiften på 2,4 prosentpoeng og en effektiv depresiering av norske kroner på 3,2 prosent bidro dette til en vekst i lønnskostnadene pr. produsert enhet regnet i felles valuta som var nærmere 5 prosentpoeng lavere i Norge enn hos våre viktigste handelspartnere.

Rentesatsene i det norske pengemarkedet falt med om lag 5 prosentpoeng fra januar til desember i fjor. Nedgangen i de korte rentene var klart sterkere i Norge enn i ECU-området, og kapital- og pengemarkedsrentene i Norge ligger nå

på samme nivå, som eller lavere enn tilsvarende tyske renter. Nedgangen i finansinstitusjonenes innskudds- og utlånsrenter har også vært betydelig.

Driftbalansen overfor utlandet viste et overskudd på 17,8 milliarder kroner i 1993, det samme som året før. Lav oljepris mot slutten av året bidro til at overskuddet på handelsbalansen ble lavere i 1993 enn i 1992, men underskuddet på rente- og stønadbalansen ble tilsvarende redusert.

Konjunkturtendensene i hovedtrekk

Vekst fra forrige periode der ikke annet fremgår. Prosent

	1992	1993	Sesongjustert			
			93.1	93.2	93.3	93.4
Realøkonomi						
Privat konsum	1,8	1,7	-1,2	1,3	2,7	-0,8
Offentlig konsum	4,6	2,2	1,3	-2,3	3,9	0,9
Bruttoinv. i alt	-3,0	9,1	2,3	-3,1	24,4	-12,1
-fastlands-Norge	0,8	-0,7	-13,5	8,5	2,4	4,6
-påløpte oljeinvesteringer ¹⁾	8,6	18,8	13,2	-4,9	47,7	29,2
Etterspørsel fra fastlands-Norge ²⁾	2,3	1,5	-2,5	1,3	3,0	0,5
Eksport	6,1	1,9	-3,6	6,3	-2,0	4,8
-råolje og naturgass	10,8	5,6	-2,7	7,3	-4,5	14,7
- tradisjonelle varer	4,1	2,7	-1,7	5,6	-1,3	4,9
Import	2,2	3,6	-1,0	5,2	7,7	-6,4
- tradisjonelle varer	4,2	1,6	-2,8	1,9	7,2	0,7
Bruttonasjonalprodukt	3,3	2,5	-1,2	0,6	2,7	1,9
- fastlands-Norge	2,0	2,2	-0,8	-0,0	1,6	1,7
Arbeidsmarkedet³⁾						
Utførte timeverk	-0,2	0,1	1,0	0,1	-0,3	-0,1
Sysselsatte personer	-0,3	-0,0	-0,3	0	0,5	0,5
Arbeidsledighetsrate, nivå	5,9	6,0	5,9	6,2	6,1	5,6
Priser						
Konsumprisindeksen ⁴⁾	2,3	2,3	2,5	2,5	2,2	1,9
Eksportpriser trad. varer	-6,7	0,3	1,4	0,6	-0,9	-2,1
Importpriser trad. varer	-1,9	0,5	1,3	-0,8	1,2	-0,0
Utenriksregnskap						
Driftsbalansen, milliarder kroner	17,8	17,8	5,4	7,2	3,7	1,5
MEMO (justerte nivåfall):						
Pengemarkedsrente (3mnd. NIBOR)	11,5	7,2	9,4	7,4	6,1	5,6
Gjennomsnittlig lånerente ⁵⁾	13,6	11,6 ⁶⁾	13,2	11,9	10,6	9,7 ⁶⁾
Råoljepris i kroner ⁷⁾	120,9	122,4	127,5	126,2	122,0	113,9
Industriens effektive kronekurs (1992=100)	100,0	103,2	101,6	102,3	104,4	104,4

1) Vekst fra samme periode året før.

2) Privat konsum + offentlig konsum + bruttoinvesteringer i fastlands-Norge.

3) Kvartalstallene er beregnet ut fra sesongjusterte månedstall

4) Prosentvis vekst fra samme periode året før.

5) Husholdningenes lånerente i private finansinstitusjoner.

6) Anslag.

7) Gjennomsnitt norsk oljeproduksjon.

Kilde: SSB.

Utsiktene for 1994 og 1995

Anslag for den makroøkonomiske utviklingen i 1994 og i 1995 er gjort ved hjelp av SSBs makroøkonometriske kvartalsmodell KVARTS, med utgangspunkt i de foreløpige nasjonalregnskapstallene for 1993. Anslagene for 1994 ligger nær opp til fremskrivningene presentert i Økonomiske analyser nr. 9 i desember i fjor. I tillegg presenteres her anslag for 1995.

Etterspørselsveksten i fastlands-Norge, som var moderat i 1993 sett under ett, tar seg ifølge beregningene opp både i 1994 og 1995. Vekstimpulsene fra utlandet forventes også å bli sterkere de neste to årene. Arbeidsledigheten vil dermed avta noe gjennom disse årene. Moderat lønnsvekst og den sterke rentenedgangen gjennom 1993 bidrar til at konsumprisveksten i 1994 blir lavere enn i 1993, til tross for noe høyere importprisvekst. I tillegg til prisimpulser fra utlandet bidrar den innenlandske konjunkturoppgangen til en noe høyere pris- og lønnsvekst i 1995.

Valutakurser og rentesatser

De svake utsiktene for tysk økonomi vil medvirke til at de korte rentene i Tyskland vil fortsette å falle gjennom inneværende år, og dermed dra rentene i andre europeiske land videre ned. Med lavere prisstigning i Norge enn i ECU-området og utsikter til ytterligere forbedring av driftsbalansen ligger det an til at de norske pengemarkedsrentene fortsatt vil holde seg under de tyske, og dermed kunne komme ned i om lag 4 prosent rundt årsskiftet 1994/95. Deretter anslås det kortsiktige rentenivået å holde seg relativt stabilt gjennom 1995. Utviklingen i pengemarkedet vil bidra til ytterligere nedgang i finansinstitusjonenes utlåns- og innskuddsrenter. Den gjennomsnittlige renten på husholdningenes lån i private kredittinstitusjoner ventes å gå ned fra noe under 10 prosent ved utgangen av 3. kvartal i fjor til i overkant av 7 prosent i løpet av 1995.

Rentenedgangen i Europa i 1994 er antatt å føre til en moderat styrking av dollar overfor europeiske valutaer. Med stabil kronekurs overfor ECU fra 1. februar 1994 vil norsk industris effektive kronekurs svekke seg med om lag 2 prosent i år mot vel 3 prosent i fjor.

Økonomisk politikk

Anslagene for ressursbruk i offentlig forvaltning tar utgangspunkt i Salderingsproposisjonen for 1994. I 1994 har vi forutsatt en vekst i offentlig konsum på 2,3 prosent, om lag uendrede reelle skattesatser samt noe lavere reelle avgiftsøkninger enn i de foregående årene.

For staten innebærer anslagene nær nullvekst i konsumet og en nedgang i investeringene på 8,5 prosent. For kommunene er det lagt til grunn en vekst i konsumet på knapt 3,5 prosent og investeringsvekst på 5 prosent i 1994.

For 1995 er det for staten lagt til grunn om lag samme vekst i utgiftene som i 1994, mens vekstanslaget for kommunale konsumutgifter er redusert til knapt 2,5 prosent ut fra en antakelse om noe lavere vekst i statlige overføringer. Investeringsveksten i kommuneforvaltningen antas imidlertid å fortsette som i 1994, mens den er redusert i staten.

Petroleumssektoren

De påløpte investeringene i petroleumssektoren økte med om lag 19 prosent fra 1992 til 1993 til et nivå som tilsvarer nær 8 prosent av verdiskapningen (BNP) i Norge. Basert på tall fra SSBs siste investeringsundersøkelse ser det nå ut

Utviklingen i noen økonomiske hovedstørrelser

Prosentvis endring fra året før der ikke annet framgår

	1993 Regnskap	1994		1995	
		SSB	NB ¹⁾	FIN ²⁾	SSB
Realøkonomi					
Privat konsum	1,7	3,1	2 3/4	2,3	3,1
Offentlig konsum	2,2	2,3	2 1/4	2,3	1,7
Bruttoinvesteringer i alt	9,1	4,7	1 1/4	-0,6	1,9
- fastlands-Norge	-0,7	4,6	3	2,2	7,0
-Påløpte oljeinvesteringer	18,8	-1,2	-5 1/2	-6	-8,4
Etterspørsel fra fastlands-Norge ³⁾	1,5	3,1	1,7	2,3	3,3
Eksport	1,9	4,7	5 3/4	3,9	4,2
-råolje og naturgass	5,6	8,7	11 3/4	9,2	2,1
- tradisjonelle varer	2,7	4,7	3 3/4	3,5	5,1
Import	3,6	5,6	3 3/4	1,5	4,6
- tradisjonelle varer	1,6	5,8	..	3,0	4,6
Bruttonasjonalprodukt	2,5	3,0	3 1/2	2,8	2,6
- fastlands-Norge	2,2	2,2	2 1/4	1,9	2,5
Arbeidsmarked					
Sysselsatte personer	-0,0	1,1	3/4	0,8	1,4
Arbeidsledighetsrate (nivå)	6,0	5,7	6	6	5,4
Priser og lønninger					
Lønn pr. timeverk	2,7	2,7	2 1/2	2	3,6
Konsumprisindeksen	2,3	1,4	2	1 1/2	2,0
Eksportpris trad. varer	0,3	1,3	2	2,0	6,1
Importpris trad. varer	0,5	2,0	3	2,0	3,5
Utenriksøkonomi					
Driftsbalansen milliarder kroner	17,8	19,9	29	36,0	30,6
MEMO:					
Pengemarkedstrente (nivå)	7,2	4,5	3,9
Gjennomsnittlig lånerente (nivå) ⁴⁾	11,6	8,8	7,3
Råoljepris i kroner (nivå) ⁵⁾	122,4	120	125	120	127,5
Internasjonal markedsvekst	-1,1	4,8	5,8
Industriens eff. kronekurs ⁶⁾	3,2	2,8	0

1) NB: Anslag fra Norges Bank desember 1993.

2) FIN: Anslag ifølge Finansdepartementet, Salderingsproposisjon 1993.

3) Privat konsum + offentlig konsum + bruttoinvesteringer i fastlands-Norge.

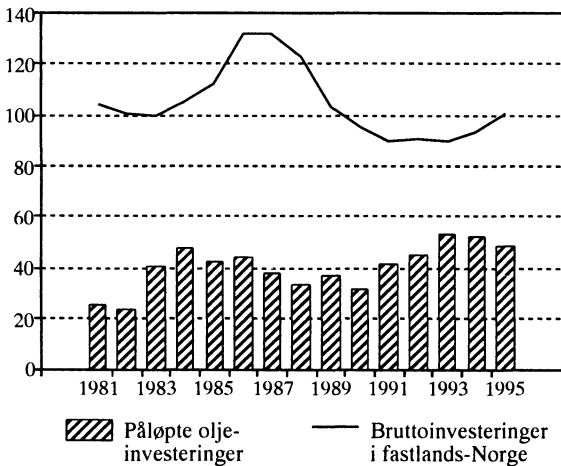
4) Husholdningenes lånerente i private finansinstitusjoner.

5) Gjennomsnitt norsk oljeproduksjon.

6) Positivt fortegn innebærer depresiering.

Påløpte oljeinvesteringer og investeringer i fastlands-Norge

Mrd. 1991-kroner

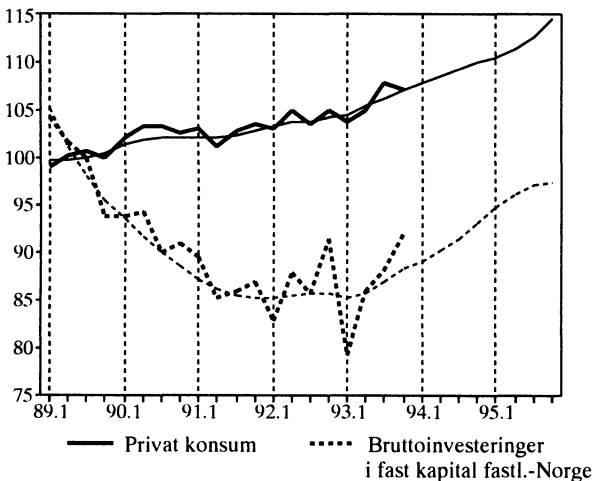

Kilde: SSB.

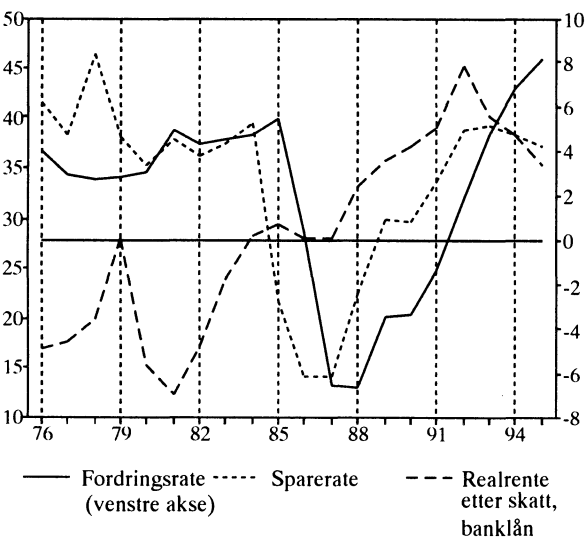
Konsum og investeringer

1989=100. Sesongjusterte volumindekser (KNR)

Sesongjusterte og glattede volumindekser (KVARTS)

Nettofordringsrate, sparerate og realrente etter skatt 1976 - 1995

Kilde: Norges Bank og SSB.

til at nedgangen i de påløpte investeringene samlet sett vil bli svak innværende år. Det er først og fremst vekst i importintensive investeringsaktiviteter, spesielt rørtransport, som hindrer et større fall i de påløpte petroleumsinvesteringene. Dermed vil etterspørselsimpulsen fra petroleumsinvesteringene mot norsk produksjon bli svakere i år enn i fjor. I 1995 antas petroleumsinvesteringene å falle med nær 9 prosent. Virkningene på etterspørselen etter norsk-produserte produkter neste år dempes noe som en følge av en viss økning i investeringer på felt i drift.

Omslag i markedsutviklingen internasjonalt i 1994

Den svake utviklingen i etterspørselen i de norske eksportmarkedene i 1993 avløses av oppgang i 1994, og etterspørselsveksten fortsetter inn i 1995. Omslaget fører til at markedsveksten for de viktigste norske eksportvarer er anslått å komme opp i nær 5 prosent i år, og øke ytterligere noe neste år. Dette bidrar til en økning i eksporten av tradisjonelle varer i beregningsperioden. Fraktinntektene i utenriks sjøfart antas å øke i volum i tiden framover som følge av økt verdenshandel. Olje- og gasssekporten antas å øke betydelig i volum i 1994, mens veksten i 1995 antas å ville bli liten.

Som følge av depresieringen av norske kroner viste prisene på mange importerte konsumvarer klar oppgang fra 1992 til 1993, til tross for lav internasjonal prisvekst. Gitt forutsetningen om konstant kronekurs mot ECU gjennom 1994, vil prisene på importvarer øke mindre i år enn i fjor. Med konjunkturoppgang internasjonalt antas imidlertid råvareprisene å øke gjennom 1994 og 1995. Dette er en viktig forklaring på den økte veksten i prisene på tradisjonelle norske eksportvarer i 1995.

Lavere pris- og lønnsvekst i 1994

Veksten i konsumprisindeksen er beregnet til 1,4 prosent i år, og til 2 prosent neste år. Moderate avgiftsøkninger og nedgangen i rentenivået gjennom 1993, som isolert sett bidrar til reduksjon i husleiene, er de viktigste faktorene bak det lave anslaget på prisveksten i inneværende år. Stabilisering av rentenivået gjennom 1995, og tiltakende vekst i importprisene bidrar til å trekke veksten i konsumprisindeksen noe opp neste år. Beregningene gir nær 1 prosent høyere vekst i reallønningene i år enn i fjor. Bedret lønnsomhet i bedriftene som følge av konjunkturoppgangen bidrar til at veksten i lønningene øker noe til neste år. Veksten i timelønningene må også ses i lys av en nedgang i antall arbeidsdager i 1995.

Tiltakende vekst i fastlands-Norges etterspørsel

Produksjonsvekst og rentenedgang vil ifølge beregningene gi et visst oppsving i investeringene i fastlands-Norge i 1994, og oppgangen fortsetter i 1995. Den planlagte utbyggingen på Gardermoen står imidlertid for om lag halvpar-

ten av veksten i investeringene i fastlands-Norge i begge årene.

Det ventes en svak økning i industriinvesteringene fra 1993 til 1994, noe som er i overensstemmelse med opplysningene i SSBs investeringsstatistikk for industrien fra desember i fjor (se avsnittet om industri og bergverk for nærmere redegjørelse). For 1995 gir imidlertid beregningene en vekst i industriinvesteringene på om lag 8 prosent. I tillegg til rentenedgang må investeringsoppsvinget ses i lys av produksjonsvekst og bedret kapasitetsutnyttning, som medfører større forventet lønnsomhet ved realkapitalutvidelser.

Etter flere år med vekst i husholdningenes inntekter slo den markerte nedgangen i realrenten i fjor ut i økt etterspørsel etter boliger. Omslaget i boligmarkedet viste seg allerede tidlig i 1993 ved at boligprisene begynte å ta seg opp. Med ytterligere nedgang i rentenivået vil prisøkningen fortsette i både 1994 og i 1995. Prisoppgangen gjennom fjoråret slo ut i økt igangsetting av nye boliger, og etter å ha passert et sannsynlig bunnpunkt i 1993 gir beregningene en årlig vekst i boliginvesteringene på om lag 12 prosent både i 1994 og 1995.

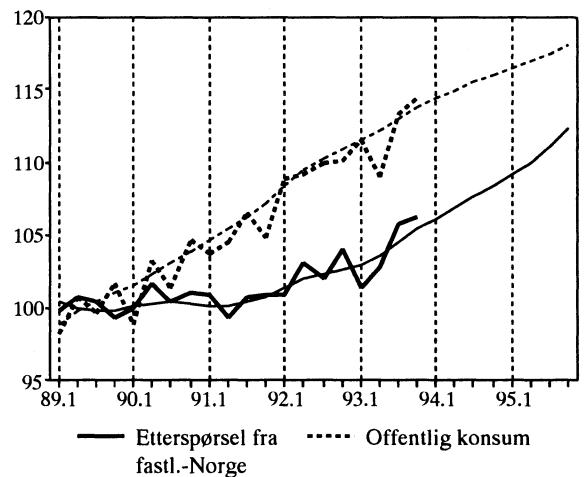
Veksten i husholdningenes disponible realinntekt er anslått å øke fra 1,9 prosent i 1993 til rundt 3 prosent både i 1994 og 1995. Oppgangen i inntektsveksten kan i stor grad føres tilbake til høyere vekst i lønnsinntektene, som følge av sterkere reallønnsvekst og oppgang i tallet på utførte timeverk. Utviklingen i netto renteinntekter bidrar også positivt til veksten i husholdningenes disponible realinntekter både i år og neste år, mens bidraget fra vekst i stønader fra det offentlige er avtakende.

Husholdningene har de siste årene hatt positive netto finansinvesteringer. Når også boligprisene har begynt å ta seg opp, innebærer dette at husholdningenes samlede formue nå er på vei oppover, etter flere år med nedgang. Formuesøkningen, en nedgang i realrenten etter skatt på 1,5-2 prosentpoeng pr. år og oppgangen i realinntektene fører ifølge beregningene til at veksten i privat forbruk går opp fra 1,7 prosent i 1993 til 3 prosent både i år og neste år. Husholdningenes sparerate vil dermed holde seg rundt fjorårets nivå på 5 prosent i beregningsperioden. Til tross for vekst fra 1993 til 1994 vil husholdningenes realinvesteringer forbli på et lavt nivå gjennom beregningsperioden. Sparingen vil følgelig stort sett fortsatt skje i form av finansinvesteringer, og husholdningenes netto fordringer vil øke betydelig også i 1994 og 1995.

Moderat vekst i BNP både i 1994 og 1995

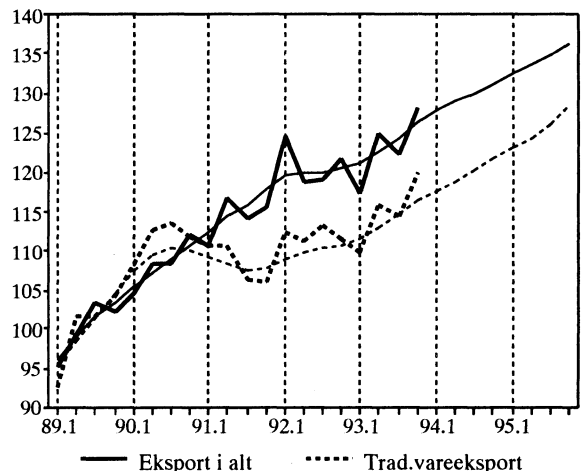
Investeringene i petroleumssektoren var en hoveddrivkraft bak aktivitetsutviklingen i fastlands-Norge i 1993. Som nevnt vil utviklingen i petroleumsinvesteringene ikke gi tilsvarende bidrag til vekst i 1994 og 1995. I tråd med dette ventes produksjonen innenfor den offshore rettede industrien å falle med nær 5 prosent i år for deretter å holde seg tilnærmet konstant i 1995.

Etterspørsel fra fastlands-Norge og offentlig konsum
1989=100. Sesongjusterte volumindekser (KNR)
Sesongjusterte og glattede volumindekser (KVARTS)

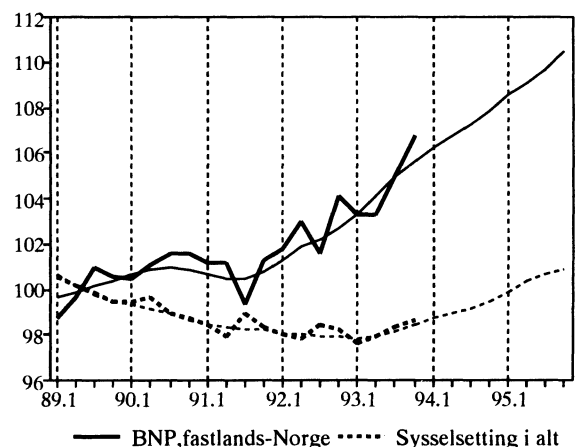
Eksport

1989=100. Sesongjusterte volumindekser (KNR)
Sesongjusterte og glattede volumindekser (KVARTS)

Bruttoprodukt og sysselsetting

1989=100. Sesongjusterte volumindekser (KNR)
Sesongjusterte og glattede volumindekser (KVARTS)

Konjunkturomslaget hos Norges viktigste handelspartnere gir positive utslag på produksjonsveksten i utekonkurrerende industri i inneværende år. I tråd med utsiktene til ytterligere økning i markedsveksten, vil produksjonen også i disse næringene kunne tilta noe til neste år. Utviklingen i petroleumssektorens investeringer fører imidlertid til at samlet bruttoprodukt i industrien holder seg på om lag samme nivå i år som i fjor, og at veksten neste år blir noe svakere enn for økonomien som helhet.

Svak utvikling i bygge- og anleggsnæringen gjennom flere år snudde til vekst ved utgangen av fjoråret. Ifølge beregningene fortsetter veksten i 1994 og styrkes ytterligere i 1995, som følge av oppgangen i fastlands-investeringene, særlig boliginvesteringene.

Produksjonen i tjenesteytende næringer ventes gjennomgående å øke noe sterkere enn i 1993, slik at produksjonsveksten samlet likevel tar seg noe opp i både 1994 og 1995. Ifølge beregningene blir BNP-veksten i fastland-Norge om lag 2 prosent i år og 2,5 prosent neste år.

Olje- og gassproduksjonen, samt produksjonen i utenriks sjøfart forutsettes å vokse kraftig i 1994, slik at BNP-veksten kommer opp i 3 prosent. Neste år blir veksten i BNP totalt på linje med aktivitetsøkningen i fastlands-Norge.

Noe lavere arbeidsledighet i 1994 og 1995

Med fortsatt moderat vekst i fastlandsøkonomien, vil situasjonen på arbeidsmarkedet ikke forandre seg mye fra 1993 til 1995. Ifølge beregningene vil ledighetsraten falle til 5,7 prosent i 1994 og videre til 5,4 prosent i 1995, som tilsvarer nivået fra 1991. Etter nedgang siden 1988 var arbeidstyrken om lag uendret fra 1992 til 1993. Beregningene peker mot en økning i arbeidstilbudet i 1994 som er i tråd med det den underliggende demografiske utviklingen isolert sett skulle tilsi (drøyt 15 000 personer forutsatt uendrede yrkesprosenter på hvert alderstrinn). Bedringen på arbeidsmarkedet medfører at arbeidstyrken vil vokse noe sterkere neste år enn i år. Dette medfører at vi ifølge beregningene vil få en beskjeden nedgang i ledigheten, til tross for en vekst i sysselsettingen på 1 prosent fra 1993 til 1994 og 1,4 prosent i 1995. Med uendrede yrkesprosenter på hvert alderstrinn fra 1994 til 1995, ville ledigheten blitt redusert til om lag 5 prosent dette året.

Økende overskudd i utenriksøkonomien

Det er lagt til grunn at råoljeprisen holder seg på om lag 14 dollar i 1. kvartal i år. Deretter forutsettes det at prisene tar seg opp slik at oljeprisen blir 16 dollar pr. fat i gjennomsnitt i 1994. I 1995 antar vi at oljeprisen øker til 17 dollar pr. fat. Med en dollarkurs på 7,50 tilsvarer dette 127,5 kroner pr. fat.

Overskuddet på driftsregnskapet overfor utlandet er anslått til 20 mrd. kroner i 1994, som er en moderat økning fra 1993. Overskuddet på handelsbalansen avtar i 1994 som følge av lavere priser på råolje og naturgass, mens reduserte renteutbetalinger til utlandet medfører at underskuddet på rente- og stønadsbalansen reduseres i både 1994 og 1995. Produksjonen av olje og gass vil fortsette å øke neste år. Høyere petroleumpriiser i norske kroner i 1995 enn i 1994 og en konjunkturmessig bedring i bytteforholdet overfor utlandet bidrar også positivt til bedring av driftsbalansen. Anslaget for overskuddet på driftsbalansen i 1995 er om lag 30 mrd. kroner. Nedjusteringen av overskuddet i forhold til anslaget i vår konjunkturrapport fra desember i fjor skyldes i hovedsak lavere priser både på petroleum og tradisjonelle norske eksportvarer enn tidligere lagt til grunn, samt noe høyere import knyttet til petroleumsinvesteringer. Anslaget på oljeprisen (120 kroner per fat) for 1994 representerer fortsatt en vesentlig usikkerhetsfaktor for vårt anslag på driftsbalansen. Finansdepartementets beregninger viser at 10 kroner lavere råoljepris vil redusere den norske eksportverdien av råolje og naturgass med nesten 9 milliarder kroner pr. år.

Hvordan traff SSBs prognoser for 1993?

I SSBs konjunkturoversikter er det gjennom de to foregående årene presentert prognoser for den makroøkonomiske utviklingen i 1993 hele åtte ganger; første gang i forbindelse med Økonomisk utsyn over året 1991 i Økonomiske analyser nr. 1/92, og deretter i hver kvartalsoversikt. I tabellen nedenfor er det vist hvordan SSBs prognoser for 1993 har endret seg over tid og etter hvert nærmet seg de foreløpige regnskapstallene som presenteres i denne utgaven av Økonomiske analyser.

De første prognosene for 1993, gitt for to år siden, var basert på forutsetninger om et internasjonalt konjunkturoppving. Da dette ikke slo til, men nedgangen snarere forsterket seg gjennom 1992 og 1993, viste prognosene seg å være for optimistiske spesielt mht. eksportvekst og prisanslag for internasjonale råvarer som betyr mye for norsk økonomi. Mye som en følge av dette ble investeringsveksten overvurdert, og pris- og lønnsveksten ble anslått for høyt. Følgelig ga prognosene et for optimistisk bilde av hele den realøkonomiske utviklingen. På ettersommeren 1992 var denne optimismen borte og ifølge prognosene i ØA6-92 var anslagene for den nominelle og reelle veksten for 1993 ganske nær de tallene som nå framlegges.

Prognosene for 1993 presentert for ett år siden (ØA1-93) avviker igjen noe fra "fasit" når det gjelder den nominelle utviklingen. Det skyldes at vi for ett år siden la til grunn at importprisene ville øke klart mer (vel tre prosent) enn hva de har gjort. Disse anslagene må ses på bakgrunn av endringen i valutakurspolitikken i desember 1992. Den isolerte virkningen av for høye importprisanslag er at vi overestimerte konsumprisveksten med om lag ett prosentpoeng. På vårparten i fjor ble det klart at importprisveksten ikke ville bli så sterk, og prognosene for de nominelle vekstratene vendte derfor tilbake til anslagene fra høsten 1992.

Prognosene basert på KNR-tall for første og andre kvartal 1993, var de mest pessimistiske sett i forhold til de foreløpige regnskapstallene. Det henger sammen med utviklingen i første halvår i 1993 var langt svakere enn tidligere antatt og vi la grovt sett til grunn en for svak vekst i andre halvår 1993. Da tallene for 3. kvartal 1993 var klare, var oppsvinget synlig og med unntak av den kraftige veksten i boliginvesteringene og oppsvinget i tradisjonell eksport i 4. kvartal 1993, har anslagene endret seg lite.

SSBs ulike prognoser for 1993. Vekstrater i prosent

	ØA1/92 ¹⁾	ØA5/92	ØA6/92	ØA9/92	ØA1/93	ØA5/93	ØA6-/3	ØA9/93	ØA1/94 ²⁾
Privat konsum	3,7	2,6	2,0	2,0	1,8	1,4	1,2	1,9	1,7
Off. konsum	1,3	2,4	2,3	1,2	2,5	2,3	2,0	2,7	2,2
Br.inv. fastl.	7,5	3,5	1,8	2,4	3,4	3,2	-0,7	-3,5	-0,7
Eksport	5,5	5,4	1,5	3,1	2,3	-0,3	0,5	0,5	1,9
-Trad.varer.	5,3	4,1	2,2	2,3	0,7	-0,1	0,5	0,7	2,7
Import	5,7	5,0	3,0	3,9	5,0	3,5	1,8	2,5	3,6
-Trad. varer	4,9	3,7	3,6	4,3	3,2	1,3	0,8	0,3	1,6
BNP	4,2	3,7	2,6	2,9	2,9	2,4	2,0	1,9	2,5
BNP fastl.	4,0	3,4	2,8	2,4	2,4	2,3	1,6	1,8	2,2
Timeverk lønnstak.	1,4	1,6	0,3	-0,1	0,5	0,0	0,0	0,0	0,4
AKU-ledighet (nivå)	5,5	5,4	6,1	6,0	6,0	6,1	6,1	6,1	6,0
Timelønn	3,8	3,3	3,0	2,6	3,0	3,0	2,8	2,8	2,7
Konsumpriser	3,1	2,8	2,4	2,0	3,6	2,4	2,3	2,3	2,3
Driftsbal. (mrd.kr.)	36,7	30,7	18,6	25,4	24,8	22,1	26,8	21,1	17,8

1) Økonomiske analyser nr. 1/92.

2) Foreløpige regnskapstall for 1993.

Utviklingen i noen makroøkonomiske hovedstørrelser

Prosentvis volumendring i 1991-priser¹⁾

	Mrd. 1991-kr		Vekst fra samme periode året før							
	1993	1993	92.1	92.2	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3	93.4
Privat konsum	361,9	1,7	0,7	3,6	0,9	1,9	0,5	-0,1	4,1	2,2
Varer	222,4	1,7	0,1	2,8	0,1	2,4	-0,3	-0,3	5,0	2,2
Tjenester	127,9	1,7	0,6	2,7	2,0	1,0	1,4	0,7	2,7	2,0
Nordmenns konsum i utlandet	24,7	3,5	15,1	14,0	9,0	0,8	1,1	0,9	5,0	6,1
- Utlendings konsum i Norge	13,1	5,1	16,3	-3,8	13,7	-0,2	-3,3	7,8	6,1	8,0
Offentlig konsum	157,7	2,2	5,4	4,5	3,1	5,3	2,8	-0,2	3,2	3,2
Statlig konsum	62,5	1,7	4,1	5,1	3,5	8,0	3,2	-5,2	4,0	4,7
Sivilt konsum	41,5	6,7	9,9	9,6	1,5	9,7	5,7	0,9	7,9	12,7
Militært konsum	21,0	-7,0	-7,7	-2,5	7,4	6,1	-2,9	-16,7	-3,1	-4,9
Kommunalt konsum	95,1	2,6	6,2	4,1	2,8	3,2	2,5	3,2	2,7	2,1
Bruttoinvestering i fast kapital	154,6	17,6	-21,1	40,2	-6,0	-3,2	6,3	-20,8	96,7	12,4
Oljevirkosomhet og utenriks sjøfart	64,8	57,7	-60,7	108,1	-19,8	-31,7	76,7	-36,3	406,1	60,5
Fastlands-Norge	89,8	-0,7	-6,3	1,6	-0,8	7,0	-4,8	-2,7	2,2	1,5
Industri og bergverksdrift	13,6	0,7	-13,5	-12,9	5,3	16,6	-1,9	7,2	4,4	-4,9
Annen vareproduksjon	12,1	0,8	7,5	0,1	5,6	-6,4	-3,2	3,4	4,7	-2,8
Annen tjenesteyting	64,1	-1,2	-6,8	5,3	-3,4	7,6	-5,5	-5,9	1,2	3,6
Lagerendring (BNP-vekstbidrag) ⁴⁾	-18,0	-1,7	1,1	-7,3	2,5	-1,1	2,2	2,8	-11,2	-0,5
Skip og plattf. under arb.(BNP-vbd.) ⁴⁾	-7,4	-1,5	0,1	-6,1	2,0	0,0	1,7	3,9	-12,0	0,4
Varelager (BNP-vekstbidrag) ³⁾⁴⁾	-10,6	-0,2	1,0	-1,2	0,5	-1,1	0,5	-1,1	0,8	-0,9
Innenlandsk anvendelse	656,2	3,3	-1,1	3,7	2,8	0,5	4,4	-3,2	7,8	4,1
- påløpte inv. oljevirk. og u.sjøfart ²⁾	57,4	29,6	-41,6	19,3	19,2	-21,4	83,5	-14,6	50,7	43,3
- etterspørsel fra fastlands-Norge	609,4	1,5	0,8	3,6	1,2	3,6	0,4	-0,5	3,6	2,3
Eksport	332,7	1,9	13,8	1,3	4,5	5,5	-6,1	5,2	3,0	5,9
Tradisjonelle varer	120,2	2,7	4,6	-0,2	6,4	5,9	-3,4	4,2	0,9	8,9
Råolje og naturgass	113,2	5,6	13,5	7,0	15,9	7,6	-0,6	7,2	1,2	14,4
Skip og oljeplattformer	13,8	-7,3	208,1	-24,4	-50,8	0,4	-49,7	45,8	55,3	-20,2
Tjenester	85,4	-2,1	8,7	1,8	1,7	3,3	-5,1	-1,7	2,4	-4,5
Samlet anvendelse	988,9	2,8	3,7	2,9	3,4	2,1	0,7	-0,4	6,2	4,7
Import	261,6	3,6	5,2	3,7	3,8	-3,4	0,3	-3,5	12,1	5,8
Tradisjonelle varer	159,5	1,6	7,9	-1,3	11,0	0,6	-3,0	-1,3	2,9	7,7
Råolje	1,1	9,8	-39,6	-47,5	71,3	-47,3	64,7	-25,4	16,5	11,8
Skip og oljeplattformer	15,2	40,2	-61,3	-8,0	-45,9	-52,2	82,4	-12,2	173,7	12,0
Tjenester	85,7	2,5	16,5	19,1	-0,1	3,0	-0,4	-4,9	14,1	1,0
Bruttonasjonalprodukt (BNP)	727,3	2,5	3,2	2,6	3,2	4,1	0,8	0,8	4,1	4,3
- Fastlands-Norge	587,7	2,2	1,8	1,8	0,9	3,2	1,3	0,5	4,1	3,0
Oljevirkosomhet og utenriks sjøfart	139,6	3,8	9,3	6,2	14,5	8,0	-1,3	2,1	4,1	10,2
Fastlands-næringer	542,2	2,1	1,6	1,3	0,7	3,0	1,3	0,6	3,7	2,9
Industri og bergverksdrift	97,3	1,4	4,3	-0,6	2,6	1,2	0,1	0,6	2,8	2,1
Annen vareproduksjon	74,3	3,0	-3,7	5,0	-4,0	10,1	1,3	-3,3	7,2	5,2
Annen tjenesteyting	370,6	2,1	2,0	1,3	1,4	2,0	1,7	1,2	3,1	2,6
Korr.poster (BNP-vekstbidrag) ⁴⁾⁵⁾	45,4	0,2	0,3	0,5	0,2	0,4	0,1	-0,0	0,6	0,3

1) Fotnoter, se "Teknisk merknad"

Utviklingen i noen makroøkonomiske hovedstørrelser

Prosentvis volumendring i 1991-priser¹⁾

	Mrd. 1991-kr		Vekst fra foregående kvartal, sesongjustert							
	1993	1993	92.1	92.2	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3	93.4
Privat konsum	361,9	1,7	-0,3	1,9	-1,4	1,3	-1,2	1,3	2,7	-0,8
Varer	222,4	1,7	0,1	1,5	-1,4	2,0	-2,3	1,6	3,7	-0,9
Tjenester	127,9	1,7	-0,9	2,3	-0,1	-0,6	0,2	1,2	1,8	-1,4
Nordmenns konsum i utlandet	24,7	3,5	0,4	0,8	-0,0	-0,8	1,3	0,8	3,6	0,1
- Utlendings konsum i Norge	13,1	5,1	1,3	-4,0	14,7	-9,9	-1,7	6,3	12,1	-7,5
Offentlig konsum	157,7	2,2	3,9	0,4	0,7	0,1	1,3	-2,3	3,9	0,9
Statlig konsum	62,5	1,7	7,2	1,5	1,3	-1,6	1,5	-6,1	10,5	1,1
Sivilt konsum	41,5	6,7	12,0	0,8	-1,7	-0,8	7,2	-3,3	5,2	3,7
Militært konsum	21,0	-7,0	-0,6	2,6	6,6	-2,9	-8,2	-11,7	21,8	-3,6
Kommunalt konsum	95,1	2,6	1,9	-0,3	0,3	1,3	1,2	0,3	-0,1	0,7
Bruttoinvestering i fast kapital	154,6	17,6	-17,7	48,5	-27,0	5,5	-1,4	10,1	66,0	-34,1
Oljevirkosomhet og utenriks sjøfart	64,8	57,7	-48,3	233,2	-61,1	0,6	43,1	13,7	201,1	-62,1
Fastlands-Norge	89,8	-0,7	-4,8	6,1	-2,4	6,9	-13,5	8,5	2,4	4,6
Industri og bergverksdrift	13,6	0,7	-0,4	-1,0	6,4	9,3	-14,8	9,2	4,3	-0,6
Annen vareproduksjon	12,1	0,8	-5,3	1,6	6,2	-7,1	-3,4	9,3	6,7	-15,8
Annen tjenesteyting	64,1	-1,2	-5,5	8,4	-5,7	9,2	-15,0	8,2	1,2	10,1
Lagerendring (BNP-vekstbidrag) ⁴⁾	-18,0	-1,7	-1,7	-1,8	3,6	-1,3	0,6	-2,2	-7,8	7,5
Skip og plattf. under arb.(BNP-vbd.) ⁴⁾	-7,4	-1,5	-0,7	-3,4	4,2	-0,2	1,3	-3,3	-8,4	10,6
Varelager (BNP-vekstbidrag) ³⁾⁴⁾	-10,6	-0,2	0,6	-0,7	-0,7	-0,2	1,9	-2,2	1,2	-1,7
Innenlandsk anvendelse	656,2	3,3	-4,6	7,5	-3,1	0,3	0,1	-0,5	7,2	-3,0
- påløpte inv. oljevirk. og u.sjøfart ²⁾	57,4	29,6	-42,2	68,6	-18,4	-3,3	48,1	-29,1	50,6	0,0
- etterspørsel fra fastlands-Norge	609,4	1,5	0,1	2,1	-1,0	1,8	-2,5	1,3	3,0	0,5
Eksport	332,7	1,9	7,6	-4,7	0,4	2,2	-3,6	6,3	-2,0	4,8
Tradisjonelle varer	120,2	2,7	6,1	-1,1	1,8	-1,5	-1,7	5,6	-1,3	4,9
Råolje og naturgass	113,2	5,6	5,2	-0,1	1,4	1,0	-2,7	7,3	-4,5	14,7
Skip og oljeplattformer	13,8	-7,3	47,7	-48,8	-25,5	78,3	-25,9	48,2	-20,5	-8,5
Tjenester	85,4	-2,1	5,0	-3,3	0,9	0,8	-3,1	-0,0	4,4	-5,4
Samlet anvendelse	988,9	2,8	-0,6	3,2	-1,9	0,9	-1,1	1,8	4,1	-0,4
Import	261,6	3,6	-5,8	9,6	-6,7	-0,4	-1,0	5,2	7,7	-6,4
Tradisjonelle varer	159,5	1,6	-0,7	0,5	3,5	-3,4	-2,8	1,9	7,2	0,7
Råolje	1,1	9,8	-50,5	91,9	-18,2	-32,1	54,7	-13,0	27,7	-34,9
Skip og oljeplattformer	15,2	40,2	-72,0	204,3	-59,8	38,0	9,4	44,6	25,5	-44,4
Tjenester	85,7	2,5	3,4	11,2	-13,0	2,5	0,7	6,1	5,0	-10,2
Bruttonasjonalprodukt (BNP)	727,3	2,5	1,4	0,9	-0,1	1,4	-1,2	0,6	2,7	1,9
- Fastlands-Norge	587,7	2,2	0,4	1,2	-1,3	2,5	-0,8	-0,0	1,6	1,7
Oljevirkosomhet og utenriks sjøfart	139,6	3,8	5,7	-0,2	5,3	-3,0	-3,1	3,1	7,5	2,3
Fastlands-næringer	542,2	2,1	0,2	1,1	-1,5	2,4	-0,1	-0,2	1,2	1,5
Industri og bergverksdrift	97,3	1,4	-0,7	0,9	-0,7	-0,2	1,0	0,6	1,5	-2,0
Annen vareproduksjon	74,3	3,0	2,2	4,3	-2,4	4,6	-4,5	-0,3	4,7	4,8
Annen tjenesteyting	370,6	2,1	0,0	0,6	-1,5	2,7	0,5	-0,4	0,5	1,7
Korr.poster (BNP-vekstbidrag) ⁴⁾⁵⁾	45,4	0,2	0,2	0,1	0,0	0,2	-0,5	0,1	0,4	0,3

1) Fotnoter, se "Teknisk merknad"

Prisindekser for makroøkonomiske hovedstørrelser

	Prosentvis endring fra samme periode året før				Prosentvekst fra foregående kvartal. Sesongjustert				
	1993	93.1	93.2	93.3	92.4	93.1	93.2	93.3	93.4
Privat konsum	1,8	2,3	2,0	1,5	1,4	0,4	0,4	0,2	0,4
Offentlig konsum	0,9	0,4	1,0	1,0	1,4	0,1	0,7	0,1	0,4
Bruttoinvesteringer i fast kapital	3,1	3,2	2,6	3,2	3,6	0,9	0,1	0,3	2,4
- fastlands-Norge	1,2	-0,1	0,6	1,9	2,0	-0,5	0,7	0,9	0,9
Innenlandsk bruk av varer og tjenester	1,8	1,9	2,1	1,5	1,8	2,2	0,4	-0,5	-0,5
- etterspørsel fra fastlands-Norge	1,5	1,5	1,5	1,4	1,5	0,2	0,5	0,3	0,4
Eksport	2,7	5,0	3,3	5,1	-2,2	2,5	-0,8	0,1	-3,7
- tradisjonell vareeksport	0,3	0,9	1,0	0,9	-1,4	1,4	0,6	-0,9	-2,1
Samlet anvendelse	2,1	3,1	2,3	2,7	0,5	2,4	-0,1	-0,1	-1,7
Import	2,6	1,7	1,2	4,2	3,2	1,9	-0,9	1,8	0,3
- tradisjonell vareimport	0,5	-1,2	-1,0	2,2	1,8	1,3	-0,8	1,2	-0,0
Bruttonasjonalprodukt (BNP)	2,0	3,6	2,7	2,2	-0,4	2,5	0,2	-0,8	-2,4
- fastlands-Norge	1,5	1,8	2,2	0,9	1,0	0,8	0,8	-0,0	-0,8

Teknisk merknad om kvartalstallene og fotnoter til tabellene

Fotnoter: 2) Inkludert skip, oljeplattformer og plattform-moduler under arbeid. 3) Utenom skip, oljeplattformer under arbeid og plattform-moduler under arbeid. 4) BNP-vekstbidragene er beregnet som differansen mellom respektive kvartalstall, regnet i prosent av BNP. 5) Korreksjon for frie banktjenester og visse avgiftsberegninger.

Kvartalsberegningene: Beregningene foretas på et mindre detaljert nivå enn de årlige nasjonalregnskapsberegningene og etter et mer summarisk opplegg. De kvartalsvise nasjonalregnskapstallene for årene til og med 1991 er avstemt mot de siste publiserte årlige regnskapstallene.

Basisår og kjeding: I det kvartalsvise nasjonalregnskapet beregnes alle størrelser i faste priser med basis i prisene to år tidligere. Volumtall for 1992 og 1993 er beregnet i 1991-priser, og det er brukt vektorer fra dette året. Valg av basisår påvirker fastpristallene og dermed de årlige volumendringene (vekstratene). For sammenligningens skyld er det i alle tabeller gitt vekstrater med 1991 som basisår (felles omregningsår). Dette er gjort ved å prisomregne fastpristallene for årene før 1991 til 1991-priser. Prisomregningen er foretatt på kvartalsregnskapets sektornivå.

Bruttoinvesteringer: Bruttoinvesteringer i fast kapital i alt er sterkt påvirket av de store svingningene i investeringer i oljevirkosomhet. Disse svingningene skyldes blant annet at plattformer som har vært under arbeid i flere år, regnes som investert i det kvartal og med den kapitalverdi de har ved uttauing til feltet.

Sesongjusterte tall: Det kvartalsvise nasjonalregnskapet utarbeides som et ikke-sesongkorrigeret regnskap, der en søker å registrere de faktiske transaksjoner i hvert kvartal. De fleste tallseriene på detaljert regnskapsnivå viser derfor klare sesongsvingninger. Disse seriene er sesongjustert og deretter summert sammen med de øvrige tallseriene til de totalstørrelsene som er presentert i teksttabellene og diagrammene. For offentlig sektors innkjøp av varer og tjenester, hvor en foreløpig ikke har tilstrekkelig informasjon til å fastlegge sesongmønsteret, er sesongjusteringen basert på skjønn.

Underliggende tendens: Norsk økonomi er så liten at tilfeldige eller enkeltstående, store hendelser kan gi store utslag i tallene. De sesongkorrigerte tallene gattes derfor, slik at en kan finne fram til den underliggende tendensen for hver av seriene. Ved glattingen forsøker en å skille mellom tilfeldige og systematiske variasjoner i serien.

Revisjoner av beregnet underliggende tendens

(Vekst fra foregående kvartal i glattet, sesongjustert serie, omregnet til årlig rate)

Publ.		90.1	90.2	90.3	90.4	91.1	91.2	91.3	91.4	92.1	92.2	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3	93.4
BNP fastlands-Norge																	
Des.	-90	2	3	3													
Feb.	-91	1	2	2	2												
Jun.	-91	1	1	1	0	-1											
Sep.	-91	1	1	1	0	0	-1										
Des.	-91	1	1	1	0	0	-1	-1									
Feb.	-92	1	1	1	0	0	0	0	1								
Jun.	-92	2	2	1	1	0	-1	-1	0	1							
Sep.	-92	2	2	1	0	0	-1	-1	0	2	3						
Des.	-92	2	2	1	0	0	-1	0	0	1	1	0					
Feb.	-93	2	2	1	0	0	-1	0	1	2	2	1	-1				
Jun..	-93	2	1	1	0	-1	-1	-1	1	2	2	2	2	0			
Sep.	-93	2	1	1	0	-1	-1	-1	1	2	2	2	2	0	-1		
Des.	-93	2	1	1	0	-1	-1	-1	1	2	2	2	2	1	1	2	
Feb.	-94	2	1	1	0	-1	-1	-1	1	2	2	2	2	2	2	4	4
Etterspørsel fra fastlands-Norge																	
Des.	-90	1	2	2													
Feb.	-91	1	2	2	2												
Jun.	-91	1	1	0	0	-2											
Sep.	-91	1	1	0	-1	-2	-3										
Des.	-91	1	1	0	-1	-2	-2	0									
Feb.	-92	1	1	0	-1	-1	0	3	4								
Jun.	-92	1	1	1	0	0	0	2	2	2							
Sep.	-92	1	1	1	0	0	0	1	2	2	3						
Des.	-92	1	1	1	0	0	0	1	2	2	2	1					
Feb.	-93	1	1	1	0	0	0	1	2	2	2	1	0				
Jun.	-93	1	1	1	0	-1	-1	1	2	2	3	2	1	-1			
Sep.	-93	1	1	1	0	-1	-1	1	2	2	2	2	1	-1	-1		
Des.	-93	1	1	1	0	-1	-1	1	2	2	2	1	1	1	2	4	
Feb.	-94	1	1	1	0	-1	-1	1	2	2	2	2	1	1	3	4	4

Merknader til revisjonene

Revisjoner kan enten skyldes nye/reviderte kvartalstall for inneværende år, nye/reviderte årlige nasjonalregnskap for tidligere år eller overgang til nytt prisbasis-år. Fordi vekstratene etter omregning til årlig rate er avrundet til nærmeste hele prosent, kan 1 prosentendring i vekstraten først og fremst skyldes ulik avrunding.

Publisert:	Prisbasis:	Nytt årlig regnskap:	Andre merknader:
Des. -89	1987		Revidert sesongjusteringsprogram.
Feb. -90	"		
Jun. -90	1988	1987-88	
Sep. -90	"		
Des. -90	"		
Feb. -91	"		
Jun. -91	1989	1988-89	
Sep. -91	"		
Des. -91	"		
Feb. -92	"		
Jun. -92	1990	1989-90	
Sep. -92	"		
Des. -92	"		
Feb. -93	"		
Jun. -93	1991	1990-91	
Sep. -93	"		
Des. -93	"		
Feb. -94	"		

Konjunkturutviklingen i utlandet

Det internasjonale penge- og valuta-markedet

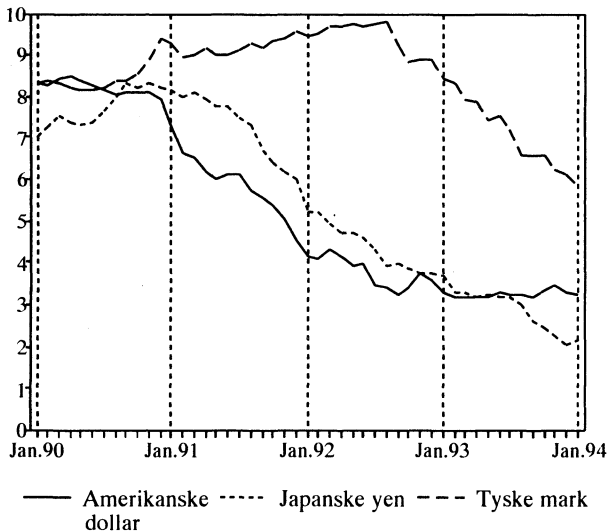
Også i 1993 ble utviklingen i pengemarkedet sterkt preget av begivenhetene i det europeiske valutemarkedet. Uroen toppet seg ved utgangen av juli i fjor. Den utløsende faktoren var markedets reaksjon på at en forventet tysk rentenedsettelse uteble, men bak lå ubalanser innenfor og mellom ulike EU-land som hadde fått bygge seg opp over flere år. Utover sommeren i fjor var det særlig franske og belgiske franc og danske kroner som ble utsatt for sterke spekulasjoner. Den 2. august var sammenbruddet i det gamle kurs-samarbeidet et faktum, og det ble innført nye svingemarginer i ERM-systemet (se ØA nr. 6-1993 for nærmere omtale av endringene i ERM).

Det gradvise sammenbruddet av ERM var et resultat av flere forhold. Av ulike årsaker var flere EU-valutaer overvurdert i forhold til tyske mark. Spesielt er det en oppfatning at britiske pund ble knyttet til ERM-samarbeidet på en for høy kurs. Høy inflasjonstakt i de sør-europeiske landene hadde ført til at deres valutaer også ble oppfattet som overvurdert. Videre førte gjenforeningen av de to tidligere tyske statene til et behov for reell appresiering av tyske mark, for å gi rom for veksten i innenlandsk etterspørsel. Mens Bundesbank holdt de korte tyske rentene høye for å dempe inflasjonspresset, innebar raskt økende arbeidsledighet i Europa at høyrentepolitikken i de andre landene fremsto som stadig mer problematisk. Aktørene i valutemarkedet så at disse spenningene innenfor systemet ga muligheter for spekulasjonsgevinster, og en rekke EU-valutaer kom under press. Til slutt resulterte dette i august i fjor i over-

gang til et system der valutakursene praktisk talt kan flyte fritt.

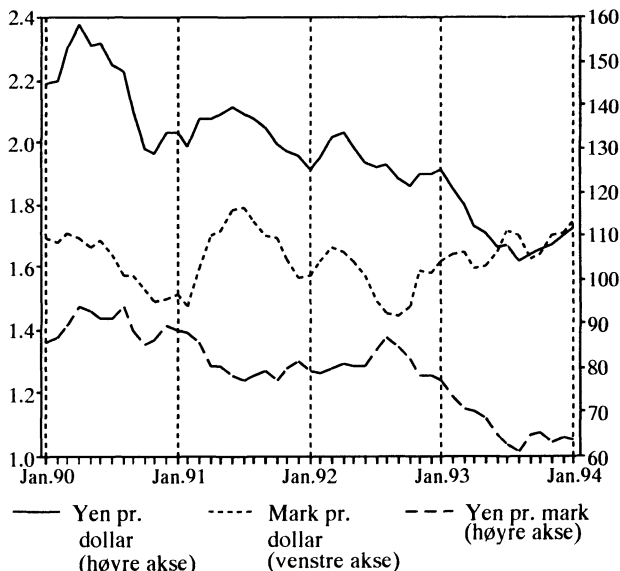
Etter at uroen i det europeiske valutemarkedet kulminerte, har EU-landene fulgt en strategi med gradvise rentenedsettelse. I løpet av fjoråret satte Bundesbank ned rentene syv ganger, siste gang den 21. oktober. Da ble Lombardrenten senket til 6,75 prosent, mens diskontoen ble satt ned til 5,75 prosent. Som følge av den svake utviklingen i tysk økonomi, er det ventet ytterligere rentenedsettelse i tiden fremover. Rentenedgangen i Tyskland begrenses imidlertid fortsatt av en inflasjonstakt som er høyere enn hos viktige handelspartnere (12-månedersvekst på 3,6 prosent i desember 1993). Som følge av økning i bensinavgiftene fra januar 1994, er det ventet noe sterkere prisstigning i begynnelsen av inneværende år. Dessuten er pengemengdeveksten - sentralbankens andre viktige indikator - fortsatt høyere enn det Bundesbank har som mål. Det kan likevel ikke utelukkes at Bundesbank vurderer den realøkonomiske utviklingen i Tyskland som så alvorlig at den velger å sette rentene ytterligere ned. Bundesbank har forøvrig gjennomført en operasjon som kan gi samme effekt innenlands som en rentenedsettelse. Kravene til tyske banker om deponering av såkalte minstereserver blir fra 1. mars 1994 senket fra mellom 6,6 og 12,1 prosent av beregningsgrunnlaget til en fast andel på 5 prosent. Virkningene av kreditten er likevel usikker som følge av tyske bankers tradisjonelle tilbakeholdenhet med å la sentralbankens diposisjoner komme kundene til gode. Prognosene peker mot et kortsiktig rentenivå rundt 4,5 prosent mot slutten av inneværende år og en videre senking til 4 prosent neste år. Også de lange rentene er ventet å falle, men forholdsvis mindre enn korte; rundt 5,7 prosent i siste halvår 1994, for deretter å øke til nær 6 pro-

Kortsiktige eurorenter
Prosent

Kilde: Norges Bank.

Valutakurser

Kilde: Norges Bank.

sent i 1995. Dette fører til at bankenes avkastnings-kurve som de siste årene har vært fallende, ventes å peke oppover mot slutten av inneværende år. Som en følge av ERM-sammenbruddet, styrket tyske mark seg overfor valutaene til mange av Tysklands viktigste handelspartnere gjennom 1993, men denne trenden synes nå å ha snudd. Det er ventet at tyske mark vil fortsette å svekke seg mot dollar i inneværende år som følge av den ulike konjunktursituasjonen i de to landene. For neste år ventes imidlertid ny styrking av marken etter hvert som veksten i tysk økonomi skyter ny fart.

Etter at den nye regjeringen i *Frankrike* eksperimenterte med å senke de korte rentene under de tilsvarende tyske i juni og første halvdel av juli i fjor, har den etter sammenbruddet i ERM valgt å fortsette sin tidligere linje med å knytte pengepolitikken opp mot Tyskland. I kjølvannet av det tyske kuttet i signalrentene i slutten av oktober, senket således den franske sentralbanken sine renter. Intervensjonsrenten, som regnes som gulvet i det franske pengemarkedet, ble først satt ned med 30 punkter og deretter med ytterligere 25 punkter til 6,2 prosent. På bakgrunn av et generelt rentefall i Europa peker prognosene fra DRI mot et kortsiktig fransk rentenivå på rundt 4,6 prosent i andre halvår av 1994, mens de lange rentene er ventet å komme ned i underkant av 6 prosent. Francen depresierte umiddelbart etter sammenbruddet i ERM, men hadde ved årsskiftet styrket seg så mye at den lå innenfor svingemarginen på 2,25 prosent som gjaldt før 2. august 1993. Med den nåværende rentestrategien, er det ikke ventet store endringer i kursen i første halvår i år.

Fjoråret ble preget av sterk politisk uro i *Italia*, og dette hadde følger for økonomien. Etter å ha holdt seg relativt stabil i begynnelsen av 1993, svekket liren seg gradvis utover høsten til den i november nådde sitt hittil laveste nivå i forhold til tyske mark; 1005,75. Hovedårsaken var nervøsiteten som preget markedet etter at fløypartiene fikk styrket sin oppslutning ved lokalvalget. Uroen har lagt seg noe i den senere tid og valutaen har styrket seg, spesielt etter at budsjettalderingen ble vedtatt i parlamentet ved utgangen av fjoråret. Det knytter seg fortsatt en del usikkerhet til italiensk politikk i forbindelse med parlamentsvalget som skal finne sted i slutten av mars 1994. Til tross for dette peker prognosene mot nedgang i rentenivået. De korte rentene ventes å komme ned til 7 prosent i siste halvår 1994, mens de lange rentene antas å falle til 8,8 prosent.

Etter at den britiske signalrenten hadde ligget fast i ti måneder, overrasket *Storbritannia* markedet ved å sette ned basisrenten - sentralbankens laveste utlånsrente - med 0,5 prosentpoeng til 5,5 prosent den 23. november i fjor. DRI venter ytterligere rentenedsettelse i nær fremtid, og prognosene peker mot et kortsiktig rentenivå rundt 5 prosent i første halvår i 1994 og videre ned mot 4,5 prosent ved inngangen til 1995. De lange rentene er ventet å komme ned mot 6,2 prosent allerede i første halvår i år, for deretter å øke svakt i 1995. Umiddelbart etter den siste rentenedsettelsen svekket pundet seg noe, men appresierte deretter raskt igjen mot både tyske mark og amerikanske dollar. Alt i alt styr-

ket pundet seg effektivt med rundt 3 prosent i løpet av 1993. På bakgrunn av den relativt positive utviklingen i britisk økonomi, venter markedet et sterkere pund fremover.

I *USA* har den føderale fondsrenten ligget på 3 prosent siden september 1992. Som følge av økt aktivitet i økonomien, er det ventet at sentralbanken vil føre en noe strammere pengepolitikk i tiden som kommer for å hindre at inflasjonen øker (prisveksten for 1993 var 2,7 prosent). Hovedrevisjonen av nasjonalregnskapet i fjor høst viste nemlig at kapasitetsutnyttelsen var høyere enn tidligere antatt. En kortsiktig realrente rundt 1/4 prosent er historisk sett lav; gjennomsnittet er om lag et prosentpoeng høyere. Prognosene fra DRI peker mot et kortsiktig rentenivå rundt 3,5 prosent i siste halvår i år. De lange rentene begynte å stige mot slutten av fjoråret som følge av oppsvinget i økonomien og forventninger om nye statlige låneopptak. Men obligasjonsrentene har svingt i takt med den ujevne utviklingen i realøkonomien. Prognosene peker mot et nivå for de lange rentene rundt 6 prosent gjennom mesteparten av 1994. Dollaren har den siste tiden styrket seg både mot mark og yen. Denne utviklingen er ventet å fortsette som følge av den ulike konjunktursituasjonen i de tre landene.

Tre måneders eurorenter

	1991	1992	1993	1994	1995
USA	6,0	3,8	3,3	3,9	4,2
Japan	7,3	4,4	3,0	2,3	2,4
Tyskland	9,2	9,4	7,2	4,9	4,1
Storbritannia	11,5	9,6	5,9	4,8	4,6
Frankrike	9,5	10,2	8,5	5,1	4,3
Italia	11,6	13,6	10,1	7,4	6,4

Kilde: DRI (Data Resources Inc.) Januar 1993

Sentrale rente- og valutabegreper

ECU (European Currency Unit): En konstruert valutaenhet sammensatt av valutaene i EF, med vekt som gjenspeiler de ulike landenes økonomiske betydning.

Teoretisk ecurente: Gjennomsnittlig rente i EF-landene, med samme vektgrunnlag som valutaenheten.

ERM (Exchange Rate Mechanism): EFs valutasamarbeid med fastsatte kurser og svingemarginer for de enkelte valutaene.

Eurorente: Rentesats på det europeiske interbankmarked.

Sentralbankrenter:

Diskonto: Retningsgivende rentesats for bankenes innløsning av kortsiktige statspapirer i sentralbanken.

Lombard-rente: Den rentesatsen bankene betaler for kortsiktige lån i sentralbanken.

Føderal fondsrente: Amerikansk interbankrente.

Utviklingen i verdensøkonomien

Mange i den vestlige verden har de siste årene vært mest opptatt av nedgangen i BNP-veksten i de store industrilandene og uroen i det europeiske valutamarkedet. Andre områder av verden har imidlertid opplevd betraktelig større rystelser.

Etter det politiske regimeskiftet i Øst-Europa og det tidligere Sovjetunionen i slutten av åtti-årene, har også det økonomiske systemet i disse landene gjennomgått store endringer. De fleste landene har vært gjennom en periode med fall i produksjonen, høy prisstigning og økende arbeidsledighet. Restruktureringen av økonomien er iverksatt i alle landene, men omfang og tempo i gjennomføringen varierer sterkt.

De landene i området som synes å ha kommet lengst i den økonomiske snuoperasjonen, er *Den tsjekkiske republikk, Polen og Ungarn*. Ungarn var det første landet som innførte markedsøkonomiske elementer i sin politikk. Men også Den tsjekkiske republikk og Polen gjennomførte reformer raskt. Alle tre har vært igjennom en periode med til dels stor nedgang i produksjonen, men mye tyder på at situasjonen er i ferd med å snu.

Utsiktene er ikke like lyse for *Bulgaria, Romania og Slovakia*, hvor innføringen av reformer har tatt noe lengre tid.

Republikkene i det tidligere Sovjetunionen har opplevd et betydelig fall i BNP de senere årene. En kraftig inflasjon indikerer store strukturelle problemer i økonomien. På sikt er vekstpotensialet for hele regionen stort, men industriproduksjonen er lav, og det er omfattende investeringsbehov i de fleste sektorer. Så lenge den politiske situasjonen er så usikker som tilfellet er for øyeblikket, foretrekker imidlertid de fleste utenlandske investorene å satse på andre, mer stabile områder.

Bruttonasjonalprodukt i ulike deler av verden

Prosentvis volumendring fra året før.

	1992		1993		1994		1995	
	IMF	IMF	LINK	IMF	LINK	IMF	LINK	
Verden	1,7	2,2	0,9	3,2	2,5	..	3,1	
Industriland	1,7	1,1	1,0	2,2	2,2	..	2,9	
Øst-Europa ¹⁾	-9,1	-1,8	-1,0	1,9	1,4	..	2,7	
SUS og Baltikum ²⁾	-17,8	-13,7	-14,1	-2,4	-1,6	..	0,3	
Utviklingsland	5,8	6,1	5,2	5,5	4,8	..	4,8	
Afrika	0,4	1,6	1,9	2,6	2,4	..	2,7	
Latin-Amerika	2,5	3,5	3,4	3,5	3,0	..	2,0	
Asia ³⁾	7,8	8,7	4,9	7,1	5,6	..	6,2	
Kina	13,2	..	8,9	..	8,4	

1) Omfatter Bulgaria, Polen, Ungarn, Slovakia, Den tsjekkiske republikk og Romania

2) Består av alle tidligere sovjetiske republikker og de tre baltiske statene

3) IMF inkluderer Kina i tallene for Asia, mens LINK skiller landet ut som egen region.

Kilder: IMF og LINK-prosjektet

LINK-prosjektet er et internasjonalt prognosesamarbeid i FN-regi, som Statistisk sentralbyrå deltar i. Prognosene for verdensøkonomien blir utarbeidet på grunnlag av modellsimuleringer der de enkelte landene bidrar med makro-økonomiske modeller for sine respektive land. Modellene blir simulert samtidig, bundet sammen med en handelsmatrise.

For *Afrika* har bruttonasjonalproduktet per innbygger gjennomgående falt år for år siden 1980. Strukturtilpasningsprogrammene som IMF og Verdensbanken har laget for Afrika, og som flesteparten av kontinentets land - mer eller mindre helhjertet - har iverksatt fra midten av åtti-tallet, har så langt ikke gitt den veksten som antatt i utgangspunktet. Problemer i form av sosial og politisk ustabilitet, langsom eksportvekst som følge av stagnasjon i Europa, stor gjeldsbyrde og lave utenlandske investeringer er faktorer bak den svake BNP-veksten. Selv under gunstige forhold vil BNP-veksten for kontinentet neppe komme over 2,5 prosent i 1994 - og med de usikre tilstandene som råder i majoriteten av landene, kan dette anslaget fort vise seg å bli for optimistisk. Den gjennomsnittlige befolkningsveksten er i overkant av 3 prosent og det ligger dermed an til fortsatt nedgang i inntekt per innbygger.

Mens *Latin-Amerika* på midten av åtti-tallet sto for over halvparten av verdens bruttogjeld, er denne andelen nå redusert til rundt 20 prosent. Riktignok skyldes dette et stykke på vei den kraftige veksten i USAs utenlandsgjeld, men en kombinasjon av IMF's politikk anbefalinger og gjeldslettelser har ført til at Latin-Amerikas gjeldsproblemer nå er håndterbare. Flere av landene i regionen hadde svært høye vekstrater ved inngangen til nitti-årene, spesielt *Argentina* og *Chile* der BNP økte med 8,5 - 10 prosent i 1992. Det er ventet en mindre gunstig utvikling de neste par årene med vekstrater rundt 4 prosent. I *Brasil* har en mindre stram pengepolitikk og manglende evne til å få ned de offentlige utgiftene ført til at inflasjonen er ute av kontroll, og det er stor usikkerhet når det gjelder den videre utviklingen i brasiliansk økonomi. Blant de mindre landene i regionen opplever flere igjen vekst etter den lange nedgangsperioden på 1980-tallet, og fremtiden virker lysere.

Asia (utenom Japan) har i de siste tyve årene opplevd betydelig økonomisk vekst, og denne utviklingen er ventet å holde seg også i 1990-årene. Mens det tidligere var NIC-landene (*Sør-Korea, Hong Kong, Singapore og Taiwan*) som hadde områdets høyeste vekstrater, har andre land i regionen fulgt etter, noe som ventes å fortsette. Av landene i Sørøst-Asia er det bare *Filippinene* som har en moderat vekst, en situasjon som antas å holde seg de neste par årene, blant annet som følge av store leveringsproblemer innen energisektoren. Etter årtier med krig og økonomisk tilbakegang begynner nå også landene i *Indokina* å vise en positiv utvikling.

Det asiatiske landet som har hatt den mest bemerkelsesverdige utviklingen er *Kina*, med en BNP-vekst rundt 13 prosent de siste to årene. Den raske veksten har gitt kraftig inflasjon, spesielt i storbyene. Flaskehalsen innen transportsektoren er også et problem, likeså den skjeve utviklingen mellom de delene av landet som er utpekt som "økonomiske soner" og de som faller utenfor. Det er først og fremst høye investeringer fra utlandet og økt eksport som ligger bak den kraftige økonomiske veksten. På tross av enkelte aktivitetsdempende tiltak fra myndighetenes side, er det ventet fortsatt høy vekst de neste årene.

Landene i det sørlige Asia har ikke hatt den samme økonomiske utviklingen som landene lengre øst. I *India* er det imidlertid nylig gjennomført økonomiske reformer, blant annet liberalisering av kapitalmarkedene, som er ventet å ha en gunstig effekt på utviklingen.

Lavkonjunktoren i *Japan* førte til at den japanske sentralbanken satte ned diskontoen med 0,75 prosentpoeng til rekordlave 1,75 prosent den 21. september 1993. Men nedgangen i den økonomiske aktiviteten ser ut til å bli mer langvarig enn opprinnelig antatt, og det er derfor ventet ytterligere nedsettelse av sentralbankrenten. DRIs prognoser viser en rentenedgang til rundt 1,8 prosent for korte markedsrenter og 3,4 prosent for lange renter siste halvår i år. Under urolighetene i ERM styrket japanske yen seg kraftig mot de europeiske valutaene, blant annet som følge av at den ble brukt som fluktvaluta. I tiden etter den europeiske valutauroen har imidlertid yen svekket seg mot dollar, og lå i januar 1994 rundt 112 yen/dollar.

USA: Fortsatt moderat vekst

Foreløpige anslag viser at bruttonasjonalproduktet (BNP) i USA økte med 2,9 prosent fra 1992 til 1993, etter en økning på 2,6 prosent året før. Det var særlig innenlandsk etterspørsel som bidro positivt til veksten i USAs økonomi i 1993. Etter et meget sterkt 4. kvartal 1992 med vekst på 5,7 prosent (sesongjustert årlig rate), økte BNP med bare 0,8 prosent i 1. kvartal 1993. Utviklingen i 2. kvartal var nølende, men utover høsten bekreftet konjunkturindikatorerne oppgangen i USAs økonomi. Detaljhandelen opplevde rekordstor vekst i 4. kvartal, boligsalg, ordretilgang og produksjon økte, mens arbeidsledighetsraten falt. Det er ventet at den økonomiske oppgangen vil fortsette også i 1994. Prognosene fra DRI og OECD peker mot en BNP-vekst på rundt 3 prosent i inneværende år. Men som følge av den bebudete innstramningen i finanspolitikken og en gradvis skjerping av pengepolitikken i form av høyere renter, er det ventet noe lavere vekst i 1995; ned mot 2,5 prosent ved utgangen av neste år.

Veksten i privat konsum tok seg opp i 2. kvartal i fjor etter et relativt svakt 1. kvartal. På årsbasis er veksten fra 1992 til 1993 anslått til 3 1/4 prosent. Konsumet har vokst sterkere enn husholdningenes inntekter i 1993, noe som har ført til en historisk sett lav sparerate (om lag 4 prosent ved utgangen av fjoråret). Som følge av forventet moderat lønnsutvikling og en viss skatteøkning, ventes en avdemping av veksten i privat konsum, til i underkant av 3 prosent i år og noe lavere neste år.

Offentlig konsum falt med rundt 3/4 prosent i 1993. President Clinton fikk i juli i fjor innstrammingsdelen av sin økonomiske pakke gjennom i Kongressen. Vedtaket sikter mot å redusere det akkumulerte offentlige underskuddet med 496 milliarder dollar over en femårsperiode i forhold til forventet utvikling uten disse tiltakene. Det føderale budsjettunderskuddet for 1993 ser foreløpig ut til å bli 255 milliarder dollar (4 prosent av BNP). Reduksjonene er ment å oppnås ved en kombinasjon av skatte- og avgiftsøkninger og nedskjæringer i offentlige utgifter, først og fremst til forsvaret og Medicare (helseprogrammet for eldre). Det er derfor ventet fortsatt nedgang i offentlig konsum både i inneværende år og neste år.

Private investeringer utenom bolig økte med hele 11 prosent fra 1992 til 1993. Dette skyldes vesentlig en kraftig økning i kjøp av maskiner og kontorutstyr - spesielt data-maskiner. Lavere rente og prisfall er trolig årsaker til økningen i disse investeringene. Som følge av overinvesteringer i kontorbygg på slutten av 1980-tallet, utvikler denne typen investeringer seg fortsatt svakt, og beholdningen av ledige lokaler har ikke endret seg nevneverdig. Prognosene peker mot en fortsatt høy investeringsvekst; rundt 10 prosent i 1994 og 8,5 prosent i 1995.

USA: Makroøkonomiske hovedtall

Volumendring i prosent fra året før der ikke annet fremgår

	1992	1993	1994		1995	
	Regnskap	OECD des	OECD des	DRI jan	OECD des	DRI jan
Privat konsum	2,6	3,2	3,0	3,1	2,6	2,2
Offentlig konsum	-0,1	-0,8	-0,2	0,2	-0,6	0,3
Boliginvesteringer ¹⁾	16,3	7,3	8,7	9,2	6,2	4,7
Andre private investeringer ¹⁾	2,9	10,8	9,9	10,4	8,5	8,7
Eksport	6,4	2,6	4,5	2,8	6,4	5,7
Import	8,7	9,3	7,7	9,2	6,9	8,5
Bruttonasjonalprodukt	2,6	2,8	3,1	3,2	2,7	2,1
Driftsbalanse (nivå, prosent av BNP) ¹⁾	-1,1	-1,7	-2,0	-2,0	-2,1	-2,6
Konsumprisvekst ²⁾	3,3	2,7	2,7	2,9	3,0	3,2
Arbeidsledighetsrate (nivå)	7,4	6,9	6,5	6,1	6,2	6,0
Kortsiktig rente (prosent)	3,4	3,0	4,2	3,4	5,0	3,9
Langsiktig rente (prosent)	7,0	5,9	5,6	5,8	5,7	6,0

1) Prognoser fra desember

2) Prognosene fra OECD gjelder konsumprisdeflatoren, mens DRI bruker konsumprisindeksen

Kilder: OECD Economic Outlook 54 og Data Resources Inc.(DRI)

Boliginvesteringene utviklet seg svakt i første halvår i fjor, blant annet som følge av det kraftige uværet som rammet USAs østkyst i mars. Men foreløpige tall viser at veksten tok seg kraftig opp mot slutten av året, trolig med bakgrunn i fallende boligrenter. For hele 1993 er veksten i boliginvesteringene anslått til rundt 7 1/2 prosent. Prognosene peker mot fortsatt oppsving på boligmarkedet i 1994.

Den føderale fondsrenten har siden september 1992 blitt holdt på 3 prosent. Med fortsatt oppgang i den økonomiske aktiviteten utover i 1994 vil trolig myndighetene foreta en moderat heving av fondsrenten, muligens allerede i første halvår i år.

De fleste analytikere mener at dette vil være tilstrekkelig til å hindre tiltakende prisstigning, gitt omfanget av ledig produksjonskapasitet. Arbeidsledighet og fallende oljepris bidrar i samme retning. Prisstigningstakten ventes derfor å holde seg i underkant av 3 prosent også i 1994.

Arbeidsledigheten falt gradvis gjennom fjoråret fra 7,2 prosent i januar til 6,4 prosent i desember. Det ble skapt nær 2 millioner nye arbeidsplasser i USA i 1993. Flesteparten av disse kom i servicenæringen, mens det var svakest utvikling i industrien, som mistet 177 000 arbeidsplasser i løpet av fjoråret. Prognosene peker mot en ytterligere nedgang i arbeidsledigheten både i 1994 og i 1995.

Fra 1. januar 1994 la arbeidsdepartementet om rutinene for føring av ledighetsstatistikken. Dette vil trolig føre til en umiddelbar økning i ledighetsraten på rundt 0,5 prosentpoeng. Hovedårsaken er at den metoden som brukes nå, innebærer at mange kvinner som egentlig er ledige, blir klassifisert som husmødre.

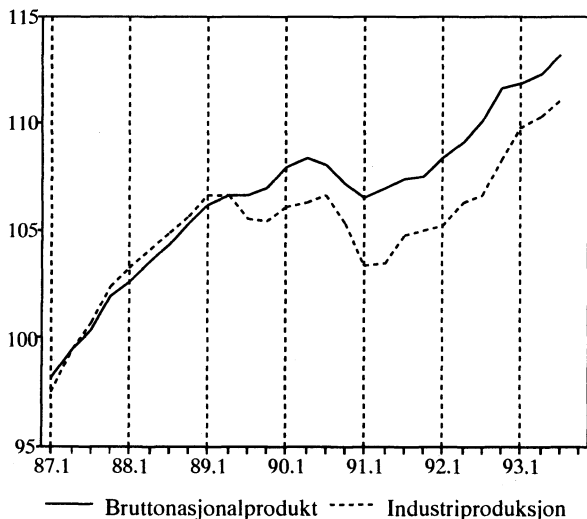
Utviklingen i arbeidsmarkedet er for øyeblikket preget av usikkerhet om hvor mye arbeidskraftkostnadene vil øke

som følge av president Clintons nylig fremlagte helseplan (se ØA nr. 9-1993 for nærmere omtale av helseplanen). Ifølge forslaget blir arbeidsgiverne pålagt å betale minst 80 prosent av arbeidstakernes gjennomsnittlige forsikringspremie, begrenset oppad til 7,9 prosent av lønnsutgiftene. Motstanden mot det fremlagte forslaget er stor, og det ventes en meget hard drakamp når Kongressen skal diskutere planen til våren. Det foreliggende forslaget kan derfor bli endret på flere vesentlige punkter.

Eksporten viste en ujevn utvikling gjennom fjoråret. Etter et betydelig fall i 1. kvartal økte den kraftig i 2. kvartal for så å stagnere igjen utover høsten. I gjennomsnitt for 1993 ligger det an til en vekst i eksportvolumet på rundt 2 1/2 prosent, betydelig lavere enn året før. Den svake utviklingen hos viktige handelspartnere (øvrige OECD-land) forklarer i stor grad den lave økningen i eksporten. Prognosene for inneværende år spriker noe, men det ventes litt høyere vekst enn i 1993. NAFTA-avtalen som ble vedtatt i Kongressen i november (se ØA nr. 9-1993 for nærmere omtale), og GATT-avtalen inngått i desember i fjor ventes å ha positiv innvirkning på utenrikshandelen.

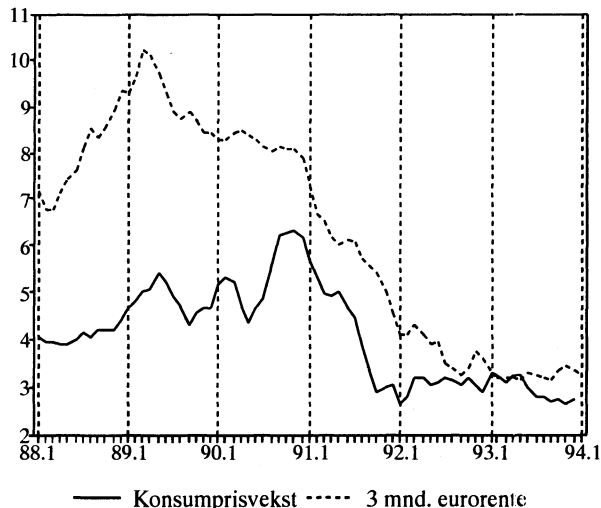
Etter en kraftig økning i første halvår i fjor, falt importveksten mot slutten av 1993. For fjoråret under ett ser veksten ut til å bli rundt 10 prosent. Prognosene peker mot noe lavere økning i importen i inneværende år; om lag 8 prosent. Handelsbalansen viste i november et underskudd på 10,2 milliarder dollar, noe lavere enn måneden før. Det samlede underskuddet i utenrikshandelen for de elleve første månedene av 1993 er nå anslått til 118,7 milliarder dollar, det høyeste nivået siden 1987. Prognosene peker mot en forverring av utenriksøkonomien i 1994 med et underskudd på handelsbalansen på over 150 milliarder. Driftsbalansen ser dermed ut til å vise et underskudd på rundt 135 milliarder dollar, og en ytterligere svekkelse er ventet i 1995.

USA: Bruttonasjonalprodukt og industriproduksjon
1987 = 100. Sesongjusterte volumindekser

Kilde: OECD.

USA: Konsumprisvekst i prosent fra samme måned året før og kortsiktig rente

Kilde: OECD og Norges Bank.

Japan: Nedgang i den økonomiske aktiviteten

Nedgangen i bruttonasjonalproduktet (BNP) som ble registrert i første halvår 1993, synes å ha stoppet opp utover høsten i fjor. Foreløpige nasjonalregnskapstall viser en økning på 2 prosent (sesongjustert årlig rate) i BNP fra 2. til 3. kvartal i fjor. Uavhengige analytikere har imidlertid stilt seg svært skeptiske til den rapporterte veksten, da rutine for sesongjustering er endret. De positive meldingene om den samlede økonomiske aktiviteten finner heller ikke særlig støtte i publisert korttidsstatistikk for i 3. kvartal 1993, som tegnet et dystre bilde av utviklingen. Det er ventet nedgang i BNP i 4. kvartal, og vekstslaget for hele 1993 er nedjustert til -0,5 prosent. Det er først og fremst den svake innenlandske etterspørselen som ligger bak denne utviklingen. Prognosene peker mot en svakt positiv vekst i inneværende år, men det er uenighet mellom prognoseinstituttene om hvor sterkt oppsvinget blir.

Tilgjengelig korttidsstatistikk for november og desember viser at den japanske lavkonjunkturen fortsatte utover høsten i fjor. Detaljhandelen falt med 6,9 prosent i november, regnet fra samme måned året før. Salget av nye biler gikk ned med 8,4 prosent i 1993, til det laveste nivået på fem år. Den lave kjøpelysten skyldes i stor grad svak inntektsutvikling og økt usikkerhet om fremtiden. Bruk av overtid synker, og det har vært nedgang i bonusutbetalingene som følge av de dårlige utsiktene for næringslivet.

Industriproduksjonen lå 3,6 prosent lavere i november i fjor enn ett år tidligere. Ordretilgangen utvikler seg svakt, kapasitetsutnyttelsen synker og lageroppbyggingen øker. Barometre som registrerer stemningen blant bedriftsledere, peker mot økende pessimisme.

Den forrige regjeringen la i sitt siste regjeringsår frem to stimuleringspakker som ble fulgt opp av ytterligere tiltak av den nåværende koalisjonsregjeringen i september i fjor. Tilsammen utgjorde de tre pakkene rundt 30 000 milliarder yen (om lag 6 prosent av BNP). Tiltakspakkene har imidlertid ikke vært nok til å få fart på den økonomiske aktiviteten igjen. Ingen av stimuleringspakkene inneholdt skattelettelser, noe de fleste uavhengige analytikere mener er helt nødvendig for å få snudd den negative trenden i økonomien. Det er imidlertid ventet at regjeringen vil fremme nye tiltak i forbindelse med vårens budsjettforslag, og det er antydning at et hovedelement her vil bli endringer i beskatningen. Det er imidlertid duket for strid om det økonomiske opplegget innad i syvpartikoalisjonen. Regjeringen består nemlig av svært ulike partier med ett samlende element; å få gjennomført endringer i valgordningen. Under den avgjørende avstemmingen over regjeringens reformforslag den 21. januar, led koalisjonen nederlag. Regjeringen måtte derfor godta opposisjonens mindre radikale forslag for å oppnå en avklaring før parlamentets sesjon utløp ved utgangen av januar. Den politiske usikkerheten har skapt vansker for en økonomisk snuoperasjon, men det er nå ventet at regjeringen vil presentere sine stimulerings tiltak allerede i februar.

Pengepolitikken har siden 1991 gradvis blitt oppmyket. Som følge av den svake utviklingen i innenlandsk økonomi og en svært sterk valuta, satte sentralbanken ned diskontoen med 0,75 prosentpoeng til rekordlave 1,75 prosent i fjor høst. Foreløpig har ikke dette vært nok til å stimulere innenlandsk etterspørsel i nevneverdig grad. Et av regjeringens partiene har nå foreslått at sentralbankrenten skal senkes til 0,5 prosent, men dette har fått motbør fra de øvrige partiene. En rentenedsettelse på 0,5 prosentpoeng kan imidlertid ikke utelukkes.

Japan: Makroøkonomiske hovedtall

Volumendring i prosent fra året før der ikke annet fremgår

	1992	1993	1994			1995	
	Regn- skap	OECD des	OECD des	DRI jan	NRI feb	OECD des	DRI jan
Privat konsum	1,7	0,4	0,4	0,2	0,0	2,9	3,1
Offentlig konsum	2,4	2,3	1,7	2,6	1,7	1,4	2,1
Boliginvesteringer ¹⁾	-5,4	1,9	12,5	8,7	1,5	6,8	12,4
Andre private investeringer ¹⁾	-4,0	-8,5	-3,8	-3,2	-7,0	2,7	3,5
Eksport	4,9	1,3	-0,4	-1,6	-2,2	2,8	3,2
Import	0,0	1,7	2,4	1,3	4,2	4,2	1,3
Bruttonasjonalprodukt	1,3	-0,5	0,5	0,1	-1,0	2,3	3,2
Driftsbalanse (nivå, prosent av BNP) ¹⁾	3,2	3,3	3,1	2,7	2,9	3,0	2,6
Konsumprisvekst ²⁾	2,0	0,9	0,3	2,6	0,0	0,4	2,4
Arbeidsledighetsrate (nivå)	2,2	2,5	2,9	3,0	3,2	2,8	3,1
Kortsiktig rente (prosent)	4,3	2,9	2,6	1,4		2,7	1,8
Langsiktig rente (prosent)	5,3	4,4	3,9	3,5		3,9	3,7

1) Prognosene fra DRI er fra november

2) OECD angir konsumprisdeflator mens NRI og DRI angir konsumprisindeks

Kilder: OECD Economic Outlook 54, Nomura Research Institute (NRI) og Data Resources Inc.(DRI)

Som følge av fallende produsentpriser, er produsentenes realrente fortsatt klart positiv. Dessuten er kapasitetsutnyttelsen og inntjeningen lav, og dette svekker bedriftenes investeringsvilje. Finanssektorens problemer med økende tap som følge av konkurser og mislighold av lån fører i tillegg til motvilje mot å låne ut penger til risikofylte prosjekter. Foreløpige tall fra OECD viser at private investeringer utenom bolig falt med 8,5 prosent i 1993. Prognosene peker mot fortsatt nedgang i investeringene på rundt 3 1/2 prosent i inneværende år, mens det for neste år ventes vekst på om lag 3 prosent.

Boliginvesteringene økte med 9 prosent fra 2. til 3. kvartal i fjor. Den rekordlave renten, fallende tomtepriser og tiltakene for bedret finansiering av privat boligbygging i regjeringens stimuleringspakker ligger trolig bak utviklingen i boligmarkedet. For 1993 totalt er veksten i boliginvesteringene anslått til rundt 2 prosent.

Sammenliknet med andre OECD-land er arbeidsledigheten i Japan svært lav; i november var ledighetsraten 2,8 prosent, det høyeste nivået på over seks år. Den siste nedgangsperioden har skapt større usikkerhet for arbeidstakerne og rokket ved den tradisjonelle personalpolitikken i de store japanske konsernene. Det er stilt spørsmål om det er hensiktsmessig å opprettholde systemet med "livslang ansettelse". Et annet trekk ved den nåværende kraftige lavkonjunkturen er at det ikke bare er småbedrifter som har problemer. Flere av "flaggskipene" sliter tungt, og omfanget av nyansettelser innen disse selskapene er derfor meget lavt. Forholdet mellom antall ledige stillinger og antall arbeidssøkende falt til 0,65 i november, som er den laveste registrerte raten på seks år. Når den målte arbeidsledigheten i Japan ikke øker i nevneverdig grad, skyldes det blant annet at kvinner og eldre forsvinner ut av arbeidsstyrken. Også systemet med "livslang ansettelse" bidrar til lavere offisiell ledighetsrate ved at flere personer som registreres som ansatte i statistikken, er undersysselsatt eller

helt uten reelle arbeidsoppgaver. DRI anslår den faktiske ledigheten til å ligge rundt 6-7 prosent. Det er ventet at den offisielle ledigheten vil øke til rundt 3 prosent i 1994 og holde seg på dette nivået også i 1995.

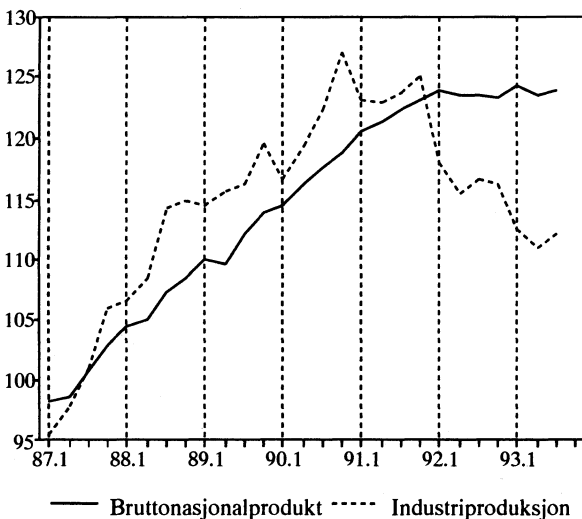
Som følge av fallende innenlandsk etterspørsel og appresieringen av valutaen, er konsumprisindeksen lav. Ved utgangen av desember i fjor var 12-månedersveksten for konsumprisindeksen 1,3 prosent. Prisveksten ventes å holde seg moderat både i år og neste år.

Foreløpige nasjonalregnskapstall viser at eksporten regnet i volum økte med 14 prosent (sesongjustert årlig rate) fra 2. til 3. kvartal i fjor. På årsbasis viser tall fra OECD at det ligger an til en økning i eksportvolumet på i overkant av 1 prosent i 1993. I 1994 ventes en nedgang i eksporten på rundt 1/2 prosent, blant annet som følge av appresieringen av valutaen.

Som følge av den svake utviklingen i innenlandsk etterspørsel, er importveksten liten. For 1993 anslår OECD en økning i importvolumet på om lag 1 3/4 prosent. Prognosene peker mot en vekst rundt 2 1/2 prosent i 1994 og noe høyere i 1995.

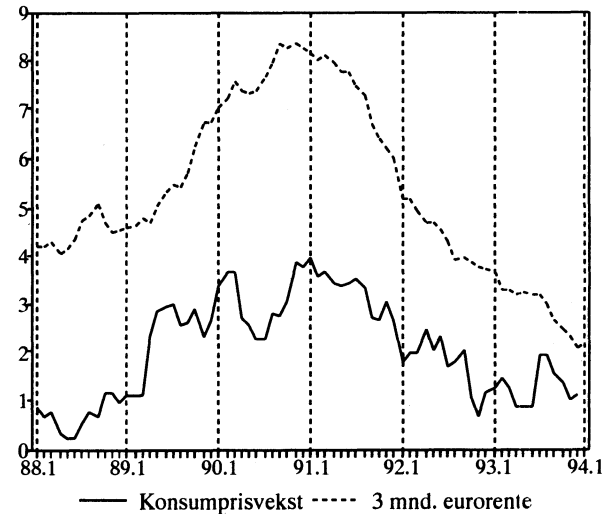
Japans store handelsoverskudd de siste årene vokser nå langsommere. Likevel viser foreløpige tall et overskudd for hele 1993 på 120,4 milliarder dollar. Overfor USA er handelsoverskuddet stadig økende, en utvikling som bekymrer amerikanske myndigheter. Clinton-administrasjonen har signalisert en større vektlegging av bilaterale balanser i sin handelspolitikk og ønsker tallfestede målsettinger for reduksjoner i de japanske overskuddene på drifts- og handelsbalansene. Hittil har den japanske regjeringen sterkt motsatt seg dette, men den har vært imøtekommende på enkelte andre områder. Som ledd i resultatet av GATT-forhandlingene er det meget proteksjonistiske rismarkedet i noen grad åpnet. Dessuten er et program for å gjøre det

Japan: Bruttonasjonalprodukt og industriproduksjon
1987=100. Sesongjusterte volumindekser

Kilde: OECD.

Japan: Konsumprisvekst i prosent fra samme måned året før og kortsiktig rente

Kilde: OECD og Norges Bank.

enkler for utenlandske selskaper å oppnå offentlige kontrakter på det japanske markedet iverksatt.

Tyskland (vest): Er konjunkturbunnen nådd?

Tysk økonomi opplevde i fjor den sterkeste produksjonsnedgangen siden annen verdenskrig. Ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall falt BNP med 1,9 prosent fra 1992 til 1993. Den svake utviklingen har sammenheng med at et høyt rentenivå, sammen med skatte- og avgiftsøkninger, har dempet innenlandsk etterspørsel samtidig som mange viktige samhandelsland har vært inne i en nedgangsfase. Gjennom fjoråret ble imidlertid rentene gradvis satt ned og både lønns- og prisveksten avtok. De fleste prognosegivere ventet et svakt oppsving i tysk økonomi i 1994, drevet av et omslag i private realinvesteringer og i eksporten. Et unntak er DIW (Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung) som regner med nedgang i BNP også i år.

Til tross for en viss optimisme med hensyn til produksjonsutviklingen fremover, er det så langt vanskelig å finne klare tegn til omslag. Industriproduksjonen, som falt med 9 prosent i første halvår 1993, avtok også klart gjennom andre halvår, selv om nedgangen var mindre. Ifølge Ifo-instituttet vil industriproduksjonen øke med 1 prosent i år, med sterkest vekst for bilindustrien. Den samlede ordretilgangen viste en ujevn utvikling gjennom siste del av fjoråret, men eksportordrene ser ut til å ha tiltatt. Kapasitetsutnyttelsen i industrien har falt betydelig siden toppen i slutten av 1990 og var i september i fjor kommet ned i 78 prosent som gjennomsnitt.

Private realinvesteringer falt ifølge foreløpige anslag med 6,5 prosent fra 1992 til 1993. Nedgangen, som var størst for maskin- og utstyrsinvesteringene, må blant annet sees i sammenheng med høy realrente. En viss nedgang i de lang-

siktige nominelle rentene har blitt motvirket av fallende produsentpriser, som følge av styrkingen av tyske mark. Appresieringen av marken de siste to årene har også ført til pressede marginer og redusert lønnsomhet i eksportindustrien. Lav kapasitetsutnyttelse, særlig i kapitalvaresektoren, legger også en demper på investeringslysten, og alt i alt ventes det null-vekst i investeringene i 1994.

Privat konsum viste også svak utvikling i 1993 sett under ett. Etter en klar nedgang i de to første kvartalene, økte imidlertid konsumet med 1,6 prosent i 3. kvartal. For 1993 som helhet er det anslått et fall i privat konsum på i overkant av 1 prosent. Fortsatt svak inntektsutvikling, blant annet som følge av forverringen på arbeidsmarkedet, vil trolig legge en demper på konsumveksten fremover. Prognosene peker i retning av en konsumnedgang på rundt 1 prosent også i 1994.

Konsumprisveksten ble i 1993 holdt oppe av prisøkninger på offentlige tjenester og av en økning av momsen fra årsskiftet 1992/93. På årsbasis gikk konsumprisene opp med 4,2 prosent i fjor, mens lønnsveksten foreløpig er anslått til 3,5 prosent. Det var en nedadgående trend i prisstigningstakten gjennom siste del av fjoråret. Denne tendensen kan imidlertid bli bremsset av at både bensinavgiftene, elektrisitetsprisene og telefontakstene ble satt opp ved siste årsskifte.

Bundesbank har siden høsten 1992 gjennomført en rekke mindre nedjusteringer av signalrentene. Lombardrenten, som lå på 9 prosent ved inngangen av fjoråret, var ved siste årsskifte kommet ned i 6,75 prosent, mens diskontoen da lå på 5,75 prosent, en nedgang på 2,5 prosentpoeng fra samme tidspunkt ett år tidligere. Rentenedgangen må blant annet sees på bakgrunn av at både veksten i pengemengden (M3) og konsumprisveksten avtok gjennom fjoråret, men den svake realøkonomiske utviklingen har trolig også

Tyskland (vest): Makroøkonomiske hovedtall

Volumendring i prosent fra året før der ikke annet fremgår

	1992	1993	1994		1995	
	Regnskap	OECD des	OECD des	DRI jan	OECD des	DRI jan
Privat konsum	1,5	-1,1	-1,2	-0,9	0,7	-0,3
Offentlig konsum	3,2	-0,5	0,9	0,1	0,9	0,5
Investeringer i fast realkapital	0,4	-6,7	0,9	-0,8	3,0	4,8
Eksport	2,5	-6,8	2,9	1,0	6,0	5,4
Import	2,8	-9,4	1,9	-1,0	5,9	4,3
Bruttonasjonalprodukt	1,2	-2,1	0,4	0,0	1,7	2,0
Driftsbalanse (nivå, prosent av BNP) ¹⁾	-1,4	-1,1	-0,8	-1,4	-0,7	-1,2
Konsumprisvekst ²⁾	4,0	3,5	3,0	3,3	1,5	2,2
Arbeidsledighetsrate (nivå)	5,9	7,3	8,7	8,9	9,0	8,6
Kortsiktig rente (prosent)	9,4	7,3	5,0	4,9	3,8	4,0
Langsiktig rente (prosent)	7,8	6,5	5,7	5,7	5,5	5,9

1) Gjelder hele Tyskland.

2) Konsumdeflatoren for OECD, konsumprisindeksen for DRI.

Kilder: Data Resources Inc. (DRI) og OECD Economic Outlook 54.

spilt en rolle for Bundesbanks vurderinger. Rentenedsettelsene reduserte avstanden mellom kortsiktige og langsiktige renter betydelig, men de kortsiktige rentene ligger fortsatt høyere enn de langsiktige. Forsatt nedgang i konsumprisveksten og en varslet finanspolitisk innstramning trekker i retning av ytterligere rentenedsettelse i 1994.

Både ekporten og importen ser ut til å ha falt kraftig fra 1992 til 1993. Regnet i volum er nedgangen i eksporten anslått til 7,3 prosent, mens importen ifølge foreløpige tall falt med 10,8 prosent. Eksportutviklingen har sammenheng med forverring av konkurranseevnen de siste årene, både som følge av høy nominell lønnsvekst og en appresiering av tyske mark. Importnedgangen reflekterer den meget svake utviklingen i innenlandsk etterspørsel. En del av den registrerte nedgangen i handelen med utlandet skyldes antakelig omleggingen av handelsstatistikken etter innføringen av EUs indre marked (se boks). For 1994 viser prognosene et omslag til positiv vekst både for eksport og import. Underskuddet på driftsbalansen ventes å holde seg på rundt 1 prosent av BNP i år.

Arbeidsledigheten tiltok betydelig gjennom fjoråret. I gjennomsnitt økte antall ledige (sesongjustert) med rundt 40 000 personer pr. måned fra juni til november. Målt som andel av arbeidsstyrken var ledigheten i november kommet opp i 7,8 prosent. Prognosene indikerer en betydelig økning i ledigheten både i 1994 og i 1995. En kraftig vekst i antall korttidsarbeidende forsterker bildet av en forverring av arbeidsmarkedet. Den negative utviklingen har ført til at enkelte større bedrifter har kommet til enighet med de ansatte om spesielle tiltak for å unngå oppsigelser. I Volkswagen-konsernet ble den ukentlige arbeidstiden redusert til 28,8 timer fra 1. januar i år, noe som innebar en nominell lønnsnedgang for arbeidstakerne på over 10 prosent. Ansatte i Opel har gått med på å avstå fra lønnsøkninger utover 2 prosent samt å gi slipp på en del av bonusordningene i bedriften.

Myndighetene la i fjor frem en finanspolitisk pakke som tar sikte på å holde budsjettunderskuddet uendret (på 2 prosent av BNP) fra 1993 til 1995. Tiltakene, som trådte i kraft i 1994, omfatter blant annet redusert arbeidsledighetstrygd, lavere bevilgninger til arbeidsmarkedstiltak, lønnsstopp for offentlig ansatte, økte trygdeavgifter og økt bensinavgift. I 1995 vil i tillegg den såkalte solidaritetsskatten på 7,5 prosent bli gjeninnført. De økte skatteinntektene vil i hovedsak bli brukt til å finansiere overføringer til de østlige delstatene.

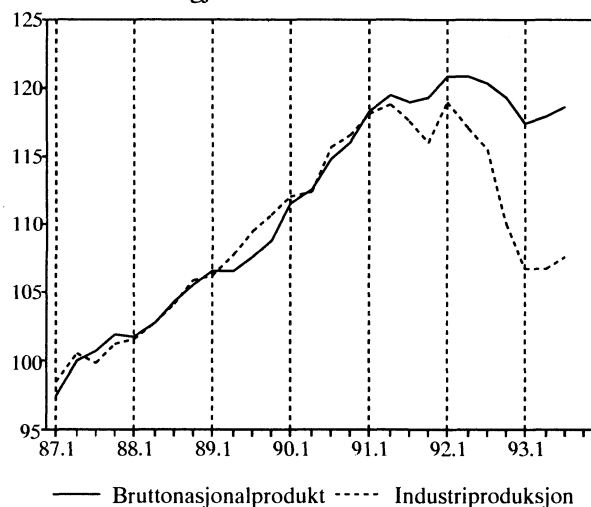
De østlige delstatene: Forsatt sterk BNP-vekst

Produksjonsoppgangen i de østlige delstatene ser ut til å fortsette. BNP i faste priser økte med 9,7 prosent i 1992, mens anslaget for veksten i 1993 er 6,3 prosent. En betydelig økning i realinvesteringene (15 prosent) har bidratt positivt, mens svake eksportmarkeder og lav vekst i privat konsum har trukket veksttakten nedover. Prognosene for 1994 indikerer en økning i BNP på om lag 6 prosent.

Privat konsum anslås å ha økt med 1-1,5 prosent i fjor, en betydelig lavere vekst enn året før. Utviklingen har sammenheng med at inntektsveksten har avtatt, vesentlig som følge av lavere vekst i overføringene til husholdningene. Samtidig har spareraten økt og ser nå ut til å ha stabilisert seg på rundt 12 prosent, dvs. på samme nivå som i de vestlige delstatene. Prognosene viser nullvekst i privat konsum fra 1993 til 1994.

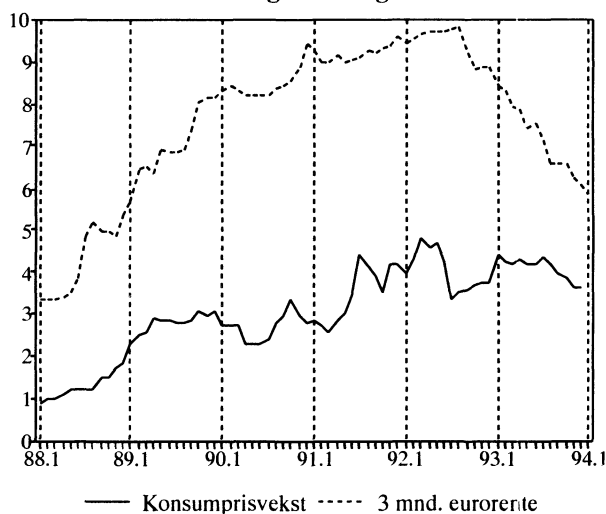
Inflasjonstakten, målt ved veksten i konsumdeflatoren, anslås til 8 prosent i 1993. Sterk økning i husleiene og en oppjustering av priser på offentlige tjenester mot nivået i de vestlige delstatene, bidro til at prisstigningen i fjor var vesentlig høyere enn i vest. Ifølge prognosene kan konsumprisveksten bli betydelig lavere i år – ned mot anslaget for prisstigningstakten for de vestlige delstatene.

Tyskland: Bruttonasjonalprodukt og industriproduksjon
1987=100. Sesongjusterte volumindekser

Kilde: OECD.

Tyskland: Konsumprisvekst i prosent fra samme måned året før og kortsiktig rente

Kilde: OECD og Norges Bank.

Ny handelsstatistikk i EU

Ved innføringen av EUs indre marked ved årsskiftet 1992/93 opphørte tollregistreringen av eksport og import ved grensovergangene mellom medlemslandene. Som en følge av dette ble det nødvendig å legge om handelsstatistikken. Nå registreres handelen i samband med momsinnberetningene fra de enkelte eksportører og importører og ved direkte innrapportering til statistikkbyråene. Momsoppgavene gir sumtall i verdi, mens statistikkinnberetningene gir varefordeling og volumer. Omleggingen har ført til stor usikkerhet med hensyn til handelstallene for 1993.

For mange land i EU falt både eksporten og importen ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall sterkt fra 1992 til 1993. En del av nedgangen kan imidlertid skyldes overgangen til det nye innrapporteringssystemet. Det er spesielt tre forhold som kan påpekes i denne sammenheng. For det første vil transittandel innen EU ikke lenger bli registrert som handel i transittlandene, siden varene/tjenestene bare blir momsbelagt i det endelige mottakerlandet. For det andre er bare bedrifter over en viss størrelse momspliktige, mens all inn- og utførsel tidligere ble registrert ved landegrensene. Små bedrifter står vanligvis for en stor andel av importen, mens eksportbedriftene generelt sett er større. Dette kan forklare hvorfor flere land har observert en sterkere nedgang for import enn for eksport. For det tredje rapporterer mange land om svikt i den direkte innrapporteringen til statistikkbyråene. Et tilleggspoeng er at det nye opplegget høyst sannsynlig forskyver registreringstidspunktene. Importører vil ofte rapportere momsen samtidig med at regningen betales, mens eksportører i større grad lar momsføring skje når regningen blir sendt.

Generelt er det vanskelig å identifisere den samlede effekten. En mulighet er å sammenligne prediksjoner for eksport og import basert på økonometriske modeller med den registrerte utviklingen. Problemet med metoden er at modellene sjelden treffer de realiserte verdiene eksakt og at avvikene kan være store ved vendepunkter i den økonomiske utviklingen. AIECE (sammenslutningen av europeiske prognoseinstitutter) anslø i fjor høst, på basis av estimerte importligninger, at total import for EU i 1993 ville gå ned med 2,3 prosent. Til sammenligning viste anslag basert på foreløpig handelsstatistikk en nedgang på 2,8 prosent. Spesielt interessant er det at importnedgangen i Tyskland ifølge AIECEs estimater ville bli 5,5 prosent, mens foreløpige nasjonalregnskapstall viser en nedgang på nærmere 11 prosent. Anslagene for veksten i de norske eksportmarkedene i 1993, som bygger på offisielle tall for vareimporten i blant annet Tyskland, kan derfor ligge for lavt.

Økningen i arbeidsledigheten stoppet opp i 1993 og antall ledige utgjør nå i overkant av 15 prosent av arbeidsstyrken. En betydelig satsing på arbeidsmarkedstiltak og stor grad av førtidspensjonering har bidratt til å redusere antall arbeidssøkende. Nedgangen i sysselsettingen fortsatte imid-

lertid i 1993 og må sees på bakgrunn av sterk lønnsvekst kombinert med svak produktivitetsutvikling. Etter gjenforeningen har nesten 3 millioner jobber gått tapt, hvorav en stor andel i industrien.

Storbritannia: Moderat BNP-vekst og fallende ledighet

Oppgangen i britisk økonomi, som startet i midten av 1992, fortsatte i 1993. Bruttonasjonalproduktet (BNP) økte med 2 prosent og arbeidsledigheten falt klart. Utviklingen må sees i sammenheng med at rentenivået ble senket betydelig etter at Storbritannia forlot ERM høsten 1992. Dette førte til en betydelig depresiering av pundet som, sammen med oppsvinget i amerikansk økonomi, har bidratt til økt eksport. Nedgangen i rentene kan også ha medvirket til at husholdningenes sparerate avtok betydelig fra 1992 til 1993. Ifølge prognosene vil BNP-veksten bli 2,5-3 prosent både i 1994 og i 1995.

Økt privat konsum har vært en viktig drivkraft bak konjunkturoppgangen. Detaljomsetningen, som dekker i underkant av 40 prosent av konsumet, hadde en volumvekst på mellom 3 og 4 prosent (regnet fra året før) gjennom siste halvdel av fjoråret. Nybilsalget økte med 11,6 prosent fra 1992 til 1993 og antall solgte kjøretøyer kom opp i nærmere 1,8 millioner, som imidlertid fortsatt er klart under toppåret 1989. Det er en viss uenighet om utsiktene for husholdningenes sparerate og derved også for samlet privat konsum neste år. DRI venter en nedgang i spareraten fra 1993 til 1994 på rundt 1 prosentpoeng. Sammen med moderat vekst i disponibel realinntekt gir det en konsumvekst på 1,8 prosent. Med sterkere vekt på økningen i husholdningenes finansformue gjennom de siste årene, tror NIESR nedgangen i spareraten blir større og regner med en vekst i konsumet på om lag 2,5 prosent.

Til tross for produksjonsvekst og rentenedgang er utviklingen i private realinvesteringer fortsatt svak. Et unntak er petroleumssektoren der investeringsveksten for 1993 er anslått til rundt 15 prosent. Boliginvesteringene ser ut til å ha tiltatt noe gjennom 1993 og i løpet av fjorårets 11 første måneder ble det igangsatt 18,6 prosent flere boliger enn i samme periode i 1992. Det var sterk vekst i offentlige realinvesteringer i første halvår i 1993, og økningen på årsbasis er anslått til rundt 10 prosent. Kapasitetsutnyttelsen er fortsatt lav, men lønnsomheten i næringslivet tok seg betydelig opp i 1993. På denne bakgrunn antyder prognosene for 1994 en vekst i samlede realinvesteringer på 3-4 prosent.

Anslag for 1993 viser svak volumvekst både for eksport og import. Verdien av total eksport økte imidlertid (sesongjustert) med 16 prosent fra 3. kvartal 1992 til 3. kvartal 1993. Eksporten til EU økte med 8 prosent, mens eksporten til land utenfor EU økte med 26 prosent regnet i verdi. Disse tallene indikerer at eksportindustrien har dratt fordel av konjunkturoppgangen i USA. Importen økte med 12 prosent i verdi i samme periode. Både import- og eksporttallene kan imidlertid være påvirket av omleggingen

STORBRITANNIA: Makroøkonomiske hovedtall

Volumendring i prosent fra året før der ikke annet fremgår

	1992	1993	1994			1995	
	Regn- skap	OECD des	NIESR nov	OECD des	DRI jan	OECD des	DRI jan
Privat konsum	-0,1	1,9	2,5	2,6	1,8	2,5	1,9
Offentlig konsum	0,7	0,3	1,6	1,7	0,8	1,7	1,0
Investeringer i fast realkapital	-1,6	1,8	4,1	3,0	4,0	4,3	6,0
Eksport	2,6	2,0	5,3	6,3	3,3	6,3	4,0
Import	5,7	-2,4	5,8	5,7	2,3	6,2	3,7
Bruttonasjonalprodukt	-0,5	2,0	2,8	2,9	2,5	2,9	2,6
Driftsbalanse (nivå, prosent av BNP)	-1,4	-1,8	-2,4	-1,9	-1,2	-1,5	-0,8
Konsumprisvekst ¹⁾	4,7	3,5	4,0	3,4	3,1	3,3	3,0
Arbeidsledighetsrate (nivå)	9,9	10,3	10,3	10,0	9,9	9,5	9,6
Kortsiktig rente (prosent)	9,6	6,0	5,7	5,5	4,8	5,7	4,6
Langsiktig rente ²⁾ (prosent)	9,0	7,6	7,8	6,7	6,2	6,7	6,5

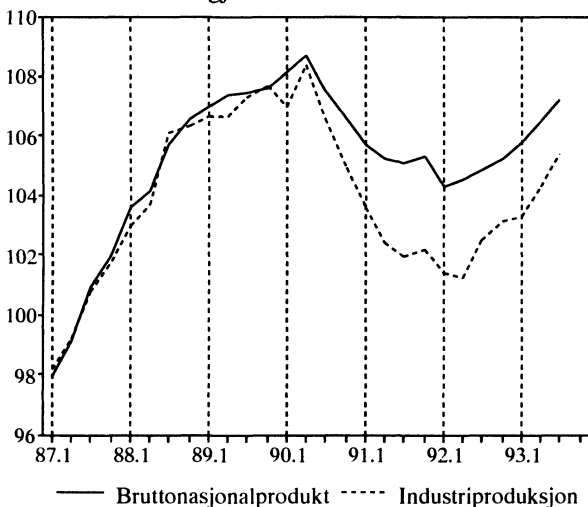
1) Prisindeksen for detaljomsetningen utenom renteutgifter til bolig. OECD-tall for konsumdeflatoren.

2) 10 års obligasjoner for OECD og DRI, 20 års obligasjoner for NIESR.

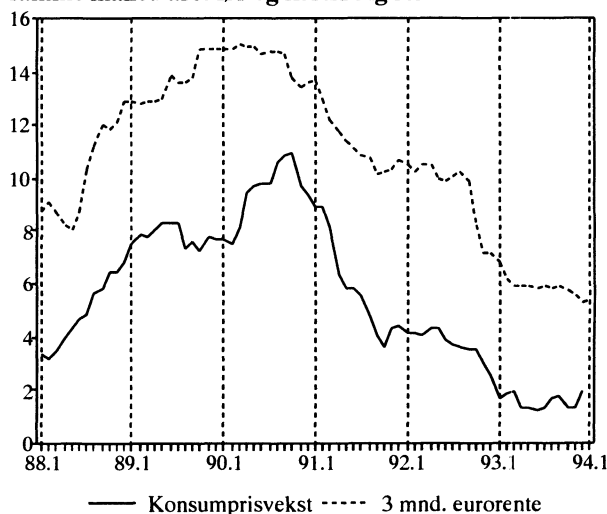
Kilder: OECD Economic Outlook 54, Data Resources Inc.(DRI) og National Institute Economic Review 4/93 (NIESR).

Storbritannia: Bruttonasjonalprodukt og industriproduksjon

1987 = 100. Sesongjusterte volumindekser

Kilde: OECD.

Storbritannia: Konsumprisvekst i prosent fra samme måned året før og kortsiktig rente

Kilde: OECD og Norges Bank.

av handelsstatistikken (se boks under Tyskland). Underskuddet på varebalansen for de 10 første månedene av fjoråret var 9 mrd. pund, mot 13 mrd. for hele 1992. Driftsbalansen, som også inkluderer handel med tjenester, renter og stønader, viste et underskudd på 6,8 mrd. pund i de tre første kvartalene i fjor, en svak økning fra året før. Ifølge prognosene vil underskuddet på driftsbalansen ikke avta før 1995.

Arbeidsledigheten gikk betydelig ned gjennom 1993. Målt i prosent av arbeidsstyrken falt ledigheten fra 10,6 prosent i januar til 9,8 prosent i desember. Nedgangen i antall arbeidsledige kan ha sammenheng med en reduksjon i arbeidstilbudet. Tall for første halvår viser at antall arbeidsledige personer gikk ned med 60 400 samtidig som antall

sysselsatte falt med 18 000. Nedgangen i arbeidstilbudet for menn er anslått til 115 000, mens antall yrkesaktive kvinner økte med 38 000. Langtidsledigheten, målt ved antall personer som har vært ledige i mer enn 52 uker, har blitt fordoblet siden 1990 og utgjør nå en tredel av den totale ledigheten. Til tross for forventninger om fortsatt produksjonsvekst, ligger det ifølge prognosene ikke an til noen ytterligere nedgang i antall arbeidsledige i år.

Konsumprisveksten, målt som økning i detaljomsetningsprisene eksklusive boligutgifter, var 3,0 prosent i gjennomsnitt i 1993. Prisstigningstakten lå med andre ord godt innenfor regjeringens ramme på 1-4 prosent. Prisveksten nådde en topp på 3,3 prosent (regnet som vekst fra samme måned året før) i september, men avtok igjen mot slutten av

året. Veksten i konsumprisene ble såpass moderat til tross for depresieringen av pundet fra slutten av 1992, noe som indikerer reduserte marginer for importvarer. Prisveksten har også blitt holdt nede av svært moderate lønnsøkninger, dels som en følge av lønnsregulering i offentlig sektor. Ifølge prognosene vil prisstigningen kunne tilta noe i år, blant annet som følge av avgiftsøkninger.

De kortsiktige rentene avtok fra 6,4 prosent i 1. kvartal 1993 til noe under 6 prosent i 4. kvartal. Det forholdsvis stabile rentenivået må sees på bakgrunn av at sentralbankens basisrente ble holdt fast på 6 prosent gjennom mesteparten av fjoråret. De kortsiktige rentene lå forøvrig betydelig under de langsiktige i 1993. I henhold til prognosene vil rentenivået kunne falle noe i tiden fremover.

I statsbudsjettet for 1994/95, som ble fremlagt i november i fjor, ble for første gang skatteopplegget og utgiftssiden presentert samlet. Sammen med skatteøkninger som ble annonsert i mars i fjor, innebærer budsjettet at skatteinntektene for budsjettåret 1994/95 vil øke med 8,4 mrd. pund i forhold til 1993/94. Det ble blant annet foreslått å øke bensinavgiften betydelig og å holde inntektstfradragene fast nominelt sett. Pensjonistene vil bli kompensert for den tidligere, meget omstridte, innføringen av moms på brensel. Samlet vil budsjettet bidra til å redusere statens lånebehov fra om lag 50 mrd. pund i inneværende budsjettår til rundt 38 mrd. pund i budsjettåret 1994/95. Det ble også varslet betydelige skatteøkninger for de to neste budsjettårene.

Sverige: Bunnen nådd i 1993

Mens utekonkurrerende sektor viste vekst gjennom hele fjoråret, bidro nedgang i innenlandsk etterspørsel til redusert produksjon også i 1993. Arbeidsledigheten er fortsatt stigende, spesielt i bygg og anlegg og offentlig sektor. Basert på sterk økning i eksporten og stabilisering av privat

konsum, er det ventet en moderat oppgang i svensk økonomi i 1994 og 1995. Det er imidlertid tvilsomt om veksten vil bli kraftig nok til å bedre situasjonen på arbeidsmarkedet i særlig grad.

Etter at bruttonasjonalproduktet (BNP) har falt i tre år på rad, viste utviklingen gjennom siste halvdel av 1993 flere tegn på at nedgangen i svensk økonomi nå er i ferd med å stoppe opp. Ifølge Statistiska centralbyråen (SCB) økte BNP med 2 prosent (sesongjustert) fra 2. til 3. kvartal i 1993. Det er hovedsakelig som følge av sterk vekst i industrien at totalproduksjonen nå viser tegn til oppgang. For 1993 under ett er det imidlertid anslått et fall i BNP på nærmere 3 prosent. For 1994 regner de fleste prognoseinstituttene nå med en økning i BNP på om lag 1,5-2 prosent, mens veksten ventes å øke ytterligere til 2,5-3 prosent i 1995. Blant prognosene som er gjengitt for 1994 og 1995 i tabellen nedenfor, er Finansdepartementet (FD) klart mest optimistisk i sine vurderinger, mens Konjunkturinstituttet (KI) og OECD er noe mer forsiktige.

Det svenske statsbudsjettet, som ble lagt frem 10. januar, legger opp til et underskudd på 172 mrd. svenske kroner i budsjettåret 1994/1995. Dette er en nedgang på 45 mrd. fra budsjettåret 1993/1994. Budsjettunderskuddet er fortsatt så stort at den offentlige sektors nettogjeld som andel av BNP øker betydelig. I 1993 utgjorde statsgjelden (netto) 68 prosent av BNP. Fortsatt vekst i statsgjelden innebærer at de offentlige finansene belastes med høye renteutgifter i flere år fremover. Flere svenske økonomer hevder at det vedtatte saneringsprogrammet fra mai 1993 på 81 mrd. svenske kroner ikke er omfattende nok til å få statsgjelden under kontroll.

Det er den negative utviklingen i privat konsum som i størst grad har svekket BNP. Privat konsum er anslått å ha falt med nærmere 4,5 prosent i 1993. Dette er en oppjus-

SVRIGE: Makroøkonomiske hovedtall

Volumendring i prosent fra året før der ikke annet fremgår

	1992	1993	1994			1995		
	Regn- skap	KI des	FD jan	KI des	OECD des	FD jan	KI des	OECD des
Privat konsum	-1,9	-4,5	0,7	0,1	0,5	2,0	1,9	2
Offentlig konsum	-0,6	-3,2	-1,3	-0,9	-1,5	-1,0	-1,1	-1,5
Bruttoinvesteringer i fast kapital	-11	-13,4	-6,7	-7,3	-6,1	7,1	6,3	1,8
Næringsliv	-15,6	-14,1	8,7	8,7	..	11,9	10,9	..
Offentlige myndigheter	1,2	3,2	-1,7	-2,9	..	-0,7	-0,7	..
Boliger	-6,4	-2,2	-49,5	-51,3	..	-6,5	-8,2	..
Eksport	2,2	7,2	10,7	9,7	9,0	7,0	6,6	6,8
Import	1,3	-1,3	3,5	3,0	3,0	6,5	6,1	4,5
Bruttonasjonalprodukt	-1,9	-2,8	2,4	1,8	1,5	2,9	2,6	2,2
Industriproduksjon (NR-def)	-0,7	0,8	8,5	7,5	5,0	6,0	6,0	8,0
Driftsbalanse (nivå, prosent av BNP)	-2,2	0,0	3,0	2,7	1,3	4,2	3,8	2,7
Konsumprisvekst	2,3	4,7	2,5	2,3	3,5	2,8	2,9	3,0
Arbeidsledighetsrate (nivå)	5,3	8,2	8,0	8,0	8,8	7,2	7,9	8,4

Kilder: Finansdepartementet (FD), Konjunkturinstituttet (KI), og OECD Economic Outlook 54.

tering i forhold til tidligere beregninger, og skyldes at nedgangen i privat konsum avtok noe mot slutten av fjoråret. Svikten i konsumet må sees på bakgrunn av en kraftig forverring av husholdningenes økonomiske situasjon de siste par årene. Tiltakende prisstigning etter depresieringen i 1992 og en svakere nominell inntektsutvikling, har bidratt til nedgangen i husholdningenes disponible realinntekter, som falt med om lag 2,5 prosent i 1993. Sammen med oppbygging av gjeld på 1980-tallet og fallende formuesverdier, har dette redusert etterspørselen kraftig. For 1994 og 1995 anslår KI en vekst i husholdningenes disponible realinntekt på henholdsvis 0,7 og 0,8 prosent. Dette slår ut i tilnærmet nullvekst i konsumet i 1994, mens det er ventet en vekst på 2 prosent i 1995. Spareraten er dermed anslått å øke til 9,9 prosent i 1994, for så å falle til 8,9 prosent i 1995.

Foreløpige anslag peker mot et fall i bruttoinvesteringene i fast realkapital på nærmere 14 prosent i 1993. KIs konjunkturbarometer fra januar viser imidlertid at svensk industri stadig forbedrer sine markedsutsikter. Andelen av foretak som melder om økt ordretilgang er nå den høyeste på over 20 år. Konjunkturoppgangen starter imidlertid på et svært lavt nivå, og under en tredjedel av industrien melder om full kapasitetsutnyttelse. Økt produksjon og kapasitetsutnyttelse vil etterhvert kreve økte nettoinvesteringer. Lave renter vil også stimulere investeringsetterspørselen. Næringslivets investeringer er ventet å øke med 8,7 prosent i 1994, og med ytterligere 11-12 prosent i 1995. De offentlige investeringene reduseres noe gjennom prognoseperioden, mens boliginvesteringene er anslått å falle med hele 50 prosent i 1994 og med 7-8 prosent i 1995. Totalt er bruttoinvesteringene i fast realkapital ventet å gå ned med 7,3 prosent i 1994, for så å øke med 6,3 prosent i 1995 ifølge KI.

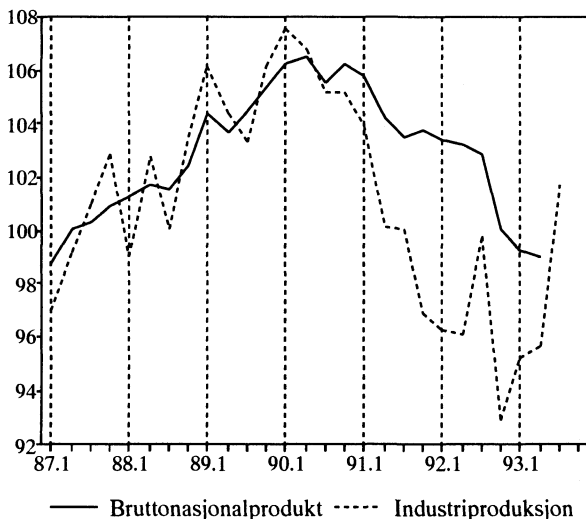
Tall fra SCB viser at eksportvolumet økte med 5,5 prosent i de tre første kvartalene i 1993 sammenlignet med samme

periode i 1992, og ligger an til å øke med 7 prosent for hele 1993. Det er særlig eksport til nye industriland i sør-øst-Asia som ligger bak den siste oppgangen. Eksporten til de store industrilandene i Vest-Europa og til Nord-Amerika viser derimot en svak utvikling. Etter frikoplingen av den svenske kronen fra ECU i november 1992, har depresieringen av valutakursen, produktivitetsforbedringer, lav lønnskostnadsvekst og senket arbeidsgiveravgift (fra begynnelsen av 1993) bedret Sveriges konkurransevne betraktelig. Mye tyder på at Sverige vil bedre konkurransevnen ytterligere i 1994 og vinne markedsandeler også i de nærmeste årene. For 1994 er det ventet en vekst i eksportvolumet på rundt 10 prosent, mens veksten er anslått til nærmere 7 prosent i 1995.

Svak innenlandsk etterspørsel har det siste året gitt en lav vekst i importen. Sammen med sterk vekst i eksporten ga dette et overskudd på handelsbalansen på 51,6 mrd. svenske kroner i perioden januar-november i år, mot 35,4 mrd. kroner i hele 1992. Som følge av et betydelig underskudd på rente- og stønadbalansen, er det likevel ventet at driftsregnskapet for 1993 vil gå om lag i balanse. I 1994 anslår KI og FD et driftsoverskudd på rundt 3 prosent av BNP, stigende til 4 prosent i 1995.

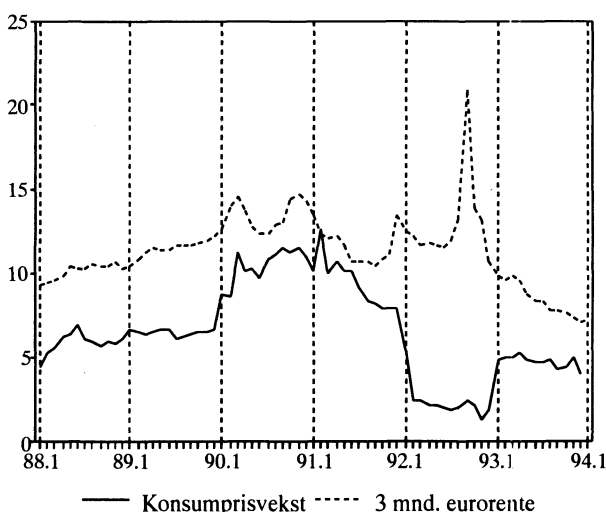
Ifølge SCB var arbeidsledigheten på 8,0 prosent av arbeidsstyrken i desember i 1993, mot 8,4 prosent måneden før. I gjennomsnitt for fjoråret var arbeidsledighetsraten på 8,2 prosent. Antall sysselsatte på arbeidsmarkedstiltak i desember var omtrent uforandret fra november, og utgjorde om lag 5 prosent av arbeidsstyrken. Tilsammen var dermed nesten 14 prosent av arbeidsstyrken i Sverige enten arbeidsledige eller sysselsatt på arbeidsmarkedstiltak ved utgangen av 1993. Veksten i produksjonen de neste årene er ikke ventet å bli sterk nok til å gi noen særlig forbedring på arbeidsmarkedet. Ifølge KIs konjunkturbarometer fra januar regnet også svært få bedrifter med økt sysselsetting i løpet av de nærmeste månedene. I tråd med dette er arbeids-

Sverige: Bruttonasjonalprodukt og industriproduksjon 1987=100. Sesongjusterte volumindekser

Kilde: OECD.

Sverige: Konsumprisvekst i prosent fra samme måned året før og kortsiktig rente

Kilde: OECD og Norges Bank.

ledigheten i 1994 av de fleste anslått til kun å gå svakt ned, til 8 prosent av arbeidsstyrken. Fra 1994 til 1995 anslår KI ledigheten til å holde seg omtrent uforandret, mens FD venter at den vil falle til 7,2 prosent av arbeidsstyrken.

Konsumprisene falt med 0,4 prosent fra november til desember i fjor, noe som gir en vekst på årsbasis på 4,1 prosent. Nedgangen i prisene fra november til desember var noe uventet og konsumprisveksten for 1993 ble dermed noe svakere en hva som var anslått for et par måneder siden. Svekkelsen av den svenske kronen har økt importprisene, men den svake innenlandske etterspørselen har medført at økningen i importprisene ikke har slått fullt ut i konsumprisene. Høyere indirekte skatter har også vært med på å øke prisene noe, mens rentefallet har virket i motsatt retning. Utsiktene er imidlertid gode for lav inflasjon de nærmeste årene, til tross for at prisøkningen i fjor ble høyere enn i de fleste andre OECD-landene. I 1994 er det ventet at veksten i konsumprisene vil avta til 2,5 prosent for så å stige til 3 prosent i 1995.

Siden den svenske kronen ble sluppet fri på valutamarke- det den 19. november 1992, har kronen svekket seg med rundt 25 prosent mot ECU. Pengemarkedsrenten falt sammenhengende i 1993. Den siste rentenedsettelsen fra Riksbankens side skjedde 4. januar i år, da diskontoen ble senket til 4,5 prosent.

Danmark: Konsumledet oppgang i 1994?

Veksten i dansk økonomi har avtatt siden 1990, og den nedadgående trenden fortsatte i 1993 med synkende eksportvolum, svak innenlandsk etterspørsel og stigende arbeidsledighet. Fire faktorer peker imidlertid i retning av et sterkere oppsving i dansk økonomi de neste par årene; rentenedgangen, et forventet konjunkturoppsving i Vest-Europa, finanspolitiske tiltak og privat sektors finansielle konsolidering gjennom de siste årene. Den største usikkerheten

bak anslagene for dansk økonomi i 1994 og 1995 er hvorvidt husholdningene vil bruke en forbedring i kjøpekraften til å øke forbruket, eller om spareraten vil øke ytterligere.

Etter tilnærmet nullvekst i bruttonasjonalproduktet (BNP) i 1993 har Økonomiministeriet (ØM) anslått BNP til å vokse med 3 prosent i 1994 og 3,3 prosent i 1995. Andre prognoseinstitutter venter en noe svakere utvikling enn regjeringen, og Den Danske Bank (DDB) anslår en vekst i BNP på 2,4 prosent i 1994 og 2,5 prosent i 1995.

Etter moderat vekst i privat konsum de siste par årene, var første halvdel av 1993 fortsatt svært svakt, med en vekst i privat konsum på 0,8 prosent i forhold til første halvdel av 1992. Foreløpige tall for 1993 viser imidlertid at privat konsum ligger an til å øke med 1-1,5 prosent på årsbasis. Som følge av blant annet de finanspolitiske tiltakene presentert i mai i 1993 (se ØA nr 5-1993), har konsumet begynt å ta seg opp, og for 1994 og 1995 er det ventet en langt sterkere forbruksvekst. I tillegg er husholdningene i dag økonomisk styrket etter den finansielle konsolideringen som har pågått siden 1987. På bakgrunn av dette anslår ØM en vekst i privat konsum på 4,1 prosent i 1994 og 4,5 prosent i 1995. Veksten i husholdningenes disponible realinntekt ventes å øke med over 3 prosent i 1994, men er deretter antatt å gå ned til 1,4 prosent i 1995. Husholdningenes sparerate (sparing som andel av disponibel inntekt) vil dermed falle fra 6,1 prosent i 1993, til 5,3 prosent i 1994 og 2,4 prosent i 1995. DDB og OECD er noe mer skeptiske til effekten av skattelettelsen på husholdningenes forbruk og anslår privat konsum til å stige med om lag 3 prosent i hvert av de neste to årene.

De siste publiserte tall fra Danmarks Statistikk viser at i første halvdel av 1993 falt investeringene i fast realkapital med 5,6 prosent i forhold til samme periode i 1992. ØM anslår en nedgang i bruttoinvesteringene i fast realkapital på 1,1 prosent fra 1992 til 1993. Dette anslaget er trolig

DANMARK: Makroøkonomiske hovedtall

Volumendring i prosent fra året før der ikke annet fremgår

	1992	1993	1994			1995		
	Regn- skap	ØM des	ØM des	DDB des	OECD des	ØM des	DDB des	OECD des
Privat konsum	1,4	1,5	4,1	2,7	3,4	4,5	2,7	3,0
Offentlig konsum	1,2	2,4	1,0	2,1	2,0	0,6	1,1	0,8
Bruttoinvesteringer i fast kapital	-10,3	-1,1	6,1	2,0	5,0	5,2	5,3	6,6
Næringslivet	-14,9	-1,5	6,1	1,5	..	8,2	7,1	..
Offentlige myndigheter	14,0	8,9	5,0	5,0	..	-7,0	-2,0	..
Boliger	-5,9	-7,0	7,0	1,3	..	4,0	4,7	..
Eksport	4,0	-5,0	2,7	2,6	3,2	4,8	3,8	5,0
Import	0,3	-4,8	5,9	4,9	5,7	7,4	4,6	6,1
Bruttonasjonalprodukt	1,2	0,2	3,0	2,4	2,5	3,3	2,5	2,8
Driftsbalanse (nivå, prosent av BNP)	3,3	3,3	2,7	3,5	1,8	2,3	3,8	1,4
Konsumprisvekst	2,1	1,2	2,8	2,1	2,5	2,9	2,0	2,3
Arbeidsledighetsrate (nivå)	11,1	12,1	11,4	11,9	11,9	10,5	11,7	11,3

Kilder: Økonomiministeriet (ØM), Den Danske Bank (DDB), OECD Economic Outlook 54.

noe optimistisk, og DDB har anslått en reduksjon i investeringene på 3,6 prosent i fjor. Investeringsbildet vil imidlertid kunne endre seg gjennom 1994 etterhvert som virkningene av økte offentlige investeringer i tiltakspakken gjør seg gjeldene. En sterkere vekst i økonomien vil føre til en bedre kapasitetsutnyttelse og høyere inntjening i foretakene. Sammen med en lavere rente vil dette kunne gi oppgang også i den konjunkturfølsomme delen av næringslivets investeringer. Boliginvesteringene ventes også å ta seg opp i de neste to årene, etter et fall på 7 prosent i 1993. Oppsvinget i boliginvesteringene i 1994 vil stort sett komme fra subsidiert boligbygging, da veksten i privat-finansiert boligbygging ventes å være moderat også i år. Totalt anslår ØM en vekst i bruttoinvesteringene i fast realkapital i 1994 og 1995 på henholdsvis 6 og 5 prosent.

Frem til 1992 var eksporten en sentral drivkraft i dansk økonomi. Den europeiske konjunkturedgangen har imidlertid kraftig redusert eksportmulighetene for Danmark. For hele 1993 er eksporten anslått å falle med over 5 prosent. Det knytter seg imidlertid noe usikkerhet til tallene for utenrikshandelen på grunn av omlegging til ny utenrikshandelstatistikk for handel av varer i EU (se boks under Tyskland). Basert på en oppgang i de europeiske markedene fra neste år, er det ventet at volumet av dansk eksport vil øke med om lag 2,5 prosent i 1994 og rundt 4 prosent i 1995.

En svakere vekst i importen enn i eksporten er anslått å ha bidratt til en økning i overskuddet på handelsbalansen i 1993. I 1994 og 1995 er det imidlertid ventet at overskuddet vil avta noe. Dette skyldes at en forventet oppgang i innenlandsk etterspørsel de nærmeste årene vil bidra til økt import. Mens underskuddet på rente- og stønadbalansen forbedret seg noe i 1993, viste overskuddet på tjenestebalansen en kraftig forverring i fjor. Totalt er det ventet at overskuddet på driftsbalansen i 1993 vil være omtrent ufor-

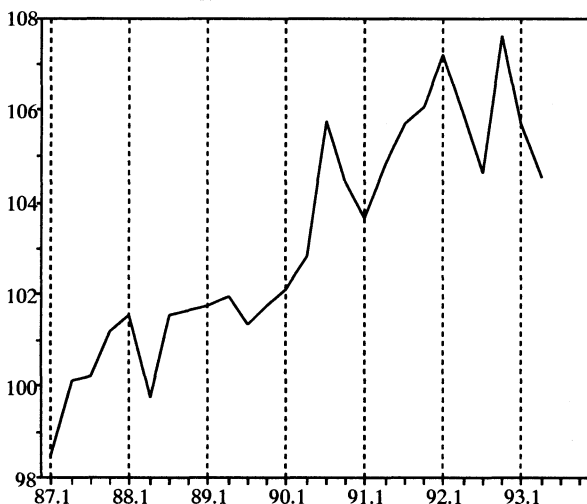
andret fra 1992, på om lag 3,3 prosent av BNP. Hovedsakelig som følge av en nedgang i overskuddet på handelsbalansen de neste par årene, anslår ØM at overskuddet på driftsbalansen vil synke til 2,3 prosent av BNP innen 1995.

Arbeidsledigheten økte gjennom store deler av 1993, men stigningen stoppet opp mot slutten av fjoråret. I både oktober og november ble arbeidsledigheten målt til 12,4 prosent av arbeidsstyrken (sesongjustert). I gjennomsnitt for 1993 er ledighetsraten anslått til 12,1 prosent, men regjeringen venter at den vil falle til 11,4 prosent i 1994 og 10,5 prosent i 1995. Basert på et svakere vekstforløp for økonomien venter DDB at arbeidsledigheten bare vil synke svakt.

Konsumprisveksten var avtakende i første halvdel av 1993, men har siden sommeren steget noe. I november var veksten i konsumprisene fra samme måned året før på 1,5 prosent, og i gjennomsnitt for hele 1993 er det ventet en konsumprisvekst på 1,2 prosent. Den lave prisstigningstakten i 1993 skyldes spesielt en nedgang i prisene på matvarer, nytelsesmidler og energi. Importprisene har imidlertid også vært fallende i 1993 p.g.a den store kursstigningen på danske kroner. Vekst i importprisene og økte miljøavgifter bidrar til at stigningstakten i konsumprisene vil øke til 2,8 prosent i 1994 og 2,9 prosent i 1995 ifølge ØM.

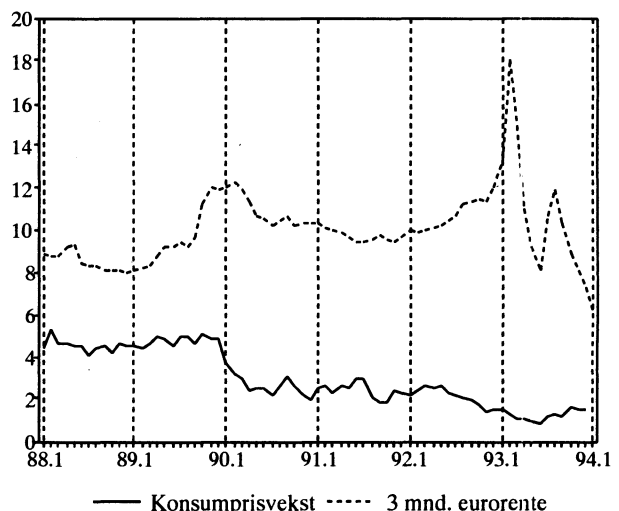
Utviklingen i de korte rentene har i stor grad avspeilet forløpet i valutamarkedet. Under valutauroen på slutten av 1992 økte rentene kraftig, for så å falle i første del av 1993. Den nye valutauroen i juli i fjor presset på nytt 3-måneders pengemarkedsrenten opp over 14 prosent. Siden det i august ble innført utvidete svingemarginer for de fleste valutaene i ERM, har pengemarkedsrenten imidlertid falt jevnt. Nasjonalbanken har løpende redusert sine rentesatser, og senest 22 desember i fjor ble diskontoen senket til 6,50 prosent, mens foliorenten ble satt ned til 6,25 prosent.

Danmark: Bruttonasjonalprodukt
1987=100. Sesongjustert volumindeks

Kilde: OECD.

Danmark: Konsumprisvekst i prosent fra samme måned året før og kortsiktig rente

Kilde: OECD og Norges Bank.

Internasjonale markedsforhold

Fallende priser preget oljemarkedet det meste av 1993, og mot slutten av fjoråret var oljeprisene de laveste på fem år. Hovedårsaken til de synkende prisene er et forholdsvis stort tilbudsoverskudd av olje, som følge av lav etterspørselsvekst i OECD-landene og økende tilbud fra OPEC og andre oljeeksportører. Dessuten førte tiltakende forventninger om en snarlig irakisk gjeninntreden som oljeeksportør til press nedover på prisene.

Spotprisen på Brent Blend steg de to første månedene i 1993 fra 17 til 19 dollar per fat, som følge av forventninger om høyere forbruksvekst og lavere OPEC-produksjon. Utover i 2. kvartal holdt prisen seg over 18 dollar per fat, men fra midten av mai begynte oljeprisene å peke nedover, og ved utgangen av desember var spotprisen på Brent Blend nede i 13 dollar per fat. Både i 2. og 3. kvartal i fjor var det relativt store tilbudsoverskudd av olje, og foreløpige anslag fra IEA tyder på at tilbudet også i 4. kvartal oversteg etterspørselen. Prognosene fra IEA ble i løpet av 1993 stadig justert i retning av lavere vekst i forbruket av oljeprodukter, og høyere vekst i oljeeksporten fra land utenfor OPEC. I tillegg var utvinningen av olje i OPEC i 1993 den høyeste siden 1980. De oljeeksporterende landene har i liten grad vist evne og vilje til å justere sin produksjon i takt med etterspørselsutviklingen. Alt i alt var det et tilbudsoverskudd på drøye 0,5 millioner fat per døgn i 1993. Dette bidro til at de samlede oljelagrene ved inngangen til 1994 var forholdsvis store.

Veksten i oljeetterspørselen i OECD-området var kun 0,3 prosent fra 1992 til 1993. I 4. kvartal i fjor var det til og

med en liten nedgang i etterspørselen i forhold til 4. kvartal året før. Årsaken til den svake utviklingen var for det første lav økonomisk vekst på det europeiske kontinentet og i Japan, i henholdsvis første og andre halvår. Værforholdene var imidlertid også, ifølge IEA, en viktig årsak til den lave etterspørselen etter olje i 1993. I Nord-Amerika var det relativt stor vekst i oljeetterspørselen i de tre første kvartalene i 1993, men i siste kvartal var veksten marginal i forhold til året før. Det skyldes bl.a. mildere vær enn ett år tidligere, og en større lageroppbygging i 3. kvartal enn normalt. For 1. kvartal i år venter IEA en økning i etterspørselen etter olje i OECD-landene på 0,3 millioner fat per døgn i forhold til samme kvartal i fjor. For 1994 som helhet forventes det en økning på 1,2 prosent, dvs. nesten 0,5 millioner fat per døgn. Disse prognosene bygger på en antagelse om en økonomisk vekst i OECD-området på 2,1 prosent i inneværende år.

I siste kvartal i fjor viste etterspørselen etter olje fra landene utenfor OECD vekst fra året før for første gang på nesten to år, til tross for en nedgang på mellom 10 og 15 prosent i det tidligere Sovjetunionen. I andre regioner utenfor Europa var det mer eller mindre jevn vekst i etterspørselen i 1993, og IEAs prognoser for 1994 indikerer at denne tendensen vil fortsette.

Oljeproduksjonen i OPEC har steget jevnt og trutt siden midten av 1980-tallet, og var i 1993 nesten 3 prosent større enn året før. I siste halvdel av fjoråret var imidlertid produksjonsnivået uvanlig stabilt. Mens OPECs oljeproduksjon tidligere har pleid å stige på denne tiden av året, var

Etterspørsel og tilbud av olje¹⁾

Millioner fat pr. dag

	91.1	91.2	91.3	91.4	92.1	92.2	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3	93.4	Prognoser			
													94.1	94.2	94.3	94.4
Etterspørsel	67,7	65,5	65,7	68,6	68,9	65,7	65,8	67,9	68,4	65,4	66,0	67,9	68,5	66,0	66,7	69,1
OECD	38,8	37,2	37,5	39,5	39,6	37,5	38,5	39,8	39,8	37,8	38,8	39,7	40,1	38,1	39,1	40,4
Europa	13,7	13,1	12,8	14,1	14,1	13,1	13,6	13,8	13,7	13,1	13,6	13,8	13,9	13,2	13,7	14,0
Nord Amerika	18,3	18,3	18,9	19,0	18,7	18,6	19,0	19,4	19,0	18,8	19,5	19,5	19,4	19,1	19,5	19,9
Stillehavsområdet	6,8	5,8	5,8	6,4	6,8	5,8	5,9	6,6	7,0	5,9	5,6	6,3	6,8	5,8	5,9	6,5
Resten av verden	28,8	28,3	28,2	29,1	29,3	28,1	27,3	28,1	28,6	27,6	27,2	28,2	28,4	27,9	27,6	28,7
Tilbud	67,3	66,0	66,7	67,6	67,5	66,4	67,0	68,0	67,8	66,6	67,1	68,0
OPEC	24,8	24,3	25,3	25,8	25,8	25,5	26,2	27,1	27,3	26,4	27,0	26,9
OECD	16,6	15,9	16,2	16,7	16,8	16,3	16,3	16,9	16,6	16,4	16,6	17,4	17,4	16,9	16,7	17,1
Resten av verden	25,9	25,8	25,1	25,1	24,9	24,6	24,4	24,1	23,9	23,8	23,5	23,7	23,6	23,5	23,4	23,4
Lager endring	-0,4	0,5	1,0	-1,0	-1,4	0,7	1,2	0,1	-0,6	1,2	1,1	0,1

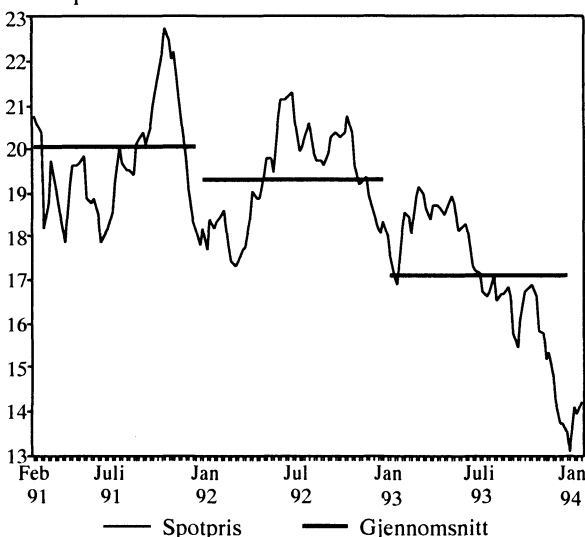
1) Inklusive NGL.

Kilde: Oil Market Report (IEA) januar 1994.

Uoverensstemmelser i tabellen skyldes avrunding og statistisk avvik.

Spotprisen på Brent Blend

Dollar pr. fat

Kilde: Petroleum Intelligence Weekly

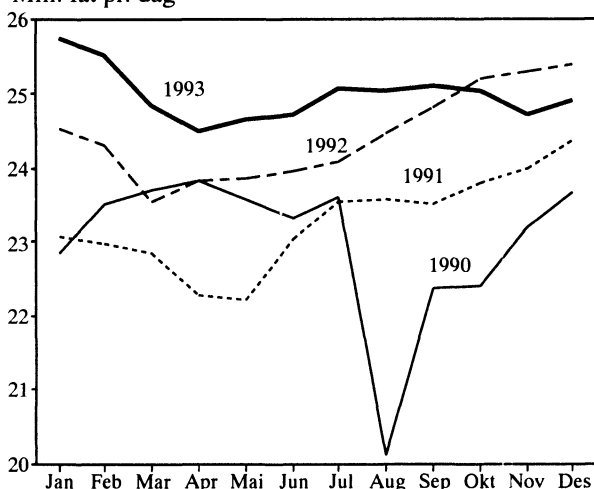
den i desember i fjor marginalt lavere enn i juli samme år, nærmere bestemt 24,9 millioner fat råolje per døgn, ifølge Petroleum Intelligence Weekly (PIW). Store lagre og lave priser bremsset trolig produksjonsøkningen utover høsten. Det er knyttet stor usikkerhet til om OPEC framover vil klare å styre markedet i samme grad som tidligere. Flere av de viktigste OPEC-landene har store finansielle problemer, og er lite villige til å risikere lavere eksportinntekter ved å redusere oljeproduksjonen. Neste OPEC-møte er planlagt i slutten av mars, og ifølge PIW antyder kilder innenfor organisasjonen at det da trengs et kutt i produksjonen av råolje på minst 1 million fat per døgn for å oppnå ny troverdighet og gjenvinne markedsbalansen fra første halvår i fjor. Men det er stor frykt for at en eventuell reduksjon av oljeproduksjonen vil bli oppveid av en tilsvarende økning i tilbudet fra land utenfor OPEC.

Selv om Irak må gjennomgå minst 6 måneder med organisert våpenkontroll før FN opphever sanksjonene mot landet, har oljeprisene i lang tid vært preget av den gradvise tilnærmingen i forholdet mellom Irak og FN. Saudi-Arabia har signalisert at når Irak igjen får tillatelse til å eksportere olje, vil økt irakisk produksjon bli oppveid av tilsvarende lavere kvoter i de øvrige OPEC-landene. Det er imidlertid liten tiltro i markedet til at dette faktisk vil skje, ifølge PIW. Da OPEC skulle gi rom for Kuwait i oljemarkedet, skjedde det gradvis i løpet av en toårsperiode fra sommeren 1991. Men mens Kuwait økte sin gjennomsnittlige årsproduksjon fra 1992 til 1993 med 830 tusen fat råolje per døgn, kuttet resten av OPEC sin dagsproduksjon med kun 122 tusen fat.

Foreløpige anslag fra IEA tyder på at årsproduksjonen av olje i Nordsjøen var nesten 7 prosent større i fjor enn året før. Fra 3. til 4. kvartal økte utvinningen med rundt 13 prosent, og nådde et nivå på 5 millioner fat per døgn i november og desember. I USA sank oljeproduksjonen ytterligere i 1993, til tross for en liten økning i siste kvartal. IEAs an-

Oljeproduksjon i OPEC 1990-1993*

Mill. fat pr. dag

*Utenom Ecuador fra februar i år.

Kilde: Petroleum Intelligens Weekly

slag tyder på at importandelen av fjorårets oljeforbruk var på mellom 49 og 50 prosent. At den symbolsk viktige grensen på 50 prosent ser ut til å brytes i 1994, har skapt bekymring i USA. I de øvrige regionene utenom OPEC var det, med unntak av det tidligere Sovjetunionen, en økning i tilbudet av olje i 1993.

I det tidligere Sovjetunionen er det stadige problemer knyttet til produksjon og eksport av olje. I 4. kvartal i fjor sank produksjonen med ytterligere 0,3 millioner fat per døgn i forhold til 3. kvartal, slik at produksjonsnedgangen fra 1992 til 1993 ble 1,2 millioner fat per døgn, dvs. omkring 13 prosent. Dette skyldes blant annet vansker ved transport av olje fra de store feltene i Sibir til innenlandske brukere og til eksportterminalene. Uværet i Svartehavet førte dessuten til at Russlands viktigste eksporthavn var stengt i størstedelen av november. I tillegg har oljeproducenter i Sibir annonsert at de vil innskrenke noe av produksjonen på grunn av manglende betaling fra innenlandske kjøpere. På grunn av den sterke nedgangen i oljeforbruket, var eksporten likevel noe høyere i 1993 enn i de to foregående år, selv om den sank kraftig i siste kvartal. IEAs prognoser indikerer at eksporten av olje fra det tidligere Sovjetunionen vil bli noe lavere i 1994 enn i 1993.

Ved utgangen av november i fjor bestod de samlede oljelagrene i OECD-landene av 481,7 millioner tonn. Dette er 13,5 millioner tonn mer enn på samme tid i 1992. Størstedelen av denne lageroppbyggingen fant sted i Nord-Amerika. Oljelagrene holdt av industrien i OECD-området var på omtrent samme nivå i fjor som i 1990 og 1991, da lagrene var høye som følge av Gulf-krigen og usikkerhet knyttet til utviklingen i det daværende Sovjetunionen.

Hvis OPEC ikke reduserer sin oljeproduksjon i 1994 i forhold til nivået fra andre halvår i fjor, indikerer IEAs prognoser at det også i år vil bli et tilbudsoverskudd av olje. Overskuddet ser imidlertid ut til å bli adskillig mindre i år

enn det var i fjor, blant annet som følge av et visst oppsving i etterspørselen i kjølvannet av bedre internasjonale konjunkturer. Det er stor usikkerhet knyttet til prognosene for fremtidig markedsbalanse. Usikkerheten gjelder særlig Iraks fremtidige rolle og hvilket nivå OPEC vil legge sin produksjon på fremover. Med de store overskuddslagrene av olje som nå eksisterer, trekker faktorene samlet i retning av fortsatt lave priser. Det er derfor knyttet stor spenning til utfallet av OPEC-møtet 25. mars, som kan gi klare signaler om hvilken rolle OPEC vil spille i tiden som kommer.

Andre råvaremarkeder

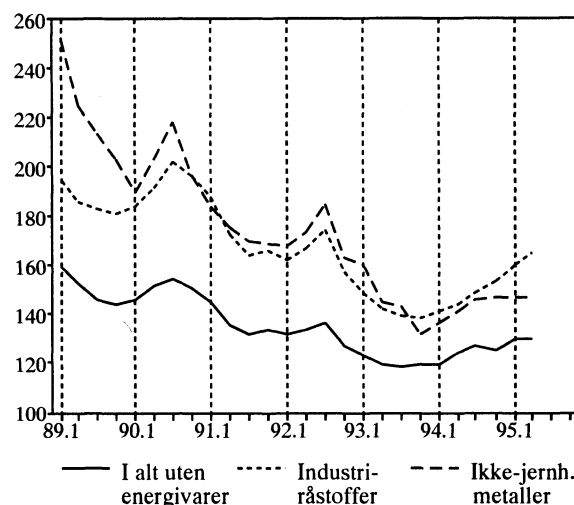
HWWA-indeksen for prisene på råvarer utenom energivarer falt med 9 prosent i fjor, etter å ha holdt seg på et konstant nivå fra 1991 til 1992. Økt tilbud av metaller fra sentral- og øst-europeiske land var en viktig faktor bak nedgangen i prisene. Nedgangskonjunkturen i mange vestlige land bidro også negativt til prisutviklingen, mens økt etterspørsel fra asiatiske land, spesielt Kina, trakk i motsatt retning. Prisene på flere råvarer, blant annet ikke-jernholdige metaller og tremasse, falt til et nivå som gjør produksjonen ulønnsom for mange produsenter, noe som kan indikere at bunnen for prisutviklingen er nådd. Ifølge prognosene til AIECE (sammenslutningen av europeiske prognoseinstitutter) vil råvareprisene begynne å ta seg opp igjen i år, blant annet som følge av økt vekst i verdenshandelen.

Markedet for metaller er spesielt påvirket av de strukturelle endringene i Øst-Europa. Forbruket av metaller i denne delen av Europa har falt som følge av redusert produksjon av forsvarsmateriell. Ekporten av metaller fra de samme landene har tiltatt, blant annet fordi overgangen til markedsøkonomi har ført til økt behov for hard valuta. HWWA-indeksen for ikke-jernholdige metaller falt med 16 prosent i 1993, men AIECE venter en vekst på 6 prosent i år.

Aluminiumsoverskuddet på verdensmarkedet, som har bakgrunn i økt eksport fra Samveldet av Uavhengige Stater (SUS) og lav etterspørsel i Vest-Europa, presset prisene betydelig nedover i 1993. I slutten av oktober falt prisen under 1100 dollar pr. tonn, den laveste (nominelle) prisen på 8 år. I de siste månedene har prisene tatt seg noe opp igjen, blant annet som følge av at den store kanadiske produsenten Alcan frivillig kuttet produksjonen med om lag 10 prosent. EU-landene innførte i fjor høst restriksjoner på import fra SUS for å unngå ytterligere prisreduksjoner. I tillegg har det blitt holdt flere møter mellom de viktigste produsentlandene i håp om å komme frem til avtaler som kan begrense produksjonen. Fra et miljømessig synspunkt vil det være spesielt gunstig å redusere produksjonen ved å modernisere noen av de eldste og mest forurensende russiske smelteverkene. Norske produsenter, som representerer rundt 5 prosent av verdens produksjonskapasitet, må imidlertid også regne med kutt i produksjonen dersom en skal komme til enighet om en avtale. Det er anslått at kutt på mellom 1,5 og 2 millioner tonn på årsbasis er nødvendig for å skape balanse i markedet.

Indekser for råvarepriser på verdensmarkedet

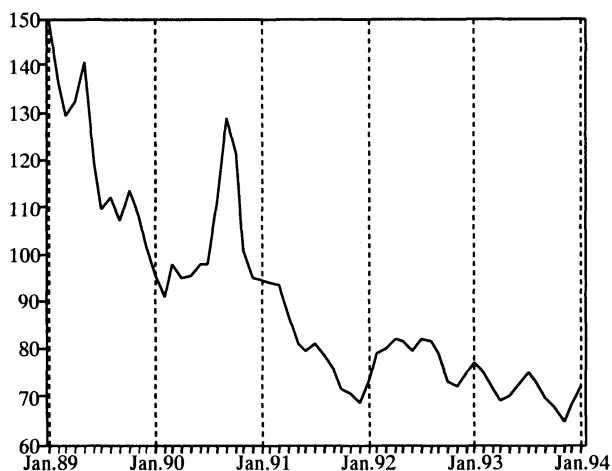
På dollarbasis. 1975 = 100.

Kilde: HWWA-Institut für Wirtschaftsforschung (historiske tall) og AIECE (prognoser).

Indeks for aluminiumspriser

På dollarbasis. 1979 = 100

Kilder: World Metal Statistics, t.o.m. desember 1993. Financial Times, januar 1994.

Stållindustrien har i særlig grad vært rammet av konjunkturedgangen i Europa. Etterspørselen etter europeiske stålprodukter har avtatt både som følge av redusert bilproduksjon og fordi bygge- og anleggsvirksomheten har gått ned. Det har også funnet sted en strukturell endring i stålproduksjonen de senere år ved at en i større grad benytter skrapjern som innsatsfaktor i produksjonen. For ferrosilicium, et tilsetningsstoff i stålindustrien, har markedet utviklet seg svakt i flere år. Dette har både sammenheng med økt eksport fra Russland og Kina, og med den svake markedsutviklingen for stål. Etter at prisene falt til et foreløpig bunnivå for vel et år siden, kan det nå se ut til at silisiumprisene er på vei oppover igjen. De dystre utsiktene for stålindustrien bidro også til nedgang i de kontraktfestede prisene

på jernmalm i 1993 og AIECE venter ytterligere svak prisnedgang i år.

Prisene på industriråstoffer fra landbruket falt ifølge HWWA-indeksen med 17 prosent i fjor. Prisnedgangen var spesielt sterk for tremasse og tømmer. Prisen på tremasse falt til 400 dollar pr. tonn i september, den laveste realprisen siden 1926 og en halvering siden slutten av 1980-tallet. Nedgangen skyldes massiv overproduksjon, men også strukturelle endringer i markedet. Spesielt i Europa har papirprodusentene av miljøhensyn gått over til å benytte mer returpapir i produksjonen, særlig for avispapir. Prisene er nå klart under produksjonskostnadene og AIECE venter derfor en forsiktig prisøkning i 1994. Hittil i år har det kommet visse positive signaler med hensyn til prisutviklingen, noe som har sammenheng med begrenset tilbud, blant annet som følge av mangel på råvarer.

Prisene på matvarer og tropiske drikkevarer (kaffe og kakao) var den eneste av hovedgruppene i HWWA-indeksen som viste vekst fra 1992 til 1993. Det var spesielt prisene på kaffe og sukker som bidro til prisoppgangen for denne gruppen. Sukkerprisene økte betydelig blant annet som følge av produksjonsfall i Kuba i 1992/93-sesongen. Kaffeprisene økte spesielt sterk etter at produsentlandene satte i verk en plan for å presse prisene oppover ved å redusere eksporten. AIECE legger til grunn en vekst i kaffeprisene på 25 prosent fra 1993 til 1994.

Utviklingen i verdenshandelen

Etter at lav økonomisk aktivitet i OECD-området i flere år bidro til å begrense verdenshandelen, kom veksten i handelen i 1992 opp i 5,5 prosent. Betydelig eksportvekst fra USA og land i Sør-Øst Asia var viktige faktorer bak oppgangen. Konjunkturedgangen i Japan og i de fleste europeiske land bidro til et tilbakeslag for handelen i 1993, slik at veksten fra 1992 ble på i underkant av 3 prosent. Basert på et oppsving i eksporten fra europeiske land og ny vekst i Japansk økonomi, indikerer prognosene at veksten i verdenshandelen vil ta seg opp igjen i inneværende år. Begge forutsetninger er forbundet med stor usikkerhet. Den nye GATT-avtalen, som trådte i kraft ved siste årsskifte, kan imidlertid føre til fornyet vekst i handelen. Det er også grunn til å tro at den sterke økonomiske veksten i Kina og land i Sør-Øst Asia vil bidra positivt til utviklingen i verdenshandelen fremover.

Anslag for veksten i verdenshandelen

Volumvekst fra året før, prosent

Institutt	Dato	1992	1993	1994	1995
IMF	okt	4,6	3,0	5,0	..
AIECE	okt	5,5	2,5	6,0	..
LINK	nov	..	4,2	5,9	6,3
NIESR	nov	5,5	3,2	6,9	6,2
OECD	des	5,2	2,6	5,4	6,4
DRI	des	6,0	2,5	6,2	7,3
Uveid gj.snitt		5,4	3,0	5,9	6,6

De norske eksportmarkedene

Etterspørselsutviklingen og prisforhold i de landene Norge eksporterer til har stor betydning for norsk eksport. Ifølge foreløpige anslag, var det en nedgang i etterspørselen i viktige norske eksportmarkeder fra 1992 til 1993 regnet i volum. På grunn av omleggingen av handelsstatistikken innenfor EU-området, er det mulig at eksportmarksindikatorerne undervurderer etterspørselsutviklingen noe fra 1992 til 1993 (se egen boks under avsnittet om Tyskland). Forløpet gjennom fjoråret, som antas å være relativt upåvirket av statistikkomleggingen, indikerer et vendepunkt i etterspørselen i de norske eksportmarkedene rundt sommeren 1993 og deretter en positiv utvikling gjennom andre halvår for alle varegruppene. Ifølge prognoser fra OECD, vil veksten i de norske eksportmarkedene ta seg klart opp de neste to årene, men fortsatt være relativt moderat. Etter et fall gjennom store deler av 1992 i prisene på de varene som norske eksportører konkurrerer med, økte konkurranseprisene på alle varegruppene gjennom 1993. Prognosene indikerer fortsatt vekst i konkurranseprisene de neste to årene.

Norges eksportmarkeder og konkurransepriser

Indikatorerne som benyttes for å belyse etterspørsels- og prisutviklingen på de norske eksportmarkedene er beregnet med utgangspunkt i tall for importvolum og -priser for de landene Norge handler mest med. Beregningene er utført for tre hovedgrupper av varer etter FNs internasjonale grupperingsstandard SITC: Matvarer, drikkevarer og tobakk (SITC 0-1), råvarer utenom energivarer (SITC 2,4) og andre bearbeidde varer (SITC 5-9). Eksportmarkedet og konkurranseprisen for en varegruppe er definert som en veid sum av hhv. importvolum og -priser hos Norges viktigste handelspartnere. Vektene gjenspeiler de enkelte landenes betydning for norsk eksport av hver varegruppe. Prisene er målt i norske kroner, og utviklingen i disse gjenspeiler dermed endringer i importprisene hos våre handelspartnere korrigert for valutakursendringer. Tallene for 1994 og 1995 er basert på prognoser fra OECD, hvor det bl.a. forutsettes konstante valutakurser.

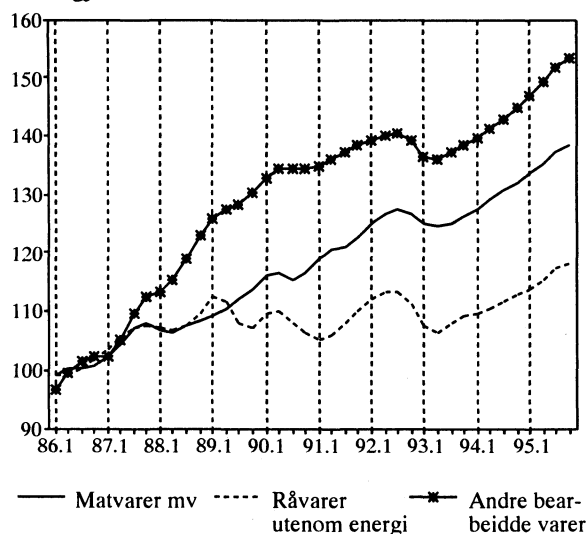
De norske eksportmarkedene

Vekst fra året før i prosent

	1992	1993	1994	1995
Markedsvekst:				
Matv., drikkev., tobakk	4,7	-0,9	3,6	4,7
Råvarer utenom energi	4,6	-4,1	3,1	4,5
Andre bearbeidde varer	2,3	-2,0	3,8	5,7
Konkurransepriser:				
Matv., drikkev., tobakk	-2,3	4,8	4,1	2,3
Råvarer utenom energi	-4,6	4,9	4,3	2,2
Andre bearbeidde varer	-1,6	4,7	3,4	2,2

Kilde: Beregninger utført i Statistisk sentralbyrå basert på import etter land og SITC-hovedgruppe ifølge OECD, veid sammen med landenes betydning for norsk eksport.

Eksportmarkedsutviklingen etter varegruppe
Sesongjusterte tall. 1986 = 100

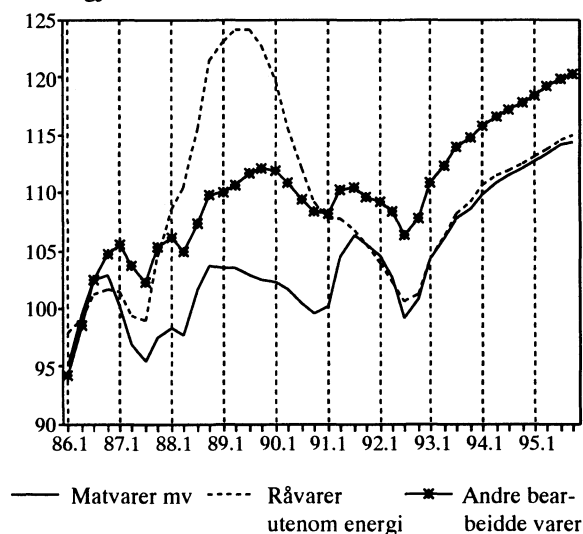
Kilde: SSB.

Markedsveksten for varegruppen *matvarer, drikkevarer og tobakk*, avhenger i stor grad av utviklingen i privat konsum hos våre handelspartnere. Den norske eksporten av denne varegruppen, som i hovedsak består av fisk, sto for om lag 16 prosent av verdien av den norske vareeksporten utenom energivarer i 1993. Den relativt beskjedne markedsnedgangen for matvarer, drikkevarer og tobakk i 1993, skyldes at fortsatt importvekst i viktige land som Danmark, Sverige, Storbritannia og Japan, delvis motvirket et betydelig fall i importen av denne varegruppen i Tyskland, USA og Italia. Ifølge prognosene fra OECD, vil særlig utviklingen i Danmark, Storbritannia og Japan trekke markedsveksten i inneværende år opp, mens importveksten i Sverige og Tyskland er ventet å bli moderat.

Eksporten av varegruppen *råvarer utenom energivarer*, som omfatter tømmer, trelast, papirmasse og malmer, utgjorde om lag 6 prosent av den samlede norske vareeksporten utenom energivarer i 1993. Det viktigste mottakerlandet for denne varegruppen er Sverige, men eksporten fra Norge er betydelig også til Danmark, Storbritannia og Tyskland. Av disse landene var det bare Danmark som ikke hadde en nedgang i importen av råvarer utenom energivarer i 1993. Ifølge prognosene fra OECD, ventes det en importvekst for denne varegruppen på rundt 3-4 prosent i de fleste landene av betydning for norsk eksport i 1994, det viktigste unntaket er Tyskland med en forventet importvekst på knappe 1 1/2 prosent.

Den norske eksporten av varegruppen *andre bearbeidde varer*, som omfatter blant annet metaller, kjemiske produkter, maskiner og transportmidler, utgjorde om lag 78 prosent av samlet norsk vareeksport utenom energivarer i 1993. Eksportmarkedsutviklingen for denne varegruppen avhenger i stor grad av produksjonsutviklingen i Sverige og Danmark, men også Storbritannia og Tyskland har stor betydning. Av de viktigste mottakerlandene for norsk eksport av andre bearbeidde varer, var det bare Sverige som

Konkurranspris etter varegruppe
Sesongjusterte tall. 1986=100

Kilde: SSB.

hadde en positiv importvekst i 1993. Ifølge prognoser fra OECD, trekkes markedsveksten i inneværende og neste år særlig opp av Danmark og Storbritannia, men også USA er antatt å bidra positivt.

For alle tre varegruppene har prisen på konkurrerende varer vært i oppgang siden slutten av 1992. I 1993 ble imidlertid prisveksten dempet av en prisnedgang på viktige norske eksportvarer i Tyskland, Frankrike og Japan. Prognosene fra OECD impliserer en vekst i konkurranseprisen for alle varegruppene på rundt 4 prosent i inneværende år og på vel 2 prosent i 1995. Særlig prisutviklingen i Sverige er med på å trekke veksten i konkurranseprisene opp i prognoseperioden.

Handelspolitiske rammetbetingelser etter endringer i GATT-avtalen

Den norske utenrikshandelen er underlagt ulike handelspolitiske betingelser avhengig av hvilke land Norge handler med. Innenfor EØS-området er det i prinsippet frihandel med varer utenom jordbruksprodukter. Sammen med andre EFTA-land har Norge videre frihandelsavtaler med de fleste øst-europeiske land, Israel, Tyrkia og Færøyene, som gir lavere tollsatser enn det som gjelder med øvrige land utenfor EØS-området. I tillegg gis tollreduksjoner for visse varer til bestemte U-land (GSP-land). I forhold til de fleste øvrige land er handelen regulert av *GATT* (General Agreement on Tariffs and Trade).

GATT er ingen frihandelsorganisasjon, men snarere et multilateralt avtaleverk mellom 113 land som regulerer bruken av proteksjonistiske handelspolitiske virkemidler. Viktige prinsipper i GATTs regelverk er bl.a. *synliggjøring* og *ikke-diskriminering*. Synliggjøring innebærer oftest at begrensninger i utenrikshandelen skal skje ved toll i stedet for ved ikke-tollmessige handelshindringer som f.eks. eksport- og importkvoter. Ikke-diskriminering er ment å sikres gjennom den såkalte bestevilkårsklausulen. Ifølge denne skal medlemslandene gi ethvert land like gode handelsvilkår som den best tilgodesette handelspartneren. Etablering av tollunioner og frihandelsområder representerer lovlige unntak fra bestevilkårsklausulen. Endringer i GATT-reglene får ikke konsekvenser for de handelsvilkårene som er avtalt innenfor disse. For Norges vedkommende reduserer derfor EØS-avtalen og andre handelsavtaler betydningen av endringer i GATTs regelverk. Men den tollpreferansen som norske varer har innenfor EØS-området sammenlignet med tredje lands varer, reduseres. GATT-reglene tar også sikte på å hindre subsidiering, dumping og andre konkurransevridende tiltak. De gir også sanksjonsmuligheter når reglene brytes.

Uruguay-runden (UR) er den foreløpig siste av flere forhandlingsrunder mellom GATTs medlemsland som tar sikte på å revidere regelverket og nedtrappe tollene. Den nye avtalen har gitt endringer på flere områder. For det første går de nye reglene lenger i å presisere hva som er tillatt/forbudt når det gjelder ikke-tollmessige handelshindringer, dumping, samt subsidiering av innenlandske næringer og eksportsubsidiering. For det andre opprettes Verdens handelsorganisasjon (VHO) som skal effektivisere oppfølgingen og håndhevelsen av GATT-reglene. For det tredje blir heretter handel med jordbruksvarer, tekstiler og tjenester omfattet av GATTs regelverk. For det fjerde etablerer den nye avtalen minimumsstandarder for beskyttelse av immaterielle rettigheter, så som patent- og opphavsrett. Målsettingen er at den nye GATT-avtalen skal tre i kraft innen 1. juli 1995, mens avtalens bestemmelser ikke vil få fullt gjennomslag før i 2002. URs forhandlingsresultat representerer minstekrav. Medlemslandene står fritt til unilateralt å bevege seg raskere og lenger i retning av fri handel.

VHO bygger på en folkerettslig avtale som skal sikre et felles institusjonelt rammeverk omkring de ulike delene av GATT-systemet. Den skal også følge opp forpliktelsene til videre forhandlinger og være et fremtidig forum for nye forhandlingsrunder. VHO har videre ansvaret for administrasjonen av de nye reglene og prosedyrene for tvisteløsning. Som før skal konflikter som ikke lar seg løse ved konsultasjoner mellom de involverte parter, føre til at et uavhengig ekspertpanel opprettes. Hvis partene ikke godtar panelets rapport, skal rapporten behandles av GATT-rådet. Rådet vil etter de nye reglene anbefale rapporten dersom det ikke er enstemmighet om det motsatte. Denne prosedyren er ment å virke slik at det ikke lenger skal være mulig for store land å blokkere vedtak i en sak de er involvert i. Hele tvisteløsningsprosessen er blitt mer automatisert i den nye avtalen, tidsfristene er strammet inn og sanksjonsmulighetene er blitt større.

De nye GATT-reglene innskrenker mulighetene for unntak fra reglene som begrenser bruken av *kvantitative handelshindringer*, ikke minst innenfor områdene jordbruksprodukter og tekstiler (se nedenfor). GATT-reglene gir fortsatt anledning til å søke om å innføre midlertidige skjermingstiltak (såkalte safeguards) overfor produkter der importen er sterkt økende og i ferd med å gjøre alvorlig skade på nasjonal industri, men reglene for hvor lenge slike nødtiltak kan vare er blitt skjerpet og flere typer tiltak er blitt forbudt. Bl.a. gjelder dette såkalte frivillige eksportbegrensninger, som skal utfases i løpet av 4 år. Avtalen søker også å regulere bruken av tekniske handelshindringer og importlisensieringsbestemmelser.

Innenfor UR har det vært forhandlinger om en egen avtale mellom en del av medlemslandene, deriblant Norge, Sverige, EF og USA, som gir strengere regler når det gjelder preferanse for innenlandske leverandører ved *offentlige innkjøp* av varer og tjenester. Avtalen er nesten ferdigforhandlet. Den vil ligne EØS-regelene, men går lenger på noen områder.

Før den nye avtalen trer i kraft kan i prinsippet all *subsidiering* møtes med mottiltak dersom visse betingelser er oppfylt. Det nye regelverket, som ikke gjelder jordbruksvarer og tjenester, skiller mellom tre hovedtyper av subsidier:

- Forbudte subsidier: Støtte som favoriserer eksport eller bruk av hjemmeproduserte framfor importerte produkter.
- Subsidier som kan møtes med mottiltak: Subsidier som skader andre lands industri, opphevelse eller svekkelse av rettigheter andre land har under GATT-avtalen, subsidier som overskrider 5 prosent av total produksjonsverdi for den aktuelle varen, ettergivelse av gjeld, samt subsidier til å dekke tap i en hel næring.

- Subsidier som ikke kan møtes med mottiltak: Subsidier som ikke er "spesifikke", dvs. ikke beregnet på et begrenset antall bedrifter eller bransjer. Subsidier til enkeltbedrifter kan likevel gis for å dekke tap, gitt at det er engangsbevilgninger som gir grunnlag for å finne langsiktige løsninger eller unngå akutte sosiale problemer. I tillegg kan følgende subsidier ikke møtes med mottiltak under visse betingelser: Støtte til FoU-tiltak, støtte til tilpasning til nye miljøkrav i eksisterende bedrifter, samt regional støtte dersom arbeidsledigheten er høyere enn 110 prosent av landsgjennomsnittet eller inntekten pr. capita er lavere enn 85 prosent av landsgjennomsnittet. Deler av den norske distriktsstøtten kommer ikke inn under denne kategorien.

I forhold til tidligere avtaler, setter den nye avtalen klare regler for når og hvorledes *antidumping*-tiltak kan tas i bruk. Radikale endringer er imidlertid ikke foretatt, og den nye avtalen gir fremdeles rom for skjønn hos nasjonale myndigheter når det gjelder gjennomføringen av reglene.

Den nye avtalen gir en reduksjon i *tollsatsene på industrivarer* som i utgangspunktet beregnes ved å bruke en harmoniseringsformel som reduserer de høye tollsatsene mer enn de lave. Den gjennomsnittlige tollreduksjonen, globalt sett, blir ca. 40 prosent. (For Norge er reduksjonen tilnærmet den samme hvis endringene veies sammen med handelsvekter). Full tollfrihet er oppnådd på en del varer som er viktige for Norge, så som bygge- og anleggsprodukter, farmasøytiske produkter, møbler og jordbruksutstyr. For kjemiske produkter senkes tollsatsene ned til samme nivå i ulike land. Dessuten har Norge oppnådd betydelige tollreduksjoner på fisk i USA og Japan.

Handel med *tekstil- og konfeksjonsvarer* (TEKO) er gjennintegret i GATT. Hittil har Norges TEKO-handel vært regulert av den såkalte multifiberavtalen som tillater bilaterale eksportbegrensningsavtaler og utgjør et unntak fra GATTs regelverk. Kvoterestriksjonene kommer i tillegg til tollsatser på 17 - 25 prosent som gjelder overfor de fleste lavprisland. UR vedtok at kvotebegrensningene skal fases ut etter en avtalt plan i løpet av en 10-års periode etter at avtalen trer i kraft, samt reduksjoner i tollsatsene. Norge tar sikte på å gå raskere i retning av frihandel enn det avtalen krever. For de land som Norge har frihandelsavtaler med, skal tollsatsene falle bort innen 1/1 1998. Den prosentvise reduksjonen av tollsatser som gjelder handel er fastsatt til 20 prosent pluss den initiale tollsatsen. En vare som i dag har en toll på 25 prosent får dermed redusert tollsatsen med 45 prosent til 13,8 prosent. Reduksjonen til det nye nivået skal skje over 5 år. De nye norske tollsatsene blir fortsatt noe høyere enn EUs.

For *jordbruksprodukter* er omfanget av ulike handelshindringer pr. i dag så omfattende at det ikke eksisterer noe velfungerende verdensmarked; det er i stor grad et dumpingmarked for overskuddsproduksjon. For Norge er de viktigste UR-vedtakene for jordbruksstøtte knyttet til importvern og subsidiering. Importvernet skal synliggjøres ved et generelt forbud mot alle andre tiltak enn toll, slik at importkvoter, variable importavgifter, minstepriser mv. forsvinner. Tollsatsene fastsettes som den gjennomsnittlige prosentvise forskjellen mellom verdensmarkedsprisen og innenlandsk pris i perioden 1986 til 1988. For Norges del, som pr. i dag har streng mengderegulering av importen, blir disse tollsatsene gjennomgående svært høye. I løpet av en periode på seks år skal de nye tollsatsene gradvis reduseres. Gjennomsnittlig reduksjon skal være 36 prosent, og tollen for hver enkelt vare skal reduseres med minst 15 prosent. For varer der det tidligere ikke har vært import, skal spesielle tollkvoter med en lavere tollsats åpne for en viss minsteimport.

Jordbrukssubsidier skal som en hovedregel reduseres med 20 prosent, dersom de virker handelsvridende eller gir insitamenter til økt produksjon. Prisstøtte et eksempel på støtteordninger hvis omfang må reduseres. GATT-avtalen legger ikke begrensninger på andre former for støtte. Dessuten kan støtte som virker handelsvridende eller produksjon drivende unntas fra kravet om reduksjoner, dersom produksjonen er underlagt mengderegulering. Dette siste gjør at mange norske støtteordninger ikke nødvendigvis må reduseres.

Nye teknologiske muligheter har ført til at handel i *tjenester* i dag utgjør omkring 1/3 av den totale verdenshandelen. Et mål med UR har derfor vært at denne handelen skal omfattes av GATT. Den nye avtalen dekker alle tjenestesektorer, også sektorer som på grunn av sin karakter krever etablering av virksomhet eller tilstedeværelse av representanter i et annet medlemsland. I forhold til bestevilkårs klausulen har Norden fått aksept for tiltak som fremmer nordisk samarbeid, samt (samen med EU) særbehandling av audiovisuelle tjenester. Disse unntakene skal i prinsippet fases ut i løpet av 10 år. Synliggjøring av egne handelsbarrierer kommer frem i de enkelte lands (bindings)liste over hvilke forpliktelser man har forhandlet seg frem til når det gjelder ikke-diskriminering og markedsadgang. Dessuten har landene informasjonsplikt om eget regelverk og eventuelle endringer i dette. Overgang til et tollbasert system er sett på som umulig. Generelt har man foreløpig ikke forpliktet seg til å bygge ned handelshindringer, men markedsadgangen for utlendinger skal ikke gjøres vanskeligere enn med dagens regelverk. Innenfor sektorene finansielle tjenester, sjøfart og telekommunikasjon er landenes spesifikke forpliktelser ennå ikke ferdigforhandlet, men det er satt bindende tidsfrister for fullføringen.

Konjunkturutviklingen i Norge

Den økonomiske politikken

Finanspolitikken

Foreløpige anslag for statsregnskapet for 1993 viser et underskudd før lånetransaksjoner på 46,3 mrd. kroner. I 1992 var underskuddet 34,9 mrd. kroner. I alt 2,0 mrd. av økningen i budsjettunderskuddet kan føres tilbake til en reduksjon i statens nettoinntekter fra petroleumsvirksomheten fra 1992 til 1993. Budsjettunderskuddet korrigert for statens netto petroleumsinntekter er beregnet til 74,7 mrd. kroner i 1993.

Nedgangen i statens netto petroleumsinntekter fra 1992 til 1993 skyldes i hovedsak at bruttoinvesteringene i statlig petroleumsvirksomhet økte med 8,9 mrd. kroner. De samlede utgiftene til statlig petroleumsvirksomhet økte med 5,2 mrd. kroner, mens inntektene viste vekst på 3,2 mrd. kroner. Investeringer i petroleumsvirksomhet ventes å gi en avkastning for staten som er høyere enn finansieringskostnadene. Det kan derfor være grunn til å korrigere for disse utgiftene ved en vurdering av statsbudsjettets finansielle

stilling. Justert for petroleumsinvesteringer og andre kapitalinnskudd i forretningsdriften anslås budsjettunderskuddet til 33,4 mrd. kroner i 1993 mot et tilsvarende underskudd på 29,8 mrd. kroner i 1992. Økte investeringer i forretningsdriften forklarer dermed i underkant av 70 prosent av økningen i det ordinære budsjettunderskuddet fra 1992 til 1993.

I Nasjonalbudsjettet for 1994 har Finansdepartementet anslått at finanspolitikken bidro til en økning i den innenlandske etterspørselen etter varer og tjenester fra 1992 til 1993 tilsvarende 1 prosent av bruttonasjonalproduktet for fastlands-Norge. Det er da prøvd korrigert for enkelte konjunkturavhengige inntekter og utgifter på statsbudsjettet samt forhold som ikke påvirker den innenlandske etterspørselen direkte. I Nasjonalbudsjettet for 1993 ble budsjettendringene fra 1992 til 1993 beregnet å virke om lag nøytralt på den innenlandske etterspørselen etter varer og tjenester.

Inntekter og utgifter på statsbudsjettet

	Regnskap		Anslag på regnskap ¹⁾		Vekst fra foregående år, pst.	
	Mrd.kr		1993	1994	1993	1994
Inntekter i alt	317,4	321,0	334,3	1,1	4,1	
Skatter, avgifter og andre inntekter fra petroleumsvirksomheten	42,2	45,4	46,9	6,6	-3,2	
Inntekter ekskl. oljeskatter og inntekter fra statlig petroleumsvirksomhet	275,2	275,6	287,4	-0,1	4,3	
Skatter og avgifter fra fastlands-Norge	204,6	200,8	208,4	-1,8	3,8	
- Direkte skatt og trygdeavgifter	97,0	87,7	89,4	-9,6	1,9	
- Avgifter	107,5	113,0	119,0	5,1	5,3	
Andre inntekter inkl. renteinntekter og overføringer fra Norges Bank	70,7	74,8	79,0	5,9	5,6	
Utgifter i alt	352,3	367,3	376,9	4,3	2,6	
Utgifter til statlig petroleumsvirksomhet	11,7	16,9	19,1	44,6	13,0	
Utgifter ekskl. utgifter til statlig petroleumsvirksomhet	340,6	350,4	357,8	2,9	2,1	
Kjøp av varer og tjenester	84,3	85,4	86,4	1,3	1,2	
Overføringer	256,3	265,0	271,4	3,4	2,4	
- Til kommuneforvaltningen	52,5	51,8	52,7	-1,3	1,7	
- Andre overføringer	203,8	213,2	218,7	4,6	2,6	
Overskudd før lånetransaksjoner	-34,9	-46,3	-42,6			
Overskudd før lånetransaksjoner korrigert for statens nettoinntekter fra petroleumsvirksomhet	-65,4	-74,7	-70,3			
Overskudd ekskl. kapitalinnskudd i petroleumsvirksomhet og annen forretningsdrift	-29,8	-33,4	-31,1			

1) Salderingsproposisjonen for 1994-budsjettet.

Kilde: Finansdepartementet.

Hovedtrekkene i skattesystemet ble opprettholdt fra 1992 til 1993, men i forbindelse med Salderingsproposisjonen for 1993-budsjettet vedtok Stortinget endringer i satsene for enkelte skatter og avgifter. Med virkning fra 1. januar 1993 ble arbeidsgiveravgiften redusert med 2,4 prosentenheter i alle avgiftssoner med unntak av Nord-Troms og Finnmark, som hadde nullsats i utgangspunktet. Samtidig ble merverdiavgiften økt fra 20 til 22 prosent. I tillegg ble det vedtatt å gjeninnføre aksjesparing med skattefradrag (AMS) kombinert med en satsøkning på trinn 2 i toppskatten.

I Salderingsproposisjonen for 1994-budsjettet er statsbudsjettet for 1994 gjort opp med et underskudd før lånetransaksjoner på 42,6 mrd. kroner. Det er lagt opp til en reduksjon i det oljekorrigerte budsjettunderskuddet med 4,4 mrd. kroner fra 1993 til 1994. Nedgangen i budsjettunderskuddet motsvares i noen grad av reduserte kapitalinnskudd i statlig forretningsdrift, på tross av at netto kapitalinnskuddene i petroleumsvirksomheten anslås å øke med 0,3 mrd. kroner. Budsjettunderskuddet korrigert for investeringer i forretningsdriften anslås å bli redusert med 2,3 mrd. kroner fra 1993 til 1994.

Overføringene fra Norges Bank til statskassen er beregnet å øke med 4,5 mrd. kroner fra 1993 til 1994. En hovedårsak til økningen i disse overføringene i 1994 er at Norges Bank fikk et stort bokført overskudd i 1992 som følge av at kroneverdien av valutabeholdningen steg etter depresieringen av norske kroner høsten 1992.

Underskuddet på statsbudsjettet de siste årene har i betydelig grad bidratt til å redusere statens netto renteinntekter. I statsbudsjettet for 1994 er det lagt til grunn at statens netto renteinntekter (eksklusive avkastningen på kapitalinnskudd i statlig petroleumsvirksomhet) blir 5,8 mrd. kroner lavere enn i 1993 og 9,4 mrd. kroner under nivået i 1992.

I Salderingsproposisjonen er det anslått at finanspolitikken bidrar til å redusere innenlandsk etterspørsel tilsvarende om lag 0,5 prosent av bruttonasjonalproduktet for fastlands-Norge. Statsbudsjettet for 1994 er det første siden 1988 som, etter Finansdepartementets beregninger, bidrar til å dempe den innenlandske etterspørselen.

Pengepolitikken og den finansielle utviklingen

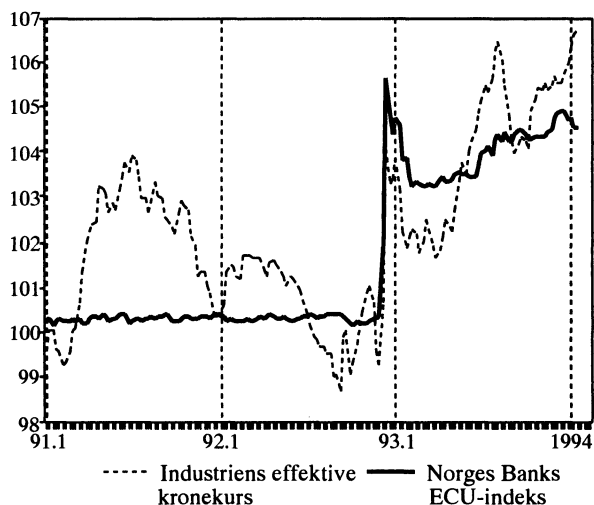
Etter devalueringen i 1986 har norske myndigheter lagt stor vekt på å holde en stabil valutakurs. Suspensjonen av Norges Banks plikt til å holde kronekursen innenfor de fastsatte svingemarginene overfor ECU i desember 1992 representerte i det ytre et brudd med denne linjen, og Norge har etter dette formelt sett hatt flytende valutakurs. I 1993 var svingningene i valutakursen også klart sterkere enn gjennom de siste fire årene med formell fastkurspolitikk.

Da vedtaket om å suspendere den gjeldene kursordningen for norske kroner ble kjent i desember 1992, falt kronen

umiddelbart med 6 prosent mot ECU. Frem til utgangen av januar i fjor styrket imidlertid kronen seg med nærmere 2,5 prosentpoeng igjen, for så holde seg stabil til sammenbruddet i ERM i månedsskiftet juli-august. Etter dette svekket kronen seg med vel ett halvt prosentpoeng frem til utgangen av januar i år. Målt ved valutakursen mot ECU er det således liten tvil om at Norges Bank i 1993 lyktes i å føre en pengepolitikk i tråd med Regjeringens eksplisitte målsetting om stabile forhold i det norske valutamarkedet. Den viktigste praktiske forskjellen mellom dagens valutakurspolitikk og det fastkursregimet vi har forlatt ser så langt ut til å være at sentralkurs og svingemarginer for den norske kronen for tiden ikke er kjent. Men slik var det også de første årene etter at Norge i 1978 vedtok å stabilisere kronen mot en kurv av andre lands valutaer.

Som gjennomsnitt over året svekket industriens effektive kronekurs seg med 3,2 prosent fra 1992 til 1993, nær identisk med kronens svekkelse mot ECU. Med samme nivå på valutakursene gjennom resten av inneværende år som i ja-

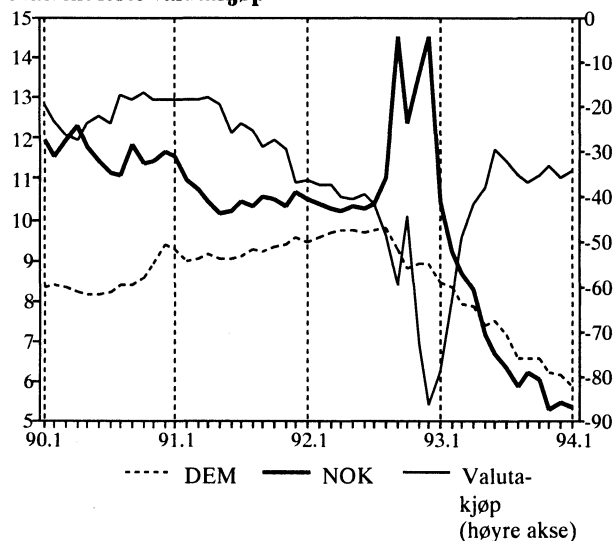
Utviklingen i industriens effektive kronekurs og Norges Banks ECU-indeks
Indekser. Oktober 1990=100

Kilde: Norges Bank.

Vektene i den europeiske pengeenheten ECU gjenspeiler ikke konkurranseflaten til norsk næringsliv. For å illustrere valutakursendringenes betydning for næringslivets kostnadmessige konkurransevne, brukes derfor ofte en indikator for industriens effektive kronekurs. Vektene i denne indikatoren er anslått slik at endringer i enkeltkurser tilnærmet ikke vil gi noe bidrag til endring i industriens konkurransevne, så lenge den effektive kronekursen er konstant. Blant annet fordi bytteforholdet mellom ECU og amerikanske dollar har svingt markert de siste to årene, har også industriens effektive kronekurs endret seg en del. Også endringene i bytteforholdet mellom ECU og henholdsvis britiske pund og svenske kroner har gjennom det siste året bidratt til slike svingninger.

Kortsiktige eurorenter og Norges Banks akkumulerte valutakjøp

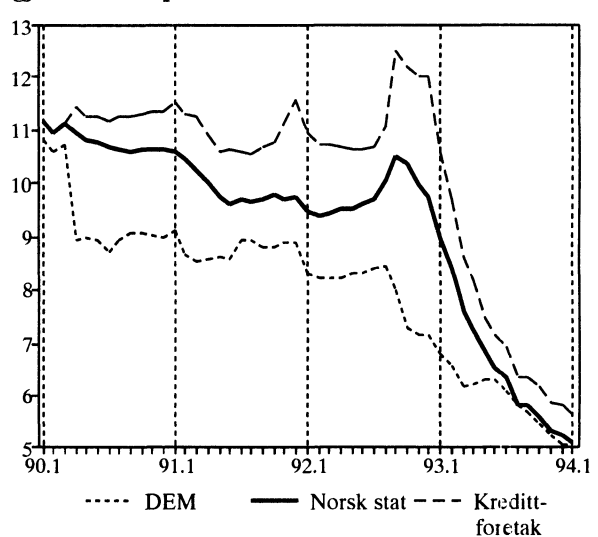
Kilde: Norges Bank.

nuar måned, vil industriens effektive kronekurs svekke seg med 2,2 prosent fra 1993 til 1994.

Dersom Norge skal holde en stabil valutakurs (for eksempel i form av et fast vekslingsforhold mot ECU), må tilbud og etterspørsel i valutamarkedet samlet sett være i balanse ved det ønskede kursnivået. Dette kan myndighetene oppnå ved en kombinasjon av intervensjoner i valutamarkedet og tilpasning av det innenlandske rentenivået. Siden Norges Banks valutabeholdning er begrenset, må store utgående kapitalbevegelser enten møtes med renteoppgang eller tillates å slå ut i depresiering av kronen. Under uroen i det europeiske valutamarkedet høsten 1992 ble de kortsiktige markedsrentene kjørt opp på et høyt nivå for å redusere tilbudet av norske kroner i markedet. Likevel solgte Norges Bank gjennom en periode på fem måneder valuta tilsvarende 45 mrd. kroner, før kronen ble frikoplet fra ECU i desember. Gjennom første halvår 1993 kjøpte Norges Bank tilbake valuta tilsvarende 56,8 mrd. kroner, uten at dette førte til noe nytt depresieringspress. Tvert imot ble de korte rentene satt ned i et raskere tempo i Norge enn innenfor ECU-området. Fra sammenbruddet i ERM og frem til utgangen av januar har Norges Bank igjen vært nettsolger av valuta. Intervensjonene har imidlertid vært små, men likevel tilstrekkelige til at pengemarkedsrentene har fulgt de tyske rentene nedover. Ved utgangen av januar i år var 3 måneders eurorente (NIBOR) 5,1 prosent, om lag 0,8 prosentpoeng under den tilsvarende tyske renten. 3 måneders interbankrente var 5,4 prosent.

Med fortsatt nedgang i de korte tyske rentene til et nivå rundt 4,5 prosent i andre halvår i år, og lavere prisstigning i Norge enn i de fleste andre landene i Europa, vil 3-måneders NIBOR-rente falle til et nivå ned mot 4 prosent ved slutten av året. Det gjennomsnittlige rentenivået for 1994 under ett kan dermed bli om lag 4,5 prosent.

Renter på obligasjoner med om lag 5 års gjenstående løpetid

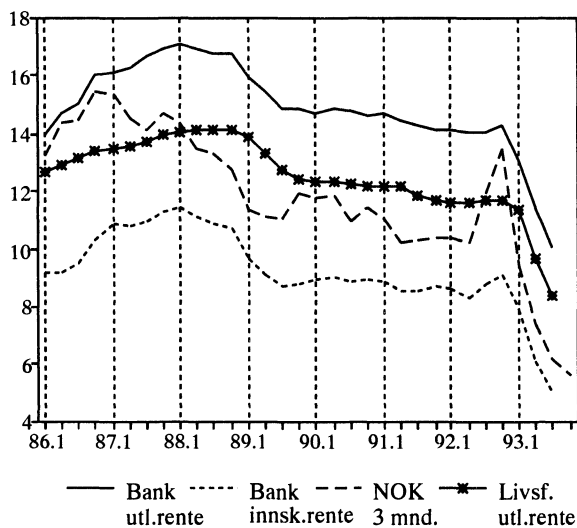

Kilde: Norges Bank.

Ved utgangen av januar i år var renten på norske statsobligasjoner med om lag fem års gjenstående løpetid kommet ned i underkant av 5,1 prosent, identisk med den tilsvarende tyske renten. Til sammenligning var renteforskjellen 12 måneder tidligere over 2 prosentpoeng. Forskjellen i effektiv avkastning mellom de mest likvide kredittforetaksobligasjoner med 5 års gjenstående løpetid og tilsvarende statsobligasjoner falt fra 1,6 prosentpoeng i januar i fjor til 0,6 prosentpoeng ved utgangen av 2. kvartal, og har siden holdt seg rundt dette nivået. Med små utsikter til ytterligere markert nedgang i de langsiktige tyske rentene, ligger det an til at rentene i det norske pengemarkedet snart vil falle under avkastningen på statsobligasjoner.

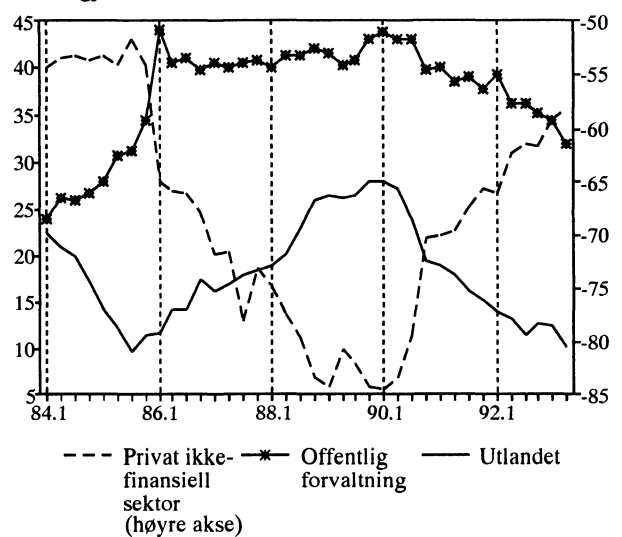
Den markerte nedgangen i pengemarkedsrentene gjennom de tre første kvartalene i fjor slo relativt raskt ut i rentene i private finansinstitusjoner. Ved utgangen av 3. kvartal lå bankenes utlåns- og innskuddsrenter vel 4 prosentpoeng lavere enn ved utgangen av 4. kvartal i 1992. Nedgangen i utlånsrentene i private kredittforetak og livselskaper fra 4. kvartal i 1992 til 3. kvartal i 1993 var noe svakere, henholdsvis 1,4 og 3,3 prosentpoeng. Til sammenligning falt rentene i pengemarkedet med om lag 4,2 prosentpoeng fra utgangen av 2. kvartal i 1992 (dvs. før uroen i det europeiske valutamarkedet) til utgangen av 3. kvartal i 1993. Selv om det foreløpig ikke foreligger statistikk for 4. kvartal i fjor, er det grunn til å tro at rentene i private finansinstitusjoner ble ytterligere redusert, men ikke i samme raske tempo som kvartalet før. Ut fra dette anslår vi en reduksjon i den gjennomsnittlige utlånsrenten i private finansinstitusjoner på rundt 2 prosentpoeng fra 1992 til 1993, mens bankenes innskuddsrente kan ha falt med om lag 2,7 prosentpoeng i gjennomsnitt. Fordi kupongrenten på obligasjoner utstedt i 1992 og tidligere ikke påvirkes av rentefallet gjennom 1993, og fordi forsikringsselskapenes gjennomsnittlige utlånsrente faller langsommere enn bankrentene, gikk de påløpte inntektene fra husholdningenes forsikringskrav

Renter i private finansinstitusjoner og 3 måneders eurorente (NOK)

Kilde: Norges Bank.

Nettofordringer etter sektor som andel av BNP Sesongjustert

Kilde: SSB og Norges Bank.

klart mindre ned enn den gjennomsnittlige innskuddsrenten i fjor. Dette bildet vil neppe endre seg dramatisk innværende år.

I lys av det markerte fallet i markedsrentene gjennom de tre første kvartalene i fjor la Regjeringen i Nasjonalbudsjettet for 1994 fram forslag om nye nedsettelse i statsbankrentene. Forslagene ble i Salderingsproposisjonen fulgt opp med ytterligere nedjusteringer, og den gjennomsnittlige renten på lån i statsbankene gikk trolig ned med om lag 3/4 prosentpoeng fra 1992 til 1993. For inneværende år ligger det an til en ytterligere nedgang på rundt 2 prosentpoeng.

Sesongjusterte tall fra Norges Banks kvartalsvise sektorbalanser viser at nettogjelden til privat ikke-finansiell sektor fortsatte å falle i første halvår i fjor, etter nedgang også gjennom de tre foregående årene. Bak disse tallene ligger det en klar oppgang i husholdningenes nettofordringer, mens foretakenes netto gjeld (inklusive aksjegjeld) bare har gått moderat ned etter utgangen av 1990.

Totalindeksen på Oslo Børs steg med 64,8 prosent fra desember 1992 til desember 1993. Kursoppgangen var klart sterkere enn på børsene i London og Frankfurt, og kan et stykke på veg føres tilbake til den kraftige rentenedgangen. Rentenedgangen gjennom 1993 ga også støtet til en kraftig kursoppgang på obligasjoner. Kursoppgangen på verdipapir har slått positivt ut i blant annet finansinstitusjonenes regnskap. Tall for de tre første kvartalene i fjor viser at forretnings- og sparebankene samlet sett forbedret overskuddet med i alt 5,9 milliarder kroner i forhold til samme periode i 1992. Kursgevinstene på verdipapirer økte med nærmere 3,5 milliarder kroner fra de tre første kvartalene i 1992 til de tre første kvartalene i 1993, mens netto tap på utlån og garantier falt med 2 milliarder kroner.

Bedriftene

Olje og gassutvinning

Produksjons- og markedsforhold

Tall fra det kvartalsvise nasjonalregnskapet (KNR) viser at bruttoproduksjonen i olje- og gassutvinning økte med 6,1 prosent fra 1992 til 1993. Regnet fra året før var veksten særlig kraftig i 4. kvartal i fjor.

Ifølge SSBs produksjonsstatistikk var produksjonen av rå-olje og naturgass i 1993 143,3 millioner tonn oljeekvivalenter (mtoe). Dette er en økning på 5,7 prosent fra 1992. Oljeproduksjonen viste en økning på 7,4 prosent, mens gassproduksjonen sank med 0,7 prosent.

Regnet per dag var den gjennomsnittlige produksjonen av olje fra norsk sokkel rekordhøye 2,3 millioner fat i 1993. Produksjonen av råolje nådde i november sitt hittil høyeste nivå med 2,6 millioner fat per dag, og dette plasserer oss som verdens syvende største oljeproducent og som den tredje største eksportøren.

Bidragene til veksten i oljeproduksjonen gjennom 1993 kom i første rekke fra Snorre, Gullfaks og Oseberg. Disse tre feltene sto i fjor for 48 prosent av oljeproduksjonen fra norsk kontinentalsokkel. Både Gullfaks og Oseberg satte produksjonsrekorder i november med henholdsvis 571 og 511 tusen fat per dag. Oppstartingen av Embla, Draugen, Brage og Sleipner Øst bidro også til den økte oljeutvinningen i 1993. Produksjonen på Statfjordfeltet er nå i ferd med å avta. Fra 1992 til 1993 sank Statfjords produksjon med 8 prosent. Det knytter seg stor usikkerhet til hvor kraftig produksjonsnedgangen på dette feltet vil bli videre framover. Stadige oppgraderinger av reservene og bedre produksjons-

metoder har ført til langt høyere utvinning på Statfjordfeltet enn tidligere prognoser tilsa. Produksjonsstart fra satellitten Statfjord Nord er nå utsatt i opptil to år som følge av den vedvarende høye produksjonen på Statfjord C.

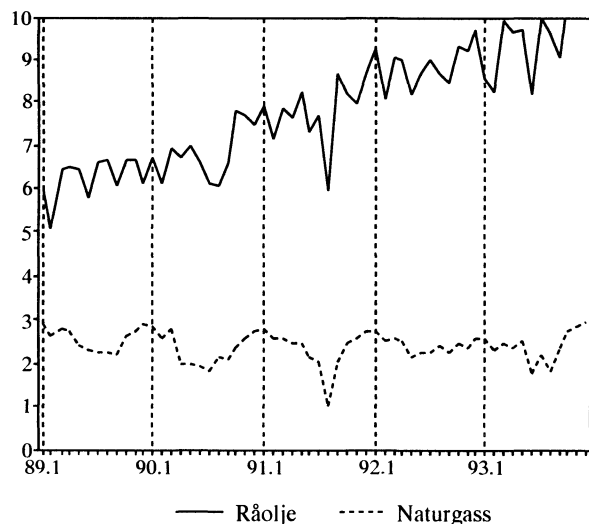
I 1994 antas oljeproduksjonen å øke med om lag 8 prosent. Produksjonen fra Gullfaks ventes å stige når Gullfaks Vest kommer i drift i mars i år. Oppstarten av de nye feltene høsten 1993 sammen med produksjonsstart for Tordis, Statfjord Øst og Frøy i 1994 bidrar også til økt uttak av olje i år.

Ifølge KNR økte eksporten av olje med 7,6 prosent fra 1992 til 1993. Produksjonsøkningen på 7,8 prosent var imidlertid sterkere enn eksportveksten, slik at leveransene (inklusive raffinering) til hjemmemarkedet steg med 9,3 prosent.

SSBs produksjonsstatistikk viser at den samlede produksjonen av gass på norsk sokkel sank med 0,7 prosent fra 1992 til 1993. Hovedårsaken til nedgangen var det kraftige produksjonsfallet i Friggområdet (14,6 prosent). Hovedreservoaret i området er i ferd med å tømmes, og produksjonen fra Odin og Øst-Frigg faller nå betydelig. I mai 1993 ble dessuten Nord-Øst Frigg stengt, som den første produksjonsinstallasjonen på norsk sokkel. Satellitten Lille-Frigg vil starte opp i vår, men dette vil ikke være tilstrekkelig til å oppveie produksjonsfallet fra de andre installasjonene på Friggfeltet. Ekofisk og Statfjord bidro også til redusert gassproduksjon i 1993. Gassutvinningen på de mindre feltene økte imidlertid med hele 25,5 prosent fra 1992 til i fjor, særlig som følge av oppstartingen av gassproduksjonen på Sleipner Øst 1. oktober 1993.

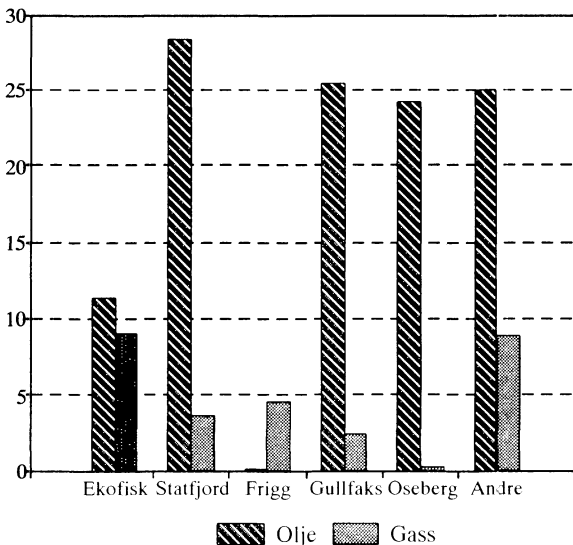
Olje- og gassproduksjon

Råolje (mill. tonn) og naturgass (mrd. S m3). Ujusterte tall

Olje- og gassproduksjon fra de største feltene i 1993.

Mtoe

Markedsutviklingen for varer fra olje- og gasssektoren Sesongjustert. Prosentvis endring fra foregående periode¹⁾

	Mrd.kr ²⁾	Volum					Priser				
		1993	1993	93.1	93.2	93.3	93.4	1993	93.1	93.2	93.3
Produksjon	118,4	6,1	-4,9	2,9	3,9	11,1	0,8	1,4	-1,7	-2,4	-5,7
- olje	104,8	7,8	-5,5	3,2	4,9	10,4	0,9	1,6	-1,0	-3,4	-6,6
- gass ³⁾	13,7	-5,0	-0,5	0,6	-2,7	16,1	-0,8	0,7	-7,4	4,7	1,6
Eksport	103,5	5,6	-2,7	7,3	-4,5	14,7	0,8	1,4	-1,7	-2,4	-5,6
- olje	89,8	7,6	-3,1	8,5	-4,8	14,5	1,0	1,6	-1,0	-3,4	-6,6
Hjemmeleveranser ⁴⁾	14,9	9,3	-18,1	-29,1	95,1	-8,0	0,4	1,6	-1,0	-3,3	-6,6
Import ⁴⁾	1,0	9,8	54,7	-13,0	27,7	-34,9	-3,0	-11,7	-2,4	7,4	-3,2
Innenlandsk anvendelse ⁴⁾	16,0	9,4	-15,0	-27,8	88,8	-9,6	0,2	0,7	-1,2	-2,5	-6,5
Lagerendring ⁴⁾⁵⁾	4,8	8,8	-10,2	-32,8	92,2	2,4
Innenlandsk etterspørsel ⁴⁾	11,2	-1,0	-7,2	6,8	-3,2	-8,7	0,9	0,4	-1,0	-2,4	-6,4

1) Tilnærmet i basisverdi, dvs. regnet uten avgifter og handelsavanse.

2) Nivå tall i 1993 i løpende priser.

3) Produksjon og eksport av gass er identiske størrelser i Nasjonalregnskapet.

4) Disse størrelsene omfatter kun olje.

5) Endring i lagerendring i prosent av innenlandsk anvendelse i foregående kvartal.

Utførte og antatt påløpte investeringskostnader i oljeutvinning og rørtransport

Milliarder kroner, løpende priser

	1992	1993*	1994*
Utvinning av olje og gass	44,8	53,0	49,2
Leting	7,7	6,4	7,3
Feltutbygging	28,9	35,6	28,8
Varer	14,7	18,3	13,4
Tjenester	12,1	14,4	12,5
Produksjonsboring	2,1	3,0	3,0
Felt i drift	5,1	6,6	7,5
Varer	0,7	0,7	0,4
Tjenester	0,7	0,8	1,0
Produksjonsboring	3,7	5,2	6,1
Landvirksomhet 1)	3,1	4,4	5,6
Rørtransport	4,7	6,4	7,6
Oljesektoren totalt	49,5	59,4	56,8

Anslag ifølge SSBs investeringsstatistikk innhentet i 4. kvartal 1993.

1) Omfatter kontorbygg, baser og terminalbygg på land.

Norsk gassproduksjon vil vise en betydelig økning i andre halvdel av 1990-tallet ettersom leveransene under Trollavtalen øker. I 1996 vil de kontraktsfestede leveransene under denne avtalen ligge på om lag 22 milliarder Sm³ årlig, og de vil deretter øke til 45 milliarder Sm³ per år i år 2005, dersom kjøperne bruker retten til å øke sine mengder. I tillegg kommer kontrakter om leveranser fra andre felt som allerede er inngått, og eventuelle nye avtaler. Norsk gass-eksport vil dermed kunne komme opp i 60-70 milliarder Sm³ årlig tidlig i neste århundre. Dette vil kreve betydelige nyinvesteringer i rør- og feltutbygging. Norsk gass opplevde en sterk etterspørselsvekst gjennom fjoråret. Gassforhandlingsutvalget forpliktet norske selgere til å levere nye 9,5 milliarder Sm³ per år fra 1996/97. Av dette skal hele 7,5 milliarder Sm³ gå til det tyske markedet. Etter at avta-

len med selskapet Verbundnetz Gas om salg av 4 milliarder Sm³ årlig ble inngått selges norsk gass for første gang til det Øst-Europeiske markedet. Avtalen har en verdi på om lag 30 milliarder kroner, og er den største eksportkontrakten som er inngått etter at Troll-avtalen ble etablert i 1986. Gassforhandlingsutvalget vil trolig i løpet av våren anbefale hvilke felt som skal levere denne gassen.

Investeringene

De samlede påløpte investeringene i sektorene utvinning av råolje og naturgass og rørtransport kom ifølge SSBs 4.-kvartalsundersøkelse opp i 59,4 milliarder kroner i 1993. Ifølge anslaget fra desember i fjor økte de påløpte investeringskostnadene i rørtransport - og utvinningssektoren med 20 prosent i verdi (nominelt) fra 1992 til 1993. Det var investeringer til feltutbygging som viste den sterkeste veksten i 1993, men det var også en kraftig stigning i rørinvesteringene. Investeringene til leting falt imidlertid ytterligere fra 1992 til 1993.

Feltutbyggingsanslaget for 1993 var 35,6 milliarder kroner, en økning på 23,5 prosent sammenlignet med de påløpte kostnadene i 1992. Heidrunutbyggingen veier desidert tyngst i dette anslaget, selv om det også ble investert betydelige beløp til utbygging av Troll-Øst, Troll-Vest, Draugen, Brage og Sleipner-Øst. Varekostnadene utgjorde 53 prosent av de samlede feltutbyggingskostnadene, mens tjenestekostnadene og utgiftene til produksjonsboring sto for henholdsvis 40 og 7 prosent. Disse andelene er om lag uendret sammenlignet med 1992 og 1991. Varekostnadens høye andel gjenspeiler at flere store prosjekter, som Heidrun, Troll-Øst og Troll-Vest, er i byggefasen.

Det ferskeste anslaget for påløpte investeringskostnader til felt i drift i 1993 er 6,6 milliarder kroner. Dette er en økning på 31 prosent fra 1992. Oppgangen har sammenheng

Investeringer, driftskostnader og reserver i oljevirkomheten

Produksjonen og eksporten av norsk råolje og naturgass har vist en jevn og kraftig vekst siden oppstarten av Ekofiskfeltet i 1971. Ifølge det internasjonale energibyrået (IEA) er Norge nå verdens syvende største oljeproducent. Mot slutten av fjoråret var Norge også den tredje største eksportøren av råolje, etter Saudi-Arabia og Iran. Produksjonen på norsk kontinentalsokkel er preget av høy produksjon fra få felt med relativt store reservoarer. I 1993 kom 78 prosent av oljeproduksjonen fra de fire største feltene, Ekofisk, Statfjord, Oseberg og Gullfaks.

Oljeproduksjonen fra de 330 produksjonsbrønnene i 1993 var rekordhøye 2,3 millioner fat per dag i gjennomsnitt. Hver brønn produserte dermed gjennomsnittlig 7100 fat daglig. Dette er en svært høy produksjonsrate i internasjonal sammenheng; i 1992 var det bare Iran og Saudi Arabia som hadde tilsvarende produksjonsrater med henholdsvis 4600 og 5800 fat daglig per brønn. Funnraten på norsk sokkel er også høy. Ifølge Oljedirektoratet er 112 av 320 borede strukturer definert som funn siden leteaktiviteten i Nordsjøen startet i 1965. Dette svarer til en gjennomsnittlig funnrate for perioden på 35 prosent. Tilsvarende tall for Norskehavet og Barentshavet er 24 og 35 prosent. Funnraten har gjennomgående vært like høy de siste årene som for 20 år siden, med unntak av fjoråret da raten var nede i 11 prosent. Raten viser en del variasjon fra år til år, men man må helt tilbake til 1975 for å finne en tilsvarende lav funnrate som i fjor. Størrelsen på de nye funnene de siste årene er stort sett mindre enn på 70-tallet og første halvdel av 80-tallet. Dette gjenspeiler at de etablerte petroleumsprovinserne er kommet i en moden utforskningsfase. Produksjonen vil om få år komme fra en rekke små og mellomstore felt. Det vil også bli økt innslag av nye innretninger knyttet opp mot de store feltene, med sikte på å øke utvinningsgraden fra disse.

Reservene på de fire største feltene, Statfjord, Gullfaks, Oseberg og Ekofisk utgjør 38 prosent av resterende kjente, økonomisk drivverdige reserver. Med dagens utvinningstempo har disse feltene ressurser nok til ytterligere 7 års oljeproduksjon. Andre felt som var i produksjon i

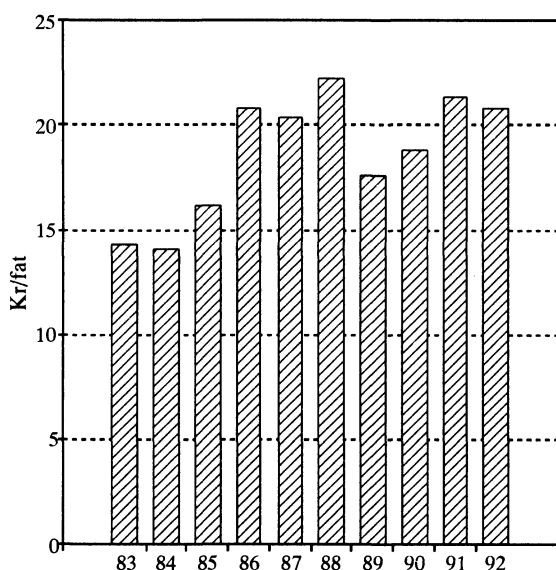
fjor, kan holde produksjonsnivået fra 1993 i 15 år framover.

Ifølge Oljedirektoratet vil oljeproduksjonen på norsk sokkel kunne vare i 45 år framover med et årlig uttak på 80 millioner tonn olje dersom en tar hensyn til alle oppdagede ressurser og forventede uoppdagede ressurser. De gjenværende gassressursene er imidlertid svært store og den årlige gassproduksjonen er vesentlig lavere enn oljeproduksjonen. Med en årlig utvinning av 25 millioner tonn oljeekvivalenter (toe) gass har Norge reserver nok til 200 års gassproduksjon. En produksjonsprofil for gass med en gradvis økning fra en årsproduksjonen på drøye 30 millioner toe i 1994 til 70 millioner toe årlig fra og med år 2005 forkorter produksjonsperioden til snau 75 år.

De fire største feltene på norsk kontinentalsokkel står også for størstedelen av de påløpte og antatte investeringene over feltenes levetid (60 prosent). Når en holder de store gassfeltene Frigg, Heimdal, Sleipner og Troll utenom, anslår Nærings- og energidepartementet og Oljedirektoratet de samlede investeringene over produksjonsperioden for felt som er i drift eller under utbygging til om lag 404 milliarder 1992-kroner (ikke neddiskontert). Dette gir en gjennomsnittlig investeringskostnad på kroner 22,10 per fat for alle felt i drift og felt under utbygging. De største feltene som ble besluttet utbygd på 70-tallet og i første halvdel av 80-årene, har den klart laveste enhetskostnaden. For felt vedtatt utbygd i perioden 1986-1988 er den gjennomsnittlige investeringskostnaden over feltenes levetid på kroner 35,20 per fat.

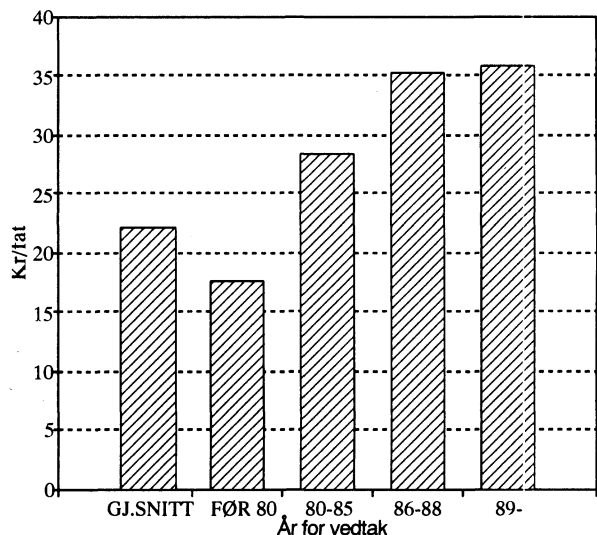
Driftskostnaden per utvunnet ressursenhet har vist en jevn stigning fra 1983 til 1992, i takt med at stadig flere små felt er satt i drift. I 1992 var den gjennomsnittlige driftskostnaden kroner 20,90 per fat. De største, kjente feltene er allerede utbygd, og i framtiden vil det være mellomstore og mindre felt som bygges ut. I tiden framover vil det derfor bli lagt økt vekt på utbyggingsløsninger som gjør det mulig å holde investerings- og driftskostnadene nede. Det vil trolig også satses mer på økt oljeutvinning fra allerede utbygde felt.

Driftskostnader for felt i drift

Investeringskostnader pr. reserveenhet

Felt gruppert etter år for utbyggingsvedtak

med oppstarten av Snorre i august 1992 og produksjonsstart for Embla, Draugen, Brage og Sleipner-Øst i fjor. Produksjonsboringskostnadene, som er kostnader forbundet med å opprettholde og øke olje- og gassproduksjonen, steg fra 73 prosent av kostnadene til felt i drift i 1992 til 79 prosent i 1993. Det var i hovedsak utstrakt produksjonsboring på Snorre, Gullfaks og Oseberg som bidro til høyere produksjonsboringsandel i fjor.

Leteaktiviteten i 1993 ble i 4.-kvartalsundersøkelsen i fjor anslått til 6,4 milliarder kroner. Dette er 20 prosent lavere enn de påløpte letekostnadene i 1992. Investeringskostnadene frem til 1. oktober i fjor var imidlertid kun 3,8 milliarder kroner. Det er derfor sannsynlig med en nedjustering av anslaget for 4. kvartal 1993, når oppgaver for de tre siste månedene i fjor foreligger i undersøkelsen for 1. kvartal 1994.

Utviklingen i de fysiske leteindikatorene støtter opp under bildet av lavere leteaktivitet i fjor. Tall fra Oljedirektoratet viser at det i løpet av 1993 ble boret 27 undersøkelses- og avgrensningshull, mens det tilsvarende tallet var 43 i 1992. Det ble videre registrert 2049 borefartøydøgn og 77400 boremeter i fjor mot henholdsvis 3694 og 140651 i 1992. Nedgangen i leteaktiviteten fra 1992 til 1993 har trolig sammenheng med den lave oljeprisen. Økte investeringer til feltutbygging i 1993 kan også ha virket dempende på leteaktiviteten på norsk kontinentalsokkel.

Landinvesteringsanslaget for 1993 er nå 4,4 milliarder kroner, en økning på 38 prosent sammenlignet med investeringskostnadene for 1992. Byggingen av Trollterminalen på Kollsnes i Øygarden kommune er hovedårsaken til økningen i disse investeringene i 1993.

I SSBs investeringsundersøkelse fra 4. kvartal i fjor anslås rørtransportinvesteringene til 6,4 milliarder kroner i 1993, en økning på 35 prosent fra 1992. Europipe og Zeepipe fase 2 hadde størst vekt i investeringsanslaget for 1993.

Investeringsanslag for 1994

Det samlede investeringsanslaget for sektorene utvinning av olje og gass og rørtransport fra desember i fjor indikerer at vi bare får en svak reduksjon i påløpte oljeinvesteringer fra 1993 til 1994. Sammenlignet med anslaget fra juni i fjor, er tallet for påløpte investeringsutgifter i 1994 oppjustert med 6,8 milliarder, til 56,8 milliarder kroner. Dette er en verdireduksjon på 7,1 prosent i forhold til anslaget for 1993 fra 4. kvartal 1992.

Feltutbyggingsanslaget for 1994 fra desember 1993 er 28,8 milliarder kroner, en reduksjon på 24 prosent i forhold til anslaget for 1993 fra desember 1992. Nedgangen skyldes at Draugen, Embla, Brage og Sleipner-Øst ble ferdig utbygd i fjor. Store felt som bl.a. Troll-Vest, Troll-Øst, Hei-drun og Sleipner-Vest vil imidlertid fortsatt være under utbygging de neste to-tre årene, og bidra til at feltutbyggingsandelen av de totale investeringene fremdeles kommer til å være høy de nærmeste årene.

Investeringsanslaget for 1994 for felt i drift var i den siste investeringsundersøkelsen 7,5 milliarder kroner. Økningen på 17 prosent sammenlignet med 1993-anslaget reflekterer i sterk grad produksjonsstarten på Draugen, Brage og Sleipner-Øst i fjor høst.

Leteanslaget for 1994 er nå 7,3 milliarder kroner, 6 prosent lavere enn tilsvarende anslag for 1993. Ifølge erfaring fra de fem siste årene vil leteanslaget trolig bli betydelig nedjustert i den neste investeringsundersøkelsen, som vil bygge på endelige budsjettall. Det vil ifølge Oljedirektoratet bli boret mellom 26 og 33 borehull i år. Direktoratet venter imidlertid at kun 2-3 letebrønner kommer til å bli boret på blokkene tildelt i forbindelse med 14. konsesjonsrunde i 1994.

Anslaget for investeringer i landvirksomhet for 1994 er 5,6 milliarder kroner, mens investeringene i rørtransportsektoren er beregnet til 7,6 milliarder kroner. Tallet for rørinvesteringer er 9 prosent høyere enn 1993-anslaget fra 4. kvartal 1992. Økningen skyldes betydelig høyere anslag for Troll gassrør i 1994 enn i 1993. Troll oljerør er også inkludert for første gang i røranslaget for 1994. Regjeringen godkjente i november i fjor at rørledningen fra Troll-feltet legges til Mongstad.

Petroleumsinntektene

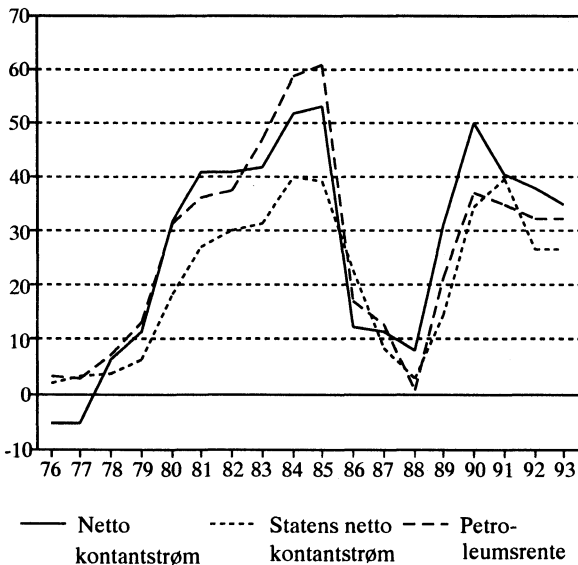
Bruttoproduktet av utvunnet olje og gass økte fra nærmere 89 milliarder kroner i 1992 til nesten 95 milliarder kroner i 1993. Gjennomsnittsprisen for Brent blend spot falt fra 19,3 dollar til rundt 17 dollar per fat. Prisfallet i dollar ble imidlertid mer enn oppveid av stigning i dollarkursen, slik at prisen i norske kroner steg fra 119,6 kroner i 1992 til 120,3 kroner i 1993. Olje- og gassproduksjonen økte med 5,7 prosent fra 1992 til 1993 og bidro dermed sterkt til det økte bruttoproduktet i sektoren.

Petroleumsvirksomheten gir normalt en meravkastning ut over det som oppnås i annen næringsvirksomhet. Denne meravkastningen kaller vi petroleumsrenten. Denne beregnes som den delen av de samlede produksjonsinntektene ved utvinning av olje og gass som oppnås ut over løpende produksjonskostnader og en normal realavkastning (i beregningene satt til 7 prosent) på investert kapital. Foreløpige beregninger over petroleumsrenten for 1993 viser at denne var på nivå med det reviderte anslaget for 1992, om lag 32 milliarder kroner, det vil si vel 7000 kroner per innbygger. For tredje året på rad falt dermed petroleumsrenten som andel av BNP.

Petroleumsinntektene er av vesentlig betydning både for norsk økonomi samlet og for statens finansielle situasjon. Det er imidlertid knyttet betydelig usikkerhet til framtidige petroleumsinntekter spesielt på grunn av usikkerhet om prisutviklingen på olje og gass. Det har vært store svingninger i prisene historisk og en må forvente svingninger i prisene også i framtiden. I tillegg er det usikkerhet knyttet til petroleumsreserver og utbyggingskostnader.

Petroleumsinntekter og petroleumsrente, 1976-1993

	Bruttoprodukt i utvinnings- sektoren	Petroleums- rente	Petroleums- rentens andel av brutto- nasjonalprodukt
1976	6,1	3,1	1,8
1977	7,4	2,6	1,4
1978	12,8	6,9	3,2
1979	20,8	13,3	5,6
1980	41,0	31,2	10,9
1981	50,0	36,2	11,0
1982	55,3	37,3	10,3
1983	66,9	47,2	11,7
1984	83,4	58,8	13,0
1985	89,7	60,9	12,2
1986	51,0	17,1	3,3
1987	51,8	12,8	2,3
1988	44,4	0,8	0,1
1989	69,8	21,6	3,5
1990	86,9	37,0	5,6
1991	89,7	34,9	5,1
1992	89,0	32,2	4,6
1993	94,5	32,3	4,4

Petroleumsrente og kontantstrøm fra utvinning av olje og gass

I Regjeringens Langtidsprogram for perioden 1994-1997 la en til grunn at oljeprisene på lang sikt ville ligge på om lag 130 norske kroner per fat (1993-priser). På grunnlag av en slik prisbane, en anslått utbyggingsprofil og anslag for utbyggingskostnader ble den norske petroleumsformuen (nåverdien av framtidig petroleumsrente) beregnet til om lag 560 milliarder kroner. Den årlige realavkastningen av denne formuen (kalt permanent inntekt) ble beregnet til 39 milliarder kroner, det vil si nær 7 milliarder kroner høyere enn petroleumsrenten i 1993.

Gjennom 1993 falt oljeprisene betydelig. Med utgangspunkt i nedgangen i oljeprisen ble det i Nasjonalbudsjettet

for 1994 foretatt nye beregninger av den norske petroleumsformuen. I disse beregningene ble det antatt en oljepris på 120 kroner pr fat (1994-priser) fram til 1997 og deretter en oljepris tilsvarende prisen benyttet i Langtidsprogrammet. Petroleumsformuen ble i disse beregningene redusert fra 580 milliarder i Langtidsprogrammet (1994-priser) til 550 milliarder. Permanent inntekten ble dermed redusert med om lag 2 milliarder kroner, som fortsatt er betydelig høyere enn petroleumsrenten i 1993.

Siden nasjonalbudsjettet ble framlagt har oljeprisen falt ytterligere, og har siden årsskiftet ligget i intervallet 105-110 kroner per fat. Hvis prisene blir liggende på dette nivået i gjennomsnitt på lang sikt, vil petroleumsformuen reduseres med om lag 40-50 prosent og permanent inntekten reduseres med 15-20 milliarder kroner i forhold til beregningene i Langtidsprogrammet.

Netto kontantstrøm fra petroleumsvirksomheten, definert som driftsresultat tillagt kapitalslit og produksjonsavgift fratrukket påløpte investeringsutgifter, gikk ned fra nær 38 milliarder kroner i 1992 til om lag 35 milliarder kroner i 1993. At nettokontantstrømmen gikk ned samtidig med en økning i bruttoproduktet skyldes at påløpte investeringsutgifter økte fra om lag 41 milliarder kroner i 1992 til om lag 49 milliarder kroner i 1993 (inklusive plattformer under arbeid).

Statens netto kontantstrøm fra petroleumsvirksomheten i 1993, som er summen av skatteinntekter, inntekter fra statens direkte økonomiske engasjement (SDØE) og utbytte fra Statoil fratrukket statens andel av investeringene, er i nasjonalbudsjettet anslått til om lag 25 milliarder kroner. Dette er en nedgang på noe over 5 milliarder kroner fra 1992. Nedgangen i statens netto kontantstrøm er dermed større enn nedgangen i den totale netto kontantstrømmen. Dette skyldes dels skatteomleggingen, dels påløpte investeringer i statlige engasjementer og dels periodiseringen av skatteinntektene. Anslaget for statens netto kontantstrøm for 1994 er i salderingsproposisjonen anslått til om lag 27,8 milliarder kroner.

Industri og bergverksdrift**Produksjons- og markedsforhold**

Foreløpige nasjonalregnskapstall viser at bruttoproduksjonen i industri og bergverksdrift økte med 1,7 prosent fra 1992 til 1993. Året før var produksjonsveksten drøyt 3 prosent. Utekonkurrerende og hjemmekonkurrerende industri økte produksjonen med henholdsvis 3,1 og 2,0 prosent. Innen utekonkurrerende industri var det spesielt kjemisk råvareproduserende industri og treforedling som ga de største bidragene til produksjonsveksten. Den høye veksten innen kjemiske råvarer kom hovedsakelig fra økt produksjon av kunstgjødsel. I 1992 var produksjonen av kunstgjødsel sterkt preget av revisjonsstans ved en større produksjonshet, slik at veksten i 1993 i noen grad kan tilskrives en opphenting av nedgangen fra året før. Produksjonen av ferrolegeringer - som omfatter ferrosilisium, silisium, manganle-

Markedsutviklingen for varer fra industri og bergverksdrift

Sesongjustert. Prosentvis endring fra foregående periode¹⁾

	Mrd.kr 1993 ²⁾	Volum					Pris				
		1993	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.	1993	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.
Bruttoproduksjonen i alt	298,0	1,7	0,8	-0,5	0,6	0,8	0,2	0,4	0,3	-0,5	-0,3
Skjermet	95,3	0,5	0,4	-1,5	1,1	2,7	-1,2	-1,2	0,3	-0,8	0,2
Utekonkurrerende	74,1	3,0	-0,4	2,4	1,6	-0,7	-0,8	2,0	-1,3	0,5	-2,9
Hjemmekonkurrerende	128,6	1,8	1,8	-1,6	-0,3	0,4	2,0	0,5	1,1	-0,6	0,6
Herav skip og oljeplattformer	41,6	4,5	5,7	-8,6	-6,3	10,5	2,4	0,3	0,8	0,1	1,6
Eksport i alt ³⁾	103,6	-0,6	-5,8	9,3	-4,3	2,1	0,0	1,2	0,5	-0,8	-1,8
Skjermet	12,6	9,6	11,9	-5,8	-4,6	11,1	-2,6	-2,1	-0,8	0,9	1,2
Utekonkurrerende	51,2	2,3	-4,1	8,6	-5,2	5,2	-0,7	2,7	-1,4	0,3	-3,0
Hjemmekonkurrerende	39,7	-7,3	-13,6	16,4	-2,9	-4,8	2,0	0,9	3,0	-2,6	-0,9
Herav skip og oljeplattformer	3,1	-54,7	-68,3	177,3	-45,7	-92,4	2,1	0,3	0,8	0,5	1,4
Hjemmeleveranser i alt	194,4	3,1	4,9	-5,6	3,4	0,0	0,3	-0,4	0,5	-0,5	0,6
Skjermet	82,7	-0,9	-1,6	-0,7	2,1	1,3	-0,9	-0,9	0,4	-1,1	0,2
Utekonkurrerende	22,9	4,9	9,1	-11,6	20,7	-13,5	-1,3	-0,4	0,2	-0,4	-1,7
Hjemmekonkurrerende	88,8	6,8	10,2	-8,3	0,2	2,9	1,8	0,1	0,6	0,3	1,3
Herav skip og oljeplattformer	38,5	16,9	21,2	-18,8	1,1	20,9	2,4	0,3	0,8	0,0	1,6
Import i alt	158,6	6,4	1,2	0,8	7,6	0,1	1,5	2,1	-1,7	1,6	0,8
Skjermet	10,6	8,9	3,0	-0,9	6,7	1,9	0,6	0,5	-0,7	1,6	0,3
Utekonkurrerende	30,1	5,5	-5,1	12,5	4,7	-0,6	-3,6	2,6	-0,6	-1,4	-3,5
Hjemmekonkurrerende	117,9	6,4	2,9	-2,2	8,6	0,1	2,9	1,9	-1,7	2,3	1,9
Herav skip og oljeplattformer	12,3	53,3	35,1	-16,9	9,2	11,0	15,2	3,7	-11,6	14,4	10,1
Innenlandsk anvendelse i alt	353,1	4,6	3,2	-2,8	5,3	0,0	0,8	0,7	-0,5	0,4	0,7
Skjermet	93,3	0,2	-1,1	-0,7	2,6	1,3	-0,8	-0,7	0,3	-0,8	0,2
Utekonkurrerende	53,0	5,3	0,7	1,7	10,9	-6,1	-2,6	1,5	-0,7	-0,7	-3,1
Hjemmekonkurrerende	206,7	6,6	6,1	-5,0	5,0	1,3	2,5	1,1	-0,7	1,4	1,6
Herav skip og oljeplattformer	50,8	23,1	23,8	-18,4	2,8	18,7	5,5	1,3	-2,1	3,4	3,4
Lagerendring i alt ⁴⁾	-19,7	5,8	6,8	-8,4	-17,1	18,9					
Skjermet	-5,6	4,2	2,8	-0,1	-3,7	0,1					
Utekonkurrerende	-5,3	6,5	2,8	-0,8	9,0	-8,6					
Hjemmekonkurrerende	-8,9	6,3	9,9	-14,3	-31,1	36,2					
Herav skip og oljeplattformer	-6,9	34,8	22,6	-45,5	-146,5	181,2					
Innenlandsk etterspørsel i alt	372,8	7,5	-3,5	5,9	21,8	-15,9	0,7	0,4	0,3	0,3	-0,2
Skjermet	98,9	1,9	-3,6	-0,6	6,1	1,2	-0,7	-0,6	0,3	-0,8	0,3
Utekonkurrerende	58,3	3,0	-1,8	2,2	1,7	2,5	-2,3	1,5	-0,4	-0,7	-2,6
Hjemmekonkurrerende	215,6	11,9	-4,1	10,9	36,1	-26,9	2,2	0,7	0,3	0,4	1,1
Herav skip og oljeplattformer	57,7	55,4	2,0	55,1	160,3	-68,9	3,7	0,7	-0,4	-3,0	5,1

1) Basisverdi, dvs. markedsverdi fratrukket avgifter og handelsavanse. I hjemmekonkurrerende varer er skip og oljeplattformer inkludert.

2) Nivå tall i løpende priser.

3) Inneholder reeksport.

4) Endring i lagerendring i prosent av innenlandsk anvendelse i foregående kvartal.

geringer og ferrokromproduksjon - steg noe fra 1992 til 1993 etter en sterk oppgang mot slutten av året. Det kan synes som om markedet for norske leveranser av ferrolegeringer har bedret seg etter at EU satte i verk anti-dumping tiltak mot Kina og SUS-landene.

Høy investeringsaktivitet innen petroleumsvirksomheten har de siste årene gitt betydelig drahjelp for hjemmekonkurrerende industri. Veksten i produksjonen av plattformer gikk likevel ned til 9 prosent i fjor sammenlignet med en veksttakt året før på drøyt 25 prosent. Dette til tross for at påløpte investeringer i petroleumsvirksomheten økte sterker i 1993 enn i 1992. Investeringene i 1993 besto imidlertid i større grad av tjenesteleveranser.

Produksjonen av møbler og innredninger av tre falt med 6,4 prosent fra 1992 til 1993. Nedgangen i møbelproduksjon skyldtes en kombinasjon av lavere etterspørsel og tap av markedsandeler, både på hjemmemarkedet og eksportmarkedet. For innredningsprodusentene var omsetningssvikten knyttet til den generelle nedgangen i byggevirkosomheten. Produksjonen i skjermet industri hadde en vekst på bare 0,3 prosent fra 1992 til 1993, og produksjon av næringsmidler økte med 0,8 prosent.

Industriens hjemmeleveranser økte med 3,1 prosent fra 1992 til 1993. Leveransene fra den utekonkurrerende industrien til hjemmemarkedet gikk opp med hele 4,9 prosent,

Industri og bergverksdrift, produksjon og faktoretterspørsel

Sesongjustert. Prosentvis endring fra foregående periode

	Mrd.kr 1993 ¹⁾	Volum					Pris				
		1993	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.	1993	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.
Bruttoproduksjonen i alt	342,3	1,7	0,6	0,4	1,5	-1,2	0,7	0,9	-0,2	-0,3	-0,1
Skjermet	105,5	0,3	1,3	-1,3	1,3	0,2	-0,5	-0,1	-0,0	-0,5	-0,0
Utekonkurrerende	78,9	3,1	-0,5	2,7	1,4	-0,1	-0,6	1,7	-2,0	0,6	-1,6
Hjemmekonkurrerende	157,9	2,0	0,7	0,2	1,7	-2,8	2,2	1,1	0,7	-0,6	0,6
Vareinnsats i alt	243,8	1,9	0,4	0,2	1,5	-0,9	-0,1	0,1	-0,1	0,1	-0,5
Skjermet	73,5	0,5	1,4	-1,7	1,4	0,8	-1,3	-1,2	0,2	-0,1	-0,2
Utekonkurrerende	62,5	2,9	-0,8	2,9	1,3	-0,5	-0,9	0,3	-0,5	-0,0	-2,4
Hjemmekonkurrerende	107,8	2,2	0,6	0,0	1,7	-2,4	1,2	1,0	-0,1	0,2	0,5
Bruttoprodukt i alt	98,6	1,4	1,0	0,6	1,5	-2,0	2,7	2,8	-0,4	-1,2	0,7
Skjermet	32,0	-0,4	1,1	-0,3	1,1	-1,1	1,5	2,4	-0,6	-1,5	0,5
Utekonkurrerende	16,4	3,8	0,5	1,8	1,8	1,4	1,0	7,5	-7,7	3,1	1,4
Hjemmekonkurrerende	50,1	1,5	1,2	0,7	1,7	-3,9	4,4	1,5	2,2	-2,2	0,9
Sysselsetting ²⁾	293	-0,8	1,1	0,7	-2,0	-3,9					
Bruttoinvesteringer i alt	13,9	0,7	-14,8	9,2	4,3	-0,6	1,8	0,6	0,5	0,8	0,8
Skjermet	5,2	30,1	27,6	12,5	-6,3	-11,5	1,5	0,7	0,2	0,8	0,5
Utekonkurrerende	3,1	-30,7	-47,5	3,3	6,6	17,2	2,2	0,8	0,6	0,7	1,2
Hjemmekonkurrerende	5,5	4,8	-14,1	9,2	14,9	0,2	1,8	0,4	0,7	0,8	0,7
Bruttoinvesteringer i bygninger og anlegg	4,5	5,4	-22,7	24,0	-12,6	1,6	-0,6	-0,9	0,4	0,3	-0,3
Skjermet	1,9	44,2	-8,7	64,4	-21,4	-2,8	-0,6	-0,7	0,3	0,2	-0,3
Utekonkurrerende	0,7	-50,2	-62,7	1,9	-1,2	-6,6	-0,6	-1,0	0,4	0,4	-0,3
Hjemmekonkurrerende	1,8	22,9	9,0	-0,4	-5,3	10,0	-0,7	-1,0	0,5	0,4	-0,3
Bruttoinvesteringer i maskiner og transportmidler	9,4	-1,5	-10,3	2,0	14,4	-1,6	2,9	1,3	0,7	0,7	1,3
Skjermet	3,3	22,7	53,8	-9,8	5,6	-16,6	2,8	1,2	0,8	0,7	1,2
Utekonkurrerende	2,4	-21,3	-38,7	3,8	9,4	24,7	3,0	1,4	0,6	0,6	1,4
Hjemmekonkurrerende	3,7	-2,6	-24,7	15,6	26,5	-4,0	3,0	1,3	0,7	0,8	1,4

1) Nivå tall i løpende priser.

2) Sysselsatte i industrien (1000) og prosentvis endring fra samme kvartal foregående år. Tallene er basert på utvalg og inneholder en viss usikkerhet.

Kilde: Foreløpige nasjonalregnskap (årstall) og AKU (kvartalstall).

hvorav leveranser av kjemiske råvarer økte med drøyt 19 prosent, mens bensin og andre oljeprodukter steg med 5,2 prosent. Derimot gikk industriens leveranser til hjemmemarkedet av næringsmidler og drikkevarer og tobakk ned med henholdsvis 1,2 og 2,7 prosent i fjor.

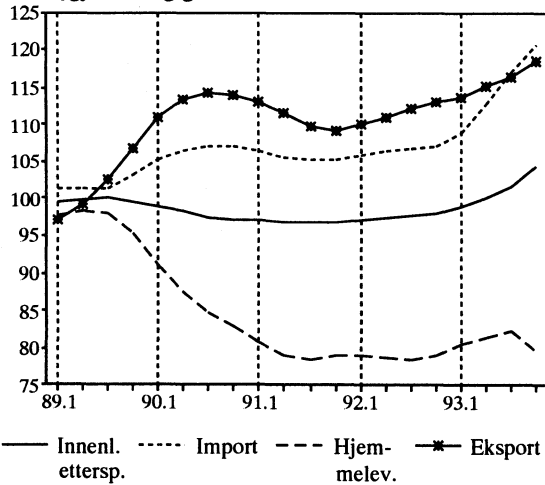
Eksporten av industrivarer inklusive skip og oljeplattformer, målt i faste priser, ble redusert med 0,6 prosent fra 1992 til 1993. Eksporten av skip og plattformer ble redusert med om lag 3,5 milliarder kroner i fjor, mens eksporten av andre industrivarer økte med knapt 3 prosent. Eksporten av næringsmidler gikk opp med over 10 prosent fra 1992 til 1993. Eksporten av fiskevarer økte betydelig, og spesielt var det en gunstig utvikling i det japanske og tyske markedet. En kraftig styrking av Yen-kursen bidro til en økning i leveransene av makrell til gode priser i norske kroner. Det var generelt også vekst i eksporten av frossen og saltet torsk og sild. Trusler om boikott av norsk fisk og fiskevarer ser så langt ikke ut til å ha hatt noen vesentlig effekt i disse markedene. Kapasitetsutnyttelsen innenfor fiskevareproduksjonen var likevel relativt lav i 1993, med

råstofftilgangen som den viktigste begrensende faktor. Produksjonen av fiskevarer og fiskehermetikk økte med henholdsvis 8,4 og 14,6 prosent fra 1992 til 1993.

Eksporten av utekonkurrerende varer økte med 2,3 prosent i fjor, hvorav treforedling hadde størst vekst med over 10 prosent. Både tremasseindustrien og produksjon av papir og papp registrerte produktionsvekst, og utviklingen var særlig positiv for eksporten av avisepapir. Oppgangen i dollarkursen gjennom 1993 ser ut til å ha bidratt positivt til den norske eksporten av avisepapir til det amerikanske markedet. Nedleggning av flere eldre kanadiske fabrikker har også bidratt til redusert tilbud av avisepapir. På den annen side har svenske og finske papireksportører bedret sine konkurransevilkår overfor tredjeland som følge av depresieringen av landenes valutaer.

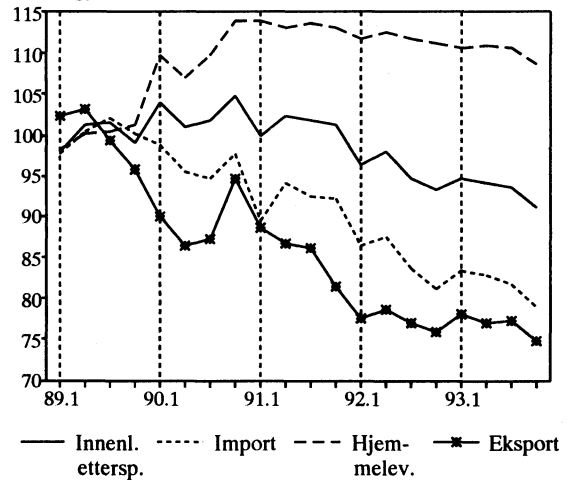
Eksportprisene på industrivarer var i gjennomsnitt uendret fra 1992 til 1993. Eksportprisen på treforedlingsprodukter falt imidlertid med knapt 7 prosent, mens prisen på fyringsolje økte med knapt 8 prosent. På markedet for kunstgjød-

Volumutviklingen for varer fra utekonkurrerende industri
Sesongjustert og glattet. 1989 = 100

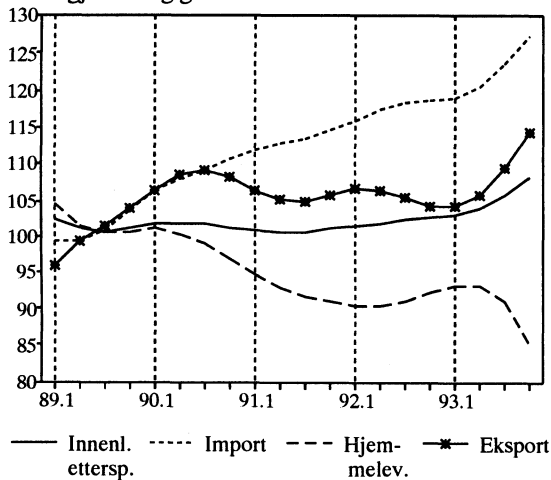
Kilde: SSB.

Prisutviklingen for varer fra utekonkurrerende industri
Sesongjustert. 1989 = 100

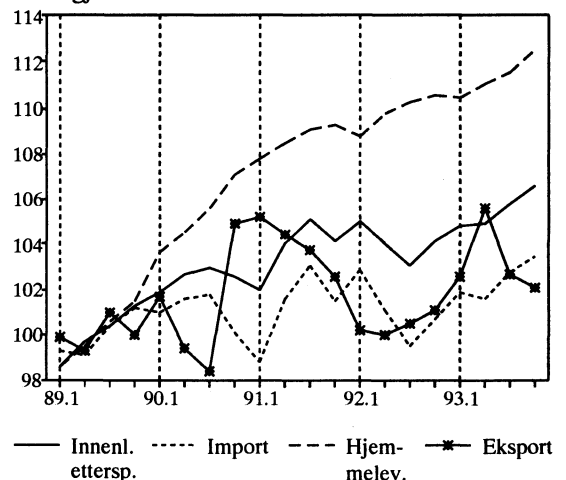
Kilde: SSB.

Volumutviklingen for varer fra hjemmekonkurrerende industri (ekskl. skip og plattformer)
Sesongjustert og glattet. 1989 = 100

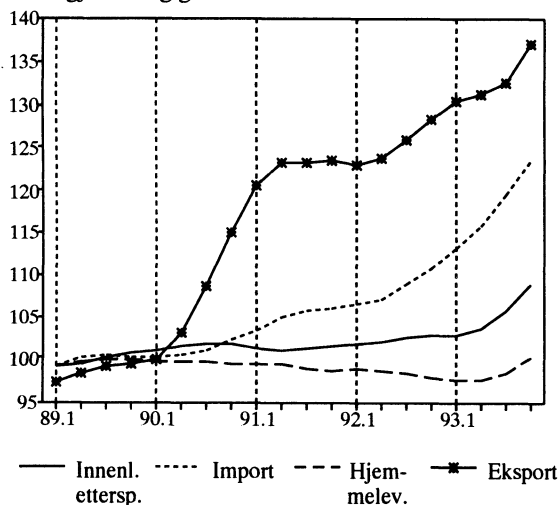
Kilde: SSB.

Prisutviklingen for varer fra hjemmekonkurrerende industri (ekskl. skip og plattformer)
Sesongjustert. 1989 = 100

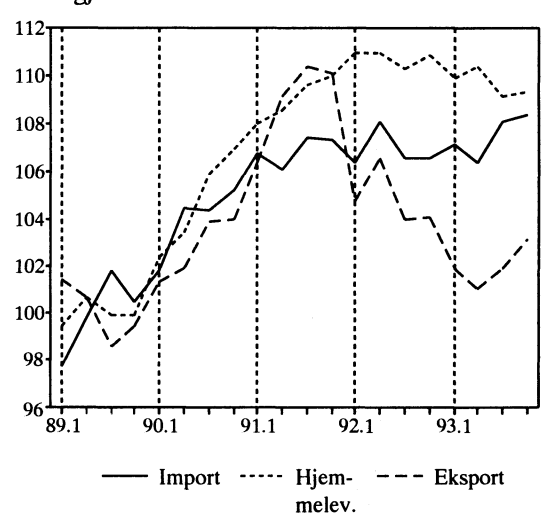
Kilde: SSB.

Volumutviklingen for varer fra skjermet industri
Sesongjustert og glattet. 1989 = 100

Kilde: SSB.

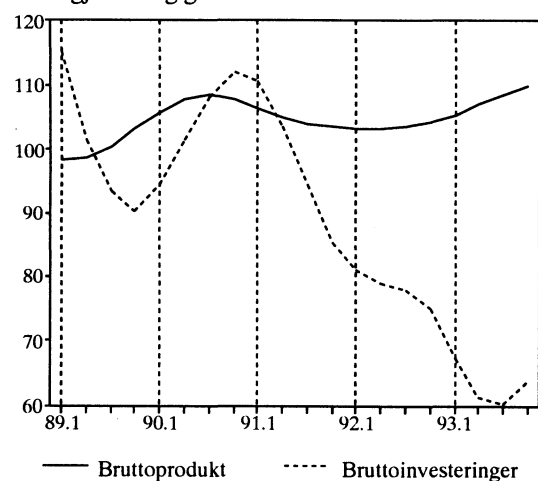
Prisutviklingen for varer fra skjermet industri
Sesongjustert. 1989 = 100

Kilde: SSB.

Produksjon og investering i utekoncurrerende industri

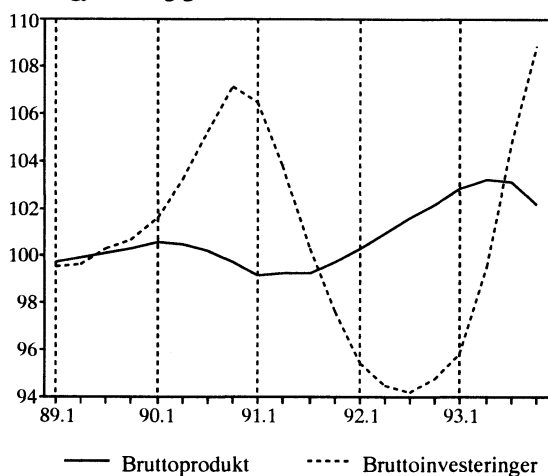
Sesongjustert og glattet. 1989 = 100

Kilde: SSB.

Produksjon og investering i hjemmekoncurrerende industri

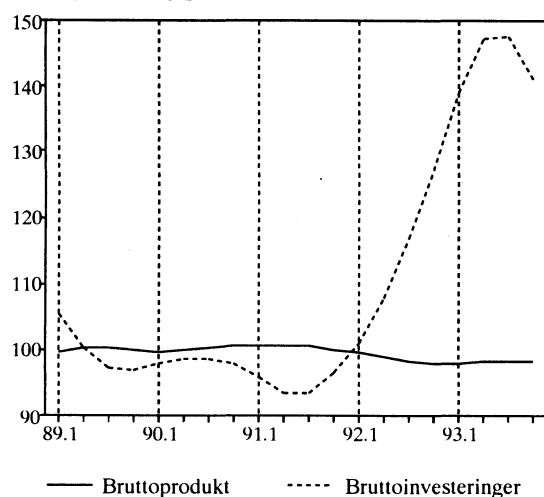
Sesongjustert og glattet. 1989 = 100

Kilde: SSB.

Produksjon og investering i skjermet industri

Sesongjustert og glattet. 1989 = 100

Kilde: SSB.

sel sank eksportprisene med vel 10 prosent fra 1992 til 1993. Prisene på viktige norske metaller, som aluminium, kopper, nikkel, bly og sink lå på et lavere nivå i 1993 enn året før. Imidlertid bedret mange av prisene seg noe mot slutten av 1993.

Syssetningen

Ifølge foreløpige tall fra arbeidskraftsregnskapet ble det utført 293 000 årsverk i industri og bergverk i 1993, en reduksjon på 0,8 prosent fra året før. Statistisk sentralbyrås arbeidskraftundersøkelse (AKU) viste en nedgang i industrisyssetningen fra 1992 til 1993 på drøyt 1 prosent. Imidlertid preges dette bildet av høye registreringer i 3. og 4. kvartal 1992 spesielt for verkstedindustrien. Syssetningen for næringsmidler, drikkevarer og tobakksvarer økte med drøyt 4 prosent fra 1992 til 1993. Syssetningen gikk ned med 6,4 prosent innen treforedling, grafisk produksjon mv.

Investeringene

Investeringene i industri og bergverk økte ifølge foreløpige oppgaver med 0,7 prosent fra 1992 til 1993 etter å ha vært om lag uendret fra 1991 til 1992. Investeringene i maskiner og transportmidler ble redusert med 1,5 prosent, mens investeringene i bygg og anlegg økte med 5,4 prosent. Det er først og fremst nedgangen i investeringene i utekoncurrerende industri på drøyt 30 prosent som trekker de totale investeringene ned. Dette skyldes langt på veg at investeringene i Norske Skogs papirfabrikk i Halden på i alt 3 mrd. kroner ble slutført i 1993.

Hjemmekoncurrerende og skjermet industri økte sine investeringer med henholdsvis 4,8 og 30,1 prosent fra 1992 til 1993. Økningen i skjermet sektor har i det vesentligste kommet innen grafisk produksjon og forlagsvirksomhet og næringsmiddelindustri.

Investeringsanslagene for 1994 gitt i investeringsstatistikken for 4. kv. 1993 er anslått 17 prosent lavere i verdi enn antatte investeringer for 1993, registrert på samme tidspunkt i 1992. Imidlertid inneholdt 1993-anslaget planlagte investeringsutgifter i forbindelse med utbyggingen av MTBE-anlegget på Kårstø som senere ble skrinlagt. Korrikerer en for dette forholdet, ligger 1994-anslaget noen få prosent under tilsvarende anslag for 1993. Størst nedgang ventes innen treforedling. Investeringsbildet kan imidlertid være noe lysere enn det disse anslagene tyder på. For det første er industriens oppjustering av anslaget for 1994 - fra 3. til 4. kv. i 1993 med 25 prosent - sterkere enn på mange år og kan tyde på en gryende optimisme. For det andre innebærer rentefallet gjennom 1993 at konjunktursiktene for en del bransjer nå vurderes som noe bedre enn ett år tilbake. Dette kan føre til at utsatte investeringsprosjekter blir igangsatt i 1994. Fortsatt sliter imidlertid en rekke bransjer med svake internasjonale markeder og til dels dårlige priser, slik at totalbildet er usikkert.

Industriens framtidsvurderinger

Konjunkturbarometeret for 4. kvartal 1993 gir et inntrykk av hvordan norske industriledere vurderer utsiktene for virksomheten inn i 1994. Bedømmelsen av konjunkturut-siktene for 1. kvartal 1994 er samlet sett positiv. Ser vi på enkeltkomponentene og -sektorer er imidlertid bildet som avtegner seg mer sammensatt. Det er grunn til å anta at forhold som ikke dekkes av undersøkelsen har hatt innvirkning på foretakenes samlede vurdering av utsiktene. En gunstig utvikling i rentenivået og en styrking av dollarkursen gjennom andre halvår 1993 har trolig gitt viktige bidrag til resultatutviklingen.

Enkelte bransjer innen tradisjonell utekonkurrerende industri ser klart positivt på utsiktene. Særlig gjelder dette kjemisk råvareindustri som opplevde sterk vekst i produksjonen gjennom 1993 og en gunstig utvikling i ordretilgangen fra eksportmarkedene. Bransjen venter imidlertid ingen vesentlig vekst i ordretilgangen fra eksportmarkedet på kort sikt og deler av bransjen har i de siste kvartalene produsert opp mot kapasitetsgrensen. Dette ventes å begrense produksjonen i 1. kvartal 1994. Også i ferrolegeringsindustrien har en positiv utvikling i produksjonen og økt ordretilgang skapt grunnlag for en viss optimisme. Også trevareindustrien ser muligheter for en bedring på kort sikt, men dette forutsetter en bedring i konjunktorene på andre områder i norsk økonomi. Økt ordretilgang fra eksportmarkedene har også gitt grunnlag for en viss optimisme innen deler av skipsverftsindustrien.

Utsiktene fortøner seg imidlertid mindre gunstig for aluminiumsindustrien, jern- og stålindustrien og tekstilindustrien. Svikt i tilgangen av nye ordre og lave priser på internasjonale markeder er viktige trekk ved situasjonen ved inngangen til det nye året. Internasjonale bestrebelsler for å etablere produksjonsbegrensninger innen aluminiumsindustrien kan imidlertid bidra til noe bedre priser. De første tegn til oppgang kom mot slutten av fjoråret.

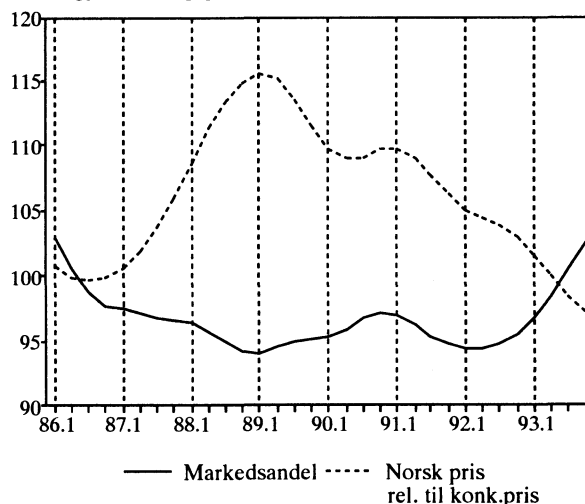
Industriens konkurransevne

Et lands konkurransevne uttrykker evnen til samtidig å sørge for en effektiv ressursutnyttelse og en tilfredsstillende balanse i utenriksøkonomien. For å kunne oppnå dette må konkurranseutsatte næringer være i stand til å hevde seg i konkurransen med utenlandske bedrifter på eksport- og hjemmemarkedene. Samtidig må de også klare å tiltrekke seg nok arbeidskraft, kapital og råvarer i konkurranse med skjermede næringer innenlands. Konkurransevnen avhenger følgelig av en rekke faktorer som produktivitet, produktspekter og -utvikling, omstillingsevne, markedsføring, valutakurser og priser på ulike innsatsfaktorer.

Ved siden av petroleumsvirksomheten, utenriks sjøfart, skogbruk og fiskerinæringen er industrien den viktigste konkurranseutsatte næringen i Norge i dag. Internasjonalisering av økonomien omfatter imidlertid stadig større deler av tidligere skjermede næringer. EØS-avtalen, og etterhvert GATT-avtalen, vil forsterke denne utviklingen.

Markedsandel og relativ pris for norsk eksport, tradisjonelle varer i alt

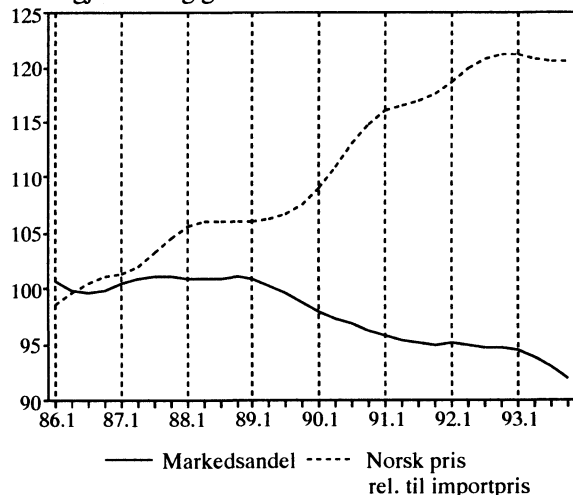
Sesongjusterte og glattede tall. 1986 = 100

Kilde: SSB.

Markedsandel og relativ pris for norske hjemmelieferanser, tradisjonelle varer i alt

Sesongjusterte og glattede tall. 1986 = 100

Kilde: SSB.

Et lands konkurransevne er dessuten ikke bare avhengig av utviklingen i de konkurranseutsatte næringene. De skjermede næringene fungerer i et samspill med de konkurranseutsatte næringene både i faktor- og varemarkedene, og utviklingen i disse er derfor også vesentlig for konkurransevnen.

Med en bred definisjon av begrepet konkurransevne er det ikke mulig å finne én indikator som måler konkurransevnen. I det følgende beskrives derfor utviklingen i noen sentrale indikatorer som tilsammen sier noe om norsk industris evne til å konkurrere internasjonalt.

Markedsandelene

I ettertid blir industriens konkurransevne delvis synlig gjennom utviklingen i markedsandelene på de ulike marke-

Markedsandeler for importkonkurrerende varer

Volumandeler

	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993
Næringsmidler	92,3	92,2	91,3	90,9	90,8	90,2	90,0	88,6
Nytelsesmidler	78,0	79,7	80,5	80,2	77,9	80,2	78,9	78,6
Tekstil- og bekledningsvarer	21,9	20,9	20,4	19,0	18,7	18,3	16,9	16,0
Trevarer	72,4	73,1	73,2	75,1	75,3	73,6	72,2	69,5
Kjemiske og mineralske produkter	42,1	42,5	41,5	39,2	37,7	35,3	35,0	34,1
Grafiske produkter	92,0	91,3	91,4	91,5	91,6	90,9	90,9	91,0
Bergverksprodukter	77,2	75,2	73,3	75,4	67,9	69,2	69,8	67,5
Treforedlingsprodukter	67,3	68,0	66,2	67,0	66,7	65,2	64,6	63,4
Kjemiske råvarer	42,9	44,1	38,4	38,6	33,1	35,8	32,2	33,0
Raffinerte oljeprodukter	62,9	62,8	58,9	64,3	64,3	59,6	61,0	63,0
Metaller	35,7	38,8	35,2	32,5	18,6	18,7	15,2	13,9
Andre verkstedsprodukter	38,9	40,9	35,5	32,0	29,9	26,9	25,5	25,6
Varene ovenfor i alt	57,7	58,8	57,7	57,9	55,3	53,6	52,3	51,4
Skip og oljeplattformer	82,2	73,7	58,4	55,5	60,6	66,0	83,0	78,9
Varene ovenfor i alt	60,1	60,2	57,8	57,5	56,0	55,1	55,8	55,1
Skjernet industri	91,4	91,2	90,7	90,4	90,3	89,8	89,6	88,7
Hjemmekonkurrerende industri	42,7	44,0	41,4	39,1	37,2	34,3	32,9	32,2
Utekonkurrerende industri	52,7	53,7	49,8	50,7	45,0	43,8	41,9	41,8
Varene ovenfor i alt	57,7	58,8	57,7	57,9	55,3	53,6	52,3	51,4

Markedsandelene angir forholdet mellom leveranser på hjemmemarkedet fra norske produsenter i volum og samlet anvendelse innenlands der også import-volumet inngår.

dene. Utviklingen i markedsandelene må imidlertid ses i sammenheng med den økonomiske utviklingen forøvrig. Et av kjennetegnene ved økonomisk vekst er økende internasjonal spesialisering. Under økonomisk vekst behøver derfor ikke fallende markedsandeler på hjemmemarkedet og stigende markedsandeler på eksportmarkedene gi uttrykk for endret konkurranseevne.

Måten eksportmarkedsandelene beregnes på kan også være misvisende. En fornuftig måte å beregne eksportmarkedsandelene på ville vært å sammenligne volumindekser for tradisjonell norsk vareeksport med volumindekser for våre handelspartneres samlede innenlandske anvendelse av tilsvarende varer. For enkelhets skyld beregnes imidlertid eksportmarkedsandelene som presenteres nedenfor, ved å sammenligne volumindekser for tradisjonell norsk vareeksport med volumindekser for våre handelspartneres samlede import av tilsvarende varer. Det innebærer f.eks. at økt integrasjon mellom våre samhandelsland fører til at norsk industris beregnede eksportmarkedsandel går ned uten at norsk industri tar en mindre del av markedet i disse landene.

Endringer i eksportmarkedsandelene slik vi måler dem kan også ha sammenheng med at de ulike varene inngår med forskjellige vekt i indeksene for norsk eksport og i indeksene for handelspartnerens import. Dersom f.eks. importveksten hos handelspartnerne er større på områder der norsk industri har lave markedsandeler enn på områder der norsk industri har høye markedsandeler, vil uendrede markedsandeler for hver enkelt vare likevel gi reduserte markedsandeler i gjennomsnitt.

Med disse forbeholdene kan likevel de beregnede eksportmarkedsandelene være en viktig indikator for konkurranseevnen for norsk industri. Norsk industris eksportmarkedsandeler har vært relativt stabile siden 1990, etter en betydelig nedgang gjennom perioden 1983 til 1989. Fra 1992 til 1993 økte imidlertid de beregnede eksportmarkedsandelene betydelig. Det er vanskelig å si i hvilken grad det ligger realiteter bak dette ettersom EU-landene fra og med 1993 la om handelsstatistikken. Denne omleggingen er en følge av at tollregistreringen av import og eksport mellom EU-landene opphørte ved årskiftet 1992/93 (jfr. omtale i avsnittet om Tyskland).

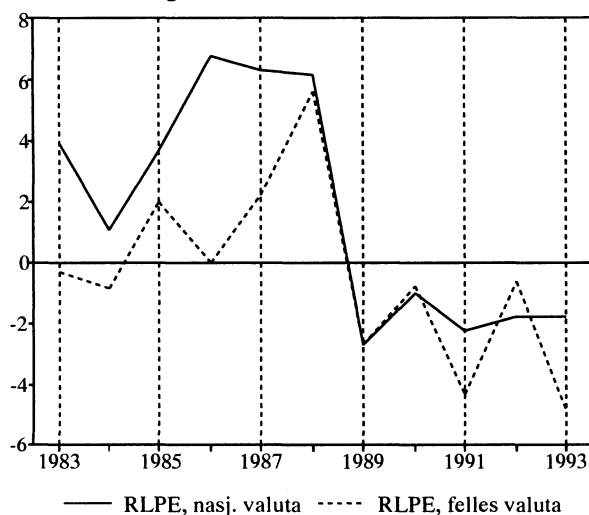
Hjemmemarkedsandelene beregnes som leveranser fra innenlandske produsenter av ulike varer i forhold til samlet innenlandsk anvendelse av tilsvarende varer, begge deler regnet i volum. I hovedsak beholdt norsk industri sine markedsandeler på hjemmemarkedet gjennom andre halvdel av 1980-tallet. Siden 1989 har imidlertid industrien tapt markedsandeler hjemme. Unntaket er produsentene av skip og oljeplattformer som har økt sin markedsandel på hjemmemarkedet betydelig de senere årene. Økningen i markedsandelen var spesielt stor fra 1991 til 1992, men falt noe tilbake fra 1992 til 1993.

Utviklingen i timelønnskostnadene og produktiviteten i Norge og hos handelspartnerne

Timelønnskostnadene og arbeidskraftsproduktiviteten er av sentral betydning for konkurranseevnen. Det skyldes at de både påvirker kostnadene i de konkurranseutsatte bedriftene direkte gjennom lønnskostnadene pr. produsert enhet

Relative lønnskostnader

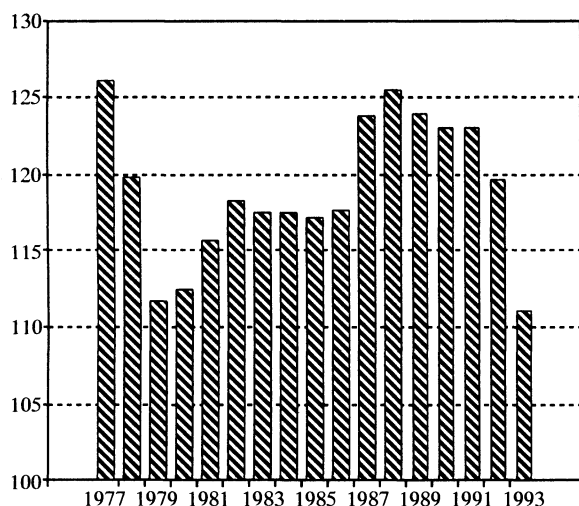
Prosentvis årlig vekst

Kilde: SSB.

Lønnskostnader pr. arbeidet time

Norge i forhold til handelspartnere (= 100)

Kilde: SSB.

og indirekte via betydningen for prisene på norskproduserte kapitalvarer og vareinnsats. Av de totale variable enhetskostnadene i norsk industri, utgjør lønnskostnadene direkte og indirekte omtrent halvparten. Også energikostnadene og verdien av importerte kapital- og råvarer veier tungt på kostnadssiden i industrien og er derfor viktige for konkurransevnen. Sammenligninger av elektrisitetsprisene til norsk industri med tilsvarende priser hos noen av våre viktigste handelspartnere, viser at norsk industri står overfor relativt lave elektrisitetspriser. Endelig spiller selvsagt valutakursutviklingen en viktig rolle for industriens konkurransevne.

Helt siden midten av 1970-tallet har timelønnskostnadene for arbeidere i norsk industri ligget klart høyere enn hos våre handelspartnere. Men etter at disse kostnadene de siste

te fem årene har nærmet seg nivået hos handelspartnere, var lønnskostnadene pr. time i 1993 drøyt 10 prosent høyere i Norge enn gjennomsnittsnivået hos våre handelspartnere. Dette målet på timelønnskostnadene inkluderer ikke lønnskostnader for funksjonærer. Beregninger indikerer at gjennomsnittlig lønnskostnad for høyere funksjonærer i Norge ligger under tilsvarende lønnskostnader hos handelspartnere. Det er videre slik at inntektsfordelingen mellom arbeidere og funksjonærer er jevnere i Norge. Etter nedgangen i lønnskostnadene innenlands de siste årene, er det derfor trolig ikke lenger noe stort gap mellom de samlede timelønnskostnadene i norsk industri og hos våre handelspartnere. Basert på tilsvarende beregninger omtalt i Økonomisk utsyn over 1992 (ØA nr. 1/93), kan forskjellen i totale timelønnskostnader i 1993 anslås til mellom 1 og 6 prosent.

Internasjonalt sammenlignbare tall for arbeidskraftsproduktiviteten er bare tilgjengelige på endringsform. Den mest brukte indikatoren for utviklingen i konkurransevnen til norsk industri er derfor endringen i forholdet mellom de direkte lønnskostnadene pr. produsert enhet i Norge og hos våre handelspartnere, målt i felles valuta (RLPE). Definisjonsmessig bestemmes denne indikatoren av tre komponenter: Forskjellen i vekstraten for timelønnskostnadene i Norge og hos handelspartnere, forskjellen i produktivitetsvekst mellom handelspartnere og Norge, og depresiering/appresiering av den norske kronen.

Gjennomsnittlig timelønnskostnad i norsk industri økte med om lag 0,7 prosent i 1993, mens produktivitetsveksten var på anslagsvis 1,8 prosent. Lønnskostnadene pr. produsert enhet falt følgelig med 1,1 prosent ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall. Hos våre handelspartnere er det derimot anslått en vekst i disse lønnskostnadene på 0,8 prosent. Med en nedgang i kroneverdien målt ved industriens effektive valutakurs på 3,2 prosent, var det dermed i 1993 et fall i norsk industris relative lønnskostnader pr. produsert enhet målt i felles valuta på 4,9 prosent.

Rentabilitet og soliditet

Utviklingen i ulike lønnsomhetsmål kan gi en indikasjon på fremtidig konkurransevne. Fra et samfunnsøkonomisk synspunkt er det totalkapitalrentabiliteten som er mest interessant. Den er et mål på avkastningen av samlet kapital i næringen. Forholdet mellom totalkapitalrentabiliteten og den langsiktige lånerenten antyder den løpende lønnsomheten av de allerede gjennomførte investeringene.

Egenkapitalrentabiliteten måler avkastningen på eiernes andel av et foretaks totale produksjonskapital. En eier vil i utgangspunktet velge å plassere sine ledige midler i det objekt som gir høyest avkastning. En egenkapitalrentabilitet som er lavere enn avkastningen i alternative spareformer, kan således normalt ikke eksistere over lang tid. Egenkapitalrentabiliteten er avhengig av lånekostnadene. Økte lånekostnader på grunn av en renteøkning vil medføre at en større andel av foretakets overskudd går med til å betale kreditorene, følgelig blir eierne tilgodesett med en lavere

Lønnsomhet i bergverks- og industriforetak 1986 - 1992

Industri- og bergverkssektoren er relativt konjunkturfølsom, og det er derfor av særlig interesse å betrakte lønnsomhetsutviklingen i denne sektoren nærmere. Lønnsomhetsutviklingen er nært knyttet til drifts- og finansresultatet og utviklingen i disse vil derfor betraktes nærmere.

Driftsresultatet er forskjellen mellom salgsinntekter og variable driftskostnader og gir et bilde av avkastningen på de investeringer som er foretatt. Utviklingen i driftsresultatet vil av den grunn være bestemmende for en bedrifts levedyktighet på lang sikt. Et foretaks finansresultat er forskjellen mellom finansinntekter og finanskostnader. De finansielle inntektene kan være aksjeutbytte på eierandeler i andre foretak, valutagevinster eller renteinntekter. Finanskostnader omfatter rentekostnader, utdeling av utbytte og valutatap.

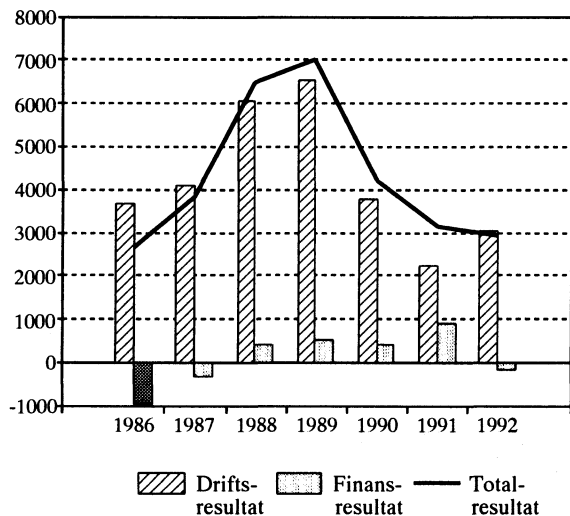
I figuren betraktes utviklingen i drifts- og finansresultatet i perioden 1986-1992. Summen av drifts- og finansresultatet betegnes totalresultatet. Beregningene er basert på Statistisk sentralbyrås regnskapsstatistikk, og omfatter foretak som har vært i virksomhet hele perioden 1986-1992. Til og med 1990 inkluderte statistikken alle foretak som hadde over 50 ansatte, mens grensen ble hevet til 100 ansatte fra 1991. For å unngå brudd i statistikken, som skyldes endrede utvalgskriterier, omfatter beregningene foretak med minst 100 ansatte.

Fra en topp i 1989 nådde driftsresultatet for disse foretakene sitt laveste nivå i 1991. Driftsresultatet økte i 1992, men nivået var allikevel lavere enn i 1986. Årsaken til oppgangen i driftsresultat fra 1991 til 1992 var en økning i salgsinntektene, mens driftskostnadene endret seg lite. På grunn av aksjeselskapenes etterskuddsplikt er data for 1993 ikke tilgjengelig. Det er derfor usikkert om bedringen i 1992 var temporær eller representerer starten på en ny oppgangsperiode. Det finansielle resultat var stigende i perioden 1986 - 1991 og oppveide til en viss grad nedgangen i driftsresultatet. Bedringen i det finansielle resultat kan skyldes at foretakene i økende grad foretok finansielle plasseringer framfor å investere i realka-

pital i denne perioden. En slik omdisponering har sammenheng med det økende realrentenivået i disse årene, noe som førte til et økt avkastningskrav på realinvesteringer. I 1992 var finansresultatet imidlertid negativt på grunn av en kraftig økning i finanskostnadene. Spesielt opplevde mange av foretakene en kraftig økning i valutatapene i løpet av 1992, noe som sannsynligvis kan spores tilbake til urolighetene i det europeiske valutamar-ked. Sammenholdes drifts- og finansresultatet ser vi at det totale resultatet falt fra 1991 til 1992. Fallet i totalresultatet gjenspeiler trolig spesielle begivenheter i 1992, og det vil derfor være naturlig å tillegge veksten i driftsresultatet større vekt enn fallet i finansinntektene.

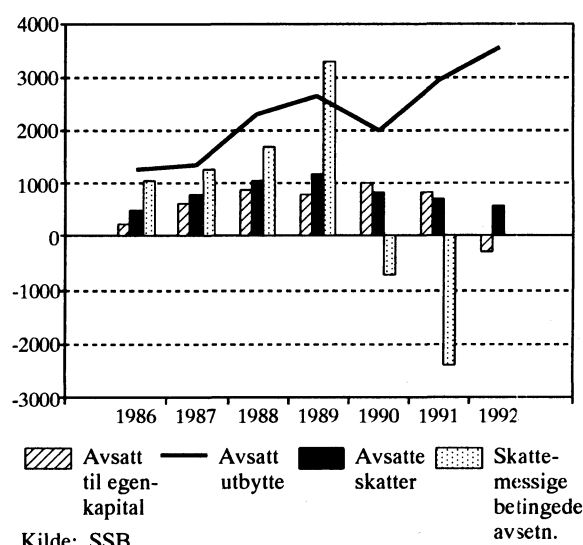
Et foretaks totalresultat kan anvendes til utbetaling av utbytte, skatt til det offentlige eller økning av egenkapitalen. Anvendelsen er interessant fordi denne sier noe om foretakenes prioriteringer og kan dermed gi en indikasjon på hvordan foretakene vurderer framtiden. Eksempelvis vil utbyttebeslutningen være nært knyttet til tilgangen på lån eller ny aksjekapital. Stigende utbytteutbetalinger over tid kan derfor indikere at eksterntfinansiering blir lettere tilgjengelig. I tiden før skattereformen kunne foretakene til en viss grad velge hvor mye av overskuddet som skulle komme til beskatning, for eksempel gjennom bruk av konsolideringsfondsavsetninger eller nedskrivning av varelager. Egenkapitaloppbyggingen foregikk således dels ved å utnytte skattefrie avsetninger som f.eks. konsolideringsfond og varelageravsetninger, og dels gjennom å tilbakeholde det skattlagte overskudd. De skattefrie avsetningene kunne omgjøres til fri egenkapital gjennom inntektsføring, men halvparten måtte da betales i skatt. De fleste akkumulerte skatteforpliktelse, blant annet konsolideringsfondene, varelagerreserver m.m. ble imidlertid fritatt for beskatning i forbindelse med skattereformen, og ble overført fri egenkapital i sin helhet. Fra og med 1992 har muligheten til fondavsetninger blitt fjernet, slik at all egenkapitaloppbygging skjer gjennom tilbakeholdelse av overskuddet etter skatt.

Resultat etter kilde i industri- og bergverksforetak
Mill. 1990-kroner

Kilde: SSB.

Anvendelse av resultat i industri- og bergverksforetak
Mill. 1990-kroner

Kilde: SSB.

I figuren betraktes anvendelsen av overskuddet fordelt på de fire ovenfor omtalte komponenter for de foretakene som er med i utvalget. Av tidligere nevnte grunn vil anvendelsen i 1992 bare være fordelt på 3 komponenter, tilbakeholdt overskudd, utbytte og avsatte skatter.

Figuren viser at avsatte skatter har endret seg i takt med utviklingen i det totale resultat.

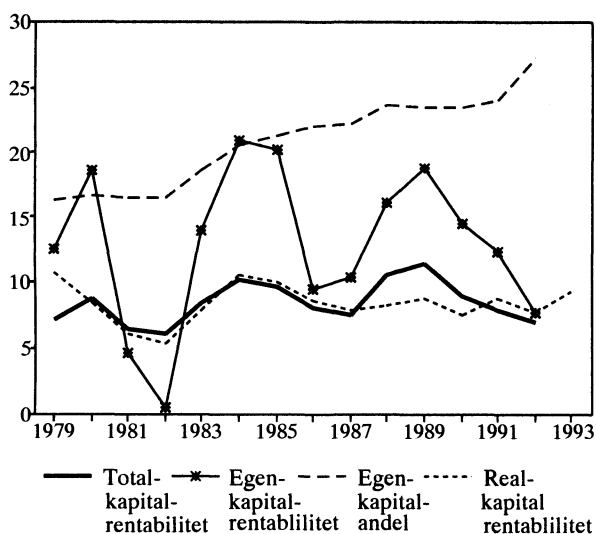
Avsetninger til fri egenkapital økte i perioden 1986 til 1988, for deretter å stabilisere seg i perioden 1989 til 1991. I 1992 var avsetningen til fri egenkapital negativ. Årsaken til dette kan sannsynligvis finnes i skattereforens utbytteregele for 1992 og 1993. Utbytteregele for 1992 ga muligheter til å utbetale mer enn det årlige overskuddet etter skatt, ved å benytte enkelte regnskapsmessige tilpasninger. Det foreligger nå et forslag til endrede utbytteregele som skal motvirke denne tendensen.

Avstningene til de skattemessige betingede fondene økte kraftig fra 1986 til 1989. For 1990 og 1991 har avsetningene vært negative. Grunnen til de negative avsetningene i 1991 var adgangen til å inntektsføre de akkumulerte varelagerreserver skattefritt som en tilpasning til skattereforenen i 1992. Det negative avsetningsbeløpet i 1990 skyldtes spesielt tilbakeføringer fra oppskrivningsfond, hvor et enkelt tilfelle kan forklare mesteparten av det negative beløpet. Korrigerer en for denne observasjonen finner en at avsetningene i 1991 var på linje med 1989-avsetningene. Et nærmere blikk på tallene viser at avsetningen til konsolideringsfondet har vært positiv og tilnærmet uendret i den perioden som betraktes. I 1991 ble avsetningene noe redusert, men var fortsatt positive.

Utbyttet har økt over tid bortsett fra en midlertidig nedgang i 1990. I 1992 er avsatt utbytte rekordhøyt av tidligere nevnte grunner. Den spesielle utbytteatferden for 1992 må derfor antas å være av midlertidig karakter.

Rentabilitet og soliditet

Industri totalt. Prosent

Kilde : SSB.

andel av driftsoverskuddet, og egenkapitalrentabiliteten synker. På lang sikt vil denne situasjonen ikke vedvare da eierne sannsynligvis vil overføre sine lavt forrentede andeler til sektorer hvor avkastningen er høyere.

Egenkapitalandelens størrelse gir en indikasjon på et foretaks evne til å tåle tap. En høy egenkapitalandel vil indikere at en bedrift kan tåle tap over lang tid før den eventuelt går konkurs. Foretak som er utsatt for konjunktursvingninger, vil således kunne være tjent med en høy egenkapitalandel for å motså midlertidige svekkelser i inntjeningen. Det kan imidlertid tenkes at foretakenes soliditet kan påvirke den realøkonomiske utvikling på lengre sikt. I et kredittmarked hvor informasjon omkring foretakenes økonomiske tilstand er vanskelig tilgjengelig vil et foretaks soliditet ofte bestemme i hvilken grad eksternfinansiering er tilgjengelig. Dette kan ha konsekvenser for

økonomiens funksjonsmåte. En konjunkturedgang i en økonomi hvor foretakenes soliditet er lav vil kunne medføre liten kreditttilgang, noe som vil kunne forsterke nedgangskonjunkturen.

Tallene i figuren er bygget på totaltelling av alle foretak i bergverks- og industrisektoren med en sysselsetting over 50 ansatte fram til 1990. Fra og med 1991 er imidlertid denne grensen økt til 100 ansatte, noe som fører til et brudd i tidsserien. Tallene vil derfor kunne inneholde spesielle begivenheter som vil medføre at sammenlikninger over tid kan gi et skjevt bilde av den underliggende trenden. I boksen "Lønnsomhet i bergverks- og industriforetak 1986-1992" er det derimot tatt hensyn til dette gjennom at datagrunnlaget der består av foretak som har vært i virksomhet i hele perioden 1986 - 1992.

Totalkapitalrentabiliteten i industri og bergverkssektoren har vært fallende de siste årene, med en nedgang fra 11,5 prosent i 1989 til 6,9 prosent i 1992. Fallet fra 1991 til 1992 var på 0,9 prosentpoeng. En nedbrytning av statistikken etter konkurranstype viser at mesteparten av nedgangen i totalkapitalrentabiliteten kan føres tilbake til utviklingen i utekkonkurrerende bedrifter.

Egenkapitalrentabiliteten falt fra 18,8 prosent i 1989 til 12,3 prosent i 1991 og videre til 7,6 prosent i 1992. Det kraftige fallet fra 1991 til 1992 kan i noen grad forklares av overgangen til et nytt skattesystem i 1992, som medførte at hovedparten av de skattemessige betingede avsetninger ble tillagt egenkapitalen skattefritt. En økt egenkapital for gitt verdi på drifts- og finansresultatet vil isolert sett trekke egenkapitalrentabiliteten ned.

Egenkapitalandelen har vært relativt stabil i perioden 1989 til 1991. Økningen i 1992 må ses i sammenheng med overgangsreglene i skattereforenen og den nevnte påplussingen av egenkapitalen. Selv om endringen i egenkapitalandelen kan oppfattes som en bokføringsmessig endring, er endrin-

gen reell i og med at myndighetene har redusert sitt skattekrav ovenfor bedriftene og således bidratt til å styrke soliditeten i foretakssektoren.

For 1993 er tall fra regnskapsstatistikken ikke tilgjengelig. Fra nasjonalregnskapet er det imidlertid mulig å beregne realkapitalrentabiliteten for industri- og bergverkssektoren for 1993. Denne størrelsen gir historisk sett omtrent det samme bilde som regnskapsstatistikkenes beregninger av totalkapitalrentabiliteten. For 1992 er disse størrelsene tilnærmet like. Foreløpige tall fra nasjonalregnskapet viser at realkapitalrentabiliteten gikk opp fra 7,1 til 9,3 prosent fra 1992 til 1993. Dette må sees i sammenheng med reduksjonen i arbeidsgiveravgiften og den effektive depresieringen av den norske kronen, som kan ha trukket driftsresultatene opp.

Bygge- og anleggsvirksomhet

1993 representerte et vendepunkt for utviklingen i markedene for boliger og næringsseidommer. Delvis som følge av rentefallet, økte bruktpriene på bygg, særlig boliger, betydelig etter 1. kvartal. Igangsettingen av nye boliger og driftsbygg økte markert i andre halvår.

Produksjon

De foreløpige nasjonalregnskapstallene viser at bruttoproduksjonsverdien i faste priser økte med 0,5 prosent fra 1992 til 1993 etter å ha falt siden 1989. Det var klar vekst gjennom fjoråret som bidro til årsveksten. Spesielt sterk var veksten i 4. kvartal i fjor hvor sesongjusterte bruttoproduksjonstall økte med 8,1 prosent fra foregående kvartal. Tallet for 4. kvartal er imidlertid beheftet med usikkerhet bl.a. fordi anslaget er laget før byggearealstatistikken for desember forelå.

Ifølge de foreløpige nasjonalregnskapstallene ble *boliginvesteringene* redusert med 1,4 prosent fra 1992 til 1993. Nedgangen skyldes det negative overhenget som ble skapt av fallet i disse investeringene gjennom 1992. Når det justeres for normale sesongsvingninger viser statistikken at

boliginvesteringene i 1993 var preget av utflåting i første halvår og deretter vekst i 3. og 4. kvartal på henholdsvis 5,5 og 9,7 prosent regnet fra foregående kvartal. Byggearealstatistikken foreløpige tall for 1993 viser at det ble igangsatt 15 984 boliger i 1993. Målt i kvadratmeter bruksareal innebærer dette en vekst på 6,4 prosent fra 1992 til 1993. I forhold til samme måned i 1992 var veksten i igangsatt bruksareal til boliger sterkest i november og desember, henholdsvis 70,6 og 71,8 prosent. Noe av den kraftige økningen skyldes at Lillehammer og Oslo kommuner har tatt igjen et etterslep i registreringsarbeidet. Ordretilgangen på boligbygg økte med 47 prosent fra 3. kvartal 1992 til 3. kvartal i fjor, og bekrefter inntrykket av at veksten i boligbyggingen er av mer permanent karakter.

Ifølge byggearealstatistikken økte igangsatt bruksareal til *driftsbygg* med 4,8 prosent fra 1992 til 1993. Også for denne delen av bygningsinvesteringene viser sesongjusterte tall at veksten i særlig grad kom i andre halvår i fjor. I november og desember lå tallet for igangsatt bruksareal til driftsbygg henholdsvis 76,3 og 35,7 prosent høyere enn i samme måned i 1992. Også her skyldes noe av den kraftige økningen mot slutten av fjoråret at Oslo og Lillehammer har tatt igjen et etterslep i registreringsarbeidet. Ordretilgangen på yrkesbygg økte med 29 prosent fra 3. kvartal 1992 til 3. kvartal i fjor etter en svak utvikling i lengre tid. For anlegg var det derimot en tilbakegang i ordretilgangen på 4 prosent i samme tidsrom.

Foreløpige nasjonalregnskapstall viser at private tjenesteytende næringer, utenom produksjon av boligjenester, økte sine bruttoinvesteringer i bygninger og anlegg med 10,7 prosent fra 1992 til 1993. Her var det spesielt Televerkets investeringer (innenriks samferdsel) og utleie av forettingsbygg som bidro til veksten, mens bank- og forsikringsvirksomheten reduserte sine bygningsinvesteringer. Innenfor industrien økte investeringene i bygninger og anlegg i fjor sterkest i nytelesmiddelindustrien, grafisk produksjon og skipsbygging, mens treforedlingsindustrien foretok vesentlig mindre av denne typen investeringer i 1993 enn i 1992. Også bygnings- og anleggsinvesteringene i kraftsektoren var lavere i 1993 enn i 1992.

Bygge- og anleggsvirksomhet. Markedsutvikling og produksjon

Sesongjustert. Prosentvis endring fra foregående kvartal¹⁾

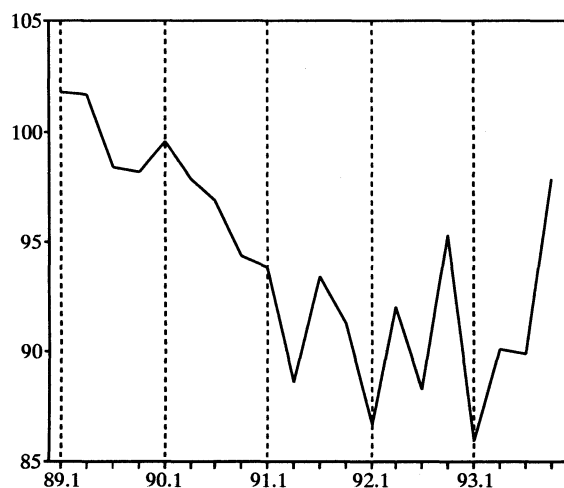
	Mrd.kr ²⁾	Volum					Priser				
		1993	93.1	93.2	93.3	92.4	1993	93.1	93.2	93.3	93.4
Bygge- og anleggsinvesteringer totalt ³⁾	50,5	-1,9	-12,3	8,7	-1,9	9,1	-0,6	-0,5	0,7	0,9	0,9
Bolig:	11,6	-1,4	-0,1	-0,9	5,5	9,7	-0,6	-0,7	0,3	0,2	-0,4
Offentlig forvaltning:	17,4	-10,3	-12,2	-0,1	1,9	8,9	-0,6	-0,4	0,5	0,5	0,0
Kraftforsyning:	2,9	-5,9	-19,7	15,2	10,4	-2,6	-0,6	0,2	0,7	0,5	0,3
Fastlands-Norge, ellers:	18,6	7,9	-17,9	23,3	-10,8	10,8	-0,6	-1,0	0,5	0,3	-0,1
Bruttoproduksjon	74,0	0,5	-9,3	5,0	-0,2	8,1	-1,4	-1,8	0,5	0,3	-0,3
Vareinnsats	51,0	0,5	-9,1	5,1	-0,2	7,6	1,1	0,5	0,2	0,5	0,7
Bruttoprodukt	22,9	0,5	-9,8	4,9	-0,2	8,9	-6,8	-6,4	1,2	-0,1	-2,5

1) Markedspriser.

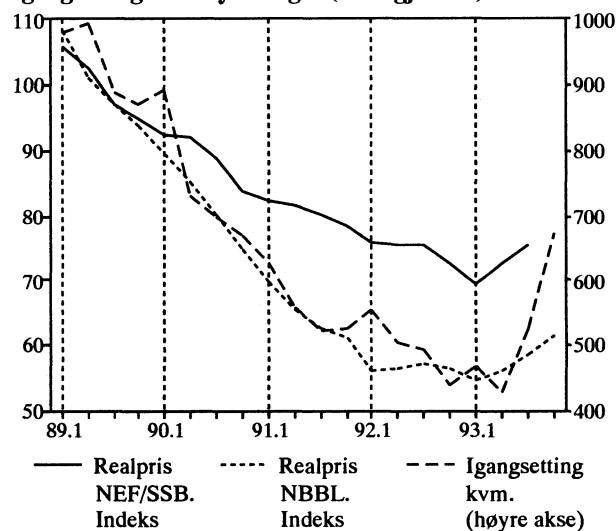
2) Nivå tall i 1993 i løpende priser.

Bruttoproduct i bygge- og anleggsvirksomhet

Sesongjustert. 1989 = 100

Kilde: SSB.

To bruktboligprisindikatorer og igangsettingen av nye boliger (sesongjustert)

Kilde: NBBL, NEF/ECON og SSB.

Sysselsetting

Ifølge foreløpige tall fra arbeidskraftregnskapet gikk antall sysselsatte i bygge- og anleggsvirksomheten ned med 5,5 prosent fra 129 100 i gjennomsnitt i 1992 til 122 000 i gjennomsnitt for 1993. Nedgangen i antall timeverk var i samme størrelsesorden. Den gjennomsnittlige arbeidstiden endret seg m.a.o. lite. I likhet med produksjonen økte også sysselsettingen gjennom fjoråret. Ifølge AKU økte antall sysselsatte personer og timeverk fra 4. kvartal 1992 til 4. kvartal 1993 med henholdsvis 1,7 og 3,6 prosent. Ved utgangen av november i fjor registrerte Arbeidsdirektoratet 10 753 ledige bygge- og anleggsarbeidere, 1974 færre enn på samme tidspunkt i 1992.

Pris- og kostnadsutviklingen

Aktivitetøkningen i bygge- og anleggsbransjen må ses på bakgrunn av at prisene på brukte bygg steg gjennom fjoråret, slik at attraktive nybygg til kostnadsdekkende priser nå er blitt mer konkurransedyktige enn tidligere. Prisøkningen har sammenheng med rentefallet, som isolert sett reduserte kostnadene.

Ifølge SSBs boligprisstatistikk økte kvadratmeterprisene på nye eneboliger og på ulike typer bruktboliger både fra 1. til 2. kvartal og fra 2. til 3. kvartal i fjor, etter å ha falt til og med 1. kvartal. Prisene på bruktboliger steg i gjennomsnitt med 3,6 prosent fra 2. til 3. kvartal, og er dermed tilbake på tilnærmet samme nivå som i siste halvår av 1991. I forhold til foregående kvartal steg prisen på brukte eneboliger med henholdsvis 5,8 og 3,7 prosent i 2. og 3. kvartal. Den tilsvarende prisveksten for nye eneboliger var betydelig svakere, henholdsvis 1,3 og 0,5 prosent. For brukte småhus og blokkleiligheter var prisveksten gjennom fjoråret noe svakere enn for brukte eneboliger. I 2. og 3. kvartal lå prisene henholdsvis 2,9 og 3,5 prosent høyere enn i foregående kvartal. Den sterkeste veksten i bruktboligprisene fant sted i de store byene. Bruktboliger i alt i Oslo

m/Bærum steg med 8,4 prosent fra 2. til 3. kvartal. I Stavanger, Bergen og Trondheim var den tilsvarende veksten 4,3 prosent, mens prisene i resten av landet steg med gjennomsnittlig 2,6 prosent. Tilgjengelig statistikk tyder på at prisstigningen på boliger fortsatte også mot slutten av fjoråret. NBBLs boligindeks viste en økning i totale omsetningspriser for andelsboliger på 5,0 prosent fra 3. til 4. kvartal, og ved utgangen av fjoråret lå disse prisene på landsbasis 9,5 prosent høyere enn ett år tilbake. Boligprisstatistikken fra Norges Eiendomsmeglerforbund/ECON viser en økning i kvadratmeterprisen på 11 prosent fra 2. til 3. tertial. Prisstigningen var klart sterkest i Oslo og Akershus.

For Oslo-området foreligger det også statistikk for deler av boligmarkedet i 4. kvartal 1993. Den gjennomsnittlige kvadratmeterprisen på OBOS-boliger fortsatte å stige gjennom 4. kvartal, og gjennomsnittsprisen for andre halvår 1993 kom opp på samme nivåe som i første halvår 1991. Den samme tendensen gjorde seg gjeldende for boliger omsatt av EXACT Eiendomsmeglere. Opplysningene fra OBOS og EXACT viser videre at den klare tendensen til økt omsetning og omsetningshastighet fortsatte i 4. kvartal.

Dagens Næringslivs eiendomsindeks viser et relativt stabilt nivå for kvadratmeterprisen på kontorlokaler gjennom fjoråret. Prisnivået ligger dermed fortsatt 25 - 50 prosent lavere enn ved årskiftet 1987/88.

Byggekostnadsindeksen holdt seg tilnærmet uendret også gjennom 4. kvartal i fjor. Fra 15. desember 1992 til 15. desember 1993 steg indeksen med 0,2 prosent for eneboliger av tre, 0,5 prosent for rekkehus av tre og 0,7 prosent for boligblokk. Tallet på åpnete konkurser i bygge- og anleggsvirksomheten lå gjennom de tre første kvartaler av 1993 i gjennomsnitt 9,4 prosent lavere enn i samme periode i 1992 og gir en indikasjon på bedret lønnsomhet i næringen.

Elektrisitetsforsyning

I 1993 ble det produsert 120 TWh elektrisk kraft i Norge, en økning på om lag 2 prosent i forhold til 1992. Det totale innenlandske nettoforbruket var om lag 2 TWh (nær 2 prosent) høyere enn i 1992. Både eksporten og importen av kraft var lavere i 1993 enn i 1992. Samlet var nettoeksporten 0,9 TWh lavere i 1993 enn året før.

Forbruket av tilfeldig kraft til elektrokjeler har steget med om lag 0,4 TWh i hvert av de to siste årene, noe som har sammenheng med lave priser i spotmarkedet. Elekrisitetsforbruket i kraftintensiv industri sank fra 1991 til 1992, men økte svakt fra 1992 til 1993. Forbruket av kraft i alminnelig forsyning økte med om lag 2 TWh i 1993 i forhold til 1992. Nær halvparten av denne økningen kom i desember måned, på grunn av lave temperaturer. Dersom man korrigerer for avvik fra normal temperatur, var elektrisitetsforbruket i alminnelig forsyning om lag uendret fra 1992 til 1993.

Salget av fyringsprodukter (fyringsparafin og fyringsolje nr. 1 og 2) gikk noe ned i 1993 i forhold til salget i 1992, til tross for lavere temperaturer og lengre fyringssesong i 1993. Dette kan være en indikasjon på at den utviklingen en i de siste årene har observert i retning av at elektrisitet erstatter olje til oppvarming fortsetter. Etter at Energiloven trådte i kraft (se boks) har større bedrifter kunnet forhandle seg fram til rimeligere elektrisitetspriser. Samtidig har spotprisene ligget lavt gjennom store deler av året. Samlet kan dette forklare deler av overgangen fra olje til elektrisitet som har funnet sted de siste par årene. Prisen på fyringsolje pr. kWh nyttiggjort energi er imidlertid nå 7 øre lavere enn den gjennomsnittlige elektrisitetsprisen for husholdningene, mens parafinprisen er 1,3 øre høyere enn elektrisitetsprisen. Dette viser at forbrukere som har installert oljebasert oppvarmingsutstyr, og som står overfor ordinære tariffbestemte elektrisitetspriser, fortsatt kan tjene på å benytte olje til oppvarming.

Statnett Marked administrerer kraftbørsen i Norge. Det komplette kraftbørsmarkedet består av ukekraft (grunnkraft og dagkraft), døgnkraft (spotkraft) og regulerkraft.

Kraftbalansen januar-desember. TWh

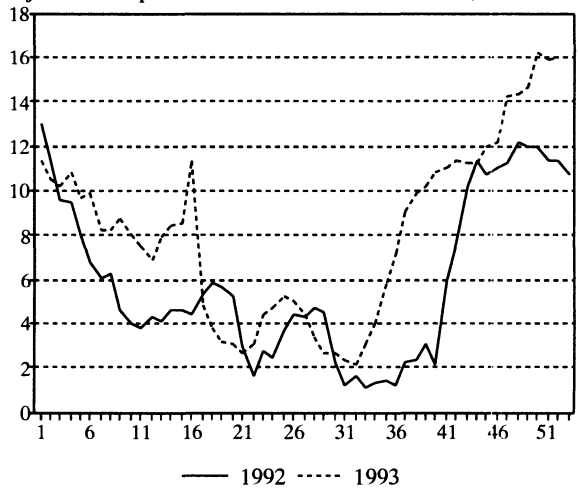
	1991	1992	1993 ¹⁾
Kraftproduksjon	111,0	117,5	120,0
+ Import	3,3	1,4	0,8
- Eksport	6,1	10,1	8,6
- Pumpekraft	0,6	0,6	0,5
- Forbruk i kraftstasjonene, tap og statistisk diff.	7,6	8,0	8,7
Netto innenlandsk forbruk	100,0	100,2	103,0
- Tilfeldig kraft, el-kjeler	7,4	7,8	8,2
- Kraftintensiv industri	28,4	27,4	27,6
- Alminnelig forsyning	64,2	65,0	67,2
(temperaturkorrigert)	(65,6)	(67,3)	(67,3)

1) Foreløpige tall for 1993 basert på NVEs korttidsstatistikk, men justert for nivåforskjell i netto forbruk i alminnelig forsyning

Kilde: SSB og NVE.

Spotmarkedspris på elektrisk kraft omsatt over Statnett Markeds børs

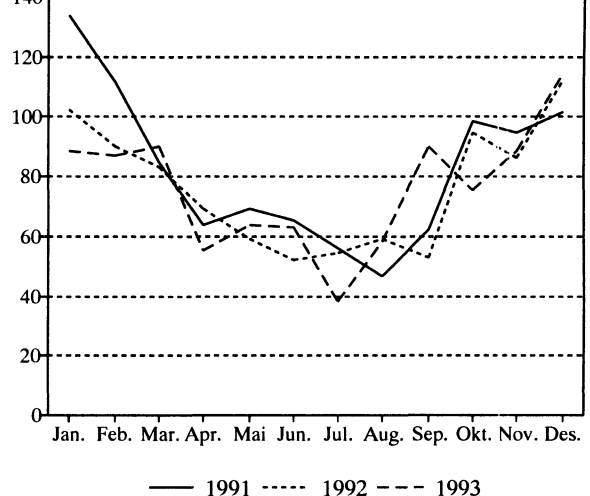
Gjennomsn. pris i uke 1 1992 til uke 52 1993, øre/KWh

Kilde: Landsrapport, Statnett Marked. Uke 1/92 til uke 52/93.

Totalt salg av fyringsparafin og fyringsolje nr. 1 og 2

Månedstall for årene 1991, 1992 og 1993. Mill.liter

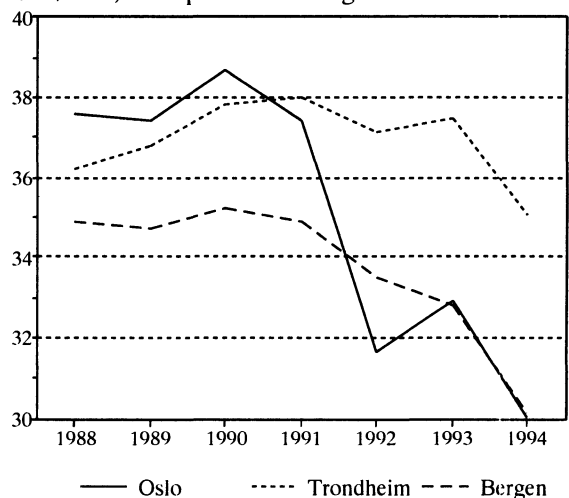

Kilde: Norsk Petroleumsinstitutt.

Kjøperpriser på elektrisitet til husholdninger

(H4-tariff) i tre utvalgte elektrisitetsverk

Øre/kWh, 1994-priser ekskl. avgifter

Kilde: Oslo Energi, Trondheim Energiverk, Bergen Lysverker.

Fortsatt regulert kraftmarked

Omleggingen av det norske kraftmarkedet etter at energiloven trådte i kraft 1.1.1991, kom i en situasjon med høy magasinfylling, gode tilsig, milde vintre og lavkonjunktur. I tillegg eksisterte det allerede i utgangspunktet overkapasitet på produksjonssiden. Dette førte til betydelig tilbudsoverskudd for kraft og svært lave spotpriser. Lave spotpriser og økt konkurranse bidro til at mange næringslivskunder (og offentlige virksomheter) kunne forhandle seg frem til gunstigere kraftkontrakter. Norges vassdrags- og energiverk anslår at kunder som representerer over 40 prosent av kraftforbruket i næringsvirksomhet, har oppnådd prisreduksjoner på mellom 20 og 25 prosent ved reforhandling av kontrakter etter at energiloven trådte i kraft. Bare få husholdningskunder har skiftet kraftleverandør. Flere lokale distribusjonsverk som betjener blant annet husholdningskunder, har imidlertid reforhandlet sine kraftkontrakter eller skiftet leverandør. Dette har bidratt til at mange husholdningskunder *indirekte* har fått reduserte priser, eller lavere priser enn de ville ha stått overfor i et fortsatt regulert kraftmarked, jfr. figur i tekststavnippet om elektrisitetsforsyning.

Bedrifter innenfor kraftintensiv industri og treforedling har fortsatt langsiktige kraftkontrakter med regulerte pris- og leveringsbetingelser. Statkraft er pålagt å oppfylle disse kontraktene, som har politisk fastsatte priser. I 1993 har kontraktsprisene i de fleste tilfeller vært høyere enn spotprisene. Sammenlignet med leveranser med tilsvarende leveringssikkerhet og prisstabilitet er imidlertid kontraktsprisene lave. Denne reguleringen innebærer at ulike kjøpergrupper i kraftmarkedet står overfor forskjellige priser. Det innebærer trolig at kraftressursene ikke anvendes der de kaster mest av seg. På sikt kan det i såfall realiseres en betydelig effektivitetsgevinst ved at betingelsene for disse kraftleveransene blir markedstilpasset.

Et godt fungerende utenlandsmarked for elektrisk kraft vil gi signaler om verdsettingen av norsk kraft i utlandet. Likeledes vil prisen i utlandet korrigert for overføringskostnader angi hva importkraft koster. Økonomisk sett vil samfunnet få mest ut av kraftressursene dersom produsentene på ethvert tidspunkt selger kraft til de kjøperne som er villig til å betale mest for kraften - uavhengig av om dette er innen- eller utenlandske kjøpere. Dyr vannkraftutbygging kan også unngås, dersom vi i perioder kan importere kraft på en billigere måte. Adgangen til å inngå avtaler om langsiktig eksport av elektrisk kraft er konsesjonsbelagt. Myndighetene har gitt Statnett Marked i oppgave å fordele en årlig eksportkvote på 5 TWh mellom norske kraftprodusenter innenfor kontrakter av maksimalt 5 års varighet. Eksport ut over denne

kvoten skal konsesjonsbehandles av Nærings- og energidepartementet. Departementet avslø nylig en søknad fra Eurokraft (sammenslutning av flere norske kraftprodusenter) om tillatelse til krafteksport til en tysk kjøper.

En viss kontroll med norsk krafteksport kan være velbegrunnet. Dersom det eksisterer importbegrensninger eller -hindringer kan samarbeidende norske kraftprodusenter ved eksport begrense den innenlandske krafttilgangen, noe som kan føre til høyere priser. Import av kraft til Norge kan i dag bare skje fra et lite antall utenlandske selgere (Vattenfall i Sverige, Elsam i Danmark). Disse selgerne kan i en gitt situasjon utøve monopolmakt overfor norske kraftimportører. På sikt vil imidlertid kraftmarkedene kunne bli deregulert også i våre naboland. Spesielt i Sverige kan en mer markedsbasert kraftomsetning være nær forestående. Det vil redusere faren for at utenlandske eksportører blir i stand til å utøve monopolmakt overfor norske kraftkjøpere og redusere behovet for regulering av norsk utenlandshandel med kraft.

Den økte konkurransen etter at energiloven trådte i kraft har ført til at de norske kraftprodusentene ikke lenger opplyser om egen magasinfylling og nytbart tilsig. Det reduserer informasjonstilfanget for aktørene i kraftmarkedet og vanskeliggjør gode prisprediksjoner, som er vesentlige for en best mulig utnyttelse av vannkraftressursene f.eks. over året. Publisering av aggregerte tilsigs- og magasindata vil bedre aktørenes beslutningsgrunnlag og samlet bidra til økt samfunnsøkonomisk lønnsomhet i sektoren.

Transmisjon og distribusjon av elektrisitet er naturlige monopoler med svært høye kapitalkostnader og lave driftskostnader. Overføringstariffene til Statnett SF som eier sentralnettet, og lokale netteiere er under tilsyn av Norges vassdrags- og energiverk (NVE). Vertikalt integrerte verk med produksjons-, distribusjons- og markedsaktiviteter vil ha incentiver til å forsøke og stenge konkurrenter ute fra eget forsyningsområde. Høye nettatariffer og krysssubsidiering mellom nettvirksomhet og kraftproduksjon kan bidra til at vertikalt integrerte verk opprettholder leveringsmonopol i egen region. NVEs kontrollfunksjon skal bidra til at slik konkurransehemmende atferd hindres. Som regulator gir ikke NVE generelle rammer for distribusjonsselskapene ved å anbefale overføringstariffer og eventuelle prisjusteringsregler. I stedet er NVE klageinstans dersom kraftkjøpere eller -selgere mener seg utsatt for gale overføringstariffer eller ikke får anledning til å benytte andres overføringsnett. Det er for tiden mange klager og lang behandlingstid i NVE for slike tvistesaker.

Ukekraft er et kraftmarked for fremtidig levering, med en handleperiode på inntil ett år frem i tid. Dette markedet er (foreløpig) svært lite. Størstedelen av kraften som omsettes over kraftbørsen er døgnkraft eller såkalt spotkraft. Spotkraft anmeldes innenfor ulike prisområder definert av Statnett. Døgnet deles opp i perioder hvor forbruket er jevnest mulig, og prisene fastsettes for hver periode. Oppgjør foretas hver uke, og det beregnes en gjennomsnittspris over uken. Regulerkraftmarkedet skal dekke avviket mellom målt utveksling og anmeldingene på børsen pluss bilaterale avtaler. I tillegg til den innenlandske kraftbørsen har Stat-

nett Marked en kraftbørs for utvekslingskraft til/fra utlandet.

Størstedelen av innenlandsomsetningen av spotkraft går til større bedrifter som har mulighet for å veksle mellom bruk av oljekjeler og elektrokjeler. I tillegg handler fordelingsverk tilfeldig kraft på kraftbørsen for videresalg som fastkraft eller flekskraft (H4-F tariff) til alminnelig forsyning. Innenlandsomsetningen i spotmarkedet lå i 1993 i gjennomsnitt noe under 200 GWh pr. uke. I overkant av 10 TWh ble dermed omsatt innenlands i 1993, en nedgang på

5 TWh i forhold til 1992. Gjennomsnittsprisen i spotmarkedet i 1993 var 8,2 øre/kWh mot 6,0 øre/kWh i 1992. I slutten av august begynte spotprisene å stige sterkt, etter å ha ligget svært lavt i sommermånedene. I de siste ukene av 1993 var gjennomsnittsprisen 4-5 øre høyere enn i tilsvarende periode i 1992. Denne trenden ser ut til å forsterkes inn i 1994, med en gjennomsnittlig prisforskjell i de tre første ukene på om lag 6,5 øre/kWh i forhold til tilsvarende uker i 1993. Forklaringen kan være kaldt vær og et derav påfølgende høyt elektrisitetsforbruk, samt lite nedbør og dermed lite tilsig til vannmagasinene. Informasjon om magasinbeholdning blir ikke lenger gitt, men det er kjent at spesielt på Sør-Vest- og Nord-Vestlandet, som utgjør tyngdepunktet for kraftproduksjonen i Norge, er vannreservene godt under det "normale" for årstiden. Spotprisen i Norge, som er gjengitt i figuren, og utvekslingsprisen på eksportkraft følger i hovedsak samme utvikling.

Spotmarkedsprisene ligger en god del lavere enn H4-tariffen til husholdninger. I figuren vises de tariffestede elektrisitetsprisene (1994-priser ekskl. avgifter) i Bergen Lysverker, Oslo Energi og Trondheim Energiverk. Disse tre energiverkene dekker om lag 20 prosent av husholdningsmarkedet. I begynnelsen av 1994 er kjøperprisene utenom avgifter 30-35 øre/kWh i disse verkene. Til sammenligning er kontrakter i ukemarkedet inngått for 1994 med priser som varierer mellom 10 og 15 øre/kWh. I tillegg til børspriksen kommer transporttariffer, som for husholdninger i gjennomsnitt er på om lag 20 øre/kWh. På grunn av høye avgifter for å delta på kraftbørsen, er det likevel ikke lønnsomt for små aktører å gå over til å handle f.eks. i ukemarkedet.

Primærnæringene

Bruttoproduktet i primærnæringene steg med hele 8,6 prosent i 1993. Det var to-sifrede vekstrater både for jordbruk og fiske, men en sterk nedgang i bruttoproduktet i skogbruk. Veksten i jordbruket hadde sammenheng med dårlige avlinger i 1992 sammen med et mer normalt år i 1993. Produksjonsveksten innenfor fiske fant sted både innenfor tradisjonelle fiskerier og i fiskeoppdrett. Veksten innenfor fiske gikk sammen med en sterk eksportvekst mot slutten

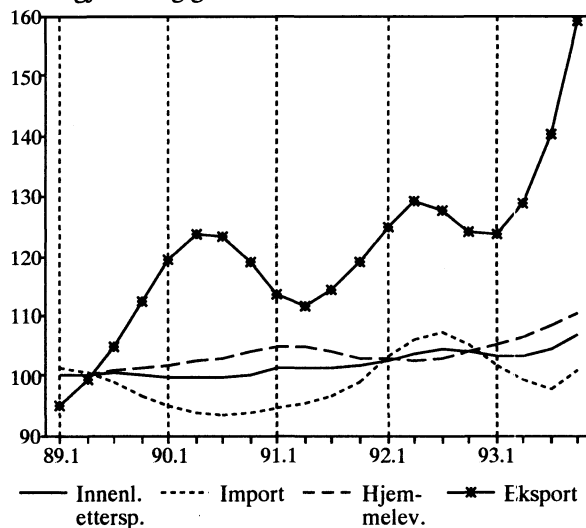
Markedetsutviklingen for primærnæringsvarer Prosentvis endring fra året før¹⁾

	Mrd.kr 1993	Volum		Pris	
		1992	1993	1992	1993
Produksjon	41,0	-2,3	5,9	-2,2	-4,9
Eksport ²⁾	4,3	18,0	8,7	-0,1	-5,1
Hjemmeleveranser	36,7	-4,1	5,6	-2,4	-4,9
Import	5,0	15,8	-8,9	-7,2	-2,3
Innenlandsk anvendelse	41,7	-1,7	3,6	-3,1	-4,5
Lagerendring ³⁾	-0,5	-2,2	2,5
Innenlandsk etterspørsel	41,2	0,5	1,1	-3,0	3,8

1) I basisverdi.

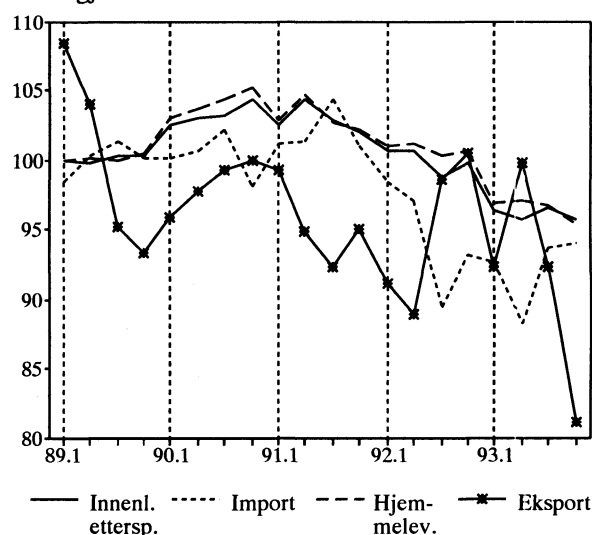
2) Inneholder reeksport.

Volumutviklingen for varer fra primærnæringene Sesongjustert og glattet. 1989 = 100

Kilde: SSB.

Prisutviklingen for varer fra primærnæringene Sesongjustert. 1989 = 100

Kilde: SSB.

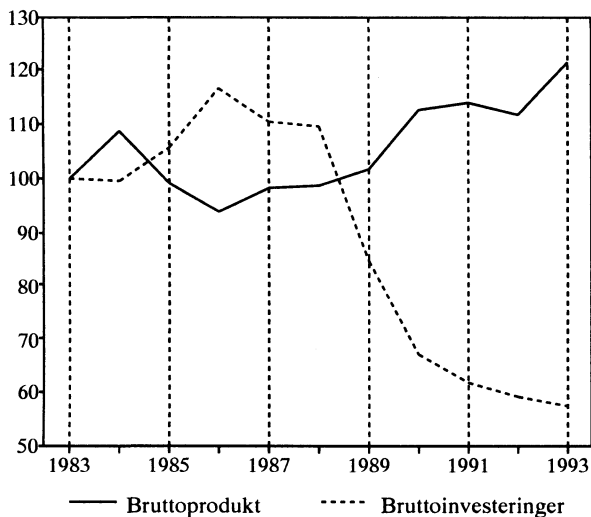
Primærnæringene. Produksjon og faktoretterspørsel Prosentvis endring fra året før¹⁾

	Mrd.kr 1993	Volum		Pris	
		1992	1993	1992	1993
Bruttoproduksjon ¹⁾	42,0	-2,4	5,9	-2,1	-4,8
Vareinnsats	23,0	-2,9	3,6	-1,0	-1,5
Bruttoprodukt	18,9	-1,7	8,6	-3,3	-8,5
Sysselsetting ²⁾	226,9	-3,8	-1,1
Bruttoinvesteringer	4,7	-4,4	-3,2	2,8	3,3
-bygn. og anlegg	2,2	-1,8	0,1	0,3	-0,7
-mask. og transportmidler	2,5	-6,8	-6,2	5,2	7,2

1) I markedsverdi.

2) Utførte timeverk (mill).

Produksjon og investering i primærnæringene 1983=100

Kilde: SSB.

av fjoråret. Ifølge nasjonalregnskapstallene har det fortsatt vært lageroppbygging av fisk, men disse tallene må tolkes med stor varsomhet. De siste årene har det vært en meget svak utvikling både i priser og produksjon i skogbruket. Det har sammenheng med nedgangen i byggemarkedet og vanskelige markedsforhold for treforedlingsprodukter internasjonalt. Prisene på primærnæringsprodukter gikk samlet ned i 1993, både på leveranser til eksport- og hjemmemarkedet. Dette gjaldt alle hovedgrupper av primærnæringsprodukter.

Bruttoinvesteringene i primærnæringene er halvert i løpet av de siste seks årene. De er nå på et historisk lavmål og har de to siste årene vært lavere enn noe år siden 1950. Fra 1990 har nedgangen vært moderat, med relativt små variasjoner i årlige vekstrater sammenlignet med årene før. Investeringsutviklingen i fjor var relativt likeartet i alle de tre undergruppene.

Nedgangen i sysselsettingen i primærnæringene fortsetter, som følge av moderat underliggende produktionsvekst og vekst i arbeidsproduktiviteten. Nedgangen i fjor var mellom 1000 og 2000 personer, klart mindre enn året før. Primærnæringene sto for vel 8 prosent av den samlede sysselsettingen i 1993.

Utenriks sjøfart

Bruttoproduksjonen i utenriks sjøfart økte i verdi med 8,5 prosent fra 1992 til 1993. Regnet i volum falt produksjonen med 6,0 prosent, mens prisene regnet i norske kroner økte med 15,5 prosent. Prisoppgangen skyldes i hovedsak en kursstigning på dollar på 14,2 prosent. Netto fraktinntekter (i løpende priser) i utenriks sjøfart økte med 22,0 prosent til 20,1 milliarder kroner i 1993.

Den norske utenriksflåten ble redusert i 1993. Etter oppgaver fra Norges Rederiforbund var den ved siste årsskiftet på 48,3 millioner dødvekttonn (dvt) mot 50,5 millioner dvt

ett år tidligere. Tallet på skip ble i løpet av fjoråret redusert fra 1466 til 1384. Av den norske utenriksflåten ved årsskiftet 1993/1994 var 347 skip på tilsammen 13,0 millioner dvt registrert i utenlandske registre. Oppgavene ovenfor omfatter også 50 skip på tilsammen 2,0 millioner dvt registrert i NIS som er utenlandsk eid. Det var en svak økning i verdensflåten i 1993. Dette betyr at den norske andelen av verdensflåten ble noe redusert, til om lag 7,1 prosent. Kontraktmassen var ved siste årsskiftet på 3,3 millioner dvt mot 3,8 millioner dvt ett år tidligere og rundt 7-8 millioner dvt i årene 1991 og 1992. Mesteparten av kontraheringene er ved utenlandske verft. Kontraherte skip ved norske verft ved siste årsskiftet var bare på 0,2 millioner dvt.

Fraktmarkedene og inntjening i utenriks sjøfart

Utenriks sjøfart er en meget konjunkturfølsom næring. Spesielt gjelder dette oljetank- og bulkskip. For 1993 som helhet bidro en moderat vekst i verdensøkonomien til en viss økning i behovet for transport med skip av olje og bulkvarer (malm, kull, korn mv.). Sammen med en mindre økning av verdensflåten av oljetank- og bulkskip førte dette til en oppgang i fraktratene (målt i dollar) i 1993 i forhold til de relativt lave ratene i 1992. En av årsakene til den økte etterspørselen var den sterke ekspansjonen i landene i Øst-Asia. Det er ofte sterke svingninger i fraktratene i løpet av et år, noe som for en stor del skyldes at tilbudet av skipsfartstonnasje på kort sikt er uelastisk. I 1993 var det gode rater i sommermånedene og meget dårlige rater rundt årsskiftet 1993/1994. Dette var det motsatte av et normalt sesongmønster for rateutviklingen i utenriks sjøfart. Rundt årsskiftet var ratene så lave at rederiene bare fikk dekket en del av driftsutgiftene for skipene (gjaldt særlig oljetankskip). Trolig på grunn av forventninger om økte rater har dette ikke ført til at norske skip er lagt i opplag.

Snaut halvparten av fraktinntektene i norsk utenriks sjøfart kommer fra andre typer skip enn oljetank- og bulkskip. En viktig gruppe er gass- og kjemikalietankskip. Fraktratene (målt i dollar) for denne gruppen var like lave i 1993 som i 1992, men det var visse tendenser til oppgang rundt årsskiftet. For andre typer skip (kjøle- og fryserskip, linjeskip, bilskip og passasjerskip) var ratene stort sett på samme nivå som i 1992.

Utenriks sjøfart. Produksjon og faktoreterspørsel

Prosentvis endring fra (samme periode) året før

	Mrd.kr	Volum			Pris		
		1992	1993	93.4	1992	1993	93.4
Bruttoproduksjon	47,8	-6,4	-6,0	-6,0	-10,6	15,5	9,1
Vareinnsats	29,5	-7,9	-6,7	-7,8	0,0	8,6	8,0
Bruttoprodukt	18,3	-4,2	-5,2	-3,4	-26,0	29,2	11,9
Sysselsetting	..	-3,4 ¹⁾	-1,8 ¹⁾	..	1,1 ²⁾	6,1 ²⁾	..
Bruttoinvesteringer	3,6	-111,5	-81,4	-114,4

1) Utførte timeverk av lønnstakere og selvstendige.

2) Lønnskostnader pr. utført timeverk.

Beskrivelsen ovenfor gjelder først og fremst markedet for mer kortsiktige fraktavtaler (avtaler for en reise eller bare noen få måneder). En del norske skip gikk imidlertid på mer langsiktige avtaler sluttet i tidligere år. Slike skip har stort sett tilfredsstillende rater.

Samlet sett var det en moderat økning i det gjennomsnittlige fraktratenivået (målt i dollar) i 1993 i forhold til 1992. Med omtrent alle fraktinntektene i dollar og en stor del av driftsutgiftene i dollar er brutto driftsresultat for norske rederier også avhengig av svingningene i dollarkursen. Den gjennomsnittlige dollarkursen økte med 14,2 prosent fra 1992 til 1993 og førte til en økning i norske rederiers inntjening i fjor.

Regnskapsresultatene hittil i år for de største børsnoterte rederiselskapene tyder på omtrent en fordobling av samlet netto resultat (etter finanskostnader, men før skatt) fra 1992 til 1993. Inntjeningen i 1992 var imidlertid dårlig, og resultatene for 1993 ligger fortsatt betydelig under resultatene i årene 1990 og 1991. Den gjennomsnittlige egenkapitalrentabiliteten for disse rederiene kan grovt anslås til å være 8-10 prosent (før skatt) i 1993.

Norske skipsmeglerfirmaer antar nå stort sett at det gjennomsnittlige ratenivået blir noe høyere i 1994 og 1995 enn i 1993. En regner med at en forventet vekst i verdensøkonomien vil føre til noe større økning i behovet for sjøveis transport av olje, bulkvarer og andre varer enn i verdensflåten. Dette gjelder særlig oljetransportene. De lave fraktratenes ventes imidlertid å fortsette utover i de første månedene av 1994.

Privat tjenesteyting

Etter å ha endret seg lite fra 1989 til 1992, vokste brutto produktet i privat tjenesteyting med 1,9 prosent i 1993. Gjennom 1992 og 1993 var det en underliggende jevn vekst i produksjonen i de fleste undergruppene i denne sektoren. Denne oppgangen må ses i sammenheng med høyere vekst i privat konsum de siste to årene.

Privat tjenesteyting fastlands-Norge, produksjon og investering

Sesongjustert. Prosentvis endring fra foregående kvartal¹⁾

	Mrd.kr ²⁾ 1993	Volum					Pris				
		1993	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.	1993	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.
Bruttoproduksjon	420,1	2,0	-1,1	-0,5	0,9	2,6	1,9	0,7	0,6	0,6	-0,2
Vareinnsats	155,5	2,1	-2,7	-0,3	1,6	3,2	2,3	1,1	0,7	0,3	0,5
Bruttoprodukt	264,6	1,9	-0,1	-0,6	0,4	2,2	1,7	0,4	0,6	0,7	-0,7
Bruttoinvesteringer	30,1	3,7	-20,8	16,2	-3,6	13,9	1,9	-1,0	1,0	2,4	0,5
- bygninger og anlegg	11,6	10,7	-19,0	28,6	-12,0	16,4	-0,6	-0,9	0,3	0,4	-0,3
- maskiner og transportmidler	18,5	-0,6	-21,8	8,5	2,5	12,3	3,7	-1,0	1,6	3,3	1,1
Sysselsetting ³⁾	1107	-0,1	2,6 ⁴⁾

1) Markedspriser.

2) Nivå tall i løpende priser.

3) Total sysselsetting i mill. timeverk.

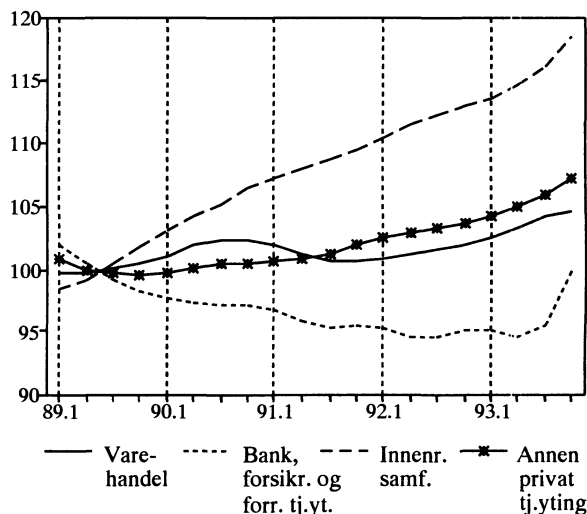
4) Lønn pr. lønnskortetimeverk.

Bruttoinvesteringene i privat tjenesteyting utgjør om lag 1/3 av bruttoinvesteringene i fastlands-Norge. Disse investeringene har vært i vekst siden midt i 1991, og oppgangen fortsatte i 1993. Oppsvinget i investeringene har gjort seg gjeldende både for maskiner og transportmidler og for bygninger. Årsveksten i maskininvesteringene var riktig nok negativ i fjor, men dette skyldtes store svingninger i investeringene i samferdselssektoren. Den underliggende utviklingen var positiv også for disse investeringene. Innenfor bank og forsikring var investeringsnivået uforandret eller svakt avtakende, mens det var en svak underliggende vekst for samferdsel, varehandel og øvrig privat tjenesteyting. Det har vært et klart omslag i investeringene i forretningsbygg, og disse investeringene var i 1993 om lag 20 prosent høyere enn året før.

Målt i timeverk var sysselsettingen uendret i 1993, mens antall sysselsatte gikk ned med 3000. Forskjellen mellom endringen i antall sysselsatte og antall timeverk kom som følge av en viss økning i den gjennomsnittlige arbeidsti-

Bruttoproduksjon i privat tjenesteyting, fastlands-Norge

Sesongjustert og glattet. 1989 = 100

Kilde: SSB.

den. Sysselsettingen i privat tjenesteyting utgjør om lag 40 prosent av den samlede sysselsettingen.

Arbeidsproduktiviteten vokste med om lag 2 prosent i 1993. Det er noe mer enn året før, men på linje med gjennomsnittet siden 1990. Det har vært vanlig at det i perioder med omslag i etterspørsel og produksjon, tar tid før bedriftene justerer sysselsettingen i takt med endringene i produksjonen. Når veksten øker, gir dette økt produktivitetsvekst. På denne bakgrunn kan det være grunn til å vente enda noe sterkere produktivitetsvekst i privat tjenesteyting i 1994 enn i 1993.

Faktorinntekt, lønnskostnader og driftsresultat

I nasjonalregnskapet beregnes faktorinntekten for landet samlet og fordelt på næringer. Faktorinntekten er definert som nettonasjonalproduktet (nettoproduktet for hver næring) fratrukket netto indirekte skatter (indirekte skatter minus subsidier), og er et uttrykk for inntekten som tilfaller arbeidskraft og kapital. Faktorinntekten deles i lønnskostnader og driftsresultat. Lønnskostnadene utgjør lønn (inklusive sosiale utgifter) til lønnsinntakere, arbeidsgiveravgift til folketrygden og andre trygdeordninger. Driftsresultat er inntekt for produksjonsfaktoren kapital og godtgjørelse for eiernes egen arbeidsinnsats.

Foreløpige nasjonalregnskapstall i løpende priser viser et bruttonasjonalprodukt på 733,6 milliarder kroner for 1993. Det er en økning på 31,9 milliarder kroner, eller 4,5 prosent fra 1992. Faktorinntekten gikk i samme periode opp med 19,4 milliarder til 539,9 milliarder kroner - knapt 4 prosent. Lønnskostnadene økte med 1 prosent til 372,7 milliarder kroner og driftsresultatet steg med om lag 10 prosent til 167,2 milliarder kroner.

I følge foreløpige tall for fastlands-Norge økte faktorinntekten med 14,6 milliarder eller 3,2 prosent fra 1992 til 1993. Lønnskostnadene steg med nær 1 prosent til 355,3 milliarder kroner. De utgjorde dermed knapt 76 prosent av faktorinntekten for fastlands-Norge - det vil si om lag en prosentenheter mindre enn i 1992. Utviklingen ifra 1992 til 1993 må bl.a ses i sammenheng med reduserte satser for arbeidsgiveravgiften i 1993 da utbetalt lønn økte med nær 3 prosent fra 1992. Driftsresultatet for fastlands-Norge steg med 11,3 prosent til 114,0 milliarder kroner i fjor.

Utviklingen i lønnskostnader og driftsresultat i fastlands-Norge varierer mellom næringer etter konkurransetype. For utekonkurrerende næringer steg faktorinntekten med 5,4 prosent i 1993. Økte lønnsutbetalinger på 2,3 prosent og 14,0 prosent reduksjon i innbetalt arbeidsgiveravgift ga samlet 0,2 prosent økning i lønnskostnadene. Driftsresultatet var på tross av en bedring fra 1992 fortsatt negativt for utekonkurrerende næringer samlet i fjor. Det er det negative driftsresultatet i metallindustrien som dominerer bildet.

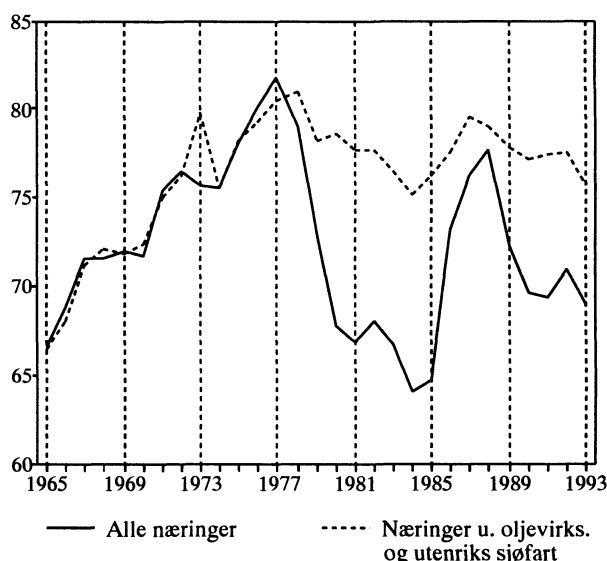
For de hjemmekonkurrerende næringene økte faktorinntekten med 5,3 prosent. Lønnskostnadene var uendret, mens

driftsresultatet økte med 18,6 prosent til 18,0 milliarder kroner.

Faktorinntekten for de skjermede næringene økte med 2,9 prosent fra 1992 til 1993, mens lønnskostnadene steg med 1,0 prosent. Driftsresultatet økte fra 87,9 milliarder til 96,1 milliarder kroner. I offentlig forvaltning økte lønnskostnadene og dermed faktorinntekten med 3,0 prosent. (Driftsresultatet er per definisjon lik null i offentlig forvaltning, og faktorinntekt er derfor lik lønnsinntekt). Lønnskostnadene for offentlig forvaltning utgjorde i 1993 om lag 38 prosent av lønnskostnadene i de skjermede næringene - mot 37 prosent i 1992.

Usikkerheten i foreløpige tall kan gi store utslag i residualstørrelser som faktorinntekt og driftsresultat. Usikkerheten er størst på detaljert nivå. En har derfor valgt å presentere inntektstall bare for enkelte aggregerte næringsgrupperinger så kort tid etter årets utløp.

Lønnskostnader i prosent av faktorinntekt

Kilde: SSB.

Bruttonasjonalprodukt etter inntektsart

	1992	1993	Endring fra 1992 til 1993	
			Absolutt	Prosent
Bruttonasjonalprodukt	701,7	733,6	31,9	4,5
Kapitalslit	104,2	109,6	5,4	5,2
Indirekte skatter netto	76,9	84,0	7,2	9,3
Faktorinntekt	520,6	539,9	19,4	3,7
Lønnskostnader	369,0	372,7	3,7	1,0
Driftsresultat	151,6	167,2	15,6	10,3
Fastlands-Norge				
Bruttoprodukt	584,3	606,1	21,8	3,7
Faktorinntekt	454,7	469,4	14,6	3,2
Lønnskostnader	352,3	355,3	3,1	0,9
Driftsresultat	102,5	114,0	11,6	11,3

Produktivitet

Tabellen dekomponerer veksten i produksjonen, målt ved bruttoproduktet i faste 1991-priser, i bidrag fra arbeidsinnsats, realkapital og vekst i total faktorproduktivitet. Veksten i den totale faktorproduktiviteten er dermed et mål for evnen til å utnytte den samlede innsatsen av arbeidskraft og kapital, og vil reflektere tekniske fremskritt, bedre organisasjon, bedre utnytting av kapasitet og stordriftsfordeler m.v. Bidragene fra arbeidsinnsats og kapital er beregnet ved å multiplisere de relative endringene i disse innsatsfaktorene med deres respektive andeler av samlede bruttoproduktkostnader. For nærmere gjennomgang av metoden for å beregne total faktorproduktivitet, se Økonomiske analyser nr. 8, 1986 og Economic Survey nr. 3, 1992.

Veksten i total faktorproduktivitet var i 1993 1,0 prosent, om lag det samme som den gjennomsnittlige årlige

veksten i perioden 1980-92. Veksten i arbeidsproduktiviteten i 1993 var 2,1 prosentpoeng høyere. Denne forskjellen mellom de to produktivetsmålene reflekterer at kapitalens produktivitet økte betydelig mindre enn arbeidsproduktiviteten. Dette var også typisk for utviklingen i perioden 1980-92. Blant de landbaserte næringene fant den sterkeste produktivetsveksten sted i primærnæringene, bygge- og anleggsvirksomhet og utekonkurrerende industri. For primærnæringene har veksten sammenheng med gode avlinger i jordbruk og fiskeoppdrett. I utekonkurrerende industri skyldes produktivetsveksten først og fremst økt kapasitetsutnytting, mens forklaringen for bygge- og anleggsvirksomheten trolig ligger i en avskalling av de minst effektive bedriftene og bemanningsreduksjoner. Produktiviteten falt i skjermet industri, der realkapitalbeholdningen økte langt sterkere enn bruttoproduktet.

Bidrag til produksjonsutviklingen fra arbeidskraft, kapital og total faktorproduktivitet

Gjennomsnittlig prosentvis årlig endring 1980-92 og 1992-93. 1991-priser¹⁾

		Volumvekts i brutto- produkt ¹⁾	Bidrag fra			Arbeids- produk- tivitet
			Arbeidskraft	Realkapital ¹⁾	Total faktor- produktivitet	
Privat næringsvirksomhet i alt	1980-92	2,8	-0,2	1,9	1,1	3,0
	1992-93	2,4	-0,3	1,8	1,0	3,1
Privat næringsvirksomhet ekskl. oljevirksomhet og utenriks sjøfart	1980-92	1,3	-0,3	1,3	0,4	1,8
	1992-93	2,0	-0,5	0,5	2,0	2,7
Primærnæring	1980-92	2,3	-0,9	0,5	2,7	5,3
	1992-93	9,1	-0,3	-1,7	11,1	10,0
Industri og bergverk	1980-92	0,3	-1,6	0,7	1,2	2,5
	1992-93	1,4	-0,3	0,8	0,9	1,8
Skjermet	1980-92	-1,0	-0,6	1,0	-1,4	-0,2
	1992-93	-0,4	0,4	1,5	-2,4	-1,0
Utekonkurrerende ²⁾	1980-92	2,5	-1,9	0,6	3,8	5,7
	1992-93	4,4	0,1	-0,2	4,5	4,3
Hjemmekonkurrerende	1980-92	-0,4	-2,0	0,7	1,0	2,2
	1992-93	1,7	-0,8	0,7	1,8	2,8
Bygge- og anleggsvirksomhet	1980-92	0,2	-1,9	0,0	2,1	1,7
	1992-93	0,5	-6,3	0,5	6,4	5,6
Kraftforsyning	1980-92	2,9	0,2	1,7	1,1	2,3
	1992-93	1,3	0,1	0,2	1,1	1,0
Tjenesteyting	1980-92	1,6	0,5	1,8	-0,7	0,8
	1992-93	1,9	-0,1	0,6	1,3	2,0

1) Metoden for beregning av total faktorproduktivitet krever at volumendringer i aggregerte næringer beregnes som et veid gjennomsnitt av vekstratene i enkelt-næringene, med løpende verdiandeler som vektor. Dette avviker fra beregningsmetoden i nasjonalregnskapet, og vekstratene for bruttoproduktet og realkapital i tabellen er derfor generelt forskjellig fra dem man finner i nasjonalregnskapet.

2) Eksklusiv raffinering av jordolje.

Offentlig forvaltning

Ifølge foreløpige anslag hadde offentlig forvaltning i Norge et samlet underskudd, eller negative nettofinansinvesteringer, på 20,4 milliarder i 1993. Budsjettunderskuddet (nettofinansinvesteringene) er anslått til ca. 23 milliarder for statforvaltningen, en forverring fra knapt 20 milliarder i 1992. Budsjettunderskuddet i kommuneforvaltningen har blitt gradvis redusert de siste årene, til nær null i 1993 ifølge foreløpige anslag.

Nettofinansinvestering, definert som inntekter fratrukket utgifter, medregnet utgifter til bruttorealinvesteringer, er den overskuddsindikatoren som benyttes i nasjonalregnskapet og som også blir brukt i Maastricht-avtalen om kravene til offentlig budsjettpolitikk. Nettofinansinvestering i offentlig forvaltning omfatter både stats- og kommuneforvaltningen, der statforvaltningen foruten statskassen og folketrygden også omfatter andre stats- og trygderegnskaper, f.eks. Folketrygdfondet og andre statlige fond. Skattene regnes i påløpte verdier, som i nasjonalregnskapet teknisk ivaretas gjennom en konstruert sektor for avvik mellom påløpte og bokførte verdier. Kapitalinnskudd i statlig forretningdrift, bla. i statlig petroleumsvirksomhet, inngår på utgiftssiden på statsbudsjettet og bidrar til underskudd før lånetransaksjoner ifølge oppstillingene som brukes i nasjonalbudsjettene. I nasjonalregnskapet betraktes derimot slike utgifter som finansinvesteringer, som øker fordringene for statforvaltningen.

Samlet budsjettunderskudd for offentlig forvaltning er foreløpig anslått til 20,4 milliarder, eller 2,8 prosent av BNP som er om lag det samme nivået som i 1992, men en klar forverring i forhold til 1980-årene. Midt på 1980-tallet var det offentlige budsjettoverskuddet oppe i hele 10 prosent av BNP. Til tross for forverringen de siste årene er den finansielle situasjonen for offentlig forvaltning i Norge atskillig bedre enn for de fleste land i EU- og OECD-området. Ifølge tallmateriale fra OECD var underskuddet blant EU-landene samlet om lag 6,6 prosent i 1993, mens det var 4,5 prosent for hele OECD-området. Et av Maastricht-krite-

riene er at underskuddet i offentlig forvaltning (negative finansinvesteringer) ikke bør være større enn 3 prosent.

Samlede offentlige utgifter, medregnet offentlig konsum, bruttorealinvesteringer og overføringer mv, økte nominelt med 3,8 prosent fra 1992 til 1993 ifølge foreløpige anslag. Som andel av bruttonasjonalproduktet har offentlige utgifter holdt seg nesten konstant fra 1992 og ligger på knapt 58 prosent. De offentlige inntektene steg anslagsvis med 3,7 prosent fra 1992 til 1993. Totale påløpte skatter, dvs. direkte og indirekte skatter, trygde- og pensjonspremier, utgjorde i alt anslagsvis 46,3 prosent av bruttonasjonalproduktet i 1993, som er litt ned i forhold til året før.

Ifølge foreløpige anslag steg offentlig konsum med 2,2 prosent i faste priser fra 1992 til 1993, dvs. om lag på linje med BNP-veksten i fastlands-Norge. Offentlig konsum har de to siste årene utgjort vel 22 prosent av bruttonasjonalproduktet.

Sysselsettingen i offentlig forvaltning, målt ved antall utførte timeverk, økte med 2,5 prosent fra 1992 til 1993, mens det i de øvrige fastlandsnæringene var en nedgang på 0,8 prosent. Offentlig forvaltning står nå for 26,6 prosent av total sysselsetting i Norge eller 27,5 prosent når oljenæringer og utenriks sjøfart holdes utenom.

Offentlig forvaltning og særlig kommunesektoren har hatt stor betydning for utviklingen i sysselsettingen de siste årene. Siden 1987 har sysselsettingen i fastlands-Norge blitt redusert med tilsammen ca. 123.000 personer. I fastlandsnæringer utenom offentlig forvaltning har det i denne perioden netto gått tapt om lag 200.000 arbeidsplasser. Antall personer sysselsatt i kommuner og fylkeskommuner, medregnet sysselsettingstiltak i kommunal regi, økte derimot med ca. 70.000 i løpet av perioden 1987-1993. I statforvaltningen økte antall sysselsatte personer med ca. 7.000 i disse årene.

Noen nøkkeltall for offentlig forvaltning

	1990	1991	1992	1993
A: NETTOFINANSINVESTERING				
Offentlig forvaltning, påløpte verdier i milliarder kroner	16,4	-1,5	-19,4	-20,4
Offentlig forvaltning, prosent av BNP	2,5	-0,2	-2,8	-2,8
Statsforvaltningen, bokførte verdier i milliarder kroner	14,1	3,6	-19,9	-23,1
Kommuneforvaltningen, bokførte verdier i milliarder kroner	-1,5	-1,3	-0,2	0,0
B: OMFANGET PÅ OFFENTLIG FORVALTNING:				
Offentlige utgifter, prosent av BNP	54,4	56,1	58,0	57,6
Offentlig konsum, prosent av BNP	21,1	21,5	22,4	22,1
Skatter i prosent av BNP	46,9	46,5	46,8	46,3
Utførte timeverk, prosent av samlet sysselsetting	24,3	25,3	26,0	26,6

Produksjon og etterspørsel i offentlig forvaltning.

Prosentvis volumendring fra 1992 til 1993

	Utførte timeverk	Vareinnsats	Konsum	Bruttorealinvestering
Offentlig forvaltning	2,5	1,4	2,2	-6,7
Statsforvaltningen	0,0	1,6	1,7	-10,0
Sivil statsforvaltning	1,1	11,3	6,7	-10,0
Forsvar	-1,5	-9,8	-7,0	-
Kommunal forvaltning	3,6	1,2	2,6	-3,5

Bruttorealinvesteringene i offentlig forvaltning ble redusert med 6,7 prosent i faste priser fra 1992 til 1993, mens investeringene i øvrig virksomhet i fastlands-Norge økte med 1,6 prosent i samme periode.

Statsforvaltningen

Det statlige konsumet steg ifølge foreløpige anslag med 1,7 prosent i volum fra 1992 til 1993. Det sivile konsumet økte med 6,7 prosent, mens militært konsum ble redusert med 7,0 prosent i volum fra 1992 til 1993. Innenfor sivil forvaltning hadde undervisning og forskning den sterkeste konsumveksten med en økning på 12,5 prosent. For området helse og sosial var konsumveksten på 0,2 prosent, mens den for annen statlig tjenesteyting var på 5,2 prosent.

Sysselsettingen i statlig forvaltning, målt i antall utførte timeverk var om lag uendret fra 1992 til 1993. I statlig sivil forvaltning var økningen på 1,1 prosent, mens forsvarret hadde en reduksjon på 1,5 prosent.

Vareinnsatsen i statlig sivil sektor økte i fjor med 11,3 prosent i volum, mens den i forsvarret ble redusert med 9,8 prosent. Reduksjonen i forsvarrets vareinnsats må ses i lys av at anskaffelser av forsvarsmateriell føres som vareinnsats i nasjonalregnskapet. I 1992 bidro levering av en ubåt til å

holde anskaffelsene oppe, mens en ikke hadde en tilsvarende leveranse i 1993. En medvirkende årsak til økningen i vareinnsatsen i statlig sivil sektor er at Statens bygge- og eiendomsdirektorat pr. 1. januar 1993 ble omdannet fra å være en statlig forvaltningsetat til å bli en forretningsbedrift. Dette fører til at andre statlige etater må betale husleie til Statsbygg. Utgifter til drift av de Olympiske arenaene bidro også til høy vekst i vareinnsatsen i sivil statlig forvaltning.

De statlige gebyrinntektene ble, målt i faste priser, redusert med 6,7 prosent fra 1992 til 1993. I sivil statlig forvaltning sank disse inntektene med 7,2 prosent, mens det var 4,5 prosent nedgang for militære gebyrinntekter.

De statlige bruttorealinvesteringene ble redusert med 10,0 prosent i volum i 1993. Annen statlig tjenesteproduksjon hadde en reduksjon på 13,4 prosent, blant annet som følge av at både Luftfartsverket og Statens bygge- og eiendomsdirektorat pr. 1. januar 1993 ble omdannet fra forvaltningsetater til forretningsbedrifter. En annen medvirkende årsak til nedgangen er at investeringene til de Olympiske leker på Lillehammer har blitt redusert fra 1992 til 1993.

Kommuneforvaltningen

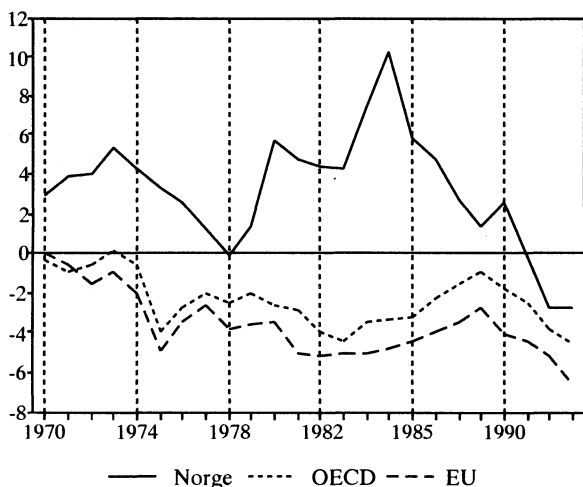
Foreløpige regnskapstall fra et utvalg av kommuner og fylkeskommuner viser en betydelig vekst i sysselsettingen fra 1992 til 1993, men reduserte investeringer. Utførte timeverk økte med 3,6 prosent, vareinnsats i faste priser steg med 1,2 prosent, mens bruttorealinvesteringene ble redusert med 3,5 prosent.

Et mål for veksten i samlet aktivitet i kommuneforvaltningen oppnås ved å veie sammen veksten i sysselsetting, vareinnsats (faste priser) og bruttorealinvesteringer (faste pri-

Nettofinansinvestering i offentlig forvaltning

Norge sammenlignet med OECD og EU

Prosent av BNP. 1970-1993

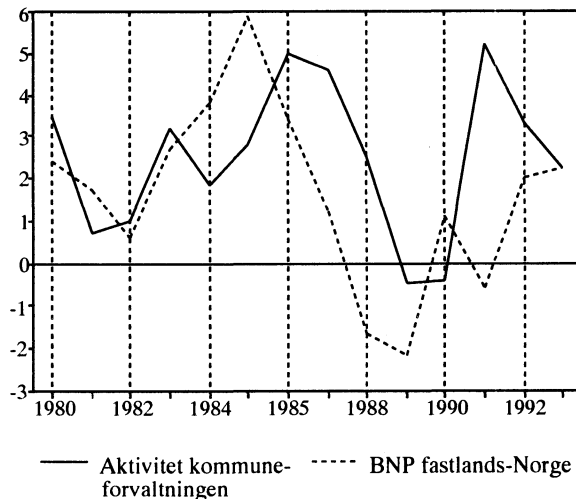

Kilde: OECD og SSB.

Aktivitetsutvikling i kommuneforvaltningen

Utvikling i bruttonasjonalprodukt i fastlands-Norge

Prosentvis volumendring fra året før. 1980-1993

Kilde: SSB.

Inntekter og utgifter for kommuneforvaltningen 1990-1993. Milliarder kroner

	1990	1991	1992	1993
Inntekter i alt	114,0	122,9	129,7	133,0
1. Skatter i alt	59,2	63,9	67,0	70,6
Ordinære direkte skatter	58,9	61,4	62,3	65,2
Andre direkte skatter	1,7	1,9	2,0	2,1
Indirekte skatter	2,6	2,7	3,1	3,2
Tilskudd folketrygden	-4,1	-2,1	-0,4	-
2. Overf. fra statsforv., (netto)	52,2	56,0	59,7	59,9
3. Renteinntekter	2,6	2,9	3,1	2,4
Utgifter i alt	115,4	124,2	130,0	132,9
1. Kommunalt konsum	83,0	89,1	94,7	97,8
Driftsutgifter	91,4	100,0	106,5	110,5
Kapitalslit	4,4	4,6	4,8	5,0
Gebyrer	-12,8	-15,5	-16,7	-17,7
2. Overføringer til private	17,5	18,3	19,1	19,8
3. Formuesutgifter	7,3	8,2	8,1	7,9
Renteutgifter	7,1	7,5	7,6	7,2
Nettotilskudd foretak	0,2	0,7	0,5	0,7
4. Nettorealinvesteringer	7,6	8,6	8,0	7,5
Bruttorealinvesteringer	12,1	12,9	12,6	12,2
Netto kjøp fast eiendom	-0,0	0,3	0,2	0,2
Kapitalslit	-4,4	-4,6	-4,8	-5,0
Nettofinansinvestering	-1,5	-1,3	-0,2	0,0

ser). I forhold til nasjonalregnskapsbegreper er denne aktivitetsindikatoren tilnærmet lik summen av kommunalt konsum pluss gebyrer og bruttorealinvesteringer.

Definert på denne måten økte aktiviteten i kommuneforvaltningen med 2,2 prosent fra 1992 til 1993, som er på linje med BNP-veksten i fastlands-Norge. Kommunesektorens aktivitetsnivå ble i årene 1989 og 1990 redusert med til sammen om lag 1 prosent, i hovedsak som følge av nedgang i bruttoinvesteringene. Fra 1991 har aktiviteten økt igjen og dette året var det en vekst på hele 5,2 prosent, mens aktiviteten steg med 3,3 prosent i 1992.

Veksten i utførte timeverk fra 1992 til 1993 er påvirket av arbeidsmarkedstiltak i kommunal regi. Opptrappingen i tiltaksomfanget bidro isolert sett til å heve timeverksveksten med om lag 1,6 prosentpoeng. Antall personer på tiltak i kommuner og fylkeskommuner økte fra 9000 på årsbasis i 1992 til knapt 13800 i 1993 ifølge statistikk fra Arbeidsdirektoratet. Bidraget til timeverksveksten var noe sterkere enn dette, fordi tiltaket "Arbeid for trygd" har blitt erstattet med tiltaksformene "Skap" og "Kaja". Personer under "Arbeid for trygd" ble avlønnet 4/5 uke, mens personer under de nye tiltakene derimot avlønnes etter hel arbeidsuke. Veksten i sysselsettingen var sterkst i annen kommunal tjenesteproduksjon, dvs. utenom undervisning og helse-, sosial-, og omsorgstjenester, pga. at arbeidsmarkedstiltakene slår sterkst ut her.

Nedgangen i investeringene fra 1992 til 1993 på 3,5 prosent i faste priser for kommuneforvaltningen, skyldes i hovedsak en reduksjon i investeringene i bygninger og an-

legg på knapt 5 prosent, idet investeringene i inventar og utstyr endret seg lite fra 1992 til 1993. Investeringene i kommunal undervisningsvirksomhet steg med 10 prosent, mens de ble redusert med nær 13 prosent i helse/sosialsektoren.

Bak de aggregerte bruttoinvesteringstallene for 1993 ligger det store forskjeller mellom grupper av kommuner. Nedgangen har vært mest markert i kommuner utenom Oslo, mens det var en svak økning i fylkeskommunene og kraftig økning i Oslo kommune, som i flere år har hatt et lavt investeringsnivå.

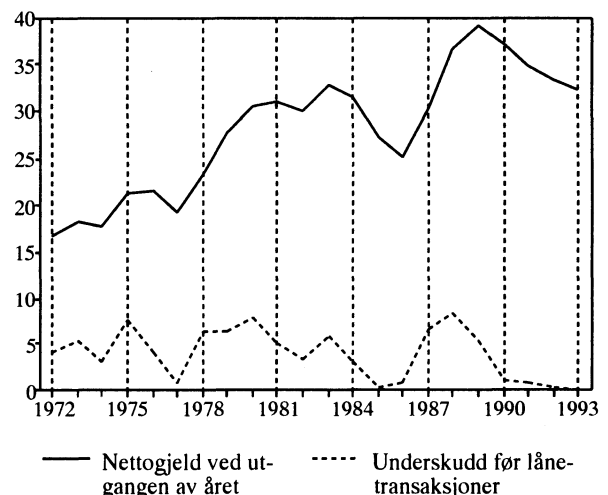
Foreløpige regnskapstall fra et utvalg av kommuner og fylkeskommuner tyder på nær balanse mellom inntekter og utgifter for kommuneforvaltningen i 1993. Inntektene økte nominelt med 2,5 prosent fra 1992, mens utgiftene, medregnet utgifter til bruttorealinvesteringer, steg med 2,3 prosent. Inntekter og utgifter er da gruppert slik at skattene og de statlige overføringene er regnet netto (tilskudd til folketrygden), samt at gebyrinntektene er regnet netto i kommunalt konsum.

På inntektssiden var det i 1993, til forskjell fra årene før, klart størst vekst i skattene (ordinære skatter minus folketrygdtilskudd) som økte med over 5 prosent, mens de statlige overføringene bare økte svakt. Gebyrinntektene steg med 6,4 prosent i løpende priser fra 1992 til 1993.

På utgiftssiden var det relativt sterk vekst i driftsutgiftene (3,8 prosent i løpende priser), mens det var nedgang i utgiftene til bruttorealinvesteringer (3,1 prosent i løpende priser).

Overføringer til private, dvs driftstilskudd til ymse virksomhet og stønader til husholdninger, f.eks. sosialhjelp, økte nominelt med 3,5 prosent fra 1992 til 1993.

Kommuneforvaltningen. Underskudd før lånetransaksjoner og netto gjeldsutvikling
Prosent av løpende inntekter. 1972-1993

Kilde: SSB.

Ifølge foreløpige regnskapstall har nedgangen i rentesatser gjennom 1993 hittil bare gitt en reduksjon i kommuneforvaltningens renteutgifter på anslagsvis 6 prosent. Etter-skuddvis rentebelastning og betydelig innslag av fastrentelån og lån i statbanker er faktorer som bidrar til å forsinke nedgangen.

Underskuddet før lånetransaksjoner, sammen med eventuelle omvurderinger av fordringer og gjeld, bestemmer utviklingen i kommuneforvaltningens netto gjeldsposisjon. De siste årene har underskuddet i kommunesektoren blitt gradvis redusert fra et toppnivå i 1988 på over 9 milliarder til nær null i 1993. Samtidig har netto gjeld som andel av inntektene blitt redusert fra 39 prosent i 1989 til 32 prosent ved utgangen av 1993.

Denne utviklingen forklares først og fremst ved lave brutto-realinvesteringer, og i noen grad ved dempet vekst i driftsutgiftene. Samtidig har det vært relativt høy realvekst i kommunesektorens inntekter, som inntil fjoråret vesentlig skyldtes statlige overføringer. I løpet av perioden 1988-92 økte inntektene i kommunesektoren reelt med 3 prosent i årlig gjennomsnitt, når gebyrinntektene er holdt utenom. I denne perioden steg realverdien av netto skatter, dvs. ordinære skatter minus folketrygdtilskudd, med 1 prosent pr. år, mens de statlige overføringene, medregnet øremerkede tilskudd, økte reelt med over 5 prosent pr. år i gjennomsnitt.

Arbeidsmarkedet

Ifølge foreløpige tall fra nasjonalsregnskapet var det bare ubetydelige endringer i samlet sysselsetting fra 1992 til 1993, og dette gjelder både for antall sysselsatte personer og antall utførte timeverk. Tall fra Statistisk sentralbyrås arbeidskraftundersøkelser - AKU - kan tyde på at det var en viss vekst i sysselsettingen gjennom 1993. I 4.kvartal 1993 var det sysselsatt 2 016 000 personer, en økning på 15 000 personer fra samme kvartal året før.

Ifølge AKU var det i gjennomsnitt 127 000 arbeidssøkere uten arbeidsinntekt i 1993. Dette utgjorde 6,0 prosent av arbeidsstyrken, en svak økning fra året før. Tall fra AKU og tall for registrerte ledige og personer på arbeidsmarkedstiltak tyder på at veksten i ledigheten stoppet opp gjennom 1993. Imidlertid økte summen av registrerte ledige og personer på arbeidsmarkedstiltak betydelig gjennom 1992, slik at det likevel var vekst i årsgjennomsnittet fra 1992 til 1993 for dette ledighetsmålet.

Arbeidsstyrken endret seg ubetydelig fra 1992 til 1993. De underliggende demografiske forholdene tilsier alene en klar vekst i arbeidsstyrken i årene framover, i størrelsesorden 15-20 000 personer per år. Dette indikerer at en stabilisering av sysselsettingen ikke er tilstrekkelig for å unngå en ytterligere oppgang i ledigheten.

Sysselsettingen

Ifølge foreløpige anslag fra nasjonalregnskapet var det ingen endring i antall sysselsatte personer fra 1992 til 1993. Antall utførte timeverk endret seg heller ikke. Foreløpige tall fra nasjonalregnskapet viser at det i 1993 i gjennomsnitt var 2 028 000 sysselsatte personer. Tall fra AKU tyder på at det har vært en viss økning i antall sysselsatte og antall utførte ukeverk gjennom fjoråret. Ifølge AKU var det i 4.kvartal 1993 sysselsatt 2 016 000 personer, justert for brudd i tidsserien er dette 15 000 flere enn i 4.kvartal 1992.

Foreløpige tall fra Nasjonalregnskapet viser at det bare var mindre endringer i sysselsettingen i de fleste næringer fra 1992 til 1993. Unntaket er bygge- og anleggsvirksomhet som hadde en tilbakegang på 7 000 personer på årsbasis, men tall fra AKU antyder at denne nedgangen stoppet opp gjennom 1993. Primærnæringene hadde en betydelig svakere tilbakegang i 1993 enn i de foregående årene. Industrien har bare hatt mindre endringer i sysselsettingen de to siste årene, noe som representerer et foreløpig brudd med en langvarig nedadgående tendens. Antallet sysselsatte øker fortsatt i offentlig forvaltning, men veksten var noe svakere i 1993 enn i årene 1991-1992. Spesielt viser AKU en svakere vekst i offentlig tjenesteyting mot slutten av fjoråret.

Sysselsetting etter næring

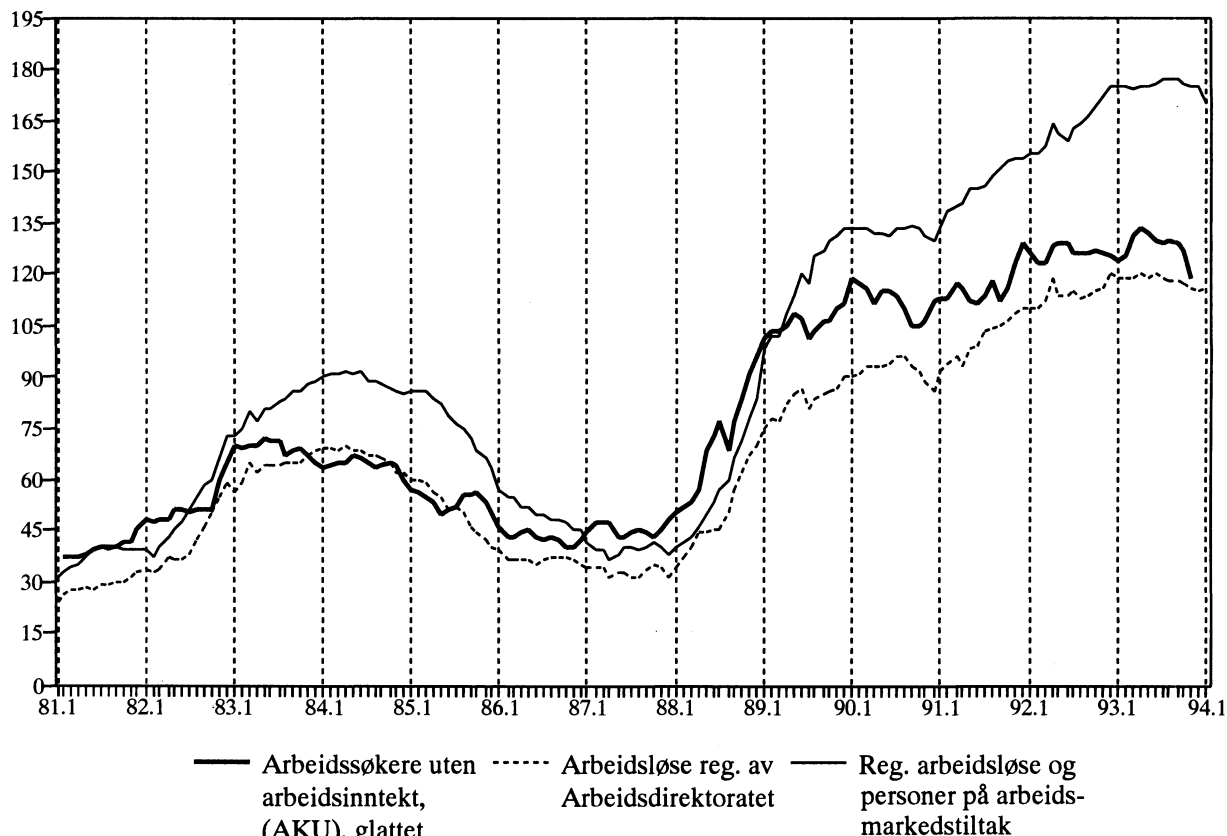
Sysselsatte i 1 000 personer. Vekstrater i prosent fra året før

	Sysselsatte personer		Vekstrater fra 1992		
	Nivå 1993	Endring fra 1992	Personer	Normal-årsverk	Timeverk
Ialt	2028	-0	-0.0	-0.1	0.1
Olje og utenriks sjøfart	54	-0	-0.6	-0.6	-0.4
Fastlands-Norge	1974	0	-0.0	-0.0	0.1
Industri og bergverksdrift	293	-2	-0.8	-0.7	-0.5
Skjermet industri	88	0	0.5	0.5	0.7
Utekonkurrerende industri og bergverk	45	-0	0.0	-0.2	0.0
Hjemmekonkurrerende industri	160	-3	-1.6	-1.5	-1.2
Annen vareproduksjon	258	-9	-3.2	-3.3	-2.8
Primærnæringer	117	-2	-1.3	-1.3	-1.1
Elektrisitetsforsyning	20	0	0.0	0.0	0.4
Bygge-og anleggsvirksomhet	122	-7	-5.4	-5.4	-5.0
Tjenesteyting	809	-3	-0.4	-0.4	-0.1
Varehandel	274	-3	-1.0	-1.0	-0.7
Samferdsel ellers	141	-2	-1.1	-1.1	-0.7
Annen tjenesteyting	394	1	0.3	0.2	0.6
Offentlig forvaltning	613	14	2.3	2.5	2.5
Statlig forvaltning	151	0	-0.1	-0.2	0.0
Kommunal forvaltning	463	14	3.1	3.6	3.6

Kilde:SSB

Arbeidsledige, 1000 personer

Sesongjusterte månedstall

Kilde: SSB og Arbeidsdirektoratet.

Arbeidsstyrken

Etter tre år med betydelig nedgang har det bare vært små endringer i arbeidsstyrken de to siste årene. Ifølge AKU var det i 1993 i gjennomsnitt 2 131 000 personer i arbeidsstyrken, en økning på 1 000 personer fra året før. Samtidig var det en økning i antall personer i yrkesaktiv alder, slik at yrkesprosenten likevel gikk noe ned fra 1992 til 1993.

Befolkningsutviklingen påvirker arbeidsstyrken gjennom endringer i antallet personer i yrkesaktiv alder og endringer i aldersstrukturen. Store variasjoner i antallet fødsler i dette århundret har gitt markerte endringer i aldersstrukturen. For tiden er de små fødselskullene fra 1930- og 1970-tallet i ferd med å fylle opp de eldste og yngste aldersgruppene i den yrkesaktive delen av befolkningen. Disse gruppene har forholdsvis lav yrkesdeltaking på grunn av stort innslag av henholdsvis pensjonister og elever og studenter. Aldersgruppene med høy yrkesaktivitet blir derimot mer og mer dominert av de relativt store fødselskullene fra årene 1945-1970. Som en følge av denne vridningen i befolkningens alderssammensetning gir befolkningsutviklingen et bidrag til vekst i arbeidsstyrken som er klart sterkere enn veksten i antallet personer skulle tilsi. Med konstante yrkesprosent etter kjønn og alder, ville arbeidsstyrken ha økt med 17 000 personer fra 1992 til 1993.

Når arbeidsstyrken bare økte med 1 000 personer ifølge AKU, skyldes dette at de fleste aldersgruppene for begge kjønn det siste året har hatt en tilbakegang i yrkesprosenten. Dette er en fortsettelse av en tendens gjennom de siste fem-seks årene. Det er ungdom og eldre menn som har hatt størst tilbakegang i yrkesdeltakingen i denne perioden. Ungdommens situasjon på arbeidsmarkedet er nærmere drøftet i et eget avsnitt senere i dette kapitlet. Kvinner i alderen 30 til 54 år har hatt en svak økning i yrkesdeltakingen det siste året, og forskjellen mellom menns og kvinners yrkesprosent har nå kommet ned i 11,8 prosentpoeng.

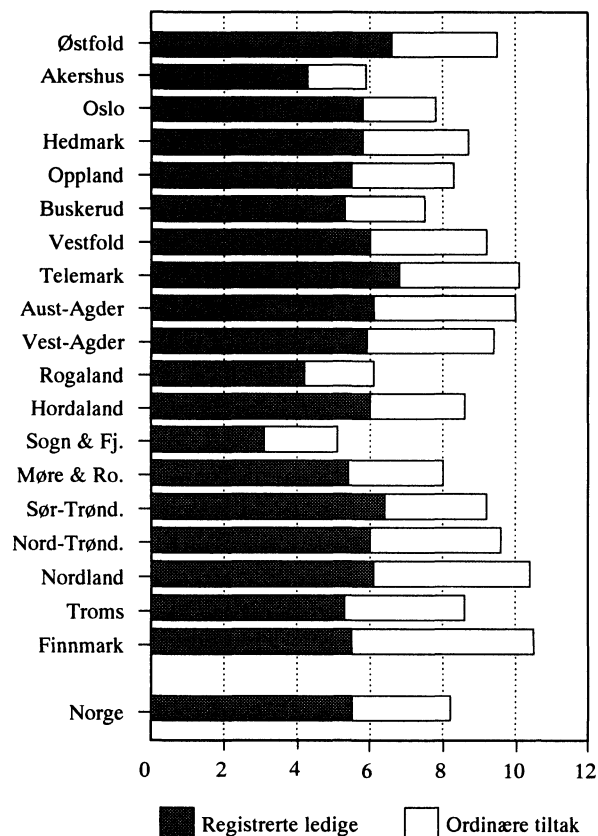
Befolkning i yrkesaktiv alder

1 000 personer

	Nivå	Endring fra året før	
	1993	1992	1993
16-74 år i alt	3126	11	10
25-54 år	1814	29	30
Arbeidsstyrken	2155	4	1
Arbeidssøkere	127	10	1
Sysselsatte	2028	-6	0
Normalårsverk	1745	-9	-1

Kilder: SSB. Arbeidssøkere er hentet fra AKU, sysselsatte og normalårsverk er hentet fra nasjonalregnskapet.

Registrerte ledige og personer i ordinære personrettede arbeidsmarkedstiltak, etter fylke, i prosent av arbeidsstyrken. Gjennomsnitt 1993

Kilde: SSB og Arbeidsdirektoratet

Ledigheten

Arbeidsledigheten målt ved AKU økte bare svakt fra 1992 til 1993. I gjennomsnitt var det 127 000 arbeidssøkere uten arbeidsinntekt i 1993, og dette utgjorde 6,0 prosent av arbeidsstyrken, en økning på 1 000 personer fra 1992. Mot slutten av 1993 var det nedgang i ledigheten, men som en enkelt observasjon i AKU kan dette være et tilfeldig utslag. AKU gir også tall for undersysselsetting, det vil si deltidansatte som søker mer arbeid og som er tilgjengelig for dette arbeidet i løpet av 1 måned. I 1993 var det 89 000 personer som var undersysselsatt etter denne definisjonen, en økning på 7 000 personer fra året før. Summen av øn-

Arbeidsledighet og ledige plasser

1 000 personer

	Januar 1994	Endring fra januar 1993
Registrerte ledige	126,1	-3,0
- permitterte	11,1	-3,2
Innskrenket arbeidstid	6,4	-1,2
Personrettede arbeidsmarkedstiltak	57,3	-1,7
Tilgang ledige plasser	21,8	2,1
Beholdning ledige plasser	7,6	0,1

Kilde: Arbeidsdirektoratet.

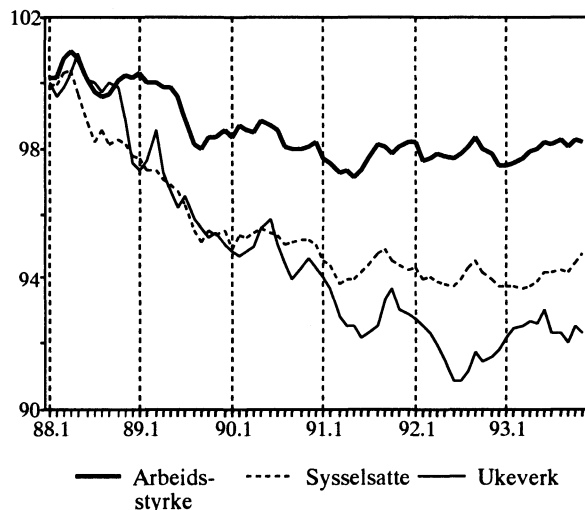
sket økning i arbeidstid blant de undersysselsatte og ønsket arbeidstid blant de arbeidsledige utgjorde om lag 150 000 årsverk i 1993. Kvinner er i klar overvekt blant de undersysselsatte.

Den registrerte ledigheten ved arbeidskontorene varierer en god del på grunn av de store svingningene i arbeidsmarkedstiltakene. Når man korrigerer for dette, har den registrerte ledigheten i stor grad utviklet seg på samme måte som AKU-ledigheten. I 1993 var det i gjennomsnitt 118 100 registrerte helt ledige. Ved utgangen av januar 1994 var det sesongjustert registrert 116 000 helt ledige, og dette er 3 000 færre enn samme måned året før.

Langtidsledighet brukes mye som et mål på omfanget av personer som har alvorlige problemer i forhold til arbeidsmarkedet. Dette vil omfatte personer som over lengre tid har vært arbeidssøkere uten å få arbeid. I Arbeidsdirektoratets statistikk vil alle arbeidssøkere som har avsluttet et arbeidsmarkedstiltak, få nullstilt den tiden de har vært arbeidssøkere. I tillegg er langtidsledige prioritert i forhold til sysselsettingstiltak, og de vil da heller ikke bli klassifisert som arbeidssøkere uten arbeidsinntekt i AKU. Begge de offisielle statistikkene vil derfor trolig undervurdere omfanget av antall personer som over lengre tid mangler fast tilknytning til arbeidsmarkedet.

I 1993 var det i gjennomsnitt over året ifølge AKU 49 000 arbeidssøkere uten arbeidsinntekt som hadde vært arbeidsledige i et halvt år eller mer, som regnes som grensen for langtidsledighet. Dette utgjorde om lag 44 prosent av gjennomsnittlig antall arbeidssøkere uten arbeidsinntekt i samme periode (med kjent søketid). Mot slutten av 1993 økte andelen som var langtidsledige, og i 4.kvartal 1993 var den kommet opp i 48 prosent. Et forhold som kan forklare dette, er at endringer i ledigheten ofte skjer ved endringer i tilslaget av nye ledige. En nedgang i ledigheten vil i første om-

Arbeidsstyrke, sysselsetting og utførte ukeverk i alt iflg. Arbeidskraftundersøkelsen 1987 = 100. Sesongjusterte og glattede månedstall

Kilde: SSB.

Noen begreper i arbeidsmarkedsstatistikken

De viktigste statistikkildene om arbeidsmarkedet er Arbeidsdirektoratets registerstatistikk og Statistisk sentralbyrås arbeidskraftundersøkelser (AKU) og nasjonalregnskap (NR). Nedenfor gjøres det rede for hovedtrekkene i disse statistikkene, og i hvilken grad de kan gi forskjellig inntrykk av tilstanden og utviklingen i arbeidsmarkedet.

Arbeidskraftundersøkelsene - AKU

AKU gjennomføres hver måned ved at et utvalg på om lag 8 000 personer intervjues om sin tilknytning til arbeidsmarkedet i en undersøkelsesuke denne måneden. Tallene publiseres kvartalsvis, men selv om grunnlaget da er 24 000 intervjuer er det usikkerhet knyttet til tallene på grunn av tilfeldigheter og utvalgskjevhet. En nærmere redegjørelse for AKU finnes blant annet i Arbeidsmarkedstatistikk 1992 (NOS C 87).

Sysselsatte: Personer som utførte inntektsgivende arbeid av minst en times varighet i undersøkelsesuken, vernepliktige og personer som var fraværende fra arbeid på grunn av sykdom, permisjon eller ferie.

Arbeidssøkere uten arbeidsinntekt: Personer som aktivt søker inntektsgivende arbeid uten å være sysselsatt i undersøkelsesuken.

Arbeidsstyrken: Summen av sysselsatte og arbeidssøkere uten arbeidsinntekt.

Yrkesprosent: Andelen av en befolkningsgruppe som befinner seg i arbeidsstyrken. Brukt uspesifisert menes det andelen av alle personer fra 16 til 74 år som er i arbeidsstyrken.

Arbeidsdirektoratet

Registrerte arbeidssøkere: Personer som søker inntektsgivende arbeid ved arbeidskontorene og som er disponible for det arbeid som søkes. Hvorvidt en person har arbeid er uten betydning.

Registrerte helt arbeidsledige: Registrerte arbeidssøkere som er helt uten inntektsgivende arbeid. Skoleungdom og personer på arbeidsmarkedstiltak regnes ikke med til denne gruppen.

Deltakere på arbeidsmarkedstiltak: Personer som er sysselsatt ved ulike arbeidsmarkedstiltak administrert av arbeidsmarkedsmyndighetene. Personer som deltar på kvalifiseringstiltak, kan i AKU bli klassifisert som arbeidssøkere uten arbeidsinntekt, så lenge de ikke hever skattepliktig lønn i en virksomhet.

Registrerte arbeidssøkere uten ordinært arbeid: Summen av registrerte helt arbeidsledige og sysselsatte i personrettede arbeidsmarkedstiltak (utenom atføring). Summen brukes mye i offentlig debatt som et mål på "bruttoledighet".

Nasjonalregnskapet

Normalårsverk: Antall normalårsverk er definert som antall heltidstilsatte personer pluss antall deltidssansatte omregnet til heltid med dellønnsbrøken som vekt. Denne definisjonen tar utgangspunkt i at timeverkstallet i et normalårsverk er lik faktisk arbeidstid for heltidstilsatte.

Sysselsatte personer: Antall sysselsatte personer er gjennomsnittlig antall heltids- og deltidssansatte over året, og ligger nær opp til AKUs sysselsettingsbegrep.

Utførte timeverk: Antall utførte timeverk over hele året. I denne definisjonen er det tatt hensyn til fravær og overtid.

Kilder til avvik

Det er stort sett god overensstemmelse i anslaget på totalt antall sysselsatte i henholdsvis NR og AKU. En systematisk nivåforskjell skyldes i stor grad at utlendinger i utenriks sjøfart er utelatt i AKU, mens de kommer med i NR. Det er større forskjeller mellom de to datakildene når det gjelder utførte timeverk/ukeverk. Et hovedproblem med ukeverkstallene i AKU er at de er beregnet på grunnlag av observasjoner i en undersøkelsesuke i hver måned. Hva som skjer utenfor disse undersøkelsesukene fanges ikke opp av AKU, i motsetning til NR som bygger på et mer omfattende statistikkgrunnlag. Ukeverkstallene fra AKU er derfor påvirket av tilfeldige svingninger i aktivitetsnivå og arbeidstid i undersøkelsesuken, for eksempel på grunn av bevegelige helligdager.

Normalt har AKU-ledigheten vært høyere enn den registrerte ledigheten fordi ikke alle arbeidssøkere har registrert seg ved arbeidskontorene. Forrige gang ledigheten var høy, i 1983, var denne forskjellen liten. AKU-ledigheten har denne gangen stort sett ligget betydelig over den registrerte ledigheten, selv om forskjellen har avtatt noe siden årene 1989-1990. Endringen fra 1983 kan i hovedsak forklares med en annen sammensetning av arbeidsmarkedstiltakene. I 1983 bestod tiltakene i større grad enn nå av sysselsettingstiltak hvor deltakerne fikk lønn. I dagens situasjon utgjør kvalifiseringstiltak en større andel av de samlede tiltakene, og deltakere vil oftere være arbeidssøkere uten arbeidsinntekt.

Dekomponering av vekst i ledighet

Tabellen gir en enkel dekomponering av veksten i AKU-ledigheten på 82 000 personer i perioden 1987 til 1993. Bidraget fra hver enkelt komponent er beregnet ved å holde de andre faktorene konstante, og tabellen kan derfor ikke tolkes som en påpekning av årsaksammenhenger. Spesielt er befolkningseffekten beregnet ved å anta konstante yrkesprosenten etter kjønn og alder.

Dekomponering av vekst i ledighet

1 000 personer

	Nivå 1993	Bidrag til endring i ledighet pr. år	
		87-93	92-93
Ledighet	127	14	1
Arbeidsstyrke	2155	-4	1
- Befolkning	3126	16	17
- Yrkesprosenten	69.0 ¹⁾	-20	-16
Sysselsetting	2028	18	0
- Utførte årsverk ²⁾	1665	19	-2
- Arbeidstid	30.8 ³⁾	-2	2

1) Prosent.

2) A 1725 timer/år.

3) Timer/uke.

Nedgangen i utførte timeverk har gitt det største bidraget til den økte ledigheten i perioden 1987 til 1993 sett under ett, men bidraget har vært lite det siste året. Endringer i gjennomsnittlig arbeidstid har hatt liten betydning for utviklingen i ledigheten.

Befolkningsveksten, og da spesielt i de meste yrkesaktive aldersgruppene, har isolert sett bidratt til å øke ledigheten med om lag 16 000 personer i året. Dette har blitt motvirket av en nedgang i de aldersspesifikke yrkesprosentene, som trakk arbeidstilbudet ned med 20 000 personer per år i perioden 1987-1993. Nå var arbeidsmarkedet svært stramt i 1987, noe som trolig ga en høyere yrkesdeltaking enn det som ville vært tilfelle under mer normale forhold. I tillegg kan en del av nedgangen i yrkesdeltakingen forklares med økning i andelen av ungdom som befinner seg under utdanning og at den faktiske pensjonsalder har sunket. Begge deler kan være varige endringer, spesielt sammenlignet med langsiktige trender i etterkrigstiden. Også det siste året har det vært en markert nedgang i de aldersspesifikke yrkesprosentene, og dette antyder at situasjonen på arbeidsmarkedet har forverret seg noe til tross for en stabilisering i sysselsettingen og ledigheten.

gang skyldes at det blir færre nye ledige. De langtidsledige stiller derimot bakerst i ledighetskøen, og man får dermed en opphopning av langtidsledige.

Målt ved summen av registrerte ledige og personer i arbeidsmarkedstiltak hadde de nordligste og sørligste delene av landet den høyeste ledigheten i 1993. Nord-Norge og Vestlandet representert ved Sogn og Fjordane, Hordaland og Rogaland hadde svak nedgang i ledigheten fra 1992 til 1993, mens resten av landet hadde en viss økning. Arbeidsmarkedstiltakene bidrar til en utjevning av den registrerte ledigheten mellom landsdelene, og av den grunn ligger den registrerte ledigheten mellom snaut 5,5 og drøyt 6 prosent i de fleste av landets fylker.

Arbeidstakere som er helt permittert, regnes med blant de registrerte helt ledige, og i 1993 utgjorde de i gjennomsnitt 9 200 personer, 400 flere enn året før. Innskrenket arbeidstid omfattet 6 700 personer, 500 flere enn året før. Omfanget av permitteringer og innskrenket arbeidstid har endret seg lite gjennom perioden 1991-1993, men lå betydelig lavere enn i årene 1989-1990. Dette har trolig sammenheng med Lov om lønnsplikt iverksatt 1. oktober 1990, som har gjort det dyrere for bedriftene å benytte slike ordninger.

Tilgangen på ledige plasser har økt noe gjennom 1992 og 1993, og i gjennomsnitt var det for 1993 en tilgang på 22 200 ledige plasser hver måned. I 1989 da ledigheten

steg som mest var tilgangen på ledige plasser nede i 15 000 per måned. Beholdningen av ledige plasser økte også noe gjennom 1993, og i gjennomsnitt var det til enhver tid 7 400 ledige plasser i 1993.

Arbeidsmarkedstiltakene

I 1993 var i gjennomsnitt 57 300 personer sysselsatt ved personrettede arbeidsmarkedstiltak utenom atføring. Dette

Arbeidsmarkedstiltak

1 000 personer

	1993	Endring fra 1992
Personrettede arbeidsmarkedstiltak i alt	57,3	8,2
Off.sysselsettingstiltak	14,5	4,1
Lønnstilskudd til arb.givere	3,9	-0,3
Kvalifiseringstiltak	36,3	2,4
Arbeidsmarkedskurs	22,9	1,0
Praksisplasser	13,4	0,1
Utdanningsvikariater	2,6	2,1
Andre tiltak	0,0	-0,1
Herav ungdom under 20 år	8,1	-0,7

Kilde: Arbeidsdirektoratet.

er 8 200 flere enn i 1992. Nivået på tiltakene har de siste fire-fem årene ligget vesentlig over nivået under forrige periode med høy ledighet. I 1985 var 24 000 personer sysselsatt på arbeidsmarkedstiltak. Blant arbeidsmarkedstiltakene er kvalifiseringstiltak den klart viktigste gruppen med 63 prosent av alle tiltakene i 1993. Blant ungdom under 20 år var i gjennomsnitt 8 100 sysselsatt ved arbeidsmarkedstiltak, mot bare 5 200 registrert helt ledige i samme aldersgruppe.

Summen av registrerte ledige og personer på arbeidsmarkedstiltak viste sesongjustert en klar utflatning gjennom 1993, og visse tegn til nedgang mot slutten av året. Fordi økningen var såvidt sterk gjennom 1992, blir det likevel en økning i årsgjennomsnittet fra 1992 til 1993. Ved utgangen av januar 1994 var det sesongjustert 170 000 personer enten registrert helt ledige eller sysselsatt på personrettede arbeidsmarkedstiltak utenom attføring. Dette utgjorde om lag 8 prosent av arbeidsstyrken, og var 5 000 færre personer enn ved utgangen av januar 1993.

Arbeidsledighet blant ungdom

Arbeidsledigheten er ikke likt fordelt på ulike aldersgrupper. Ungdom (16-19 år og 20-24 år) er blant de gruppene som rammes spesielt i perioder med stigende og høy ledighet. Tall fra Statistisk sentralbyrå (AKU) viser at i gjennomsnitt i 1993, var hver tredje ledige person i alderen 16-24 år. Andre grupper med særskilte problemer i forhold til arbeidsmarkedet er eldre arbeidstakere og langtidsledige. Den viktigste årsaken til ungdommens problemer er trolig deres posisjon som nybegynnere i arbeidsmarkedet - flere er på jakt etter sin første jobb etter avsluttet utdanning. Når etterspørselen etter arbeidskraft reduseres og gjennomstrømmingen i de jobbene som finnes avtar, rammes de hardest som i utgangspunktet ikke har jobb. Ungdom som har jobb, må i tillegg ofte gå først ved innskrenkninger på grunn av kort ansiennitet.

Ungdommens problemer i forhold til arbeidsmarkedet kan blant annet illustreres ved bruk av ulike ledighetsmål. Det er imidlertid en del problemer forbundet med å måle ledigheten blant ungdom, spesielt den yngste aldersgruppen (16-19 år). Ulike problemer oppstår i tilknytning til de to kildene som vanligvis brukes; arbeidssøkere uten arbeidsinntekt

i AKU og registrerte ledige ved arbeidskontorene. Disse problemene kommer vi nærmere tilbake til. Det skal også presenteres et tredje mål; antall personer som ifølge AKU oppgir "å være arbeidsledig" som sin hovedaktivitet.

I tabellen er det gjengitt tall både for arbeidssøkere uten arbeidsinntekt (AKU), registrerte ledige og registrerte ledige pluss personer på tiltak for noen utvalgte år. Alle tallene er gitt som andeler av arbeidsstyrken i de respektive aldersgruppene.

Ifølge AKU-tallene er ledigheten, målt som andel av arbeidsstyrken, høyest blant ungdom i gruppen 16-19 år. Deretter følger 20-24 åringene foran 25-66 åringene. Figuren på neste side viser forløpet fra 1983 til 1993. Etter en nedgang i ledigheten fram mot 1986/87 har alle tre aldersgruppene hatt en markert oppgang i ledighetsratene. Oppgangen har vært størst for aldersgruppen 20-24 år. I denne gruppen har ledighetsraten blitt firedoblet siden 1986. I 1993 viser AKU en ledighetsrate for 20-24 åringene som er nær to og en halv ganger større enn tilsvarende rate for gruppen 25-66 år.

AKU-tallene og tallene fra Arbeidsdirektoratet for registrerte ledige ved arbeidskontorene avviker mest fra hverandre for den yngste gruppen, 16-19 år. Ifølge tallene fra Arbeidsdirektoratet var ledigheten i 1993, målt som andel av arbeidsstyrken, størst for gruppen 20-24 år. Ledigheten blant 16-19 åringene er fortsatt høyere enn blant dem over 24 år, men forskjellen er ikke dramatisk. I 1986 da ledigheten generelt sett var lav, lå imidlertid de yngste høyest også ifølge denne statistikken.

Det er flere grunner til at tallene fra de to kildene avviker fra hverandre. En viktig grunn er behandlingen av arbeidssøkende ungdom som har utdanning som sin primære aktivitet. I AKU regnes en person som arbeidssøker uten arbeidsinntekt så sant denne personen er uten arbeid på undersøkelsestidspunktet samt ønsker, kan ta og aktivt har søkt en jobb. Det settes ikke krav til hvor mange timer pr. uke denne jobben må utgjøre. Dette betyr at skoleungdom og studenter som søker en deltidsjobb eller feriejobb, ifølge AKU blir regnet som arbeidsledig, selv om de ikke selv regner dette som sin hovedaktivitet. Dette skaper størst problem i tilknytning til tallene for 16-19 åringene da ut-

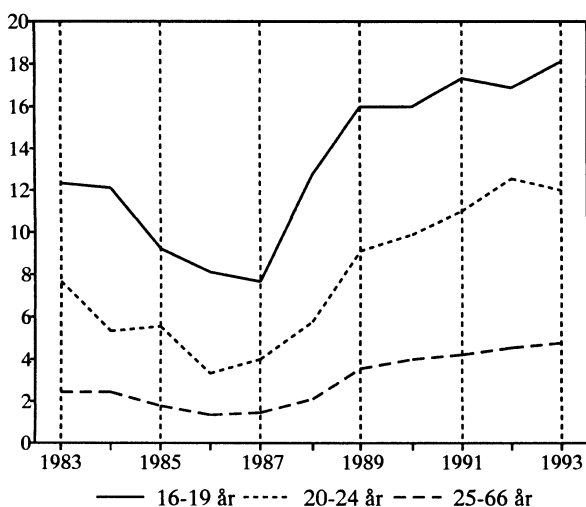
Arbeidsledighet etter alder i prosent av arbeidsstyrken. Arbeidssøkere uten arbeidsinntekt (AKU), registrerte ved arbeidskontorene, personer på tiltak

Alder	1986			1992			1993		
	16-19	20-24	25-66	16-19	20-24	25-66	16-19	20-24	25-66
AKU	8,1	3,2	1,3	16,9	12,6	4,5	18,8	12,8	4,9
Registrerte	3,1	2,9	1,3	5,8	1,4	4,6	6,4	11,3	4,9
Registrerte + tiltak ¹⁾	6,3		2,1	15,7	17,5	6,0	16,1	18,7	6,7

1) Personrettede tiltak utenom attføring. For 1986 er det gitt tall for gruppene 20-24 år og 25-66 år samlet.

Kilder: SSB og Arbeidsdirektoratet.

Arbeidssøkere uten arbeidsinntekt i prosent av arbeidsstyrken

Kilde: SSB.

danningsfrekvensen er størst i denne aldersgruppen. I 1993 oppga 60 prosent av arbeidssøkende ungdom i gruppen 16-19 år at de hadde utdanning som sin hovedaktivitet. Tilsvarende tall for 20-24 åringene var 19 prosent. Helt registrerte ledige ved arbeidskontorene omfatter ikke ungdom som søker ferie- og deltidsjobb.

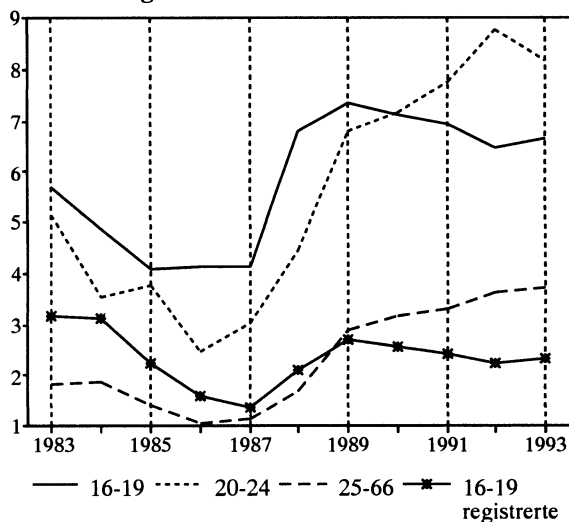
Yngre ledige er i mindre grad enn andre grupper berettiget til ledighetstrygd. Dette fører til at de er mindre tilbøyelige til å melde seg ledige ved arbeidskontorene, selv om de søker fulltids jobb, slik at tallene for registrerte ledige kan undervurdere problemet blant de yngste.

En annen viktig forskjell mellom AKU og registrerte ledige er behandlingen av personer på tiltak. Mens disse ofte blir betraktet som arbeidssøkere i AKU, regnes de ikke som ledige ifølge Arbeidsdirektoratets tall. Hvis en tiltaksdeltaker ikke aktivt har søkt arbeid i de siste 4 uker, vil personen heller ikke i AKU bli regnet som ledig, men som sysselsatt eller under utdanning avhengig av type tiltak personen deltar på.

I tabellen på forrige side har vi også gjengitt tall for summen av registrerte ledige og personer på tiltak, i prosent av arbeidsstyrken. Utslaget av også å inkludere personer på tiltak, er størst for de yngste. Dette skyldes blant annet at disse omfattes av den såkalte ungdomsgarantien som sikrer ungdom under 19 år enten skole-, arbeids- eller tiltaksplass. Ifølge disse tallene er problemene i forhold til arbeidsmarkedet store både for 16-19 åringene og 20-24 åringene.

Målt i prosent av arbeidsstyrken, vil arbeidsmarkedsproblemer i de yngste gruppene (16-19 år), slik de framstår fra AKU-tallene og summen av registrerte ledige og personer på tiltak, fortone seg svært store. Yrkesfrekvensen i denne aldersgruppen, og dermed arbeidsstyrken, er imidlertid lav, slik at antall personer som ligger bak prosentene ikke nødvendigvis er mange. Figuren ovenfor viser ledighetstallene

Arbeidssøkere uten arbeidsinntekt i prosent av befolkningen

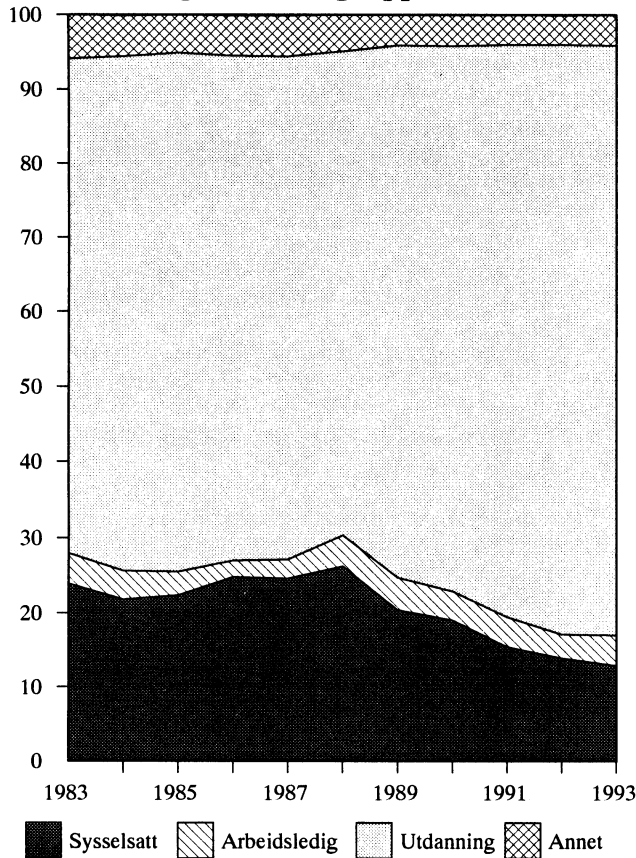
Kilde: SSB og Arbeidsdirektoratet.

(AKU) som andel av befolkningen i vedkommende aldersgruppe. For 16-19 åringene er også tall for registrerte ledige lagt inn. Figuren viser at i gjennomsnitt i 1993 var 8,2 prosent av befolkningen i aldersgruppen 20-24 år å betrakte som arbeidssøkere uten arbeidsinntekt. Tilsvarende tall for 16-19 åringene er 6,6 prosent, mens andelen for den voksne befolkningen i alderen 25 til 66 år er 3,9 prosent. Sett som andel av alle i aldersgruppen er arbeidsledighet et større problem blant den eldre ungdommen enn blant den yngre.

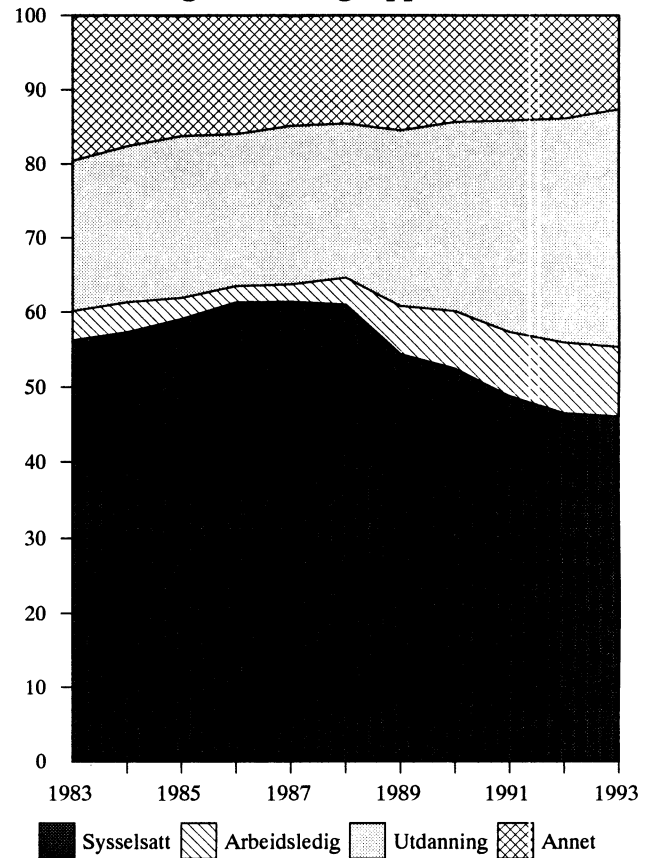
Når arbeidsledigheten blant ungdom skal vurderes, kan det stilles spørsmål ved om arbeidssøkere uten arbeidsinntekt (AKU-målet) er et godt mål så lenge dette også omfatter skoleungdom som søker deltidsarbeid. Problemet med tall for registrerte ledige er at de yngste har relativ lav meldetilbøyelighet og at tallene ikke inkluderer tiltaksdeltakere. I AKU stilles det imidlertid spørsmål om hva personen selv oppfatter som sin hovedaktivitet. Med utgangspunkt i disse tallene har vi beregnet et tredje mål på arbeidsledigheten blant ungdom. Resultatene er vist i figur på neste side.

Arbeidsledige ifølge dette målet, omfatter kun personer som oppgir "arbeidsledig" som hovedaktivitet. Dette inkluderer både arbeidssøkere uten arbeidsinntekt og personer utenfor arbeidsstyrken som oppfatter seg som arbeidsledig, men av ulike grunner ikke søker arbeid aktivt. Ungdom som søker (deltids)jobb, men oppgir utdanning som sin hovedaktivitet, vil ikke figurere som arbeidsledige slik dette er definert her. En del deltakere på arbeidsmarkedstiltak vil trolig ikke oppfatte sin hovedaktivitet som arbeidsledig, men oppgi å være sysselsatt eller under utdanning alt etter hvordan tiltaket er innrettet. I figurene omfatter kategorien "sysselsatte" personer som jobber minst 21 timer pr. uke, eller som jobber mindre enn dette men oppgir "sysselsatt" som sin hovedaktivitet. Kategorien "annet" omfatter bl.a. vernepliktige, hjemmearbeidende og uføre.

Hovedsakelig aktivitet, 16-19 år, i prosent av befolkningen i aldersgruppen

Hovedsakelig aktivitet, 20-24 år, i prosent av befolkningen i aldersgruppen

Tallene indikerer at arbeidsledighet er et mindre problem for gruppen 16-19 år enn for gruppen 20-24 år. Målt ved disse tallene har arbeidsledigheten som andel av befolkningen i gruppen 16-19 år holdt seg relativt konstant i hele perioden (3-4 prosent). I 1993 er andelen arbeidsledige 4 prosent. For 20-24 åringene holdt andelen arbeidsledige seg stabil (2-4 prosent) fram til 1988 for deretter å stige kraftig til 9 prosent i 1993. I 1993 er til sammenlikning arbeidssøkere uten arbeidsinntekt og registrert ledige som andel av befolkningen hhv. 6,6 prosent og 2,3 prosent for 16-19 åringene og 8,2 prosent og 7,8 prosent for 20-24 åringene.

I perioden 1983 til 1993 har det vært en relativt jevn stigning i andelen personer i alderen 16-19 år som har hatt utdanning som sin hovedaktivitet, mens andelen sysselsatte har avtatt. I 1983 regnet 24 prosent seg som sysselsatte og om lag 66 prosent oppga utdanning som hovedaktivitet. I 1993 var disse andelenene endret til henholdsvis 13 og 79 prosent.

Tilsvarende tall for gruppen 20-24 år viser en noe annen utvikling. For denne gruppen steg andelen sysselsatte som andel av befolkningen i samme gruppe fram mot 1987/1988 for deretter å falle kraftig. Mens andelen sysselsatte var 56 prosent i 1983, var den steget til 61 prosent i 1988, for deretter å falle til 46 prosent i 1993. Mens en stor del av veksten i sysselsettingen fram mot 1988 skyldtes

økt yrkesaktivitet blant kvinner, motsvares fallet i siste del av perioden både av økt andel i utdanning og økt andel arbeidsledige. Mens det i perioden 1983-88 var om lag 20 prosent under utdanning, var denne andelen steget til 33 prosent i 1993. Til tross for den økte utdanningstilbøyeligheten i aldersgruppen, steg altså arbeidsledigheten som andel av befolkningen, fra i gjennomsnitt 3 prosent i perioden 1983-88 til 9 prosent i 1993.

Lønns- og prisutviklingen

Lønnsutviklingen

De foreløpige nasjonalregnskapstallene viser at lønn pr. normalårsverk steg med 2,9 prosent i 1993, mot 3,7 prosent året før. Lønnsveksten i 1993 var den laveste på tre år. Det gjennomsnittlige lønnsoverhenget inn i 1994 er av Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørerne beregnet til 1 prosent, det samme som overhenget inn i 1993.

Nasjonalregnskapets tall for lønn pr. timeverk viser en vekst på 2,7 prosent i 1993, det samme som i 1992. Når timelønnsveksten ble klart lavere enn veksten i lønn pr. normalårsverk i 1992, kan det et stykke på vei føres tilbake til at det i 1992 var tre arbeidsdager mer enn i året før. I tillegg var det en klar nedgang i betalt sykefravær. I 1993 skyldes forskjellen i lønnsvekst pr. time og pr. normalårsverk i hovedsak utviklingen i sykefraværet, som har fortsatt å gå markert ned.

Lønnsveksten var i 1993 klart høyest i utenriks sjøfart og oljeboring, men også i oljeutvinning og rørtransport, forretningsmessig tjenesteyting og i hjemmekonkurrerende industri lå lønnsveksten klart over gjennomsnittet. I den øvrige industrien og spesielt i bygg og anlegg, var lønnsveksten markert lavere enn gjennomsnittet. Den spesielt sterke lønnsveksten i utenriks sjøfart, kan i stor grad forklares av at utenlandske sjøfolk på norske båter normalt har lønnsavtaler i dollar. Utenriks sjøfart bidro til å øke den totale lønnsveksten med 0,2 prosent, slik at gjennomsnittlig lønn pr. timeverk bare steg med 2,5 prosent når utviklingen i denne sektoren holdes utenfor.

Lønn etter næring

Prosentvis vekst fra året før

	Pr. normalårsverk ¹⁾		Pr. timeverk	
	1992	1993	1992	1993
I alt	3,7	2,9	2,8	2,7
Fastlands-Norge	3,6	2,7	2,7	2,5
Primærnæringer	3,8	1,3	3,0	1,0
Oljeutvinning og rørtransport	4,0	4,2	3,2	3,8
Utenriks sjøfart og oljeboring	1,9	8,2	1,6	7,7
Industri og bergverk	3,7	3,0	2,6	2,8
Skjermet industri	3,0	2,1	2,0	2,0
Utekonk.industri	3,3	2,2	2,3	2,1
Hjemmekonk.industri	4,2	3,6	3,1	3,3
El.forsyning	3,5	2,4	2,1	2,0
Bygg og anlegg	3,3	1,8	2,1	1,4
Varehandel	3,8	3,0	2,5	2,6
Innenriks samferdsel	4,6	2,4	3,6	2,0
Hotell og rest.	3,7	3,2	3,1	2,8
Finansiell tj.yting	3,4	3,4	1,9	3,0
Forr.messig tj.yting	4,4	3,9	3,1	3,5
Annen privat tj.yting	3,5	3,1	2,3	2,7
Offentlig forv.	3,6	2,5	3,1	2,5
Stat	4,7	2,7	3,8	2,5
Kommune	3,2	2,4	2,7	2,4

1) Summen av antall heltidsansatte og antall deltidsansatte omregnet til heltid. Kilde: SSB.

Lønnsbegreper

Lønnsbegrepene i Nasjonalregnskapet tar utgangspunkt i utbetalt lønn inklusive overtidsgodtgjørelse og andre ytelser som lønnstakere mottar. *Lønn pr. normalårsverk* er forholdstallet mellom totalt utbetalt lønn og antall utførte normalårsverk. Antall normalårsverk defineres som summen av antall heltidsansatte og antall deltidsansatte omregnet til heltid (med utgangspunkt i den avtalebestemte normalarbeidstiden til de heltidsansatte i det aktuelle året). Antall arbeidstimer i et normalårsverk vil således variere både mellom sektorer og fra år til år, blant annet som følge av forskjeller i antallet arbeidsdager, arbeidstidsbestemmelser, omfanget av overtidsarbeid og fravær. *Veksten i lønn pr. normalårsverk* påvirkes av endringer i de samme forholdene. Økt omfang av overtid for heltidsansatte fører isolert sett til vekst i utbetalt lønn, mens antall normalårsverk forblir uendret. For lønnstakergrupper med fast månedslønn påvirkes hverken lønnsutbetalingene eller antall normalårsverk av endringer i antall arbeidsdager. For grupper med timelønn vil derimot endringer i antall arbeidede dager i prinsippet slå rett ut i tilsvarende endring i utbetalt lønn pr. normalårsverk. Det er imidlertid innenfor mange bransjer

vanlig å gi timelønnede kompensasjon for bevegelige helligdager, slik at utbetalt lønn, og dermed lønn pr. normalårsverk, likevel ikke påvirkes av slike forhold.

Ved beregningen av *vekst i lønn pr. timeverk* sammenholdes utviklingen i de faktiske lønnsutbetalingene (inklusive alle tillegg) med utviklingen i antall utførte timeverk, som regnes inklusive overtid og eksklusive fravær. *Veksten i lønn pr. timeverk* fra et år til det neste avhenger derfor ikke bare av veksten i lønnsattsene og arbeidskraftens sammensetning, men også av endringer i antall arbeidsdager for månedslønnede og omfanget av overtid (fordi timelønnsattsene er høyere) og av omfanget av betalt fravær.

Vekst i årslønn er ikke et nasjonalregnskapsbegrep, men benyttes bl.a. av Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørerne. I rapportene fra utvalget defineres *årslønnsveksten* som økning i samlet årslønn eksklusive overtidsgodtgjørelse for lønnstakere hvis de arbeider avtafefestet normalarbeidstid. Ved beregning av årslønnsvekst forutsettes det at det gis full lønn under ferie, sykefravær, permisjoner mv.

Lønnsoppgjøret i 1993 i LO/NHO-området endte med sentrale tillegg fra 1. april på 1 krone timen for lønnstakere uten lokal forhandlingsrett og 60 øre timen for grupper med rett til lokale forhandlinger. Lønnsoverhenget inn i 1994 er av Det tekniske beregningsutvalget anslått til 1 prosent for arbeidere i LO/NHO området og 1 1/2 prosent for funksjonærer. I offentlig sektor ble det gitt et generelt tillegg på 2100 kroner for alle lønnstrinn. I tillegg fikk enkelte grupper i kommunene et opprykk på fra ett til tre lønnstrinn fra 1. oktober. Med virkning fra 1. mai ble det i staten gjennomført sentrale og lokale justeringer med rammer på henholdsvis 0,7 og 0,35 prosent. Lønnsoverhenget inn i 1994 er av Det tekniske beregningsutvalget anslått til 3/4 prosent i staten og 1 1/4 prosent i kommunene.

Årets hovedoppgjør vil trolig foregå i en situasjon med usedvanlig lav prisvekst, forholdsvis høy arbeidsledighet og før den forventede bedringen i de internasjonale konjunkturer har slått inn i bedriftenes regnskaper. Det produktivtetsoppsvinget en kan vente i startfasen av en oppgangs-konjunktur vil trolig komme for sent til å påvirke lønnsoppgjøret til våren. Arbeidsgiveravgiftsnedsettelsen og andre lettelser i beskatningen av bedrifter er forhold som isolert sett trekker bedriftenes lønnsevne opp. Det samme er tilfelle for nedgangen i rentenivået, men renteutviklingen vil også bidra til vekst i disponibel inntekt for mange lønnstakergrupper. En samlet vurdering av disse faktorene tilsier at lønnsveksten i 1994 kan anslås til om lag 2 1/2 prosent.

Prisutviklingen

Konsumprisindeksen steg med 2,3 prosent i gjennomsnitt fra 1992 til 1993, det samme som året før. Depresieringen av kronen på slutten av 1992 og momsøkningen 1. januar 1993 var viktige faktorer bak en økningen i prisstignings-takten fra desember 1992 til januar 1993. Prisveksten målt fra samme måned året før lå i de fem første månedene av 1993 stabilt på 2,5-2,6 prosent. Deretter har prisstignings-takten gradvis blitt redusert og kom i desember i fjor ned på 1,8 prosent, den laveste prisveksten siden april 1961.

Nasjonalregnskapets deflator for privat konsum økte i følge foreløpige anslag med 1,8 prosent i fjor, mot 2,6 året før. Avviket fra veksten i konsumprisindeksen skyldes forskjeller i vektene for de ulike konsumgruppene. Blant annet er nordmenns konsum i utlandet ikke med i konsumprisindeksen. På grunn av den tildels sterke appresieringen av norske kroner mot valutaene i Sverige, Storbritannia og endel middelhavsland, var prisveksten for denne konsumkomponenten lavere enn gjennomsnittet, noe som i stor grad bidrar til å forklare forskjellen i utvikling mellom de to prisindeksene.

Som følge av en nedgang i matvareprisene gjennom andre halvår i 1992, lå delindeksen for matvarer i 1993 i gjennomsnitt 1,1 prosent lavere enn i 1992 og trakk således totalindeksen markert ned. Matvareprisene holdt seg imidlertid meget stabile gjennom 1993, og lå i desember bare 0,3 prosent lavere enn i samme måned i 1992. Eksklusive mat-

varer økte konsumprisindeksen med 2,9 prosent i 1993, etter en vekst på 2,5 prosent i 1992.

Husleie, som måles hver tredje måned i en egen undersøkelse, er representantvare for prisutviklingen for boligkonsum og har dermed en betydelig vekt i konsumprisindeksen. Veksten i husleiene har i de senere årene ligget betydelig over den gjennomsnittlige prisveksten. Ved begynnelsen av 1993 var veksten i husleiekomponenten på 12-månedersbasis 3,8 prosent, mens den i desember var den kommet ned i 1,8 prosent. For første gang på 25 år ble husleieindeksen da redusert fra måneden før. Rentenedgangen gjennom 1993 er en viktig faktor bak denne utviklingen. Husbankrentene ble satt ned 1. november i fjor og ventes, sammen med rentenivået forøvrig, å gå ytterligere ned i år. Det tar normalt forholdsvis lang tid før en rentenedgang slår ut i reduserte husleier, og en kan dermed vente en videre nedgang i 12-månedersveksten i husleiene i tiden fremover.

Delindeksen for reiser og transport økte med 3,4 prosent i 1993, men inneholder varer og tjenester med svært forskjellig prisutvikling: Mens bilprisene økte med 7,2 prosent, gikk teletakster mv. ned med 8,9 prosent. Nedgangen i teletakstene fortsetter i 1994: Ved nyttår ble takstene satt ned med om lag 5 prosent i gjennomsnitt.

Spredningen i prisvekst mellom de ulike delindeksene var mindre i 1993 enn året før. Den største endringen i prisvekst fra 1992 til 1993 er å finne i gruppen drikkevarer og tobakk, hvor økningen gikk ned fra 9,1 til 3,1 prosent. Den største oppgangen fant sted for møbler og husholdningsartikler; prisveksten for denne gruppen var helt nede på 0,4 prosent i 1992 og kom opp på 1,9 prosent i 1993.

Prisutviklingen etter leveringssektor viser også et interessant mønster gjennom de siste to årene. Bevegelsene reflekterer i stor grad valutakursendringer og momsøkningen, som i liten grad rammet prisen på tjenester. Prisene på konsumvarer produsert i Norge, utenom jordbruks- og fiskeprodukter, økte i fjor med 2,7 prosent mot 2,5 i 1992. Delindeksen for norskproduserte konsumvarer påvirket av verdensmarkedet på grunn av konkurranse fra utlandet

Konsumprisindeksen etter konsumkategori

Prosentvis endring fra året før

	1992	1993
I alt	2,3	2,3
Matvarer	1,4	-1,1
Drikkevarer og tobakk	9,1	3,1
Klær og skotøy	1,7	2,7
Bolig, lys og brensel	2,3	2,8
Møbler og husholdningsartikler	0,4	1,9
Helsepleie	6,0	4,3
Reiser og transport	2,0	3,4
Fritidssysler og utdanning	3,3	3,4
Andre varer og tjenester	2,2	1,6

Kilde: SSB.

Konsumprisindeksen etter leveringssektor

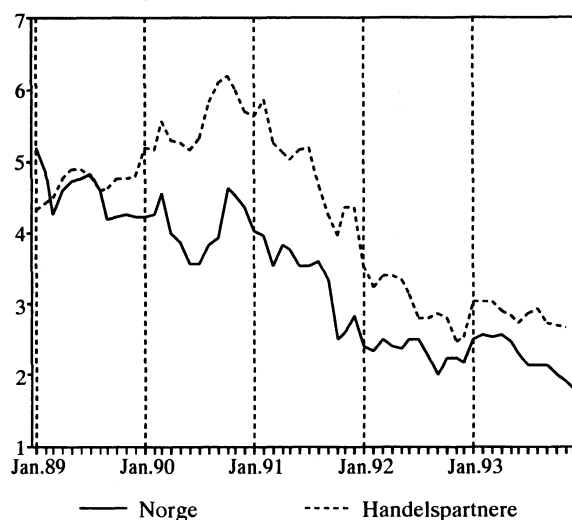
	1992	1993
I alt	2,3	2,3
1. Jordbruksvarer	1,3	-2,0
2. Fiskevarer	-0,1	-0,8
3. Andre norskproduserte konsumvarer	2,5	2,7
3.1 Lite påvirket av verdensmarkedets priser	1,9	3,0
3.2 Påvirket av verdensmarkedet pga. stort innhold eller råstoffpris bestemt på verdensmarkedet	2,9	3,6
3.3 Påvirket av verdensmarkedet pga. konkurranse fra utlandet	2,8	1,7
4. Importerte konsumvarer	1,8	3,3
4.1 Uten norsk konkurranse	1,4	4,0
4.2 Med norsk konkurranse	2,4	2,2
5. Husleie	3,7	2,8
6. Andre tjenester	2,3	2,0
6.1 Med arbeidslønn som dominerende priskomponent	3,1	3,0
6.2 Også med andre viktige priskomponenter	1,9	1,7

Kilde: SSB.

økte med 1,7 prosent i 1993, en markert lavere vekst enn i 1992. Prisstigningstakten for tjenester, eksklusive husleie, gikk ned fra 2,3 prosent i 1992 til 2,0 prosent i fjor. Konsumprisindeksen for importerte varer økte med 3,3 prosent i 1993 mot 1,8 prosent året før. Den sterke veksten i prisene på biler bidro til at indeksen for importvarer, for første gang siden 1987, økte mer enn konsumprisindeksen totalt. Økningen i bilprisene har sammenheng med at japanske yen appresierte med 30,5 prosent mot norske kroner fra 1992 til 1993. For importvarer med norsk konkurranse var prisveksten på 2,2 prosent i 1993, en nedgang på 0,2 prosentpoeng fra 1992. Sesongjusterte tall viser at prisveksten på importerte konsumvarer gjennomgående sank gjennom første halvår, etter at veksten fra desember 1992 til januar 1993 hadde vært svært høy. I juli var det igjen en klar økning i disse prisene, mens prisveksten deretter har vært enda lavere enn for konsumprisindeksen totalt.

Ifølge de foreløpige tallene fra det kvartalsvise nasjonalregnskapet steg importprisene med 2,6 prosent fra 1992 til 1993. I samme periode depresierte kronen med 3,2 prosent, målt ved industriens effektive kronekurs. Prisindeksen for tradisjonelle importvarer var i 1993 0,5 prosent høyere enn året før. Det er i stor grad typiske konsumvarer som har steget i pris, mens prisene på innsatsvarer gjennomgående har stått stille eller gått ned. Sesongjusterte importpristall viser at veksten i hovedsak kom i 1. og 3. kvartal og at prisene endret seg lite mellom 3. og 4. kvartal.

Den forholdsvis lave prisveksten på importerte varer, utenom transportmidler, i 1993, underbygger analyser som viser at det tar tid før endringer i valutakurser slår fullt ut i alle importprisene. Av hensyn til konkurransesituasjonen i det norske markedet, har trolig utenlandske eksportører det siste året ikke latt de norske importprisene øke i takt med den reduserte kroneverdien. Av samme årsak har antakelig nedgangen i prisstigningstakten på norske produkter som konkurrerer med import bidratt til å redusere veksten i im-

Konsumprisveksten i prosent fra samme måned året før

Kilde: SSB.

portprisene. I tillegg kan norske importører og forhandlere ha redusert marginene på importvarer som følge av den lave prisveksten på konkurrerende norske varer. Disse forholdene, sammen med redusert prisvekst internasjonalt, forklarer at prisstigningen for importerte konsumvarer med norsk konkurranse gikk ned fra 1992 til 1993, til tross for depresieringen av kronen i denne perioden.

Med uendrede valutakurser fra 1. februar og ut 1994 vil den effektive verdien på norske kroner reduseres med 2,8 prosent i 1994. Valutakursutviklingen i 1993 og så langt i 1994 vil således trekke i retning av å øke det innenlandske prisnivået inneværende år. Førsteårseffekten er imidlertid sterkest, slik at en med en uforandret kronekurs og den samme internasjonale prisveksten som i fjor, trolig likevel vil få et noe lavere inflasjonsbidrag fra importprisene i år enn i fjor.

Samlet sett bidro momsøkningen og arbeidsgiveravgiftsnedsettelsen 1. januar 1993 positivt til prisveksten i 1993. I 1994 vil vi ikke få en tilsvarende impuls fra avgiftsopplegget, mens tidsforsinkete virkninger av arbeidsgiveravgiftsnedsettelsen isolert sett vil bidra til redusert prisvekst. Bidraget fra lønnsveksten til prisveksten er antatt å bli om lag like stort i 1994 som i fjor.

Utviklingen i matvareprisene kan antas å gi et større bidrag til prisveksten i år enn i fjor. Bedre markedsbalanse for kjøtt og en mulig svak oppbremsing av effektiviseringen i dagligvaremarkedet er faktorer som kan trekke i denne retningen. Beregninger med den makroøkonomiske modellen KVARTS peker mot en prisvekst på om lag 1,5 prosent fra 1993 til 1994.

Etter at prisstigningen hos våre handelspartnere, målt som vekst fra samme måned året før, falt noe gjennom første halvår i fjor, var det i juli og august en svak økning. I oktober og november i fjor var prisveksten imidlertid igjen nede på det samme lave nivået som i juni; 2,7 prosent.

Husholdningene

Disponibel realinntekt: Vekstraten ned fra 1992 til 1993

Ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall gikk husholdningenes disponible inntekter opp med om lag 3,7 prosent fra 1992 til 1993 i løpende priser. Med en vekst i nasjonalregnskapets deflator for privat konsum på 1,8 prosent innebærer dette en vekst i husholdningenes disponible realinntekter på i underkant av 2 prosent. Til sammenligning var veksten fra 1991 til 1992 over dobbelt så stor.

Husholdningenes lønnsinntekter gikk reelt opp med i overkant av 1,0 prosent fra 1992 til 1993 og ga et bidrag til veksten i disponibel realinntekt på ett prosentpoeng. Bak denne utviklingen lå en oppgang i den gjennomsnittlige timelønna på i underkant av 3 prosent, idet antall utførte timeverk fra 1992 til 1993 var om lag uendret.

Driftsresultatet gikk, reelt sett, opp med 6,2 prosent fra 1992 til 1993 og ga et bidrag til veksten i disponibel realinntekt på ett prosentpoeng. Den sterke veksten i driftsresultatet i fjor hadde sammenheng med at utbetalingene av arbeidsgiveravgift til folketrygden, reelt sett, gikk ned med om lag 12 prosent.

Stønadene fra det offentlige økte reelt med 1,7 prosent fra 1992 til 1993 og ga et bidrag til veksten i husholdningenes disponible realinntekter på 0,7 prosentpoeng, om lag ett prosentpoeng lavere enn bidraget året før. Nedgangen i stønadsveksten i 1993 skyldes først og fremst en lavere vekst i utbetalingene av uføre- og syketrygd.

Som en følge av skattereformen gikk husholdningenes betalinger av direkte skatt utenom arbeidsgiveravgift til folketrygden i faste priser ned med noe under 2,0 prosent fra 1991 til 1992. Fra 1992 til 1993 økte denne utgiftskomponenten med 4 prosent, og ga dermed et negativt bidrag til veksten i disponibel realinntekt på 1,3 prosentpoeng.

Utenom fremmede renter, som er avkastningen på husholdningenes livsforsikringskrav mv., gikk nettorenteutgiftene reelt sett ned med nærmere 4 milliarder kroner. De fremmede rentene gikk imidlertid ned med om lag 2 milliarder kroner, slik at husholdningenes nettorenteutgifter i alt bare ble redusert med om lag 1,6 milliarder kroner. Nedgangen i nettorenteutgiftene, som kan tilskrives en oppgang i husholdningenes nettofinansformue, bidro med 0,5 prosentpoeng til veksten i husholdningenes disponible realinntekter fra 1992 til 1993.

Husholdningenes inntekter og utgifter¹⁾

Milliarder kroner

	Løpende priser		Faste	Realvekst	Bidrag til vekst
	1992	1993	1992-priser	1992-1993	i realdisponibel inntekt
			1993	Prosent	Prosentpoeng
Inntekter	630,2	637,5	626,2	-0,6	-1,0
Utbetalt lønn	313,6	323,2	317,5	1,2	1,0
Arbeidsgiveravgift til folketrygden	55,0	49,2	48,3	-12,1	-1,7
Driftsresultat	61,5	66,5	65,3	6,2	1,0
Renteinntekter	41,9	35,0	34,3	-18,0	-2,0
Stønader fra det offentlige	150,7	156,0	153,2	1,7	0,7
Andre inntekter	7,5	7,7	7,5	0,5	0,0
Utgifter	246,5	239,6	235,3	-4,4	2,9
Direkte skatter og trygdepremier	177,8	179,2	176,1	-1,0	0,4
Arbeidsgiveravgift til folketrygden	55,0	49,2	48,3	-12,1	1,7
Andre direkte skatter og trygdepremier	122,8 ²⁾	130,0	127,7	4,0	-1,3
Renteutgifter	58,8	50,3	49,4	-16,1	2,5
Andre utgifter	9,8	10,1	9,9	0,5	0,0
Disponibel inntekt	383,8	398,0	390,9	1,9	
Privat konsum	365,0	377,7	371,0	1,7	
Sparing	18,8	20,3			
Sparerate, pst. av disp. inntekt	4,9	5,1			

1) På grunn av avrundingsfeil summerer ikke underkomponentene seg nøyaktig opp til totaltallene.

2) Anslagene for direkte skatter og trygdepremier i 1992 er forandret i forhold til tidligere publiserte tall.

Kilde: SSB.

Privat konsum og sparing: Uendret spare-rate fra 1992 til 1993

Privat konsum gikk ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall opp med 1,7 prosent fra 1992 til 1993 etter en vekst på 1,8 prosent året før. Med en anslått vekst i husholdningenes disponible realinntekter på i underkant av 2 prosent innebærer dette en sparerate på rundt 5 prosent i 1993, dvs. om lag som i 1992.

Ifølge nye og reviderte tall fra Norges Bank har husholdningenes nettoforordringsrate, dvs. nettoforordringene i prosent av disponibel inntekt, stort sett vært i vekst siden andre halvår 1988. Ved utgangen av 3. kvartal 1993 var nettoforordringsraten kommet opp i vel 42 prosent (sesongjustert). Dette betyr at nettoforordringsraten nå er oppe på nivået fra før den omfattende konsumveksten og gjeldsoppbyggingen satte inn i midt på 1980-tallet.

Det råder betydelig usikkerhet med hensyn til hvordan husholdningenes nettoforordringsrate vil endre seg i tiden framover. Dette må blant annet ses i sammenheng med økt usikkerhet knyttet til det offentlige pensjonssystemet og utviklingen i verdien av husholdningenes realkapital. Oppgangen i nettoforordringsraten gjennom de siste årene har gått sammen med en kraftig nedgang i verdien av husholdningenes boligkapital som følge av et betydelig prisfall i

eiendomsmarkedet. I løpet av 1993 begynte imidlertid både boligprisene og boliginvesteringene å ta seg opp igjen, trolig som et resultat av den markerte rentenedgangen. Fortsatt nedgang i rentene gjennom inneværende år trekker i retning av at veksten i nettoforordringsraten avtar noe i 1994.

Varekonsumet: Beskjeden vekst i kjøpet av varige konsumgoder

Foreløpige nasjonalregnskapstall viser at varekonsumet gikk opp med 1,7 prosent fra 1992 til 1993 etter en vekst på 1,4 prosent året før. Bak denne veksten lå en oppgang i kjøpene av varige og ikke-varige konsumgoder på henholdsvis 0,8 og 1,8 prosent.

Blant de varige konsumgodene var det vekst i kjøpene av egne transportmidler, mens konsumkategoriene møbler og elektriske artikler og varige fritidsvarer gikk noe tilbake. Tall fra Vegdirektoratet viser at antall førstegangsregistrerte personbiler gikk opp med i underkant av 4 prosent fra 1992 til 1993 etter en vekst på nær 12 prosent fra 1991 til 1992. Totalt ble det førstegangsregistrert i underkant av 64000 personbiler i 1993.

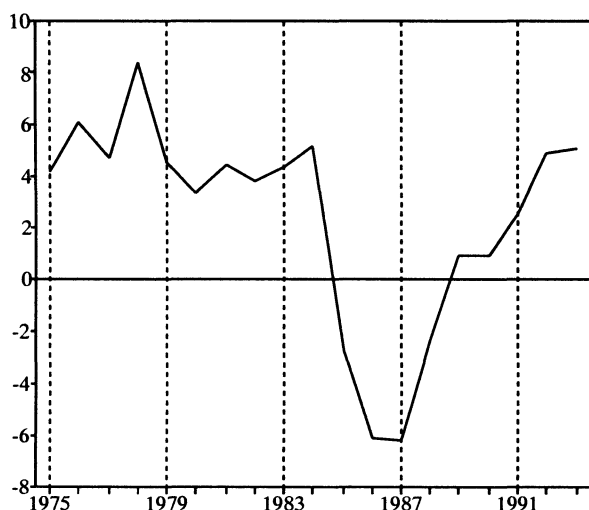
Den forholdsvis beskjedne veksten i kjøpene av varige konsumgoder fra 1992 til 1993 må ses i lys av at kursutvikling-

Vare- og tjenestekonsumet

Privat konsum av varer og tjenester i 1993. Andel av totalt privat konsum i prosent. Volum- og prisendring fra foregående år i prosent.

	Andel	Volum		Pris	
		1992	1993	1992	1993
Matvarer	18,4	4,9	2,7	1,4	-1,2
Drikkevarer og tobakk	7,1	-4,7	2,8	9,0	3,0
Klær og skotøy	6,1	-3,4	-4,1	1,9	2,8
Elektrisitet	5,4	1,4	6,1	-1,0	2,8
Brensel	0,8	5,1	10,4	-4,5	3,0
Driftsutgifter egne transportmidler	5,4	2,6	3,3	4,3	4,4
Kjøp av egne transportmidler	3,0	7,6	4,0	2,3	7,1
Møbler og elektriske artikler	3,8	-0,5	-0,6	0,5	2,0
Varige fritidsvarer	1,5	-2,0	-0,8	1,2	2,2
Andre fritidsvarer	4,5	-2,2	-3,7	2,8	4,4
Andre husholdningsvarer	1,5	1,7	3,2	0,6	1,7
Andre varer	3,7	5,6	1,5	1,0	0,1
Varer i alt	61,3	1,4	1,7	2,2	1,8
Bolig	13,2	0,5	0,2	3,1	2,9
Hotell- og restaurantutgifter	4,2	0,3	3,0	4,1	3,9
Diverse transporttjenester	3,3	3,8	5,3	-0,5	-3,0
Annen bruk av offentlige transporttjenester	1,3	0,8	0,8	2,4	2,7
Helsepleie	5,6	4,6	3,7	5,9	1,2
Skolegang og kulturelle aktiviteter	2,7	2,2	0,9	2,8	1,9
Diverse husholdningstjenester	1,0	-2,2	-2,6	1,0	2,8
Diverse andre tjenester	4,3	1,7	1,5	2,6	2,2
Tjenester i alt	35,6	1,6	1,7	3,1	2,0
Totalt privat konsum	100,0	1,8	1,7	2,6	1,8

Kilde: SSB.

Husholdningenes sparerate

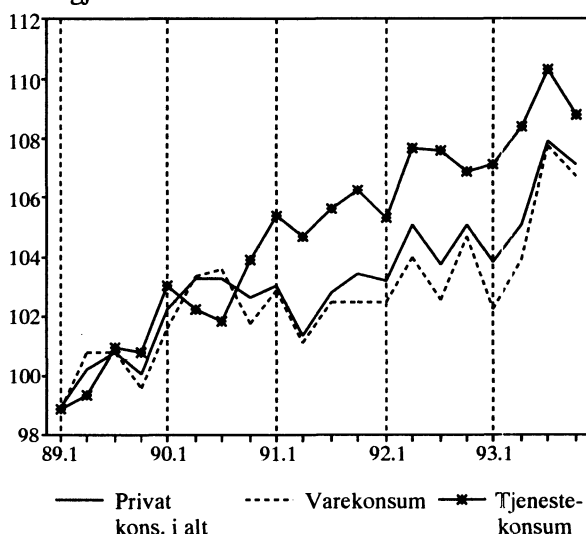
Kilde: SSB.

en på norske kroner og den annonserte momsøkningen fra 1. januar 1993 førte til et høyt nivå på kjøpene i 4. kvartal K 1992. Den moderate veksten fra 1992 til 1993 kan imidlertid også være en indikasjon på at husholdningene har trengt noe tid til å reagere på lavere reelle lånekostnader; et synspunkt som finner støtte i den sterke veksten i kjøpene av varige goder fra første til andre halvår i fjor (sesongjustert).

Blant de ikke-varige forbruksgodene var det vekst for alle konsumkategoriene bortsett fra klær og skotøy og andre fritidsvarer, som gikk ned med henholdsvis 4,1 og 3,7 prosent. Matvareforbruket gikk opp med 2,7 prosent fra 1992 til 1993, etter en vekst på nesten 5 prosent året før. Denne sterke veksten i matvarekonsumet henger trolig sammen med utviklingen i relative priser. Mens prisdeflatoren for privat konsum i alt gikk opp med 3,3 prosent fra 1. kvartal 1992 til 4. kvartal 1993 (sesongjustert), gikk prisdeflatoren

Privat konsum

Sesongjustert. 1989 = 100

Kilde: SSB.

for matvarekonsumet ned med over 1,5 prosent. Utviklingen i matvareprisene kan ses i sammenheng med den tilspissede konkurransesituasjonen i dagligvaremarkedet.

Forbruket av drikkevarer og tobakk gikk opp med 2,8 prosent fra 1992 til 1993. Denne veksten etterfulgte imidlertid en nedgang på nesten 5 prosent fra 1991 til 1992. På grunn av jevnlig avgiftsøkninger er prisveksten for denne konsumkategorien høyere enn for privat konsum totalt sett. Husholdningenes driftsutgifter til egne transportmidler gikk, reelt sett, opp med 3,3 prosent fra 1992 til 1993. Den betydelige veksten for denne konsumkategorien kan henge sammen med at den gjennomsnittlige alderen for bilparken øker. Dette fører med seg økte kjøp av reservedeler og reparasjonstjenester. I tillegg vil vekst i realdisponibel inntekt føre til økt bilbruk, som gir seg utslag i vekst i drivstofforbruket.

Privat konsum

Sesongjustert. Prosentvis endring fra foregående periode

	Mrd. kr. 1993 ¹⁾	Volum					Pris				
		1993	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.	1993	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.
Varer	231,4	1,7	-2,3	1,6	3,7	-0,9	1,8	0,4	0,6	0,3	0,2
- varige forbruksgoder	31,4	0,8	-3,7	-2,8	11,4	-0,5	3,9	1,9	0,8	0,9	0,4
- andre varer	200,0	1,8	-2,1	2,3	2,6	-1,0	1,4	0,2	0,6	0,2	0,1
Tjenester	134,5	1,7	0,2	1,2	1,8	-1,4	2,0	0,3	0,5	0,0	0,4
- bolig	49,8	0,2	-0,0	0,1	0,1	0,1	2,9	0,9	0,4	0,6	0,4
- andre tjenester	84,7	2,5	0,3	1,9	2,8	-2,2	1,5	0,0	0,5	-0,3	0,3
Spesifisert konsum	365,9	1,7	-1,4	1,5	3,0	-1,1	1,9	0,4	0,6	0,2	0,2
+ Nordmenns konsum i utlandet	25,7	3,3	1,3	0,8	3,6	0,1	1,4	0,4	-1,6	-0,5	2,7
- Utlendingers konsum i Norge	14,0	4,8	-1,7	6,3	12,1	-7,5	3,0	1,0	0,9	0,3	0,1
Privat konsum	377,7	1,7	-1,2	1,3	2,7	-0,8	1,8	0,4	0,4	0,2	0,4
- tendens ²⁾		..	0,5	0,8	0,9	0,5	..	0,4	0,4	0,2	0,4

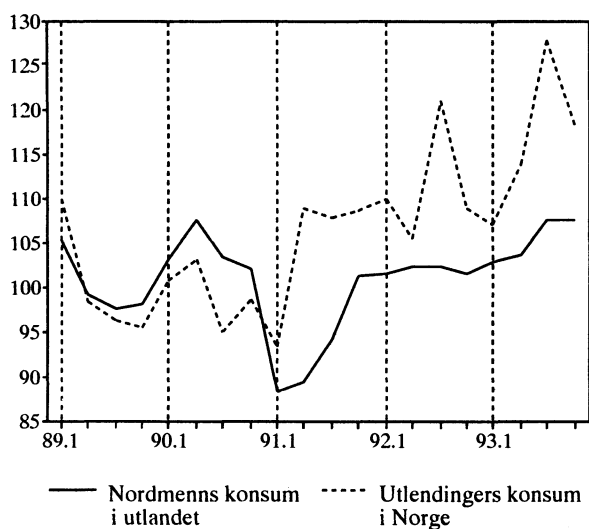
1) Nivå tall i løpende priser.

2) Endring i sesongjustert og glattet rate.

Kilde: SSB.

Korreksjonsposter

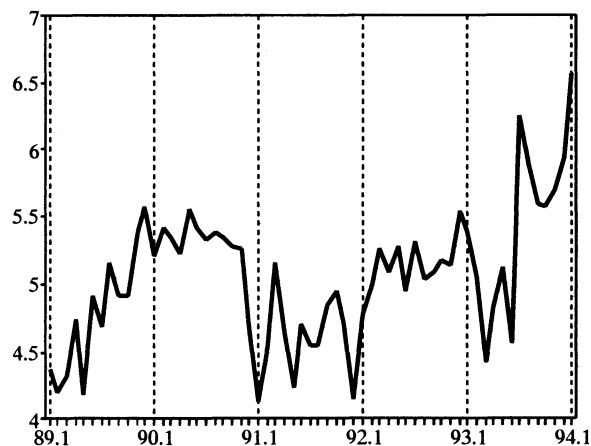
Sesongjustert. 1989 = 100

Kilde: SSB.

Registrerte nye personbiler

1000 stk. Sesongjustert.

Kilde: Veidirektoratet

Husholdningenes forbruk av elektrisitet og brensel gikk opp med i overkant av 6,5 prosent fra 1992 til 1993. Denne betydelige forbruksveksten må ses i lys av en forholdsvis beskjeden prisutvikling på energi. En betydelig del av veksten skyldes også at gjennomsnittstemperaturen var lavere i 1993 enn i 1992. Tall fra Statnett viser at det alminnelige elektrisitetforbruket gikk opp med 4,1 prosent fra 1992 til 1993. Etter temperaturkorrigering kan imidlertid veksten anslås til 1,7 prosent.

Tjenester: Svak utvikling i boligkonsumet

Foreløpige tall fra det kvartalsvise nasjonalregnskapet viser at tjenestekonsumet gikk opp med 1,7 prosent fra 1992 til 1993, om lag samme vekst som året før. Bak denne utviklingen lå en vekst i boligkonsumet på beskjedne 0,2 prosent og en oppgang i andre tjenester enn boligjenester på 2,5 prosent.

Konsumet av boligjenester beregnes i nasjonalregnskapet med utgangspunkt i størrelsen på boligkapitalen. Som følge av nedgang i boliginvesteringene gjennom flere år, var det en svært liten nettotilvekst av boligkapital fra 1992 til 1993, og følgelig kun svak vekst i boligkonsumet. Det ser ut til at det kom et omslag i boliginvesteringene i 1993, og i så fall vil vekstraten for boligkonsumet ta seg noe opp i 1994.

Blant andre tjenester enn boligjenester var det vekst for alle undergruppene bortsett fra diverse husholdningstjenester, som gikk ned med 2,6 prosent. Sterkest vekst hadde konsumgruppene diverse transporttjenester, hotell- og restauranttjenester og helsetjenester som gikk opp med henholdsvis 5,3, 3,0 og 3,7 prosent. Den sterke veksten i forbruket av diverse transporttjenester skyldes i hovedsak en betydelig oppgang i forbruket av teletjenester, som kan

henge sammen med at tellerskrittatsene har blitt satt ned flere ganger de senere årene.

På grunn av betydelige vanskeligheter knyttet til fordelingen av tjenesteproduksjonen på vareinnsats og konsum må imidlertid volumutviklingen for disse konsumkategoriene tolkes med stor forsiktighet.

Ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall gikk nordmenns konsum i utlandet opp med 3,3 prosent fra 1992 til 1993. Opplysninger fra Luftfartsverket viser at antall passasjerer kommet og reist med rute- og charterfly gikk opp med 5,8 prosent fra de elleve første månedene av 1992 til tilsvarende periode i 1993. Utlendingers konsum i Norge er anslått å ha gått opp med 4,8 prosent fra 1992 til 1993. Tall fra SSBs overnattingsstatistikk bekrefter inntrykket av økt reisetrafikk. Antall overnattinger foretatt av utlendinger gikk opp med 7 prosent fra 1992 til 1993.

Utenriksøkonomi og disponibel inntekt for Norge

Utenriksøkonomi

Foreløpige anslag viser et overskudd på driftsregnskapet overfor utlandet på 17,8 milliarder kroner i 1993, det samme som i 1992. Eksportoverskuddet i 1993 var på 49,6 milliarder kroner, 1,6 milliarder lavere enn året før. Rente- og stønadsbalansen bedret seg gjennom fjoråret, slik at underskuddet i 1993 i forhold til året før ble redusert like mye til 31,9 milliarder kroner.

Samlet eksportverdi økte med 14,2 milliarder kroner fra 1992 til 1993, dels på grunn av en økning i eksportpriser, spesielt for tjenester, men også som følge av økt eksportvolum.

Eksportverdien av råolje og naturgass økte med 6,3 milliarder kroner, hovedsakelig som følge av en volumoppgang. Oppgang i dollarkursen motvirket fallet i oljeprisen, slik at prisen i norske kroner endret seg lite fra 1992 til 1993. For tradisjonelle varer var det en oppgang på 3 prosent i eksportverdien i fjor. Eksportvolumet økte med 2,7 prosent, mens prisene kun steg med 0,3 prosent.

Eksportverdien av tjenester gikk opp med 6,3 milliarder kroner. Verdiøkningen kan i hovedsak føres tilbake til oppgang i prisene. Tjenesteeksporten er dominert av bruttofrakter ved skipsfart, som utgjorde 51,2 prosent av total tjenesteeksport i 1993. Denne posten hadde en verdiøkning på 9,2 prosent i fjor, dels som følge av høyere dollarkurs.

Samlet importverdi gikk opp med 15,9 milliarder kroner, noe som skyldes både større volum og høyere priser. Det var særlig importen av skip, oljeplattformer og tjenester

som viste vekst. Importverdien av tradisjonelle varer gikk opp med 2,1 prosent i 1993. Importvolumet økte med 1,6 prosent og prisene med 0,5 prosent.

Rente- og stønadsbalansen viser nettooverføringer av renter, stønader og aksjeutbytte m.v. fra utlandet. Underskuddet på dette regnskapet ble redusert med 1,6 milliarder kroner fra 1992 til 1993. Halvparten av nedgangen forklares med en reduksjon av netto stønader til utlandet. Som følge av rentenedgang og redusert utenlandsgjeld, ble netto renteutgifter redusert med 0,3 milliarder kroner. Netto utbetalinger av aksjeutbytte m.v. ble i 1993 gikk ned med 0,5 milliarder kroner fra 1992 til 1993, men ligger fremdeles på et høyt nivå i forhold til tidligere år. De høye utbetalingene i 1992 skyldtes først og fremst at oljeselskapene betalte ut aksjeutbytte av tidligere tilbakeholdt overskudd. I 1993 bidro også økt utbetaling av utbytte fra andre sektorer til det høye nivået.

Foreløpige beregninger viser at Norges nettogjeld overfor utlandet ble redusert med 8,4 milliarder kroner fra 1992 til 1993 til et nivå på 56,6 milliarder kroner ved utgangen av fjoråret. Forskjellen mellom overskuddet på driftsbalansen og endringer i nettogjelden er omvurderinger av fordringer og gjeld, hovedsakelig som følge av valutakursendringer. Mesteparten av Norges utenlandsgjeld er i dollar, slik at økningen i kursen på dollar isolert sett bidro til en oppgang i nettogjelden til utlandet. Norges nettogjeld ved utgangen av fjoråret utgjorde 7,7 prosent av bruttonasjonalproduktet mot 9,3 prosent ved utgangen av 1992. Nettogjelden har vært synkende siden 1988.

Driftsbalansen

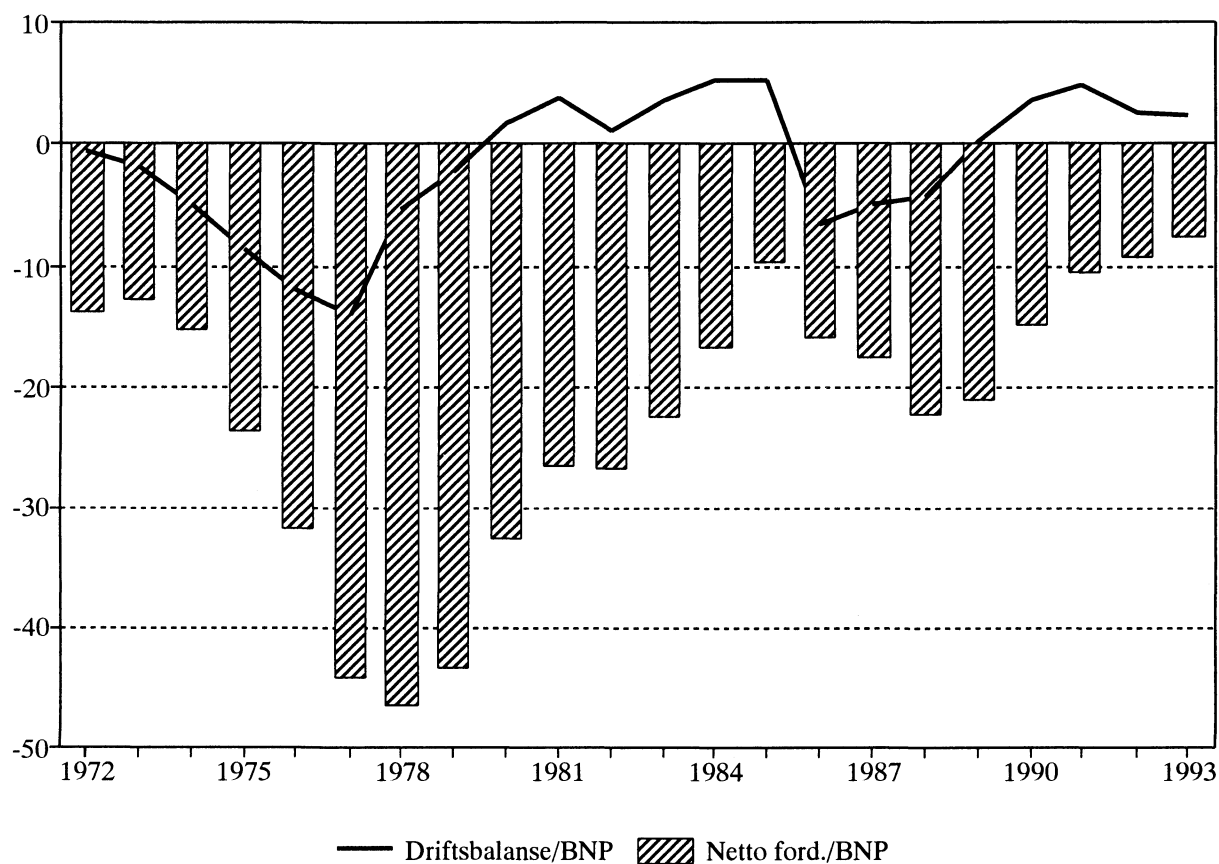
Milliarder kroner

	1992	1993	93.1	93.2	93.3	93.4	Endring 1992 til 1993		
							Verdi	Volum	Pris
Eksport	303,0	317,3	75,9	81,1	79,3	80,9	14,2	5,7	8,5
Skip og oljeplattformer mv. ¹⁾	13,3	11,6	2,4	3,7	3,0	2,5	-1,7	-1,0	-0,8
Råolje og naturgass	97,2	103,5	25,7	26,4	24,2	27,1	6,3	5,5	0,8
Tradisjonelle varer	109,2	112,5	26,7	29,0	26,7	30,2	3,3	2,9	0,4
Tjenester	83,3	89,7	21,2	21,9	25,4	21,1	6,3	-1,8	8,1
Import	251,7	267,6	61,5	64,3	71,9	69,9	15,9	9,3	6,6
Skip og oljeplattformer mv. ¹⁾	11,4	17,8	3,5	4,4	6,0	3,9	6,4	4,6	1,9
Råolje	1,0	1,0	0,3	0,2	0,3	0,2	0,1	0,1	0,0
Tradisjonelle varer	154,0	157,3	37,4	37,0	39,0	43,9	3,3	2,5	0,8
Tjenester	85,4	91,4	20,4	22,7	26,6	21,8	6,1	2,1	4,0
Vare- og tjenestebalansen	51,3	49,6	14,4	16,7	7,5	11,1	-1,6
Rente- og stønadsbalansen	-33,5	-31,9	-9,0	-9,6	-3,7	-9,6	1,6
Driftsbalansen	17,8	17,8	5,4	7,2	3,7	1,5	0,0

1) Inkl. moduler og direkte eksport/import av varer ved oljevirkosomhet.

Kilde: SSB.

Driftsbalanse og fordringer på utlandet som andel av BNP

Disponibel inntekt og sparing for Norge

Mens bruttonasjonalprodukt er et uttrykk for den samlede verdiskapningen i et land i løpet av et år, viser *disponibel inntekt* hva landet har til disposisjon til konsum og sparing. Disponibel inntekt er definert som bruttonasjonalprodukt i løpende priser fratrukket kapitalslit og nettooverføringer til utlandet (renter, aksjeutbytte og stønader).

Eksport og import

Prosentvis endring fra 1992 til 1993

	Verdi	Volum	Pris
Eksport	4,7	1,9	2,7
Skip og oljeplattformer mv. ¹⁾	-12,9	-7,3	-6,0
Råolje og naturgass	6,5	5,6	0,8
Tradisjonelle varer	3,0	2,7	0,3
Tjenester	7,6	-2,1	9,9
Import	6,3	3,6	2,6
Skip og oljeplattformer mv. ¹⁾	56,5	40,2	11,6
Råolje	6,5	9,8	-3,0
Tradisjonelle varer	2,1	1,6	0,5
Tjenester	7,1	2,5	4,5

1) Inkl. moduler og direkte eksport/import av varer ved oljevirksomhet.

Kilde: SSB.

Beregninger for 1993 viser at disponibel inntekt for Norge var 592,1 milliarder kroner. Dette er 5 prosent høyere enn året før. Deflatert med nasjonalregnskapets prisindeks for netto innenlandsk bruk av varer og tjenester, dvs. en prisindeks for konsum og nettorealinvesteringer, økte disponibel realinntekt med 3,3 prosent, mot en reduksjon på 1,3 prosent i 1992. Disponibel realinntekt gikk markert ned i årene 1986 til 1988, hovedsakelig som følge av oljeprisfallet. Selv om det etter dette, bortsett fra i 1992, har vært vekst i disponibel realinntekt for Norge var nivået i 1993 3,3 prosent lavere enn i 1985.

Endring i disponibel realinntekt kan dekomponeres i bidrag fra henholdsvis produksjonsvekst, endring i rente- og stønadsbalansen og endring i bytteforholdet overfor utlandet (forholdet mellom eksport- og importpriser). Utviklingen i samlet produksjon bidro med 2,8 prosentpoeng til veksten i disponibel realinntekt fra 1992 til 1993. Tall fra nasjonalregnskapet indikerer at utvinning og rørtransport av olje og gass sto for noe under 1/3 av dette bidraget mens øvrige næringer sto for vel 2/3. Utviklingen i bytteforholdet bidro bare marginalt til veksten i realinntekten, idet forholdet mellom eksport- og importpriser i alt endret seg lite fra 1992 til 1993. Bedringen av rente- og stønadsbalansen overfor utlandet i 1993 bidro til å øke disponibel realinntekt med 0,4 prosent.

Disponibel realinntekt for Norge

Prosentvis endring fra året før

	1992	1993
Disponibel realinntekt for Norge	-1,3	3,3
Bidrag fra		
Produksjonsvekst i oljevirksomhet	2,1	0,8
Produksjonsvekst ellers	1,9	2,0
Endring i bytteforholdet	-4,3	0,1
Endring i rente- og stønadabalansen	-0,94	0,4

Kilde: SSB.

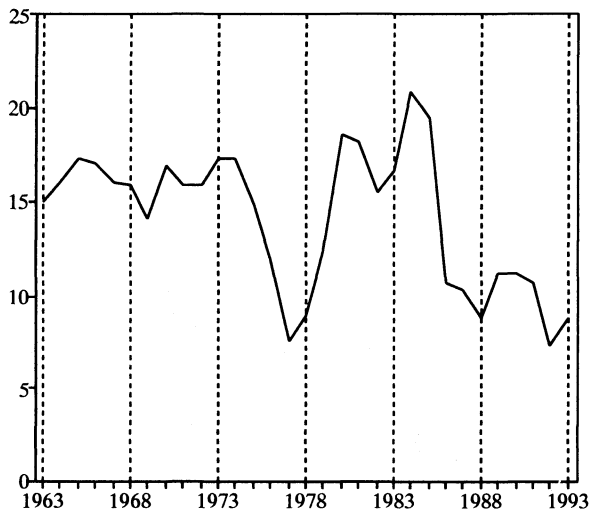
Sparing er definert som disponibel inntekt fratrukket privat og offentlig konsum. Sparingen for landet som helhet svarer til summen av netto realinvestering og netto finansinvestering. Netto realinvestering er lik økningen i produksjonskapitalen (inkludert lagerendring og fratrukket kapitalslit), mens netto finansinvestering er lik overskuddet på driftsbalansen. Det er ikke tatt hensyn til omvurdering av realkapitalen, petroleumsreservene, andre naturressurser eller utenlandsgjelden ved beregningen av sparingen i nasjonalregnskapet.

Beregninger for 1993 viser at sparingen for Norge økte med 10,4 milliarder kroner til 52 milliarder kroner fra 1992 til 1993. Dette tilsvarer en økning på 25 prosent. Denne kraftige økningen forklares med en forholdsvis sterk vekst i disponibel inntekt sammen med moderat vekst i konsumet.

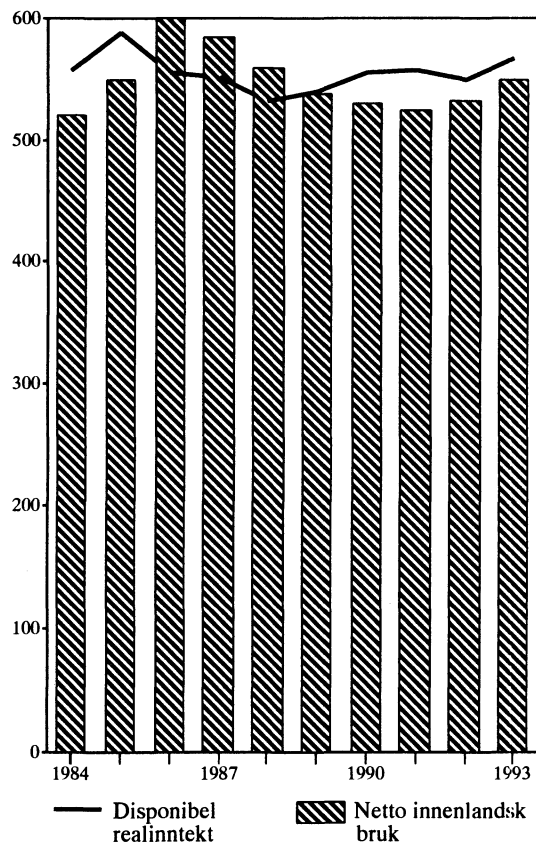
Spareraten for Norge, definert som sparing i prosent av disponibel inntekt, økte fra 7,4 prosent i 1992 til 8,8 prosent i 1993. Spareraten i 1992 var relativt lav sammenlig-

Spareraten for Norge

Sparing i prosent av disponibel inntekt for Norge

Kilde: SSB.

Disponibel inntekt for Norge og netto innenlandsk bruk av varer og tjenester
Milliarder 1991-kroner

Bruttonasjonalproduktet fratrukket kapitalslit gir uttrykk for den nettoinntekten som skapes i Norge i løpet av et år. Trekker en deretter fra netto renter, aksjeutbytte og stønader til utlandet, får en et uttrykk for den inntekten som kan brukes til konsum og sparing. Ved å korrigere for prisstigningen, får en fram hvordan den disponible realinntekten har utviklet seg over tid. I figuren er utviklingen i disponibel realinntekt for Norge i perioden 1984 - 1993 sammenstilt med utviklingen i netto innenlandsk bruk av varer og tjenester, som er summen av privat og konsum og netto realinvesteringer, regnet i faste priser. Differansen tilsvarer overskuddet på driftsregnskapet overfor utlandet.

net med tidligere år. I perioden 1986 til 1991 var spereraten i gjennomsnitt i overkant av 10 prosent.

Netto realinvesteringene økte med 44 prosent fra 1992 til 1993, mens finansinvesteringene forble uendret i den samme perioden. Sparingens sammensetning endret seg dermed slik at realinvesteringene økte sin andel av total sparing fra 57 prosent i 1992 til 66 prosent i 1993.

Økonomisk-politisk kalender 1993

Januar

5. Oljetankeren "Braer" grunnstøter ved Shetland. Tankeren inneholder 85 000 tonn råolje fra det norske Gullfaksfeltet. En redningsaksjon hindres av vanskelige værforhold med sterk vind og høye bølger. Etter flere dagers uvær, brekkes "Braer" til slutt ned og synker. Mesteparten av oljen har da rent ut. Forurensningsskadene på Shetland blir imidlertid mindre enn fryktet, idet den sterke vinden fører til at store mengder olje oppløses og føres bort.

6. Norges bank setter dagslånsrenten ned fra 11 til 10,5 prosent.

8. Spania innfører med øyeblikkelig virkning importforbud mot all norsk laks, etter at Frankrike og Italia tidligere i uken stoppet import av usløyet norsk laks. Begrunnelsen i alle disse tilfellene er at sykdommen ILA (lakseanemi) er oppdaget i norsk laks.

8. Det norske gassforhandlingsutvalget og det belgiske selskapet Distrigaz inngår en kontrakt om levering av 1,9 milliarder norsk gass årlig over en periode på 21 år. Gassen skal leveres gjennom rørledningen Zeeepipe, som er under bygging, og er planlagt brukt til elektrisitetsproduksjon i Belgia.

11. Spania opphever importforbudet mot sløyet norsk laks, men opprettholder forbudet mot import av usløyet laks fra Norge (jfr. 8/1).

13. Flystyrker fra USA, Frankrike og Storbritannia gjennomfører et bombetokt mot militære mål i det sørlige Irak. Angrepet er en reaksjon på gjentatte irakiske overtredelser av FN-vedtak som legger begrensninger på militære bevegelser sør for den 32 breddegrad.

15. Norges bank setter dagslånsrenten ned fra 10,5 til 10 prosent.

20. Den danske supertankeren "Maersk Navigator" kommer i brann i Malakka-stredet, og mannskapet forlater skipet. Det lekker ut store mengder olje, og det fryktes for betydelige forurensningsskader på omkringliggende havområder og strender.

21. Kværner Concrete Construction blir formelt tildelt oppdraget med å bygge betongunderstellet til oljeplattformen på Troll. Kontrakten har en verdi på rundt 2,1 milliarder kroner, og vil sysselsette rundt 1000 personer i direkte arbeid med prosjektet, som vil foregå på Hanøytangen utenfor Bergen.

27. Det amerikanske handelsdepartementet innfører toll på import av stål fra en rekke land. Tollsatsene varierer mellom produsenter i ulike land; Sverige blir for eksempel stilt

overfor en tollsats på 22 prosent, mens British Steel får den høyeste satsen på rundt 109 prosent. Endelig vedtak skal fattes i løpet av våren 1993.

Februar

2. Norges bank setter dagslånsrenten til private banker ned fra 10 til 9,75 prosent med virkning fra og med 3. februar. Kreditrenten, som er renten på bankenes innskudd i Norges Bank, settes samtidig ned til 8,75 prosent. To dager senere (5/2) senkes begge disse rentesatsene med ytterligere 0,25 prosentpoeng med virkning fra 8. februar.

4. Tyske Bundesbank setter ned diskontoen med 0,25 prosentpoeng, til 8 prosent. Samtidig senkes signalrenten på lån til private banker - den såkalte Lombardrenten - fra 9,5 til 9 prosent.

5. Regjeringen legger frem Langtidsprogrammet 1994-97. Ved siden av å formulere politiske veivalg, skisserer meldingen mulige økonomiske utviklingstrekk i programperioden og fremover mot år 2030.

11. Christiansen-utvalget leverer sin innstilling som blant annet har vurdert forslaget om innføring av gradert moms, deriblant lavere momssatser på matvarer. Flertallet i utvalget argumenterer mot gradert moms. Det peker blant annet på at en slik ordning vil medføre betydelige administrative problemer, og fordelingseffektene av et slikt tiltak er også uklare etter utvalgets mening.

16. Den norske Bank legger frem regnskap for 1992, som viser et nytt stort underskudd. Medregnet avsetninger til dekning av tap på utlån og andre engasjementer hadde DnB et underskudd i fjor på rundt 3 milliarder kroner. Dette er en halvering av underskuddet fra året før. Egenkapitaldekningen for Den norske Bank var ved siste årsskifte 8,8 prosent.

17. OPEC-landene blir enige om nye produksjonskvoter for 2.kvartal 1993. Den totale OPEC-produksjonen skal ifølge den nye avtalen kuttes ned med 1,4 millioner fat pr. dag, til 23,5 millioner fat pr. dag.

18. I en tale til den amerikanske kongressen varsler President Clinton et sett med skatteøkninger og reduksjoner i statens utgifter som har til hensikt å redusere det føderale budsjettunderskuddet med 500 milliarder dollar over perioden frem til 1997. I tillegg til skatteøkninger for høytlønne, varsler Clinton en økning av bensinskatten med 4 øre pr. liter.

19. Norges Bank setter ned dagslånsrenten til private banker fra 9,5 prosent til 9,25 prosent med virkning fra og med 22. februar.

25. Forhandlerne fra EF- og EFTA-landene blir enige om justering av avtaleteksten i EØS-avtalen, etter at Sveits sa nei til EØS. Løsningen innebærer at EFTA-landene betaler om lag to tredjedeler av Sveits' opprinnelige andel til EFs utviklingsfond. For Norges del innebærer dette en ekstraregning på rundt 35 millioner kroner årlig i en periode på fem år fremover. Det legges opp til at EØS-avtalen skal tre i kraft fra 1. juli i år, men den nye avtaleteksten må først godkjennes av alle de berørte landenes nasjonalforsamlinger.

25. Det offentlige granskningsutvalget av UNI Storebrands oppkjøp av Skandia-aksjer, ledet av høyesterettsjustitiarius Erling Sandene, avgir sin rapport. Rapporten inneholder skarp kritikk både av Finansdepartementet og Kredittilsynet i forbindelse med UNIs Skandia-raid. Sandene-utvalget retter også sterk kritikk mot UNI Storebrands daværende ledelse, og anbefaler opprettelse av en egen offentlig kommisjon for granskning av forhold innen konsernet.

Mars

1. Ti-øren tas ut av sirkulasjon. Dette betyr at fra denne datoen er man ikke forpliktet til å ta imot ti-ører som betaling for varer og tjenester. Norges Bank vil imidlertid i en tiårsperiode forestå omveksling av ti-øringer.

4. Overføringsutvalget, ledet av Per Kleppe, leverer sin rapport. Utvalgets mandat var å foreslå kutt i statlige overføringer på tilsammen 5 milliarder kroner. De konkrete forslagene i rapporten spriker sterkt. Et flertall i utvalget anbefaler kutt i landbrukssubsidiene på nær 1 milliard kroner. Forskjellige konstellasjoner i utvalget går inn for fjerning av matvaresubsidiene, innstramming i sykelønnsordningen og en reduksjon i barnetrygdutbetalingene.

5. Norges Bank reduserer dagslånsrenten med 0,25 prosentpoeng, til 9 prosent, etter ny reduksjon i det tyske sentralbankrentenivået. Rentereduksjonen gjelder et såkalt gjenkjøpslån fra den tyske sentralbanken til private banker, hvor rentesatsen ble fastsatt til 8,25 prosent, 1/4 prosentpoeng lavere enn tidligere.

8. Produksjonstester viser at oljefeltet Nordland II utenfor Helgelandskysten er drivverdig. Foreløpige testresultater indikerer at feltet kan være på størrelse med Heidrunfeltet, som inneholder rundt 750 millioner fat olje. Oljelaget som ligger på 2700 meters dyp, er vel 100 meter tykt, og ligger under et gassfelt på 25 meter. Produksjonsstart på Nordland II-feltet vil kunne finne sted i 1998.

12. Norges Bank setter ned dagslånsrenten for forretnings- og sparebanker fra 9 til 8,75 prosent. Kreditrenten, renten på bankenes innskudd i Norges Bank, reduseres tilsvarende - til 7,75 prosent.

17. Raufoss A/S tegner kontrakter med bilprodusentene BMW og Audi om levering av aluminiumsstøtfangere, til en verdi av henholdsvis 200 og 500 millioner kroner.

18. Tyske Bundesbank setter ned diskontoen med 0,5 prosentpoeng, til 7,5 prosent. Flere andre europeiske land følger opp med kutt i offisielle rentesatser på opp til 0,5 prosent.

24. EF-kommisjonen avgir en "avis" - en skriftlig vurdering - av Norges søknad om EF-medlemskap. Kommisjonen fremhever at Norge vil gi positive bidrag til utviklingen av viktige sider av EFs politikk, som miljø-, utenriks- og sikkerhetspolitikk. De største problemene i de kommende forhandlingene anses å knytte seg til adgangen til havområdene og fiskeressursene.

29. LO bryter de sentrale lønnsforhandlingene med NHO. LO krever et generelt tillegg for alle på kr. 1,32 fra 1. april i år, pluss et lavtlønnstillegg på 60 øre i områder der gjennomsnittslønnen er lavere enn 160 000 kroner i året. En hovedårsak til bruddet i forhandlingene er at regjeringen så langt har signalisert at en ikke vil være med på finansiering av utvidet avtalefestet pensjon, ned til fylte 64 år.

30. Danske fiskere iverksetter blokade av innførsel av fisk fra utlandet, deriblant Norge. Også i Frankrike og Tyskland har fiskere gått til aksjoner mot det som oppfattes som billig fiskeimport fra Øst-Europa og EFTA-land.

30. Generalforsamlingen i Den norske Bank vedtar å nedskrive bankens ordinære aksjekapital til null. Dette var en betingelse for tilføring av nye 1,5 milliarder kroner fra Statens Banksikringsfond. Statens eierandel i DnB er dermed kommet opp i 70 prosent.

31. Styret i Norsk Data legger frem forslag om nullstilling av aksjekapitalen. Forslaget innebærer at Fokus Bank og DnB overtar styringen med selskapet, og at deler av gjelden til bankene blir konvertert til ny aksjekapital. Resultatet av gjeldsforhandlingene innebærer også at bankene skal betale tyske kreditorer 25 prosent av deres gjeld.

April

1. Norges Bank setter ned dagslånsrenten for forretnings- og sparebanker fra 8,75 til 8,50 prosent med virkning fra dato. Dermed er denne renten redusert med 2,5 prosentpoeng siden nyttår. Kreditrenten, renten på bankenes innskudd i Norges Bank, reduseres tilsvarende - til 7,50 prosent.

5. De norske medlemskapsforhandlingene med EF starter. Handelsminister Bjørn Tore Godahl holder det norske innledningsforedraget.

5. Johan Jørgen Holst overtar som norsk utenriksminister, etter at Thorvald Stoltenberg takker ja til å tiltre stillingen som FNs sjefsforhandler i det tidligere Jugoslavia. Jørgen Kosmo erstatter Holst som forsvarsminister.

12. Sparebanken NOR innfører aksjehandel over disk. Mot et gebyr på kroner 120 kan man i første omgang få kjøpt mindre aksjeposter i 10 store børsnoterte selskaper. Kursen vil

normalt ligge 1 prosent under børsnoteringen, på grunn av risiko for banken ved å sitte med tilgjengelige aksjeposter. Personer som vil handle, må ha konto i Verdipapirsentralen.

13. LO varsler streik for samtlige medlemmer i privat sektor fra og med fredag 16. april dersom meglingen i lønnsoppgjøret ikke fører frem. YS vil ta ut rundt 90 personer i ferjetrafikk fra samme tidspunkt.

13. Danske fiskere avblåser aksjonene mot import av norsk fisk etter at fiskernes organisasjoner og den danske regjeringen har kommet frem til en avtale om økonomiske støtte til fiskerne.

15. De største landene i OECD - de såkalte G7-landene - blir enige om en økonomisk overføringspakke på vel 43 mrd. amerikanske dollar til Russland. Rundt halvparten av pakken består av reforhandlet utenlandsgjeld, samt av beløp som tidligere er bevilget, men ikke utbetalt. Store deler av pakken er betinget av at Russland fortsetter reformpolitikken.

16. LO og NHO blir enige om rammene i årets lønnsoppgjør, etter at regjeringen har signalisert at den vil bidra med rundt 50 millioner kroner til nedsettelse av aldersgrensen for avtalefestet pensjon til 64 år. Avtalen innebærer generelle tillegg på 1 krone timen for lønnstakere uten lokal forhandlingsrett, og 60 øre timen for lønnstakere med rett til lokale forhandlinger.

19. Norges Bank setter ned dagslånsrenten for private banker fra 8,50 til 8,25 prosent. Kreditrenten, renten på finansinstitusjoners innskudd i Norges Bank, reduseres samtidig til 7,25 prosent.

19. Finansministrene i EF og EFTA blir på et møte i Luxembourg enige om iverksettelse av et samordnet investeringsprogram for å stimulere økonomisk vekst og å redusere arbeidsledigheten. EF vil gjennomføre infrastrukturinvesteringer på tilsammen 290 milliarder kroner de nærmeste to årene.

19. I en folkeavstemming sier Italia ja (rundt 83 prosent av avgitte stemmer) til ny valgordning. Det nye systemet innebærer blant annet flertallsvalg i enmannskretser.

22. Tyske Bundesbank setter ned diskontoen med 0,25 prosentpoeng, til 7,25 prosent. Samtidig senkes signalrenten på lån til private banker - den såkalte Lombardrenten - fra 9 til 8,5 prosent.

23. Norges Bank setter ned dagslånsrenten for private banker fra 8,25 til 8,00 prosent. Kreditrenten reduseres tilsvarende til 7,00 prosent.

26. Kværners verft Masa Yards i Åbo i Finland tegner kontrakt på bygging av fire gasskip for Abu Dhabi Oil Company til en samlet verdi av 6,5 milliarder kroner. Det antydes at norske bedrifter kan få underleveranser i størrelsesorden

200 - 500 millioner kroner i forbindelse med byggingen av disse skipene.

29. Norges Bank setter ned dagslånsrenten for private banker fra 8,00 til 7,75 prosent. Kreditrenten reduseres tilsvarende til 6,75 prosent.

Mai

5. Levekårsutvalget, under ledelse av Svein Longva leverer sin innstilling. En hovedkonklusjon i rapporten er at levekårene for de fleste gruppene ble bedret gjennom 1980-årene. De største problemene er knyttet til utviklingen på arbeidsmarkedet, med økende arbeidsledighet som i særlig grad har rammet ungdom.

8. Staten og Norsk Bondelag blir enige om en ny jordbruksavtale. Avtalen innebærer at overføringene over statsbudsjettet reduseres med 200 millioner til 11,5 milliarder kroner. I tillegg forutsettes en reduksjon i de avtalebestemte prisene på tilsammen 265 millioner kroner. Det er første gang at partene i jordbruksoppgjøret kommer til enighet om en avtale som innebærer en redusert økonomisk ramme. Norsk Bonde- og Småbrukarlag trakk seg imidlertid fra forhandlingene før disse var avsluttet.

13. Statens Banksikringsfond og Oslobanken blir enige om en styrt avvikling av banken. På bakgrunn av dette forplikter Sikringsfondet seg til et kapitalinnskudd på 88 millioner i Oslobanken.

14. Regjeringen legger frem Revidert nasjonalbudsjett for året 1993. Regjeringen foreslår der en heving av formueskatten fra 0,3 til 0,8 prosent på verdier over 235 000 kroner i klasse 1 og 265 000 kroner i klasse 2. Arbeidsinntekter over 584 000 (16 G) blir ilagt en særskilt arbeidsgiveravgift på 10 prosent. Det forelås kutt i overføringene på 3,5 milliarder kroner, som skal omdisponeres til andre formål.

14. Spanske pesetas og portugisiske escudos skrives ned med henholdsvis 8 og 6,5 prosent innenfor den europeiske valutamekanismen (ERM).

15. Den internasjonale hvalfangstkommissjonen forlenger sitt vedtak om ikke å tillate fangst av hval. Norge og Japan markerer sterk avstand fra erklæringen, og opprettholder tidligere vedtak om å starte opp tradisjonell fangst. Den 18. mai beslutter den norske regjeringen å tillate fangst av 300 vågehval i 1993.

18. I en ny folkeavstemming sier Danmark ja til Maastricht-avtalen, med de unntak for Danmark som er forhandlet frem i forhold til de opprinnelige unionsplanene. Ved den første folkeavstemmingen i juni 1992 stemte danskene nei til Maastricht-avtalen.

20. Medlemmer av Norsk Journalistlag og enkelte andre grupper i NRK tas ut i streik etter at fagforeningene og ledelsen i NRK ikke kunne bli enige om lønnsstillegg. Strei-

ken avblåses etter fire dager. Det nye lønnstilbudet fra NRK-ledelsen innebærer et generelt tillegg på 4200 kroner. På toppen av dette får 550 journalister knyttet til nyhets- og aktualitetsavdelingene en lønnsøkning på 7500 kroner.

24. Norges Bank setter ned dagslånsrenten for private banker fra 7,75 til 7,5 prosent. Innskuddsrenten for bankene (kreditrenten) blir denne gangen ikke endret fra nivået på 6,75 prosent.

Juni

2. Norge beseirer England i fotball med 2 - 0.

8. UNI Storebrand selger sin aksjepost i det svenske forsikringsselskapet Skandia. UNI Storebrand får rundt 100 kroner pr. aksje, slik at den totale salgssummen for aksjene blir på mellom 1,7 og 1,8 milliarder kroner. UNI har dermed tapt vel 2,5 milliarder kroner på aksjekjøpet. UNI Storebrands livselskap blir sittende igjen med en aksjepost på rundt 3 prosent av Skandia.

9. Statoil beslutter å skrinlegge den planlagte MTBE-fabrikken på Kårstø i Rogaland. MTBE er et tilsetningsstoff for bensin, som skal erstatte bly, og produksjonen er basert på metanol. I henhold til de opprinnelige planene skulle metanolen til Kårstø-anlegget leveres fra Statoils nye fabrikk på Tjelbergodden utenfor Bergen. Investeringskostnadene var anslått til 3 milliarder kroner.

11. Norges Bank setter ned innskuddsrenten (kreditrenten) for private banker fra 6,75 til 6,5 prosent.

14. Stortinget vedtar skattelettelser for personer bosatt i Finmark og Nord-Troms. Lettelsen er i størrelsesorden 7-8000 kroner for personer med middels inntekt.

16. Hermod Skånland bekjentgjør at han går av som sentralbanksjef ved kommende årsskifte.

18. Norges Bank setter innskuddsrenten (kreditrenten) for private banker videre ned fra 6,50 til 6,25 prosent, med virkning fra 21/6.

22. Petroleumsutvalget legger frem forslag om fjerning av utrangerte oljeinstallasjoner. Et sentralt element er at rørledninger på havbunnen skal bli liggende.

23. Det amerikanske handelsdepartementet opprettholder straffetoll på stålimport fra en rekke land. Tollsatsene blir økt i forhold til den foreløpige kjennelsen fra januar i år (se også 27/1).

23. Statoil overtar 240 BP-bensinstasjoner i Sverige og får dermed en markedsandel på det svenske bensinmarkedet på 26 prosent. Den tilsvarende markedsandelen i Norge er 28 prosent.

25. Norges Bank setter ned innskuddsrenten (kreditrenten) for private banker fra 6,25 til 6,0 prosent.

28. EuroKraft A/S, som er en sammenslutning av 21 norske kraftverk, inngår en avtale om levering av 5 TWh elektrisk kraft til Tyskland. Av dette kraftvolumet gjelder 2,5 TWh faste kraftleveranser, mens den andre halvparten er knyttet til kraftutveksling.

Juli

1. Tyske Bundesbank setter ned diskontoen fra 7,25 til 6,75 prosent. Samtidig senkes signalrenten på lån til private banker -den såkalte Lombardrenten - fra 8,5 til 8,25 prosent.

2. Styret i ABB National Transformer beslutter å overføre 170 arbeidsplasser fra Sarpsborg til fabrikk i Drammen.

6. Fundo A/S i Høyanger tegner kontrakt med Volvo om levering av aluminiumsfelger, til en verdi av 250 millioner kroner.

7. Ferdighusprodusenten Block Watne A/S overtar Hetlandshus, som nylig ble slått konkurs. Overtakelsen sikrer rundt 30 av de totalt 90 ansatte i Hetlandshus videre arbeid.

7. Lederne for de syv største industrinasjonene, de såkalte G7-landene, blir på et møte i Tokyo enige om å fjerne toll for øl, møbler, medisinsk utstyr, stål, landbruksutstyr og byggevarer. For tekstiler og klær, glass og keramiske varer reduseres maksimumstollen med 50 prosent.

7. Fiskeribedriften Skaarfish A/S i Florø får redusert straffetollen på eksport av laks til det amerikanske markedet fra 12-13 til 5 prosent. Dette skjer etter en såkalt administrativ prøving av et vedtak foretatt av det amerikanske handelsdepartementet i april 1991 om innføring av straffetoll på norsk laks.

14. Troll-partnerne Statoil, Hydro, Saga, Shell, Elf, Conoco og Total undertegner en avtale med de tyske selskapene Ruhrgas, BED og Thyssengas om utvidede gassleveranser fra Troll-feltet på tilsammen 3,5 milliarder kubikkmeter årlig gassvolum. Det er også oppnådd enighet om høyere pris (10-15 prosent økning) for gassleveransene under denne avtalen.

15. Norske Shell oppjusterer anslaget på mengden av olje på Draugen-feltet med 200 millioner fat, tilsvarende ca. 25 milliarder norske kroner til dagens oljepriser.

16. Regjeringen vedtar tvungen lønnsnemd i konflikten mellom OFS (Oljearbeidernes fellessammenslutning) og OLF (Oljeindustriens landsforening).

20. Det norske Møbelsenter begjærer gjeldsforhandlinger. Selskapet går inn i samtaler med Den norske Bank for få kreditter til videre drift.

24. En rubelreform vetas av den russiske sentralbanken. Alle mynter og sedler av rubler utstedt før 1993 gjøres verdiløse og tas ut av sirkulasjon. Det opprinnelige vedtaket innebar en øvre grense for innveksling på 35000 rubler pr. person, med innløsning i løpet av juli i år. Etter sterke protester forlenges fristen til utgangen av august, og kvoten utvides til 100 000 rubler.

26. Norsk Hydro legger frem regnskap for første halvår 1993. Regnskapet viser et overskudd før skatt på 3,9 milliarder kroner. I dette overskuddet inngår gevinsten fra salget av Freia-aksjer på 2,4 milliarder kroner.

27. Bostyret etter Hilmar Reksten og Hambros Bank inngår et forlik som innebærer at banken betaler 80 millioner kroner til Rekstens bo. Til gjengjeld innstiller bostyret videre søking etter Rekstens formue.

29. Tyske Bundesbank setter ned den såkalte Lombardrenten fra 8,25 til 7,75 prosent. Diskontoen beholdes imidlertid uendret på 6,75 prosent.

August

2. Etter sterke spekulasjoner mot utsatte valutaer beslutter EF's valutakomite å utvide grensene for tillatte svingemarginer i ERM fra 2,25 til +/- 15 prosent. Unntakene er tyske mark og nederlandske gylden, som fortsatt skal være knyttet til hverandre innenfor de gamle svingemarginene.

2. Norges Bank reduserer renten for private bankers innskudd (den såkalte kreditrenten) fra 6,0 til 5,5 prosent.

5. Regjeringen utnevner Torstein Moland til ny sentralbanksjef etter Hermod Skånland. Moland tiltrer stillingen i Norges Bank 1. januar 1994.

11. Handelsbanken A/S, som er en del av Svenska Handelsbanken, skal overta Oslobanken. Fra 1. september overføres innskudd fra 15000 kunder til Handelsbanken. Ifølge rammeavtalen som er inngått, skal Handelsbanken gradvis ta over også andre deler av Oslobankens virksomhet, som utenlandsk betalingsformidling, valutavirksomhet og den kurante delen av låneporteføljen.

18. Islandske fiskefartøyer beveger seg inn i og starter fiske i det såkalte "Smutthullet" i Barentshavet, et havområde mellom de økonomiske sonene til hhv. Norge og Russland. Saken tas opp i samtaler mellom islandske og norske myndigheter. Forhandlingene avbrytes etter få dager uten at det er kommet til noen enighet.

18. DnB legger frem driftsresultat for første halvår 1993. Dette viser et overskudd etter tap på 218 millioner kroner, en fremgang på 1,4 milliarder kroner fra tilsvarende periode i 1992. Betydelige verdipapirgevinster er en viktig årsak til resultatforbedringen, men også den øvrige driften viser større overskudd enn ett år tidligere. Utlånstapene hittil i år har ligget på samme nivå som i første halvår i fjor, men tapene gikk ned fra 1. til 2. kvartal i år.

22. Regjeringen varsler at den vil fjerne el-avgiften helt for virksomheter innen industri og bergverksdrift fra og med årsskiftet 1993/94. Tiltaket er anslått å innebære en kostnadsbesparelse for næringslivet på 250 millioner kroner. Lettelsen skal dekkes inn ved økte elektrisitetspriser for andre grupper av forbrukere.

27. Flyvere i Bråthen Safe A/S legger ned arbeidet. Flyselskapet svarer med å permittere 1000 ansatte. Etter uformelle kontakter mellom partene tas forhandlinger opp igjen to dager senere.

September

6. Det undertegnes en avtale om fusjon mellom bilfabrikkene Volvo og Renault. 35 prosent av aksjene i det nye konsernet Volvo-Renault vil bli eid direkte og indirekte av Volvo, mens den franske stat vil sitte med den resterende andelen på 65 prosent. Avtalen må godkjennes av de to selskaperens generalforsamlinger (se 2/12).

9. Tyske Bundesbank setter ned diskontoen fra 6,75 til 6,25 prosent. Samtidig senkes signalrenten på lån til private banker -den såkalte Lombardrenten - fra 7,75 til 7,25 prosent.

10. Kværner Energy A/S får kontrakt på levering av turbiner til et kraftverk i Venezuela. Anlegget blir et av verdens største vannkraftanlegg, kostnadsberegnet til vel 10 milliarder kroner. Leveransene fra Kværner vil utgjøre rundt 1,1 milliarder kroner.

13. Stortingsvalget gir sterk fremgang for Senterpartiet. Arbeiderpartiet går også klart frem, og blir sittende i regjeringssposisjon.

21. Russlands president Boris Jeltsin oppløser nasjonalforsamlingen og innfører direkte presidentstyre.

27. OPEC-landene fastsetter sin totale produksjonskvote for 4. kvartal i år til 24,5 millioner fat pr. dag. Dette innebærer en økning i kvoten fra 3. kvartal, men ligger under landenes faktiske produksjon.

27. Janne Carlzon går av som toppsjef i SAS, og blir erstattet med nordmannen Jan Reinås, som skal fungere i stillingen inntil han tiltrer som konsernsjef i Norske Skog i april 1994.

28. Kværner Energy A/S er tildelt en kontrakt på 250 millioner kroner for levering av et varmekraftverk til Silkeborg Kraftvarmeverk i Danmark.

Oktober

1. Det innføres en ny avgift på autodiesel. Avgiften blir på kroner 2,25 pr. liter, og erstatter den tidligere kilometeravgiften. Mineralolje som ikke er pålagt autodieselavgiften, blir merket med et rødt fargestoff.

1. Den nye gasterminalen i Zeebrugge i Belgia åpner, og gassleveransene under Troll-avtalen gjennom rørledningen Zeepipe kan dermed starte opp.
3. Russisk politi og militære enheter stormer "Det hvite hus", der ledelsen i nasjonalforsamlingen har forskanset seg sammen med væpnede grupper. Visepresident Rutskoj og lederen for den russiske folkekongressen, Khasbulatov, overgir seg etter en kort, men intens kamp.
7. Jens Stoltenberg overtar som næringsminister etter Finn Kristensen. Samtidig avløser Nils Totland Oddny Aleksandersen som administrasjonsminister.
8. Norge overleverer posisjonspapirer om landbruk i forhandlingene med EF. Det foreslås at EF etablerer nye støtteordninger for landbruk i nordområdene.
12. Den tyske forfatningsdomstolen fastslår i en kjennelse at Maastricht-avtalen ikke er i strid med den tyske grunnloven. Dermed kan Tyskland som siste EF-land ratifisere avtalen. Domstolen understreker videre at Tyskland kan trekke seg fra EF-unionen dersom vilkårene for å være med forandrer seg.
13. Regjeringen legger frem forslag til statsbudsjett for 1994. Budsjettforslaget er gjort opp med et underskudd før lånetransaksjoner på 46,4 milliarder kroner. Underskuddet for hele statsforvaltningen, korrigert for kapitalinnskudd i forretningsdriften, er 28,3 milliarder kroner - en økning på 1 milliard kroner fra 1993.
18. Kværnerbedriftene Kværner Egersund og Kværner Installasjon, samt Aker Stord tildeles kontrakter på nær 2 milliarder kroner i forbindelse med Sleipner Vest-utbyggingen. Ordrene gir arbeid til nær 1000 personer i de to bedriftene frem til våren 1996.
19. Oljeproduksjonen på Draugen-feltet på Haltenbanken startes opp. Dermed innledes fasen med produksjon nord for den 62. breddegrad.
21. Tyske Bundesbank setter ned diskontoen fra 6,25 til 5,75 prosent. Lombardrenten senkes tilsvarende - til 6,75 prosent.
24. Det norske arkitektelskapet Snøhetta undertegner kontrakt om prosjektering for det nye biblioteket Bibliotheca Alexandria i Egypt. Bygget er kostnadsberegnet til vel 800 millioner norske kroner, hvorav Snøhettas engasjement utgjør rundt 95 millioner kroner.
26. Norges Bank setter ned renten på bankenes innskudd i Norges Bank (kreditrenten) fra 5,5 til 5 prosent. Dagslånsrenten settes ned like mye - til 7 prosent.
6. Arbeiderpartiet og Kristelig Folkeparti blir enige om hovedpunkter i statsbudsjettet for 1994. Budsjettforliket innebærer en skjerpelse av formuesskatten på tilsammen 800 millioner kroner, blant annet som en følge av begrensninger i den såkalte "65-prosent regelen". En del utgiftsposter knyttet blant annet til studiefinansiering og U-hjelp økes i forhold til regjeringens opprinnelige forslag.
11. I Finansdebatten i Stortinget varsler Finansminister Sigbjørn Johnsen en gradvis avvikling av investeringsavgiften. Over en syv-års periode innebærer dette et inntektsbortfall for staten på rundt 4 milliarder kroner. Regjeringen tar sikte på å øke andre skatter og avgifter for å erstatte skatteinntektene fra investeringsavgiften.
11. SAS legger frem planer for å redusere kostnadene med tilsammen 2,5 milliarder kroner. Blant tiltakene er en reduksjon i rutetilbudet, spesielt i Sverige, samt salg av tilsammen 17 fly. I Norge legger SAS ned virksomheten på Kjevik flyplass ved Kristiansand, mens selskapet tar sikte på å øke antall flygninger på strekningen Oslo-Stavanger.
12. Norge legger frem et nytt posisjonspapir for fisk i forhandlingene med EF. Et sentralt krav i det nye papiret er at norske myndigheter fortsatt skal fastsette fangstmengdene nord for den 62. breddegrad. Norge skal også sammen med Russland ha ansvaret for forvaltningen av fiskeressursene i Barentshavet.
16. Kværner Florø skal bygge to kjemikalietankere for Bergensrederiet Storli. Skipene har en kostnadsramme på over 1 milliard kroner, og skal leveres i 1996.
17. Det oppdages lekkasjer i en av oljelagringstankene til Draugen-plattformen. Undersøkelser tyder imidlertid på at lekkasjene ikke er av alvorlig karakter. Plattformen er produsert av Norwegian Contactors.
17. UNI Storebrand offentliggjør driftsresultatet for de ni første månedene i 1993. Overskuddet på 3,8 milliarder kroner er det største i selskapets historie.
17. Den amerikanske Kongressen godkjenner den nord-amerikanske frihandelsavtalen NAFTA mellom USA, Canada og Mexico.
18. Norges Bank senker sin innskuddsrente (kreditrenten) fra 5 til 4,75 prosent. Dagslånsrenten settes ned like mye - til 6,75 prosent.
19. EF-kommisjonen vedtar en minstepris for importert norsk laks på 32 kroner pr. kilo. Vedtaket har foreløpig en varighet på tre måneder.
21. På en pressekonferanse skrinlegger SAS-ledelsen den såkalte Alcazar-avtalen - fusjonsplanene mellom flyselskapene SAS, KLM, Swissair og Austrian Airlines. En hovedårsak til sammenbruddet i disse forhandlingene er uenighet om samarbeidspartner blant de amerikanske flyselskapene.

November

1. Maastricht-traktaten trer i kraft. En umiddelbar virkning er at EF-borgere vil ha stemmerett til EF-parlamentet uavhengig av hvilket medlemsland de skulle befinne seg i.

22. Fosen Mekaniske Verksted i Sør-Trøndelag får kontrakt på bygging av to kombinerte passasjerferger/lasteskip for det greske rederiet Minroan Lines. Ordren har en samlet verdi på 1,3 milliarder kroner.

24. På et møte vedtar OPEC-landene inntil videre å opprettholde sine kvoter fra 4. kvartal i år, med en totalproduksjon på 24,5 millioner fat pr dag. Markedet reagerer umiddelbart med å sende spotprisen ned fra rundt 15,5 dollar/fat til nær 14 dollar/fat.

29. Stortinget vedtar grunnavgift på 70 øre på engangsemballasje. Samtidig ber Stortinget Regjeringen om å utvide fritaket av el-avgiften til også å gjelde fiskeoppdrettsnæringen.

Desember

2. Pehr Gyllenhammar og resten av styret i det svenske Volvo-konsernet trekker seg etter sterk motstand både i ledelsen i selskapet og blant aksjonærer mot fusjonsavtalen med Renault (se 6/9). Volvo-Renault -avtalen blir med dette lagt på is.

2. Staten og Norges Fiskarlag blir enige om en ramme for fiskeristøtten for 1994 på 155 millioner kroner.

9. EF innfører straffetoll på import av ferrosilisium fra en rekke land, deriblant Norge. Avgiften på norske leveranser (6,8 prosent) er imidlertid lavere enn tilsvarende avgiftssatser på import fra andre viktige produsentland, blant annet i Øst-Europa. Avgiften på norskprodusert ferrosilisium vil falle bort i det øyeblikk EØS-avtalen blir satt ut i livet.

10. EF vedtar det såkalte oljedirektivet, etter at Norge og Danmark hadde forhandlet frem endringer i avtaleteksten med kommisjonen. Norge har blant annet fått gjennomslag for statens direkte engasjement i oljevirksomheten, og at Statoil fortsatt kan forvalte dette. Derimot kan ifølge direktivet ikke Statoil lenger automatisk få tildelt en andel av alle konsesjoner i Nordsjøen.

13. Ministerrådet i EF ratifiserer EØS-avtalen og deponerer nødvendige dokumenter, etter at de enkelte medlemslandene hver for seg hadde godkjent avtalen. Med dette kan EØS-avtalen iverksettes med virkning fra og med 1. januar 1994.

14. USA og EF blir enige om hovedtrekkene i en ny GATT-avtale. Avtalen blir undertegnet neste dag av de 116 landene i Uruguay-runden. Den nye GATT-avtalen vil gi bedre markedsadgang for flere norske eksportprodukter, deriblant fisk. Den vil også gjøre det vanskeligere for enkeltland å iversette anti-dumping tiltak. For jordbruksprodukter forplikter signaturstatene seg til gradvis å avvikle mengdebegrensninger på import. Disse skal i første omgang erstattes av tollsatser, som deretter gradvis skal trappes ned.

16. Gassforhandlingsutvalget og det tyske selskapet Verbundnetz Gas undertegner en avtale om levering av norsk

gass til den østlige delen av Tyskland. Leveransene, som skal starte opp rundt 1997, omfatter rundt 4 milliarder Sm³ gass årlig. Til dagens gasspriser anslås avtalen å ha en verdi på 30 milliarder kroner.

20. Næringsdepartementet sier nei til konsesjon for Euro-Kraft A/S om krafteksport til Tyskland på langsiktige betingelser (se 28/6).

28. Oljeprisen faller under 13 dollar pr fat for første gang siden november 1988.

30. Norges Bank hever dagslånsrenten til bankene fra 6,75 til 7 prosent. Renten på bankenes innskudd (kreditrenten) heves tilsvarende, fra 4,75 til 5 prosent.

Januar — 1994

1. EØS-avtalen trer i kraft.

3. Torstein Moland avløser Hermod Skånland som sentralbanksjef.

8. Kaci Kullman Five sier fra om at hun ikke tar gjenvalg som formann i Høyre på årsmøtet til våren.

10. EU-kommisjonen legger frem utkast til svar på de norske fiskerikravene i forbindelse med medlemskapsforhandlingene. Norge får aksept for at fiskekvotene i de norske farvannene skal være uendret, samt at det skal gis full markedsadgang for norsk fisk fra første dag som EU-medlem. Kommisjonen godtar derimot ikke de norske kravene om at Norge skal ha full kontroll over fiskeressursene nord for den 62. breddegrad.

10. Statoil og det finske konsernet Neste undertegner en avtale om å slå sammen sine petrokjemiske virksomheter. Det nye selskapet, som får navnet Borealis, skal eies 50-50 av Statoil og Neste og ha hovedsete i København. Avtalen må godkjennes av styrene i de to selskapene, samt av norske og finske myndigheter.

11. Det Europeiske Monetære Institutt (EMI) åpnes. Instituttet er i henhold til Maastricht-avtalen forløperen til den europeiske sentralbanken. EMI har hovedsete i Frankfurt.

13. Utenriksminister Johan Jørgen Holst dør under et sykeleie på Sunnaas sykehus.

19. Samferdselsdepartementet gjør vedtak om at veiforbindelsen over Oslo-fjorden ved Drøbak skal skje via en undersjøisk tunnel. Departementet overprøver dermed Vegdirektoratets anbefaling om broforbindelse. Tunnelen vil stå ferdig tidligst i 1998.

21. Statoil gjør et mindre oljefunn i Barentshavet, rundt 40 km nordøst for Nordkapp. Dette er første gangen et slikt funn gjøres i dette området. Foreløpige undersøkelser tyder på at funnet inneholder forholdsvis begrensede oljemengder, i størrelsesorden 4-5 millioner fat.

24. Bjørn Tore Godal blir utnevnt til utenriksminister etter Johan Jørgen Holst. Grete Knudsen overtar som handelsminister etter Godal, mens Hill-Marta Solberg blir ny sosialminister.

26. Representanter for EU og EFTA blir enige om en tilleggspakke på over 400 direktiver og forordninger som skal inngå i EØS-avtalen. Den nye avtaledelen, som kalles EØS 2, dekker en rekke lover og regler for det indre markedet som er vedtatt etter august 1991. Den nye pakken må godkjennes av EFTA-landenes nasjonalforsamlinger.

28. Styrene i Postbanken og Postgiro slutter seg til forslaget om å slå sammen de to institusjonene fra og med 1. januar 1995. Stortinget vil trolig ta stilling til sammenslåingen i løpet av vårsesjonen 1994.

30. Verdens seks ledende produsenter av aluminium blir enige om å redusere overskuddsproduksjonen på verdensmarkedet. I en kunngjøring fra et møte mellom representanter fra EU, USA, Russland, Canada, Australia og Norge opplyses det imidlertid ikke noe om hvor mye de enkelte landene vil redusere sin produksjon.

Befolkning

Ved utgangen av 1992 var det i Norge omtrent 4 326 000 innbyggere, mens det året før var 4 299 000. Denne tilveksten på om lag 27 000, eller 0,63 prosent er relativt sterk sett i forhold til årlig gjennomsnitt i perioden 1980-1990. Den skyldes at det har vært stor naturlig tilvekst samtidig med høy nettoinnvandring fra utlandet. Den naturlige tilveksten i 1993 var om lag 15 000 (59 000 fødte minus 44 000 døde). Tallet på fødte og tallet på døde var begge 1 000 lavere enn året før. Innvandringsoverskuddet fortsatte, og ser ifølge foreløpige tall ut til å bli om lag 12 000.

Fruktbarhet

Etter en oppgang i antall fødte på 20 prosent fra 1983 til 1990, sank fødselstallet med knapt 1 000 fra 1991 til 1992, og vel 1 000 i fjor. Noe av oppgangen tidligere (7 prosentpoeng) skyldtes at det ble flere kvinner i fødedyktig alder, mens om lag 13 prosentpoeng skyldtes økt fødselshyppighet, særlig blant kvinner mellom 26 og 35 år. Utviklingen siden 1990 synes å være et tegn på at den fruktbarhetsoppgangen vi hadde fra 1983, nå er over.

Samlet fruktbarhetstall i 1993 var om lag 1,85, mot 1,66 på det laveste (1983) og 1,93 på det høyeste (1990). Med samlet fruktbarhetstall for et bestemt år, menes det gjennomsnittlige barnetall en kvinne vil ha ved slutten av sin fødedyktige periode om hun gjennomlever hele denne perioden med de aldersspesifikke fødselssannsynligheter fra dette året. Oppgangen i antall fødte på 80-tallet skyldtes primært at en del årskull tidligere hadde utsatt første fødsel, og at det derfor var et stort "etterslep" å ta igjen. Tendensen til å utsette første fødsel var svakere mot slutten av 1980-tallet. Mye av det etterslepet som var, er nå hentet inn, samtidig som det igjen blir færre fødsler blant yngre kvinner. Derfor har fødselstallet sunket etter 1990.

Etter at nedgangen i fruktbarheten stoppet engang på 70-tallet, og det i flere land, særlig i Norden, til og med var en oppgang på slutten av 1980-tallet, synes det de siste årene igjen å være synkende fruktbarhet også i resten av Norden og i mye av Vest-Europa. Sverige har fortsatt (1993) et samlet fruktbarhetstall nær 2,00, og nedgangen der går nå raskere enn i Norge. I de fleste land som har hatt oppgang i de senere år, blir økningen forklart med endringer i fødsle-nes plassering i livsløpet, og ikke med en permanent økning i barnetallet pr. kvinne. De land som nå har lavest fruktbarhet, er Italia og Spania med om lag 1,25 barn pr. kvinne, mens tidligere Øst-Tyskland er helt nede i 0,8 barn pr. kvinne. Fruktbarheten har stort sett sunket i hele det tidligere Øst-Europa etter kommunismens fall.

Familie og samliv

Tallet på inngåtte ekteskap har variert noe fra år til annet etter at den langvarige nedgangen stoppet tidlig på 1980-tallet. Det er blitt langt flere ugifte personer i "gifteferdig"

alder, slik at uendret giftermålshyppighet ville gitt økning i det årlige antall inngåtte ekteskap. Det synes likevel å være en ny nedgang etter 1990, og foreløpige tall for 1993 tyder på at denne tendensen fortsetter. Giftermålshyppigheten er nå betydelig lavere enn for noen ti-år siden, for tenåringer er den under 10 prosent av nivået fra 30 år tilbake.

Nedgangen i ekteskapstallet henger sammen med at flere og flere velger å leve i samboforhold uten å inngå formelt ekteskap. Familie- og yrkesundersøkelsen viser at 18 prosent av kvinnene mellom 20 og 44 år levde i samboforhold i 1988, mot bare 5 prosent 11 år tidligere. En mindre omfattende undersøkelse tyder på at økningen har fortsatt, og at andelen for 1993 var oppe i 22 prosent. Det er flere samboende enn gifte inntil personene er i slutten av 20-årene.

En stadig økende andel av fødsleene skjer utenfor ekteskap (43 prosent i 1992). Tre firedeler av disse fødsleene gjelder barn født av samboende foreldre som ikke er gifte, mens om lag en firedel er barn født av enslige mødre.

Det årlige antall skilsmisser har lenge vært stigende, men antallet har vært mer stabilt etter 1990. Også skilsmisseratene har vært relativt stabile. For 1993 antyder foreløpige tall en viss oppgang, noe som i så fall kan ha sterkere sammenheng med endringer i lovverket enn med atferdsendringer. Kravet til separasjonstidens lengde er nå redusert fra 2 til 1 år der partene ikke er enige, og det er blitt færre muligheter for skilsmisse ved dom. Dersom skilsmissehyppigheten fra 1992 holder seg, vil knapt 45 prosent av ekteskapene som inngås nå, oppløses på lang sikt, mens det med hyppighetene i 1980 lå an til 30 prosent. Samboforhold oppløses dessuten langt hyppigere enn ekteskap.

Som følge av endringer i samlivs- og fruktbarhetsmønsteret siden 1970-tallet har den gjennomsnittlige familiestørrelse, slik den registreres, sunket med 2-3 hundredeler pr. år. I 1993 var det 2,16 personer pr. familie. Dersom alle samboforhold hadde vært registrert, ville den gjennomsnittlige størrelsen trolig vært om lag 2,25 personer.

Dødelighet

Tallet på døde viser en langsiktig og lite dramatisk økning, som er brutt av en viss nedgang etter 1990. Om lag 44 000 personer døde i 1993, mot 46 000 i 1990. Endringene i aldersstruktur har lenge vært slik at uten nedgang i dødeligheten ville det vært en betydelig årlig vekst i tallet på døde. Forventet levealder ved fødselen var i 1992 74,2 år for menn og 80,3 år for kvinner, de høyeste noen gang i Norge, og for begge kjønn om lag 2,7 år høyere enn for 20 år siden. Etter noen år med liten bedring i levealderen, har den de siste fem-seks årene økt relativt mye, og utviklingen i Norge er igjen på linje med resten av de vestlige industrilandene. Etter midten av 1980-tallet har menns levealder økt klart mer enn kvinnenes.

Spedbarndødeligheten var på 1980-tallet høyere i Norge enn i våre naboland, men tallene for de siste år viser at vi er kommet nesten ned på deres nivå. Dette har særlig sammenheng med en nedgang i krybbedød i Norge etter 1989. I 1992 var spedbarndødeligheten 5,8 pr 1 000.

Innenlands flytting

Etter en viss økning i antall flyttinger mellom kommunene utover på 1980-tallet, har det fra 1988 vært en klar nedgang. Den registrerte mobiliteten var lavere i 1992 enn noen gang siden registreringene startet på slutten av 1940-tallet. I 1992 fikk 161 000 personer registrert flytting mellom norske kommuner, 15 prosent færre enn i 1988. Fra 1991 til 1992 var det sterkeste nedgang i mobilitet blant unge voksne, og nedgangen var sterk også for barn. Den betydelige forskjellen som det var mellom menns og kvinners mobilitet, er nå nesten forsvunnet. Rett etter krigen hadde kvinner 25 prosent høyere mobilitet enn menn.

I 1992 var nettoutflyttingen fra Nord-Norge til resten av landet igjen av en viss betydning (- 1 500), men fortsatt langt under nivået fra midten av 1980-tallet. Nord-Norge hadde flyttetap til hele landet, i 1992 spesielt stort til Rogaland. Kystfylkene sørover til og med Hordaland hadde også nettoutflytting til resten av landet. Tilflyttingen til Oslo var fortsatt stor, blant annet skyldes dette at mange utenlandske statsborgere etter å ha bodd i Norge en tid, gjerne flytter til Oslo. Oslo var sammen med Vestfold og Rogaland de eneste fylker med innenlands flytteoverskudd av noen betydning. Alle fylker hadde i 1992 til dels betydelig nettoinnflytting fra utlandet. Likevel hadde fylkene fra Troms til Møre og Romsdal en samlet netto utflytting i 1992.

Så langt tallene fra 1993 kan bedømmes, synes summen av flyttingene innen landet og til og fra utlandet å føre til langt sterkere vekst i Akershus og mindre i Oslo. I tillegg får Rogaland og Hordaland også en betydelig nettoinnflytting.

Årlig endring i folketallet i noen aldersgrupper. 1990-1995. Tusen

	1990	1991	1992	1993	1994	1995
I alt	16	24	26	26	26	25
0-6	10	11	10	9	7	4
7-15	-10	-5	-1	3	3	3
16-19	-5	-8	-10	-10	-7	-4
20-39	4	10	8	6	4	1
40-54	22	20	21	20	19	19
55-66	-13	-9	-5	-4	0	1
67-79	3	1	-1	-1	-3	-3
80+	4	4	4	4	4	4
0-19	-5	-3	-2	2	3	7
20-66	13	22	24	22	24	19
67+	7	5	3	2	0	0

Kilder: SSB. 1990-1992 NOS Befolkningsstatistikk hefte II
1993-1995 Framskrivning basert på NOS Framskrivning av folkemengden 1993-2050 (Alternativ M1)

ting. Flyttebalansen for Trøndelag og Nord-Norge synes ikke å bli sterkere negativ enn den var i 1992.

Flytting til og fra utlandet

De kortsiktige variasjonene i befolkningstilveksten har særlig hatt sammenheng med endringer i flyttingene til og fra utlandet. For statsborgere i Norge og andre vest-europeiske land, har flyttingene sammenheng med arbeidsmarkedet hos oss og i nabolandene. For øvrige lands statsborgere er det de politiske, økonomiske og sosiale forhold i hjemlandet, sammen med praktiseringen av vår innvandringspolitikk, som er avgjørende. Vi hadde et moderat innvandringsoverskudd i 1990 (1 700), og relativt store overskudd deretter. For 1993 er det anslått til å bli om lag 12 000. Siden 1989 er det særlig antall utvandring som har gått ned, innvandringene har variert mindre.

Innvandringsoverskuddet skyldes flere ulike flyttestrømmer. I 1992 var det fortsatt nettoinnflytting av norske statsborgere (om lag 1 000), særlig fra Sverige. Vi har et tilsvarende overskudd i utvekslingen av vest-europeiske statsborgere, etter at det var en viss nettoutflytting i begynnelsen av den norske lavkonjunkturen (1989-1990). Nettoinnvandringen fra land i den tredje verden er fortsatt størst. Den var under 5 000 i 1992, mot over 10 000 i 1987 og 1988. Nedgangen skyldes både at det blir færre innflyttere og flere utflyttere.

Disse tendensene holder seg også i 1993. Det har de siste årene vært særlig stor nedgang i innflyttingen fra land som Chile, Tyrkia, Iran og Pakistan. Denne nedgangen synes å ha sammenheng med en innstramning i praktiseringen av innvandringsstoppen, og i behandlingen av asylsøkere.

Etter at vi i fem år hadde nettoinnvandring på vel 1 000 personer årlig fra land i tidligere Øst-Europa, kom tallet i 1992 opp i 2 500, nesten 2 000 fra det tidligere Jugoslavia. I 1993 blir nettoinnvandringen langt større. Av 13 000 asylsøkere i 1993, kommer over 11 000 fra dette området. Mange, men ikke alle asylsøkerne regnes som innvandrere. Visumplikten som ble innført for bosnere i oktober, synes å ha vært effektiv, mens det gjennom hele 1993 var en jevn strøm av kosovo-albanere (i alt 4 000) som har søkt asyl i Norge, de fleste etter avslag i Sverige.

Utflytterne fra Norge har lenge hatt Sverige, Danmark, USA og Storbritannia som vanligste flyttemål. I 1993 vil det dessuten være mange (kanskje om lag 2 500) som Folkeregistrene oppdager har forlatt landet uten å ha sendt melding, og som derfor registreres som utflyttet til ukjent bestemmelsessted.

Aldersstruktur

Hovedtrekkene i befolkningens aldersstruktur forandrer seg langsomt. I tabell 1 er de siste års endringstall vist for noen aldersgrupper, sammen med framskrivninger for 1993, 1994 og 1995. Vi ser at tidligere fruktbarhetsoppgang har gitt en økning i antallet små barn. Denne vil fortsette i

noen år. Fra 1993 er det også en oppgang i antall barn i skolepliktig alder. Elevgrunnet for den videregående skolen avtar fortsatt, men langsommere enn de foregående år.

De fleste yrkesaktive er i alderen 20-66 år. I denne gruppen var tilveksten om lag 22 000 i 1992, svært ujevnt fordelt. Det var en økning i de yngre aldre (+ 6 000 i aldersgruppen 20-39 år), en sterk økning (+ 20 000) i aldersgruppen 40-54 år og nedgang på 4 000 blant de eldste (55-66

år). Utsiktene for de nærmeste årene er at tilveksten i den midtre aldersgruppen vil holde seg, mens både nedgangen for de eldste og økningen blant de yngste avtar.

Antallet i pensjonsalderen (67 år og over) vokste med 2 000 i 1993. I årene som kommer venter vi først stagnasjon og så nedgang i antallet i pensjonsalderen. Det var en viss nedgang i antall yngre pensjonister i 1993, mens det fortsatt vil være økning i antall personer 80 år og over i mer enn ti år til.

Befolkningsframskriving

Med de nærmeste få år som perspektiv, vil det ikke skje store endringer i befolkningsutviklingen. På lengre sikt er derimot befolkningsutviklingen av stor betydning for dimensjonering av utdanningssystemet, tilbud av arbeid, trygdeutbetalinger osv.

Ved utgangen av 1993 la SSB fram nye framskrivinger av folketallet, for hele landet og for fylker og kommuner. De forrige ble lagt fram i 1990. I tillegg til oppdatering av befolkningsstallene til i dag, baserer vi oss nå på nye trekk i den demografiske utviklingen til og med 1992. Vi har tre alternativer for både fruktbarhet, levealder og nettoinnvandring. Den sannsynlige befolkningsutviklingen vil ligge mellom de to alternativ som er en kombinasjon av de laveste og de høyest anslag for hver komponent. I forhold til forrige framskriving, er den største forskjellen at vi nå har holdt muligheten åpen for en sterkere økning i levealderen. Det midtre alternativet bygger på at forventet levealder øker til 79 år for menn og 84,5 år for kvinner i 2050.

Folketallet ventes å bli mellom 4,42 og 4,53 mill i år 2000, og mellom 4,48 og 4,84 mill i 2010, en oppjustering av tidligere anslag med 90 000 i 2010. På grunn av endrete forutsetninger om levealderen, er det tallet på eldre som vil øke mest. Fra å være 167 000 personer over 80 år i 1993, regner vi med at det blir mellom 198 000 og 238 000 i 2010. I forrige framskriving var anslaget 200 000. Våre forutsetninger fører til en sterkere vekst i antall gamle også videre ut over i det 21. århundre. Antall personer i yrkesaktiv alder vil stige fra 2,6 mill i dag til 2,8-2,9 mill i år 2010. Veksten blir deretter svakere, kanskje kommer vi til å oppleve en nedgang. Tallet på barn (0-15 år) kommer til å øke til litt ut i neste århundre, hvor langt er avhengig av den framtidige fruktbarheten. Dersom den ikke endrer seg, kommer barnetallet til å fluktuere rundt 0,95 mill.

Framskrivning av folketallet 1993 - 2050. Alternativer, forutsetninger og resultater

	Hovedalternativer		
	L1	M1	H1
Forutsetninger			
Fruktbarhet			
Gjennomsnittlig antall barn pr. kvinne født 1980 og senere	1,68	1,88	2,10
Dødlighet			
Forventet levealder år 2050, menn	76,0	79,0	82,0
Forventet levealder år 2050, kvinner	81,5	84,5	87,5
Innvandring			
Nettoinnvandring i 1998 og senere	4 000	8 000	12 000
Innenlands flytting			
Flytteraten som registrert i perioden	1988-92	1988-92	1988-92
Framskrevet antall personer i 1000			
År 2000			
I alt	4 417	4 473	4 526
0-15 år	926	949	971
16-66 år	2 882	2 903	2 926
67-79 år	421	425	428
80+ år	189	195	201
År 2010			
I alt	4 483	4 671	4 842
0-15 år	859	944	1 030
16-66 år	3 045	3 111	3 175
67-79 år	381	393	400
80+ år	198	223	238

Kilde: SSB. NOS Framskrivning av folkemengden 1993-2050.

Tabell- og diagramvedlegg

Innhold

Side

A. Nasjonalregnskap for Norge¹⁾

Tabell A1	Bruttoproduksjon, vareinnsats og bruttonasjonalprodukt. Løpende priser. Mill. kr	1*
Tabell A2	(1.1): Bruttonasjonalprodukt etter anvendelse. Løpende priser. Mill. kr	2*
Tabell A3	(1.2): Bruttonasjonalprodukt etter anvendelse. Faste 1991-priser. Mill. kr	3*
Tabell A4	(1.5): Bruttonasjonalprodukt etter næring. Faste 1991-priser. Mill. kr	4*
Tabell A5	(1.6): Produksjon og inntekt. Løpende priser. Mill. kr	5*
Tabell A6	(1.12): Utenriksregnskap. Sammendrag. Mill. kr	6*
Tabell A7	(4.1): Bruttonasjonalprodukt etter anvendelse. Volum- og prisendringer i prosent	7*
Tabell A8	(4.2): Bruttonasjonalprodukt etter næring. Volumendringer i prosent	8*
Tabell A9	(4.3): Privat konsum. Volum- og prisendringer i prosent	9*
Tabell A10	(4.5): Bruttoinvestering i fast kapital etter art og næring. Volum- og prisendringer i prosent	10*
Tabell A11	(4.6): Eksport av varer og tjenester. Volum- og prisendringer i prosent	11*
Tabell A12	(4.7): Import av varer og tjenester. Volum- og prisendringer i prosent	12*
Tabell A13	(5.2): Bruttoproduksjon etter næring. Faste 1991-priser. Mill. kr	13*
Tabell A14	(5.4): Vareinnsats etter næring. Faste 1991-priser. Mill. kr	14*
Tabell A15	(6.1): Privat konsum. Løpende priser. Mill. kr	15*
Tabell A16	(6.2): Privat konsum. Faste 1991-priser. Mill. kr	16*
Tabell A17	(6.9): Bruttoinvestering i fast kapital etter art og næring. Løpende priser. Mill. kr	17*
Tabell A18	(6.10): Bruttoinvestering i fast kapital etter art og næring. Faste 1991-priser. Mill. kr	18*
Tabell A19	(6.13): Eksport av varer og tjenester. Løpende priser. Mill. kr	19*
Tabell A20	(6.14): Eksport av varer og tjenester. Faste 1991-priser. Mill. kr	20*
Tabell A21	(6.15): Import av varer og tjenester. Løpende priser. Mill. kr	21*
Tabell A22	(6.16): Import av varer og tjenester. Faste 1991-priser. Mill. kr	22*
Tabell A23	Sysselsetting etter næring. Lønnstakere og selvstendige	23*
Tabell A24	Lønnsvekst etter næring. Lønnstakere. Prosentvis økning fra året før	24*

B. Konjunkturindikatorer for Norge

Tabell B1:	Olje- og gassproduksjon	25*
Tabell B2:	Produksjonsindeksen etter næring og anvendelse	25*
Tabell B3:	Industriproduksjon - produksjonsindeksen	25*
Tabell B4:	Ordretiligang - industri	26*
Tabell B5:	Orderreserver - industri	26*
Tabell B6:	Pålopte investeringskostnader for oljeutvinning	27*
Tabell B7:	Industriinvesteringer i verdi - investeringsundersøkelsen	27*
Tabell B8:	Boligbygging	27*
Tabell B9:	Detaljomssetningsvolum - sesongjustert indeks	28*
Tabell B10:	Detaljomssetningsvolum mv. - endring fra foregående år	28*
Tabell B11:	Arbeidsmarkedet - arbeidskraftundersøkelsen	28*
Tabell B12:	Arbeidsmarkedet - arbeidskontorenes registreringer	28*
Tabell B13:	Timefortjeneste	29*
Tabell B14:	Konsumprisindeksen	29*
Tabell B15:	Engrospriser	29*
Tabell B16:	Utenrikshandel - verditall	30*
Tabell B17:	Utenrikshandel - indekser	30*

Diagrammer

Olje- og gassproduksjon	31*
Produksjonsindeksen	31*
Ordreindeksen - industri	32*
Byggearealstatistikk og boliglån, nye boliger	33*
Ordreindeksen - bygge- og anleggsvirksomhet	33*
Arbeidsledighet og sysselsetting	34*
Antatte og utførte investeringer i industrien	34*
Detaljomssetning mv.	34*
Lønninger	34*
Konsum- og engrospriser	35*
Nominell rente på tre-måneders plasseringer	35*
Utenrikshandel	35*

1) Tallene i parentes gir henvisning til tabellene i NOS Nasjonalregnskapsstatistikk 1988.

C. Nasjonalregnskapstall for utvalgte OECD-land

Tabell C1:	Bruttonasjonalprodukt	36*
Tabell C2:	Privat konsum	36*
Tabell C3:	Offentlig konsum	36*
Tabell C4:	Bruttoinvesteringer i fast realkapital	36*
Tabell C5:	Ekspert av varer og tjenester	37*
Tabell C6:	Import av varer og tjenester	37*
Tabell C7:	Privat konsum	37*
Tabell C8:	Arbeidsledighet	37*

D. Konjunkturindikatorer for utlandet

Tabell D1:	Sverige	38*
Tabell D2:	Danmark	38*
Tabell D3:	Storbritannia	38*
Tabell D4:	Tyskland (vest)	38*
Tabell D5:	Frankrike	39*
Tabell D6:	USA	39*
Tabell D7:	Japan	39*

1*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A1 Bruttoproduksjon, vareinnsats og bruttonasjonalprodukt. Løpende priser. Mill. kr ¹⁾

	1992	1993	92.1	92.2	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3	93.4 ^{a)}
Bruttoproduksjon	1346160	1396349	325556	334114	326866	359625	335390	341535	344924	374501
Fastlands-Norge	1160638	1197201	279616	288181	282593	310247	286386	292841	295600	322375
Vareinnsats	644507	662792	155802	161314	153499	173892	158035	162743	160512	181503
Fastlands-Norge	576360	591111	138558	144533	137020	156249	140916	145270	142668	162257
Bruttonasjonalprodukt	701653	733558	169754	172799	173367	185733	177356	178793	184412	192998
Fastlands-Norge	584278	606090	141058	143649	145574	153998	145469	147571	152932	160118

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding. a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

REVISJONER AV DE KVARTALSVISE NASJONALREGNSKAPSTALLENE

De kvartalsvise nasjonalregnskapstallene kan bli endret for hvert nytt kvartal som beregnes og publiseres. Dette skyldes hovedsakelig:

i) Ny informasjon.

Det tas løpende inn ny informasjon om alle kvartalene i inneværende år. Særlig gjelder dette siste kvartal hvor datagrunnlaget er ufullstendig, og beregningene derfor i større grad er basert på anslag.

ii) Skifte av basisår.

I det kvartalsvise nasjonalregnskapet skiftes basisåret en gang om året.

iii) Avstemming mot årlig nasjonalregnskap.

Det kvartalsvise nasjonalregnskapet avstemmes mot de årlige nasjonalregnskapene etterhvert som disse foreligger og publiseres. Denne avstemmingen medfører revisjoner av både sum fire kvartaler og kvartalsmønsteret.

iv) Metodeforbedringer.

Det arbeides kontinuerlig med å forbedre metodene som benyttes i beregningsopplegget.

2*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A2 (1.1) Bruttonasjonalprodukt etter anvendelse. Løpende priser. Mill. kr ¹⁾

	1992	1993	92.1	92.2	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3	93.4 ^{a)}
Bruttonasjonalprodukt	701650	733556	169753	172799	173366	185732	177355	178792	184411	192998
Innenlandsk bruk av										
varer og tjenester	650373	683908	153081	164014	161642	171636	162956	162077	176936	181938
Konsum	522368	540103	122251	129603	129000	141513	125796	131575	135661	147070
Privat konsum	365001	377700	85291	89980	90529	99202	87675	91645	95584	102797
Spesifisert innen-										
landsk konsum	353367	365938	82829	87112	87576	95850	85013	88983	92654	99289
Konsum i utlandet,										
netto	11634	11761	2462	2867	2953	3352	2661	2662	2930	3508
Offentlig konsum	157367	162403	36961	39623	38472	42312	38121	39931	40078	44274
Statlig konsum	62689	64640	13577	16054	14824	18233	14051	15388	15723	19479
Sivilt	39693	42815	9604	10508	9625	9956	10179	10695	10555	11387
Forsvar	22996	21825	3973	5546	5199	8278	3873	4693	5168	8092
Kommunalt konsum	94678	97762	23383	23569	23647	24078	24070	24543	24355	24795
Bruttoinvestering	128006	143805	30830	34411	32642	30123	37161	30502	41275	34867
Bruttoinvestering i										
fast kapital	134280	162779	22709	47662	28583	35326	24915	38738	58000	41126
Næringsvirksomhet	109322	139403	17638	41440	23268	26977	20309	33759	52541	32794
Oljevirksomhet	41742	67362	4362	24430	6465	6485	4931	17098	34684	10649
Annen nærings-										
virksomhet	67581	72041	13276	17009	16803	20492	15378	16661	17857	22145
Offentlig forvaltning	24957	23376	5071	6222	5315	8349	4606	4978	5460	8332
Statlig	12358	11168	2175	3353	2179	4652	1913	2344	2437	4473
Kommunal	12599	12208	2896	2869	3136	3698	2692	2634	3023	3859
Lagerendring	-6274	-18973	8121	-13251	4059	-5203	12246	-8236	-16725	-6258
Oljeplattformer										
under arbeid	3430	-11723	4393	-9066	3963	4140	5245	-2033	-18491	3556
Annen lagerendring og										
statistiske avvik	-9704	-7250	3728	-4185	96	-9343	7001	-6203	1766	-9814
Eksport	303025	317248	76996	74633	73288	78108	75904	81061	79340	80944
Råolje og naturgass	97158	103472	23693	24485	23191	25789	25702	26431	24225	27114
Eksport ellers	205867	213776	53303	50148	50097	52319	50202	54630	55115	53830
-Import	251748	267600	60324	65848	61564	64012	61505	64346	71866	69884

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding. a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

3*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A3 (1.2) Bruttonasjonalprodukt etter anvendelse. Faste 1991-priser. Mill. kr ¹⁾

	1992	1993	92.1	92.2	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3	93.4 ^{a)}
Bruttonasjonalprodukt	709316	727299	174265	174277	175411	185364	175685	175622	182572	193420
Innenlandsk bruk av										
varer og tjenester	635380	656173	151040	160126	157723	166491	157756	155044	170032	173341
Konsum	510129	519572	120569	126607	125485	137469	121984	126392	130258	140938
Privat konsum	355909	361898	84077	87732	87915	96185	84481	87605	91492	98320
Spesifisert innen-										
landsk konsum	344496	350285	81655	84916	84948	92978	81931	84959	88435	94959
Konsum i utlandet,										
netto	11413	11613	2422	2816	2967	3207	2550	2645	3057	3361
Offentlig konsum	154220	157674	36491	38875	37570	41284	37503	38787	38766	42617
Statlig konsum	61490	62525	13358	15741	14543	17848	13784	14920	15128	18693
Sivilt	38917	41534	9459	10285	9430	9743	9998	10376	10176	10984
Forsvar	22573	20991	3899	5456	5113	8105	3786	4543	4952	7709
Kommunalt konsum	92729	95149	23133	23134	23027	23436	23719	23868	23638	23924
Bruttoinvestering	125251	136601	30471	33519	32238	29022	35772	28652	39773	32403
Bruttoinvestering i										
fast kapital	131525	154617	22416	46737	28090	34281	23829	37008	55244	38536
Næringsvirksomhet	106619	131377	17310	40550	22790	25968	19188	32043	49833	30314
Oljevirkosomhet	41503	64645	4388	24188	6493	6434	4798	16433	33251	10163
Annen nærings-										
virkosomhet	65115	66732	12922	16362	16297	19534	14390	15609	16582	20151
Offentlig forvaltning	24907	23239	5107	6187	5300	8313	4642	4965	5411	8222
Statlig	12327	11095	2193	3332	2172	4630	1927	2340	2416	4412
Kommunal	12580	12145	2914	2855	3129	3683	2715	2625	2994	3810
Lagerendring	-6274	-18016	8055	-13218	4148	-5259	11943	-8356	-15470	-6133
Oljeplattformer										
under arbeid	3316	-11395	4354	-8975	3899	4038	5097	-1962	-17901	3370
Annen lagerendring og										
statistiske avvik	-9591	-6620	3701	-4243	248	-9297	6846	-6394	2430	-9503
Ekspor	326422	332686	83654	80148	79936	82684	78515	84290	82302	87580
Råolje og naturgass	107182	113214	27061	26257	26249	27616	26897	28159	26571	31587
Ekspor ellers	219240	219472	56592	53891	53688	55069	51618	56131	55730	55993
-Import	252486	261560	60429	65997	62249	63811	60586	63712	69762	67500

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding. a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

4*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A4 (1.5) Bruttonasjonalprodukt etter næring. Faste 1991-priser. Mill. kr ¹⁾

	1992	1993	92.1	92.2	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3	93.4 ^{a)}
Bruttonasjonalprodukt	709318	727301	174265	174278	175411	185364	175686	175623	182572	193421
Næringsvirksomhet	549463	562825	136120	133883	136046	143414	136559	134655	141459	150153
Primærnæringer	19702	21388	4599	2415	8238	4450	4668	2297	9600	4823
Jordbruk	10955	12289	1764	124	6733	2334	1977	-17	7856	2474
Skogbruk	3776	3414	1589	1007	315	866	1333	928	306	847
Fiske og fangst, fiskeoppdrett	4970	5685	1246	1284	1190	1250	1358	1386	1438	1503
Oljevirksomhet	112064	118865	28161	27052	27322	29529	28107	28300	29163	33295
Råolje og naturgass	100931	107246	25347	24363	24611	26610	25315	25529	26345	30057
Rørtransport	11134	11619	2815	2689	2711	2919	2792	2771	2818	3238
Industri og bergverks- drift	96004	97325	24408	24301	22393	24902	24420	24449	23028	25428
Bergverksdrift	1722	1705	427	441	420	435	431	438	416	421
Industri	94281	95620	23981	23860	21974	24467	23989	24012	22612	25007
Skjermet industri	30043	29924	7344	7866	7102	7731	7202	7633	7194	7895
Utekonkurrerende industri	17448	18193	4463	4419	4168	4398	4492	4551	4444	4707
Hjemmekonkurrerende industri	46790	47502	12174	11575	10704	12337	12296	11828	10974	12405
Elektrisitetsforsyning	27966	28342	7792	6417	5942	7815	8032	6171	5920	8219
Bygge- og anleggs- virksomhet	24471	24595	5294	6048	5755	7373	5222	5915	5845	7613
Varehandel	67874	68997	15495	16859	16641	18880	15350	16819	17370	19458
Utenriks sjøfart og oljeboring	22416	20783	5667	5594	5669	5486	5297	5023	5178	5284
Utenriks sjøfart	20155	19113	5117	5009	5064	4964	4910	4608	4798	4797
Oljeboring	2261	1670	549	585	605	521	387	415	380	487
Samferdsel	40038	41274	9567	11067	10241	9163	10032	10920	10862	9460
Boligtjenester	33968	34042	8481	8488	8495	8503	8504	8507	8512	8520
Finansiell tjeneste- yting	27318	27845	6837	6715	6836	6930	6953	6888	6932	7072
Annen nærings- virksomhet	77643	79369	19819	18927	18513	20384	19974	19366	19048	20980
Hotell- og restaurantdrift	8704	8870	1881	2176	2717	1930	1925	2185	2809	1950
Forretningsmessig tjenesteyting og utleievirksomhet	32968	33701	8795	7824	7507	8842	8884	8136	7609	9072
Tjenesteyting ellers	35971	36799	9143	8927	8290	9612	9165	9046	8629	9958
Offentlig forvaltning	115975	119069	28554	29615	28689	29116	29407	30252	29473	29938
Statlig forvaltning	34230	34336	8086	9154	8447	8543	8195	9047	8491	8603
Sivilt	25772	26023	6168	6937	6357	6310	6198	6842	6391	6593
Forsvar	8458	8312	1919	2217	2090	2234	1997	2206	2100	2010
Kommunal forvaltning	81744	84733	20468	20461	20242	20573	21212	21204	20982	21335
Korreksjonsposter	43880	45407	9591	10780	10675	12834	9720	10716	11641	13330
Påløpt merverdi- og investeringsavgift	60015	61166	13828	14549	14626	17012	13803	14588	15286	17489
Avgiftskorreksjoner	7167	8055	1596	1958	1830	1783	1873	2035	2224	1924
Frie banktjenester	-23301	-23814	-5833	-5728	-5780	-5960	-5956	-5906	-5869	-6083
MEMO:										
Fastlands-Norge	574838	587654	140437	141632	142420	150349	142281	142299	148231	154842
Skjermede næringer	500130	511154	120538	122905	125623	131064	122372	123169	130653	134960
Utekonkurrerende næringer	19171	19899	4890	4860	4588	4833	4923	4989	4860	5128
Hjemmekonkurrerende næringer	55537	56601	15009	13866	12209	14453	14987	14142	12718	14754

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrundning. a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

5*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A5 (1.6) Produksjon og inntekt. Løpende priser. Mill. kr ¹⁾

	1992	1993	92.1	92.2	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3	93.4 ^{a)}
Bruttonasjonalprodukt	701650	733556	169753	172799	173366	185732	177355	178792	184411	192998
-Renter, aksjeutbytte m.v. til utlandet, netto	22252	21454	9809	7326	837	4280	7358	7704	1800	4592
Bruttonasjonalinntekt	679398	712102	159944	165473	172529	181452	169997	171088	182611	188406
-Kapitalslit	104190	109579	25843	25977	26115	26254	26611	27138	27580	28251
Nasjonalinntekt	575209	602522	134101	139496	146414	155198	143386	143950	155031	160155
-Stønader til utlandet, netto	11255	10414	1961	2402	1895	4997	1671	1852	1926	4965
Disponibel inntekt for Norge	563954	592108	132140	137094	144519	150201	141715	142098	153105	155190
-Konsum i alt	522368	540103	122251	129603	129000	141513	125796	131575	135661	147070
Sparing	41586	52006	9888	7491	15518	8688	15920	10523	17444	8120
Disponibel realinntekt for Norge ²⁾	549734	567947	130189	133423	140682	145440	136962	135694	147240	148051

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding. 2) Deflatert med prisindeks (1991=100) for innenlandsk anvendelse ekskl. kapitalslit. a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

6*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A6 (1.12) Utenriksregnskap. Sammendrag. Mill. kr ¹⁾

	1992	1993	92.1	92.2	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3	93.4 ^{a)}
Driftsregnskap										
Eksport	303034	317251	77002	74630	73291	78112	75903	81060	79339	80949
Varer	219694	227572	56580	54433	51197	57484	54724	59143	53897	59808
Tjenester	83340	89679	20422	20197	22094	20628	21179	21918	25443	21139
Import	251748	267601	60323	65847	61564	64013	61505	64346	71866	69884
Varer	166386	176167	40797	42968	39337	43285	41139	41686	45251	48091
Tjenester	85362	91434	19526	22879	22228	20729	20367	22659	26615	21793
Eksportoverskudd	51286	49650	16679	8782	11727	14099	14398	16715	7473	11064
Renter og stønader										
Fra utlandet	24726	21504	6210	6414	5509	6594	5509	5409	5766	4820
Renter	19939	15815	5180	5285	4469	5005	3912	4261	4262	3380
Aksjeutbytte mv.	2125	2227	470	553	399	704	792	373	537	525
Stønader	2662	3462	561	576	640	886	805	775	967	915
Til utlandet	58235	53372	17980	16142	8241	15872	14538	14965	9493	14376
Renter	28797	24340	8338	8310	5072	7077	6706	6326	5494	5814
Aksjeutbytte mv.	15519	15156	7121	4854	633	2912	5356	6012	1105	2683
Stønader	13919	13876	2522	2978	2535	5883	2476	2627	2893	5880
Rente- og stønadsoverskudd	-33509	-31868	-11770	-9728	-2732	-9279	-9030	-9556	-3727	-9555
Overskudd på driftsregnskapet	17777	17782	4909	-946	8994	4820	5369	7159	3746	1508
Netto endringer i fordringer og gjeld ikke forårsaket av transaksjoner mv.										
Tildelte spesielle trekkrettigheter i IMF	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Netto omvurderinger av fordringer og gjeld pga. valutakursendringer	-5981	..	-3742	4914	5169	-12322	-8195	758	-3536	..
Norges Banks internasjonale reserver.	6402	..	1802	-1616	-1003	7219	-229	3460	732	..
Andre sektors bankinnskudd og kortsiktig gjeld	-223	..	-1749	1743	1593	-1809	-120	-289	-934	..
Langsiktig lånegjeld	-18522	..	-8011	9031	8847	-28388	-11841	-2503	-4808	..
Lån til utlandet	6362	..	4216	-4243	-4268	10656	3995	89	1474	..
Fordringer og gjeld ellers
Andre omvurderinger	1979	..	178	403	1042	356	1090	-83	1763	..
Nedgang i Norges nettogjeld	13775	8382	1345	4371	15205	-7146	-1737	7833	1974	312
Kapitalregnskap										
Netto inngang, langsiktige kapitaltransaksjoner	18301	..	6343	7754	3880	324	-1018	15680	-9210	..
Netto inngang, kjente kortsiktige kapitaltransaksjoner	-15855	..	-9499	-8241	-3914	5800	5562	-15857	-7551	..
Netto inngang, andre kortsiktige kapitaltransaksjoner og statistiske avvik	-20224	..	-1753	1433	-8961	-10944	-9913	-6982	13014	..
Netto kapitaltransaksjoner i alt	-17777	-17782	-4909	946	-8994	-4820	-5369	-7159	-3746	-1508
Netto endringer i fordringer og gjeld forårsaket av valutakursendringer mv	4003	9400	3564	-5318	-6210	11966	7105	-675	1773	1196
Oppgang i Norges nettogjeld	-13775	-8382	-1345	-4371	-15205	7146	1737	-7833	-1974	-312

1) Uoverenstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding. a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A7 (4.1) Bruttonasjonalprodukt etter anvendelse. Volum- og prisendringer i prosent

	1993	93.1	93.2	93.3	93.4 ^{a)}	1993	93.1	93.2	93.3	93.4 ^{a)}
	A. Prosentvis volumendring fra samme periode året før					B. Prosentvis prisendring fra samme periode året før				
Bruttonasjonalprodukt	2.5	0.8	0.8	4.1	4.3	2.0	3.6	2.7	2.2	-0.4
Innenlandsk bruk av										
varer og tjenester	3.3	4.4	-3.2	7.8	4.1	1.8	1.9	2.1	1.5	1.8
Konsum	1.9	1.2	-0.2	3.8	2.5	1.5	1.7	1.7	1.3	1.4
Privat konsum	1.7	0.5	-0.1	4.1	2.2	1.8	2.3	2.0	1.5	1.4
Spesifisert innen-										
landsk konsum	1.7	0.3	0.1	4.1	2.1	1.8	2.3	2.1	1.6	1.4
Konsum i utlandet,										
netto	1.8	5.3	-6.1	3.0	4.8	-0.7	2.7	-1.2	-3.7	-0.1
Offentlig konsum	2.2	2.8	-0.2	3.2	3.2	0.9	0.4	1.0	1.0	1.4
Statlig konsum	1.7	3.2	-5.2	4.0	4.7	1.4	0.3	1.1	2.0	2.0
Sivilt	6.7	5.7	0.9	7.9	12.7	1.1	0.3	0.9	1.6	1.5
Forsvar	-7.0	-2.9	-16.7	-3.1	-4.9	2.1	0.4	1.6	2.6	2.8
Kommunalt konsum	2.6	2.5	3.2	2.7	2.1	0.6	0.4	0.9	0.3	0.9
Bruttoinvestering	9.1	17.4	-14.5	23.4	11.6	3.0	2.7	3.7	2.5	3.7
Bruttoinvestering i										
fast kapital	17.6	6.3	-20.8	96.7	12.4	3.1	3.2	2.6	3.2	3.6
Næringsvirksomhet	23.2	10.9	-21.0	118.7	16.7	3.5	3.9	3.1	3.3	4.1
Oljevirkosomhet	55.8	9.4	-32.1	412.1	57.9	3.6	3.4	3.0	4.8	4.0
Annen nærings-										
virksomhet	2.5	11.4	-4.6	1.7	3.2	4.0	4.0	2.7	4.4	4.8
Offentlig forvaltning	-6.7	-9.1	-19.7	2.1	-1.1	0.4	-0.1	-0.3	0.6	0.9
Statlig	-10.0	-12.1	-29.8	11.3	-4.7	0.4	0.1	-0.4	0.5	0.9
Kommunal	-3.5	-6.8	-8.0	-4.3	3.5	0.4	-0.2	-0.2	0.7	0.9
Lagerendring
Oljeplattformer										
under arbeid
Annen lagerendring og										
statistiske avvik
Eksport	1.9	-6.1	5.2	3.0	5.9	2.7	5.0	3.3	5.1	-2.2
Råolje og naturgass	5.6	-0.6	7.2	1.2	14.4	0.8	9.1	0.7	3.2	-8.1
Eksport ellers	0.1	-8.8	4.2	3.8	1.7	3.7	3.3	4.6	6.0	1.2
-Import	3.6	0.3	-3.5	12.1	5.8	2.6	1.7	1.2	4.2	3.2

a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

8*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A8 (4.2) Bruttonasjonalprodukt etter næring. Volumendringer i prosent

	1993	93.1	93.2	93.3	93.4 ^{a)}
Bruttonasjonalprodukt	2.5	0.8	0.8	4.1	4.3
Næringsvirksomhet	2.4	0.3	0.6	4.0	4.7
Primærnæringer	8.6	1.5	-4.9	16.5	8.4
Jordbruk	12.2	12.0	-113.6	16.7	6.0
Skogbruk	-9.6	-16.1	-7.8	-3.0	-2.2
Fiske og fangst, fiskeoppdrett	14.4	8.9	7.9	20.8	20.2
Oljevirkosomhet	6.1	-0.2	4.6	6.7	12.8
Råolje og naturgass	6.3	-0.1	4.8	7.0	13.0
Rørtransport	4.4	-0.8	3.1	4.0	10.9
Industri og bergverks- drift	1.4	0.1	0.6	2.8	2.1
Bergverksdrift	-1.0	0.9	-0.8	-0.8	-3.3
Industri	1.4	0.0	0.6	2.9	2.2
Skjermet industri	-0.4	-1.9	-3.0	1.3	2.1
Utekonkurrerende industri	4.3	0.6	3.0	6.6	7.0
Hjemmekonkurrerende industri	1.5	1.0	2.2	2.5	0.5
Elektrisitetsforsyning	1.3	3.1	-3.8	-0.4	5.2
Bygge- og anleggs- virksomhet	0.5	-1.4	-2.2	1.6	3.2
Varehandel	1.7	-0.9	-0.2	4.4	3.1
Utenriks sjøfart og oljeboring	-7.3	-6.5	-10.2	-8.7	-3.7
Utenriks sjøfart	-5.2	-4.0	-8.0	-5.3	-3.4
Oljeboring	-26.1	-29.6	-29.0	-37.1	-6.5
Samferdsel	3.1	4.9	-1.3	6.1	3.2
Boligtjenester	0.2	0.3	0.2	0.2	0.2
Finansiell tjeneste- yting	1.9	1.7	2.6	1.4	2.1
Annen nærings- virksomhet	2.2	0.8	2.3	2.9	2.9
Hotell- og restaurantdrift	1.9	2.3	0.4	3.4	1.1
Forretningsmessig tjenesteyting og utleievirkosomhet	2.2	1.0	4.0	1.4	2.6
Tjenesteyting ellers	2.3	0.2	1.3	4.1	3.6
Offentlig forvaltning	2.7	3.0	2.1	2.7	2.8
Statlig forvaltning	0.3	1.3	-1.2	0.5	0.7
Sivilt	1.0	0.5	-1.4	0.5	4.5
Forsvar	-1.7	4.1	-0.5	0.5	-10.0
Kommunal forvaltning	3.7	3.6	3.6	3.7	3.7
Korrekksjonsposter	3.5	1.3	-0.6	9.0	3.9
Påløpt merverdi- og investeringsavgift	1.9	-0.2	0.3	4.5	2.8
Avgiftskorrekksjoner	12.4	17.4	3.9	21.5	7.9
Frie banktjenester	2.2	2.1	3.1	1.5	2.1
MEMO:					
Fastlands-Norge	2.2	1.3	0.5	4.1	3.0
Skjermede næringer	2.2	1.5	0.2	4.0	3.0
Utekonkurrerende næringer	3.8	0.7	2.6	5.9	6.1
Hjemmekonkurrerende næringer	1.9	-0.1	2.0	4.2	2.1

a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

9*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A9 (4.3) Privat konsum. Volum- og prisendringer i prosent

	1993	93.1	93.2	93.3	93.4 ^{a)}	1993	93.1	93.2	93.3	93.4 ^{a)}
	A. Prosentvis volumendring fra samme periode året før					B. Prosentvis prisendring fra samme periode året før				
Privat konsum	1.7	0.5	-0.1	4.1	2.2	1.8	2.3	2.0	1.5	1.4
Spesifisert innen-										
landsk konsum	1.7	0.3	0.1	4.1	2.1	1.8	2.3	2.1	1.6	1.4
Matvarer	2.7	0.8	1.4	5.1	3.5	-1.2	-1.3	-1.7	-1.1	-0.9
Drikkevarer og										
tobakk	2.8	4.6	-3.6	9.5	2.1	3.0	4.5	4.2	1.9	1.8
Klær og skotøy	-4.1	-11.3	-5.2	0.8	-1.7	2.8	2.9	2.8	3.2	2.2
Bolig, lys og bren-										
sel	2.3	1.7	3.1	2.9	1.5	2.8	2.9	3.0	2.7	2.5
Møbler og hushold-										
ningsartikler	-0.0	-3.7	-2.8	2.1	3.0	2.1	2.0	2.2	2.1	1.9
Helsepleie	3.7	1.5	2.1	5.7	5.6	1.2	3.3	3.2	-0.9	-0.6
Transport, post- og										
teletjenester	3.7	3.0	-1.2	8.0	5.1	2.8	3.5	3.6	2.4	1.8
Fritidssystemer og ut-										
danning	-1.8	-1.9	-2.3	-0.9	-2.0	3.2	3.0	3.1	3.2	3.5
Andre varer og tje-										
nester	2.0	1.5	1.5	3.1	1.6	2.1	2.6	2.4	2.0	1.6
Korreksjonsposter	1.8	5.3	-6.1	3.0	4.8	-0.7	2.7	-1.2	-3.7	-0.1
Nordmenns konsum i										
utlandet	3.5	1.1	0.9	5.0	6.1	1.3	3.2	1.3	0.4	0.9
Utlendingers konsum										
i Norge	5.1	-3.3	7.8	6.1	8.0	2.9	3.7	3.3	2.6	2.3

a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

10*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A10 (4.5) Bruttoinvestering i fast kapital etter art og næring. Volum- og prisendringer i prosent

	1993	93.1	93.2	93.3	93.4 ^{a)}	1993	93.1	93.2	93.3	93.4 ^{a)}
	A. Prosentvis volumendring fra samme periode året før					B. Prosentvis prisendring fra samme periode året før				
Bruttoinvestering i fast kapital	17.6	6.3	-20.8	96.7	12.4	3.1	3.2	2.6	3.2	3.6
Beboelseshus, driftsbygg og andre anlegg ¹⁾	-1.0	-3.7	-5.3	0.7	2.9	-0.6	-0.5	-1.1	-0.4	-0.4
Aktiverede utgifter til oljeboring og oljleting, olje- og gasserørledning	13.8	15.0	-13.1	-2.8	66.6	4.6	4.1	3.7	6.2	4.4
Skip og båter	1736.1	-171.8	-220.8	778.6	-388.6	-88.8	196.3	-77.3	-67.8	-156.3
Fly, biler mv. og rullende materiell	-7.6	-9.5	-21.3	7.4	-7.2	4.6	-1.3	3.4	9.0	6.4
Oljeborerigger og -skip, oljeutvinningsplattformer mv.	94.2	-26.8	-36.0	2551.9	44.0	3.3	0.9	2.7	3.7	4.1
Maskiner, redskap og inventar ellers	5.6	-5.5	15.7	3.6	7.3	2.9	0.6	2.5	3.6	4.0
Næringsvirksomhet	23.2	10.9	-21.0	118.7	16.7	3.5	3.9	3.1	3.3	4.1
Primærnæringer	-3.2	3.8	-1.4	12.4	-27.8	3.3	2.3	1.9	-0.9	13.9
Jordbruk	1.6	2.0	2.0	2.3	-0.0	1.1	-0.1	0.6	1.3	2.4
Skogbruk	-15.8	1.6	-25.5	-17.8	-2.7	0.7	0.5	-0.5	0.8	2.3
Fiske og fangst, fiskeoppdrett	-14.1	7.4	2.0	109.4	-109.9	14.0	6.8	8.2	-20.4	-386.3
Oljevirkosmhet	55.8	9.4	-32.1	412.1	57.9	3.6	3.4	3.0	4.8	4.0
Råolje og naturgass	54.7	-17.2	-33.6	525.2	37.9	3.5	3.2	3.0	4.6	3.9
Rørtransport	66.5	1331.9	-15.5	18.1	1004.5	4.5	4.1	3.7	6.2	4.4
Industri og bergverksdrift	0.7	-1.9	7.2	4.4	-4.9	1.8	-0.1	1.3	2.6	2.6
Bergverksdrift	-0.8	-26.9	-12.7	40.8	-0.8	1.6	-0.1	1.5	2.3	2.2
Industri	0.7	-1.1	7.8	3.5	-5.0	1.8	-0.1	1.3	2.6	2.6
Skjermet industri	30.1	41.6	44.6	22.6	19.0	1.5	-0.0	1.2	2.4	2.1
Utekonkurrerende industri	-33.2	-34.0	-23.4	-31.7	-38.7	2.2	0.3	1.6	2.7	3.3
Hjemmekonkurrerende industri	4.8	-7.1	-0.5	15.9	7.9	1.8	-0.4	1.3	2.6	2.7
Elektrisitetforsyning	2.9	-10.2	9.8	-3.4	11.8	1.3	0.1	0.9	1.8	1.6
Bygge- og anleggsvirkosmhet	4.5	2.0	-2.9	17.7	2.1	2.6	-0.3	2.2	3.9	3.8
Varehandel	7.7	0.1	-1.7	14.0	17.7	3.8	-1.8	3.5	7.0	5.7
Utenriks sjøfart og oljeboring	-149.8	-143.2	-143.5	-109.7	-147.3	-608.7	246.8	-156.8	-1774.3	-529.6
Utenriks sjøfart	-81.4	-141.7	-255.8	1505.2	-114.4	1280.3	243.2	-71.9	-81.2	-1622.8
Oljeboring	60.2	-84.6	1641.2	-2470.7	-73.3	42.7	-6.5	4.1	-6.4	41.8
Samferdsel	-0.1	-12.4	19.1	-5.5	-0.6	2.2	0.5	0.6	4.9	2.6
Boligtjenester	-1.4	-10.3	-9.7	-2.5	16.6	-0.6	-0.5	-1.1	-0.5	-0.5
Finansiell tjenesteyting	-5.7	-2.4	-4.5	-4.7	-10.6	0.7	-0.1	0.5	1.1	1.3
Annen næringsvirksomhet	11.1	18.0	10.5	7.6	8.6	0.5	-0.6	0.0	1.3	1.2
Hotell- og restaurantdrift	2.3	-2.6	-3.7	7.7	6.8	3.2	-1.6	2.9	5.6	5.0
Utleie av forretningsbygg	20.2	39.8	20.8	10.9	12.4	-0.9	-0.5	-1.6	-0.6	-0.6
Vannforsyning	1.4	0.7	0.7	1.9	2.1	-0.5	-0.5	-1.0	-0.3	-0.3
Tjenesteyting ellers	2.2	-0.9	0.9	4.4	4.8	2.8	0.1	2.6	4.4	4.3
Offentlig forvaltning	-6.7	-9.1	-19.7	2.1	-1.1	0.4	-0.1	-0.3	0.6	0.9
Statlig	-10.0	-12.1	-29.8	11.3	-4.7	0.4	0.1	-0.4	0.5	0.9
Kommunal	-3.5	-6.8	-8.0	-4.3	3.5	0.4	-0.2	-0.2	0.7	0.9
MEMO:										
Fastlands-Norge	-0.7	-4.8	-2.7	2.2	1.5	1.2	-0.1	0.6	1.9	2.0
Skjermede næringer	0.8	-3.4	-1.9	2.3	4.9	1.0	-0.2	0.4	1.9	1.6
Utekonkurrerende næringer	-30.7	-33.3	-22.2	-26.4	-36.6	2.2	0.3	1.6	2.7	3.2
Hjemmekonkurrerende næringer	0.8	-3.9	-2.8	21.5	-9.7	3.1	1.3	2.3	0.4	7.8

1) Inkl. endring i husdyrbestand. a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

11*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A11 (4.6) Eksport av varer og tjenester. Volum- og prisendringer i prosent

	1993	93.1	93.2	93.3	93.4 ^{a)}	1993	93.1	93.2	93.3	93.4 ^{a)}
	A. Prosentvis volumendring fra samme periode året før					B. Prosentvis prisendring fra samme periode året før				
Eksport i alt	1.9	-6.1	5.2	3.0	5.9	2.7	5.0	3.3	5.1	-2.2
Varer	3.4	-6.5	7.6	3.2	9.5	0.2	3.5	0.9	2.1	-5.0
Råolje og naturgass fra Nordsjøen	5.6	-0.6	7.2	1.2	14.4	0.8	9.1	0.7	3.2	-8.1
Skip, nybygde	-66.1	-80.1	29.7	-86.6	-97.6	1.9	1.7	2.3	3.0	2.9
Skip, eldre	17.6	-19.4	56.2	6.8	42.4	-3.0	-16.2	11.8	15.0	-3.7
Oljeplattformer og moduler, nybygde	2.8	2.1	2.6	2.0	2.9
Oljeplattformer, eldre
Direkte eksport ved oljevirkosomhet	-24.0	-30.5	-16.9	-41.7	2.2	4.2	3.6	3.4	5.2	4.4
Andre varer	2.7	-3.4	4.2	0.9	8.9	0.3	0.9	1.0	0.9	-1.4
Produkter fra jordbruk, skog- bruk og fiske	9.2	-0.9	-13.0	13.4	37.7	-5.2	0.9	11.6	-6.9	-19.8
Bergverksprodukter . . .	-4.7	-20.1	-2.4	-5.4	10.9	-3.2	5.6	-4.6	-1.2	-11.3
Industriprodukter	2.8	-3.5	5.7	0.8	8.0	0.4	0.7	0.3	0.8	-0.2
Nærings- og nyttelsesmidler	10.0	18.1	10.5	-2.4	14.0	-2.7	-3.0	-5.3	-2.2	-0.8
Grafiske pro- dukter	-4.8	-16.2	-19.3	22.1	-3.1	3.4	3.9	3.4	2.6	3.1
Treforedlings- produkter	10.6	1.4	12.5	5.8	22.9	-6.8	-7.3	-9.4	-5.8	-4.3
Kjemiske råvarer	3.1	25.3	-2.2	-5.9	-3.3	-0.1	-4.9	-0.8	5.8	0.4
Raffinerte olje- produkter	-2.9	-18.6	30.1	-5.2	-16.2	4.6	8.7	6.1	3.2	-0.0
Metaller	2.2	-9.6	2.0	3.5	13.9	-0.8	2.1	-3.2	-0.3	-1.4
Tekstil- og bekledningsvarer	0.8	-6.3	1.1	7.0	2.3	-2.8	-2.2	-5.8	-5.2	1.6
Trevarer, møbler og innredninger	5.8	-4.1	-2.0	8.6	21.4	-2.5	-3.8	-2.1	-2.0	-2.0
Kjemiske og mineralske pro- dukter	4.8	0.8	3.0	0.1	15.5	3.7	2.3	6.0	5.2	1.6
Andre verksted- produkter	-2.3	-15.8	-0.6	2.4	5.5	3.6	3.9	7.7	1.7	1.2
Elektrisk kraft	-27.1	68.0	-27.3	-26.9	-56.4	50.1	49.0	41.9	61.1	47.4
Tjenester	-2.1	-5.1	-1.7	2.4	-4.5	9.9	9.3	10.4	12.4	7.3
Brutto frakter ved skipsfart	-5.6	-7.3	-5.5	-3.5	-6.0	15.6	14.1	16.7	23.1	9.2
Brutto inntekter ved oljeboring	-17.1	-49.2	22.1	-12.8	-20.9	14.8	8.7	7.7	24.3	16.9
Direkte eksport ved annen oljevirkosomhet . . .	5.1	0.8	4.2	7.9	7.8	3.4	3.1	3.3	3.5	3.5
Eksport av rør- tjenester	-7.4	-4.8	-7.5	-15.5	-2.3	18.6	8.7	12.4	6.1	46.0
Utlendingers konsum i Norge	5.1	-3.3	7.8	6.1	8.0	2.9	3.7	3.3	2.6	2.3
Andre tjenester	2.3	1.6	0.3	13.3	-5.5	3.0	3.0	2.9	2.9	3.0

a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

12*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A12 (4.7) Import av varer og tjenester. Volum- og prisendringer i prosent

	1993	93.1	93.2	93.3	93.4 ^{a)}	1993	93.1	93.2	93.3	93.4 ^{a)}
	A. Prosentvis volumendring fra samme periode året før					B. Prosentvis prisendring fra samme periode året før				
Import i alt	3.6	0.3	-3.5	12.1	5.8	2.6	1.7	1.2	4.2	3.2
Varer	4.2	0.6	-2.7	11.0	8.0	1.7	0.3	-0.3	3.6	2.9
Skip, nybygde og eldre	35.2	122.5	-50.3	99.5	39.0	20.1	21.3	18.5	22.5	14.9
Oljeplattformer og moduler, nybygde og eldre	293.3	-92.6	410.3	686.3	-3.3	-4.0	-6.6	4.2	1.1	42.1
Direkte import ved oljevirkosomhet	20.6	-17.8	-21.3	210.0	-64.2	3.5	3.1	3.3	3.5	3.5
Andre varer	1.7	-2.7	-1.5	3.0	7.7	0.5	-1.2	-1.0	2.2	1.7
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	-8.9	-14.4	3.6	-22.4	-1.9	-2.3	-4.9	-7.9	3.0	1.5
Råolje	9.8	64.7	-25.4	16.5	11.8	-3.0	1.2	-3.8	-0.3	-10.4
Bergverksprodukter	7.9	-5.2	14.5	2.3	20.8	-3.9	-8.1	-6.0	-0.8	-0.6
Industriprodukter	2.0	-2.4	-1.7	3.9	8.0	0.6	-1.0	-0.6	2.2	1.8
Nærings- og nytelsesmidler	11.7	12.1	11.3	11.3	12.3	0.6	-0.8	-1.9	1.4	3.3
Grafiske produkter	-0.9	-11.9	-1.4	1.7	7.3	0.6	5.7	-0.2	1.6	-3.8
Treforedlingsprodukter	9.2	0.2	7.4	14.9	14.6	-8.5	-7.0	-8.2	-9.0	-9.5
Kjemiske råvarer	14.6	5.7	13.9	20.4	18.4	-6.2	-7.3	-7.5	-4.7	-5.0
Raffinerte olje- produkter	-3.6	-1.3	6.5	0.1	-14.7	5.4	5.2	-1.9	-1.0	17.3
Metaller	0.5	-12.8	-4.4	10.2	11.2	-1.6	-0.8	-3.0	1.5	-3.3
Tekstil- og be- kledningsvarer	1.2	1.2	-0.2	2.2	1.1	-0.0	-0.6	-3.6	3.1	-0.2
Trevarer	10.0	0.5	7.4	14.7	16.7	-6.1	-7.7	-8.3	-3.2	-5.0
Kjemiske og mineralske pro- dukter	3.8	-1.0	5.4	4.6	6.3	1.1	-0.8	-0.5	4.1	1.9
Andre verksted- produkter	3.2	2.5	-1.7	0.9	10.4	2.8	-0.4	3.0	3.5	4.7
Transportmidler mv. uten til- svarende norsk produksjon	-30.8	-38.5	-50.2	-20.8	-8.9	8.5	4.6	8.2	10.7	8.7
Elektrisk kraft	-78.6	-79.5	-80.0	-62.4	-83.9	-20.1	-20.4	-44.4	43.4	-10.0
Tjenester	2.5	-0.4	-4.9	14.1	1.0	4.5	4.7	4.2	5.0	4.1
Brutto utgifter ved skipsfart	-7.7	-12.0	-7.5	-2.8	-7.9	9.2	7.3	7.7	13.5	8.5
Brutto utgifter ved oljeboring	22.6	13.8	57.8	59.6	-19.1	3.4	3.1	3.3	3.5	3.5
Direkte import ved annen oljevirkosomhet	-4.8	-9.7	-47.8	68.8	22.8	6.6	7.3	4.4	8.7	8.2
Nordmenns konsum i utlandet	3.5	1.0	1.0	5.0	6.0	1.3	3.2	1.3	0.4	0.9
Andre tjenester	12.6	11.3	11.8	25.6	3.5	2.8	3.1	3.1	2.5	2.7

a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

13*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A13 (5.2) Bruttoproduksjon etter næring. Faste 1991-priser. Mill. kr ¹⁾

	1992	1993	92.1	92.2	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3	93.4 ^{a)}
Bruttoproduksjon	1351493	1379727	330144	334711	328471	358167	332364	336265	339930	371169
Næringsvirksomhet	1107980	1130213	272940	274323	268980	291738	273905	275600	278016	302693
Primærnæringer	42503	45001	9248	10050	14108	9097	9327	10086	15800	9789
Jordbruk	26208	27425	4410	5804	10896	5098	4521	5689	12007	5208
Skogbruk	4427	4002	1862	1180	370	1015	1563	1088	359	993
Fiske og fangst, fiskeoppdrett	11868	13574	2976	3066	2842	2984	3243	3309	3434	3588
Oljevirkosomhet	148173	157207	37232	35768	36126	39047	37164	37428	38577	44038
Råolje og naturgass	135680	144169	34073	32751	33084	35772	34031	34318	35415	40405
Rørtransport	12493	13038	3159	3017	3042	3276	3133	3110	3162	3633
Industri og bergverks- drift	337742	343589	85467	85464	79094	87717	86239	86417	81376	89558
Bergverksdrift	4290	4248	1063	1098	1045	1084	1073	1090	1037	1048
Industri	333452	339342	84404	84366	78049	86633	85166	85327	80339	88509
Skjermet industri	103921	104199	25316	27278	24475	26852	25093	26674	24789	27644
Utekonkurrerende industri	78296	80893	19870	19837	18734	19856	19912	20357	19923	20702
Hjemmekonkurrerende industri	151235	154249	39218	37251	34841	39925	40162	38296	35627	40164
Elektrisitetforsyning	57594	58369	16047	13214	12237	16095	16542	12708	12191	16928
Bygge- og anleggs- virksomhet	74566	74944	16133	18430	17535	22468	15912	18023	17811	23197
Varehandel	108562	110358	24783	26965	26617	30198	24552	26901	27783	31122
Utenriks sjøfart og oljeboring	53525	49428	13740	13466	13079	13240	12486	12341	12160	12440
Utenriks sjøfart	49238	46261	12698	12356	11932	12252	11753	11553	11439	11516
Oljeboring	4287	3167	1042	1110	1147	988	733	788	722	924
Samferdsel	76923	79352	17687	19835	19135	20266	18608	19584	20278	20882
Boligtjenester	44264	44361	11052	11061	11070	11080	11081	11086	11092	11103
Finansiell tjeneste- yting	41141	41935	10297	10112	10295	10436	10471	10373	10440	10651
Annen nærings- virksomhet	122987	125670	31254	29957	29683	32093	31523	30654	30508	32986
Hotell- og restaurantdrift	18353	18702	3967	4589	5728	4069	4060	4607	5924	4112
Forretningsmessig tjenesteyting og utleievirkosomhet	55311	56541	14755	13126	12594	14835	14905	13649	12767	15221
Tjenesteyting ellers	49323	50427	12532	12242	11360	13190	12558	12397	11817	13654
Offentlig forvaltning	176331	180293	41780	43880	43036	47635	42783	44042	44404	49064
Statlig forvaltning	67226	67874	14604	16930	16038	19652	14694	16179	16619	20382
Sivilt	43689	45963	10454	11129	10658	11449	10803	11189	11397	12574
Forsvar	23536	21911	4150	5801	5381	8204	3891	4990	5222	7808
Kommunal forvaltning	109106	112419	27176	26950	26998	27982	28089	27863	27785	28682
Korrekksjonsposter	67181	69221	15424	16508	16456	18795	15676	16623	17510	19413
Påløpt merverdi- og investeringsavgift	60015	61166	13828	14549	14626	17012	13803	14588	15286	17489
Avgiftskorrekksjoner	7167	8055	1596	1958	1830	1783	1873	2035	2224	1924
MEMO:										
Fastlands-Norge	1149794	1173093	279172	285477	279267	305879	282713	286496	289193	314691
Skjermede næringer	899679	916127	214183	223044	221436	241016	216761	222356	228813	248196
Utekonkurrerende næringer	82586	85141	20933	20935	19778	20940	20985	21447	20960	21750
Hjemmekonkurrerende næringer	167530	171825	44056	41497	38053	43924	44968	42693	39420	44745

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding. a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

14*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A14 (5.4) Vareinnsats etter næring. Faste 1991-priser. Mill. kr ¹⁾

	1992	1993	92.1	92.2	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3	93.4 ^{a)}
Vareinnsats	642174	652426	155878	160433	153060	172803	156678	160642	157358	177749
Næringsvirksomhet	558517	567388	136820	140440	132933	148324	137345	140945	136558	152540
Primærnæringer	22800	23613	4649	7635	5869	4647	4659	7789	6200	4966
Jordbruk	15252	15136	2646	5679	4163	2764	2545	5706	4152	2734
Skogbruk	650	588	273	173	54	149	230	160	53	146
Fiske og fangst, fiskeoppdrett	6898	7890	1730	1782	1652	1734	1885	1924	1996	2085
Oljevirkosmhet	36109	38342	9070	8716	8804	9518	9057	9128	9414	10744
Råolje og naturgass	34749	36923	8726	8388	8473	9161	8716	8789	9070	10348
Rørtransport	1360	1419	344	328	331	356	341	338	344	395
Industri og bergverks- drift	241738	246264	61059	61163	56701	62816	61819	61968	58347	64130
Bergverksdrift	2567	2542	636	657	625	649	642	652	620	627
Industri	239171	243722	60423	60505	56076	62167	61177	61315	57727	63502
Skjermet industri	73879	74275	17973	19412	17373	19121	17891	19041	17595	19748
Utekonkurrerende industri	60848	62700	15407	15418	14565	15458	15420	15806	15479	15995
Hjemmekonkurrerende industri	104444	106747	27044	25676	24137	27588	27866	26468	24653	27759
Elektrisitetforsyning	29628	30027	8255	6798	6295	8280	8510	6537	6272	8708
Bygge- og anleggs- virkosmhet	50095	50349	10838	12382	11780	15094	10690	12108	11966	15585
Varehandel	40687	41360	9288	10106	9976	11318	9202	10082	10413	11664
Utenriks sjøfart og oljeboring	31109	28645	8073	7872	7410	7755	7189	7317	6982	7156
Utenriks sjøfart	29083	27148	7581	7347	6867	7288	6843	6945	6641	6720
Oljeboring	2027	1497	493	525	542	467	347	372	341	437
Samferdsel	36885	38077	8120	8768	8894	11103	8576	8664	9416	11421
Boligtjenester	10296	10319	2571	2573	2575	2577	2578	2579	2580	2583
Finansiell tjeneste- yting	13824	14090	3460	3398	3459	3507	3518	3485	3508	3579
Annen nærings- virkosmhet	45344	46301	11435	11030	11170	11709	11549	11288	11460	12005
Hotell- og restaurantdrift	9649	9833	2086	2413	3012	2139	2134	2422	3114	2162
Forretningsmessig tjenesteyting og utleievirkosmhet	22344	22841	5961	5303	5088	5993	6021	5514	5157	6149
Tjenesteyting ellers	13352	13628	3389	3315	3070	3578	3393	3352	3188	3695
Offentlig forvaltning	60357	61224	13226	14265	14347	18519	13377	13791	14931	19126
Statlig forvaltning	32995	33538	6518	7776	7591	11109	6499	7132	8128	11779
Sivilt	17917	19939	4286	4192	4300	5139	4606	4347	5005	5981
Forsvar	15078	13599	2232	3584	3291	5970	1893	2785	3122	5798
Kommunal forvaltning	27362	27686	6708	6489	6756	7409	6878	6658	6804	7346
Korreksjonsposter	23301	23814	5833	5728	5780	5960	5956	5906	5869	6083
Frie banktjenester	23301	23814	5833	5728	5780	5960	5956	5906	5869	6083
MEMO:										
Fastlands-Norge	574956	585439	138735	143845	136847	155530	140432	144197	140962	159849
Skjermede næringer	399549	404973	93645	100139	95813	109952	94389	99187	98160	113236
Utekonkurrerende næringer	63415	65242	16043	16075	15191	16106	16062	16458	16100	16622
Hjemmekonkurrerende næringer	111993	115224	29047	27631	25843	29471	29981	28552	26702	29990

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrundning. a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

15*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A15 (6.1) Privat konsum. Løpende priser. Mill. kr ¹⁾

	1992	1993	92.1	92.2	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3	93.4 ^{a)}
Privat konsum	365002	377701	85291	89980	90529	99202	87675	91645	95584	102797
Spesifisert innen-										
landsk konsum	353368	365940	82829	87113	87576	95851	85014	88983	92654	99289
Matvarer	68540	69541	15731	17429	16855	18525	15653	17386	17515	18987
Drikkevarer og										
tobakk	25353	26860	5245	6996	6297	6815	5735	7022	7023	7080
Klær og skotøy	23470	23138	5120	5454	5475	7421	4675	5314	5695	7454
Bolig, lys og bren-										
sel	69560	73108	18583	16324	15614	19038	19462	17345	16503	19799
Møbler og hushold-										
ningsartikler	23505	23979	5389	5248	5793	7074	5294	5213	6042	7430
Helsepleie	20250	21270	4868	4984	5057	5340	5105	5254	5301	5610
Transport, post- og										
teletjenester	46223	49296	10618	12062	11791	11752	11325	12354	13042	12575
Fritidssysler og ut-										
danning	32403	32852	7410	7826	8069	9098	7490	7887	8253	9222
Andre varer og tje-										
nester	44065	45896	9864	10789	12625	10787	10276	11209	13279	11132
Korreksjonsposter	11634	11761	2462	2867	2953	3352	2661	2662	2930	3508
Nordmenns konsum i										
utlandet	24541	25722	4827	5822	8114	5778	5034	5951	8549	6189
Utlendingers konsum										
i Norge	-12907	-13961	-2366	-2954	-5161	-2427	-2372	-3289	-5619	-2681

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding. a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

16*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A16 (6.2) Privat konsum. Faste 1991-priser. Mill. kr ¹⁾

	1992	1993	92.1	92.2	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3	93.4 ^{a)}
Privat konsum	355910	361899	84077	87732	87915	96185	84481	87605	91493	98321
Spesifisert innen-										
landsk konsum	344498	350286	81655	84916	84949	92978	81931	84960	88435	94960
Matvarer	67611	69463	15500	17102	16582	18427	15620	17350	17427	19066
Drikkevarer og										
tobakk	23256	23914	4872	6483	5720	6182	5095	6247	6263	6309
Klær og skotøy	23025	22085	5217	5271	5448	7088	4629	4996	5491	6969
Bolig, lys og bren-										
sel	68414	69955	18466	16020	15265	18663	18788	16524	15706	18938
Møbler og hushold-										
ningsartikler	23364	23354	5392	5220	5762	6990	5192	5076	5884	7202
Helsepleie	19115	19831	4721	4799	4669	4926	4790	4900	4937	5204
Transport, post- og										
teletjenester	45161	46843	10485	11833	11459	11384	10803	11697	12373	11969
Fritidssysler og ut-										
danning	31602	31039	7264	7642	7841	8855	7126	7468	7771	8674
Andre varer og tje-										
nester	42949	43801	9738	10546	12202	10462	9888	10701	12584	10628
Korreksjonsposter	11413	11613	2422	2816	2967	3207	2550	2645	3057	3361
Nordmenns konsum i										
utlandet	23880	24716	4747	5680	7924	5529	4797	5733	8318	5869
Utlendingers konsum										
i Norge	-12467	-13103	-2325	-2864	-4957	-2322	-2247	-3088	-5260	-2508

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding. a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

17*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A17 (6.9) Bruttoinvestering i fast kapital etter art og næring. Løpende priser. Mill. kr ¹⁾

	1992	1993	92.1	92.2	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3	93.4 ^{a)}
Bruttoinvestering i fast kapital	134280	162779	22709	47662	28583	35326	24915	38738	58000	41126
Beboelseshus, driftsbygg og andre anlegg ²⁾ . . .	52801	51944	10971	13185	12489	16156	10515	12354	12522	16553
Aktiverte utgifter til oljeboring og oljleting, olje- og gasserørledning	17885	21293	3334	5451	4862	4238	3991	4913	5016	7373
Skip og båter	2092	4306	-869	1611	588	761	1848	-442	1662	1237
Fly, biler mv. og rullende materiell	11026	10655	2694	2370	2367	3595	2405	1928	2771	3551
Oljeborerigger og -skip, oljeutvinningsplattformer mv.	21456	43047	453	18391	1027	1584	334	12093	28244	2375
Maskiner, redskap og inventar ellers	29020	31533	6125	6654	7251	8990	5821	7891	7785	10036
Næringsvirksomhet	109323	139403	17638	41440	23268	26977	20309	33759	52541	32794
Primærnæringer	4708	4709	850	1417	1290	1151	903	1424	1436	947
Jordbruk	3244	3333	522	1004	968	749	532	1030	1004	767
Skogbruk	429	364	41	172	123	93	41	128	102	92
Fiske og fangst, fiskeoppdrett	1035	1012	287	241	198	309	329	266	330	88
Oljevirkosomhet	41742	67362	4362	24430	6465	6485	4931	17098	34684	10649
Råolje og naturgass	38069	60969	4276	22413	5029	6350	3656	15332	32882	9100
Rørtransport	3673	6393	86	2017	1436	134	1276	1767	1802	1549
Industri og bergverksdrift	13520	13851	2662	2994	3375	4489	2608	3252	3612	4379
Bergverksdrift	346	348	84	95	79	89	61	84	113	90
Industri	13174	13502	2578	2899	3297	4400	2547	3168	3499	4289
Skjermet industri	3954	5221	736	920	995	1303	1042	1345	1249	1584
Utekonkurrerende industri	4045	2761	761	754	998	1531	504	587	700	970
Hjemmekonkurrerende industri	5176	5521	1080	1226	1304	1566	1000	1236	1550	1735
Elektrisitetsforsyning	5957	6210	1077	1396	1726	1757	968	1548	1697	1997
Bygge- og anleggsvirksomhet	1493	1601	306	352	343	493	311	349	419	522
Varehandel	5833	6518	1433	1452	1405	1543	1408	1476	1714	1920
Utenriks sjøfart og oljeboring	1563	3962	-1034	1488	494	614	1548	368	801	1246
Utenriks sjøfart	1383	3550	-1076	1434	467	559	1542	-628	1411	1225
Oljeboring	180	412	43	55	27	55	6	995	-610	21
Samferdsel	12417	12675	2576	2506	2668	4667	2267	3003	2644	4760
Boligtjenester	11844	11603	2935	2900	3036	2973	2618	2588	2946	3451
Finansiell tjenesteyting	3160	3003	767	781	783	829	748	749	755	751
Annen næringsvirksomhet	7086	7910	1703	1723	1682	1978	2000	1905	1832	2173
Hotell- og restaurantdrift	242	255	57	61	69	55	55	60	78	62
Utleie av forretningsbygg	3527	4200	775	847	868	1037	1078	1007	956	1159
Vannforsyning	797	803	195	198	196	207	195	198	199	211
Tjenesteyting ellers	2521	2651	676	617	549	678	671	639	598	742
Offentlig forvaltning	24957	23376	5071	6222	5315	8349	4606	4979	5460	8332
Statlig	12358	11168	2175	3353	2179	4652	1913	2344	2437	4473
Kommunal	12599	12208	2896	2869	3136	3698	2692	2634	3023	3859
MEMO:										
Fastlands-Norge	90975	91455	19380	21743	21624	28228	18436	21272	22516	29231
Skjermede næringer	79945	81448	17127	19256	18922	24640	16500	18972	19721	26256
Utekonkurrerende næringer	4390	3109	845	849	1076	1620	565	671	813	1060
Hjemmekonkurrerende næringer	6640	6897	1408	1639	1625	1968	1371	1629	1982	1915

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrundning. 2) Inkl. endring i husdyrbestand. a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

18*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A18 (6.10) Bruttoinvestering i fast kapital etter art og næring. Faste 1991-priser. Mill. kr ¹⁾

	1992	1993	92.1	92.2	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3	93.4 ^{a)}
Bruttoinvestering i fast kapital	131525	154617	22416	46737	28090	34281	23829	37008	55244	38536
Beboelseshus, driftsbygg og andre anlegg ²⁾ . . .	52729	52186	11107	13096	12416	16110	10699	12405	12503	16579
Aktiverte utgifter til oljeboring og oljleting, olje- og gassrørledning	17911	20378	3363	5425	4902	4220	3869	4717	4763	7030
Skip og båter	21	395	-1175	1060	105	31	844	-1281	922	-90
Fly, biler mv. og rullende materiell	10717	9899	2630	2321	2349	3417	2379	1827	2524	3170
Oljeborerigger og -skip, oljeutvinningsplattformer mv.	21202	41182	443	18179	1017	1563	324	11637	26969	2251
Maskiner, redskap og inventar ellers	28945	30577	6049	6656	7301	8939	5716	7704	7563	9595
Næringsvirksomhet	106619	131378	17310	40551	22790	25968	19188	32043	49833	30314
Primærnæringer	4578	4434	845	1386	1230	1117	877	1367	1383	807
Jordbruk	3235	3287	521	1000	968	745	531	1020	991	745
Skogbruk	427	360	40	171	123	92	41	128	101	90
Fiske og fangst, fiskeoppdrett	917	787	283	214	139	280	304	219	291	-28
Oljevirkosomhet	41503	64645	4388	24188	6493	6434	4798	16433	33251	10163
Råolje og naturgass	37828	58525	4301	22181	5045	6301	3561	14737	31540	8686
Rørtransport	3676	6120	86	2008	1448	134	1236	1696	1711	1477
Industri og bergverksdrift	13480	13571	2645	2987	3385	4463	2593	3201	3533	4243
Bergverksdrift	344	341	83	95	79	87	61	83	111	87
Industri	13136	13230	2562	2892	3306	4376	2533	3119	3422	4156
Skjermet industri	3941	5126	732	917	997	1295	1036	1326	1223	1542
Utekonkurrerende industri	4034	2694	757	752	1001	1524	500	576	683	935
Hjemmekonkurrerende industri	5161	5410	1073	1223	1308	1557	997	1217	1516	1680
Elektrisitetforsyning	5947	6121	1077	1391	1729	1749	967	1528	1669	1956
Bygge- og anleggsvirkosomhet	1487	1553	303	351	345	489	309	340	405	499
Varehandel	5774	6216	1407	1439	1415	1513	1407	1414	1613	1782
Utenriks sjøfart og oljeboring	-381	190	-1344	966	75	-78	580	-420	-7	37
Utenriks sjøfart	-565	-105	-1378	909	45	-140	575	-1415	715	20
Oljeboring	184	295	34	57	30	62	5	995	-722	17
Samferdsel	12174	12158	2540	2472	2639	4524	2224	2943	2493	4497
Boligtjenester	11834	11663	2973	2879	3018	2964	2666	2599	2941	3456
Finansiell tjenesteyting	3156	2978	766	780	784	827	747	744	747	739
Annen næringsvirksomhet	7067	7850	1710	1712	1678	1967	2019	1892	1804	2135
Hotell- og restaurantdrift	240	246	56	60	69	54	55	58	75	58
Utleie av forretningsbygg	3521	4232	790	838	861	1033	1104	1013	954	1161
Vannforsyning	796	807	197	197	195	207	199	199	198	211
Tjenesteyting ellers	2510	2566	667	616	553	673	662	622	577	705
Offentlig forvaltning	24907	23239	5107	6187	5300	8313	4642	4965	5411	8222
Statlig	12327	11095	2193	3332	2172	4630	1927	2340	2416	4412
Kommunal	12580	12145	2914	2855	3129	3683	2715	2625	2994	3810
MEMO:										
Fastlands-Norge	90403	89782	19373	21583	21522	27925	18451	20995	22000	28336
Skjermede næringer	79521	80191	17136	19128	18872	24385	16549	18773	19297	25572
Utekonkurrerende næringer	4378	3035	840	847	1080	1612	561	659	794	1022
Hjemmekonkurrerende næringer	6504	6556	1397	1609	1570	1929	1342	1563	1908	1742

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding. 2) Inkl. endring i husdyrbestand. a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

19*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A19 (6.13) Eksport av varer og tjenester. Løpende priser. Mill. kr ¹⁾

	1992	1993	92.1	92.2	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3	93.4 ^{a)}
Eksport i alt	303027	317251	76996	74634	73288	78109	75904	81061	79341	80944
Varer	219687	227572	56574	54437	51194	57481	54725	59144	53898	59804
Råolje og naturgass										
fra Nordsjøen	97158	103472	23693	24485	23191	25789	25702	26431	24225	27114
Skip, nybygde	6687	2308	2827	1184	876	1799	572	1570	121	44
Skip, eldre	6416	7319	2595	1209	881	1731	1751	2112	1081	2375
Oljeplattformer og										
moduler, nybygde	50	810	46	2	0	2	1	32	754	23
Oljeplattformer,										
eldre	0	1026	0	0	0	0	0	0	1026	0
Direkte eksport ved										
oljevirkosomhet	159	126	51	33	43	33	37	28	26	35
Andre varer	109217	112511	27363	27525	26202	28127	26663	28971	26665	30213
Produkter fra										
jordbruk, skog-										
bruk og fiske	5675	5875	1208	1512	1324	1632	1207	1468	1398	1801
Bergverksprodukter	2157	1991	515	575	582	485	435	535	544	477
Industriprodukter	100705	103902	25565	25255	24114	25770	24835	26779	24507	27780
Nærings- og										
nyttelsesmidler	13029	13945	2987	3130	3223	3689	3422	3275	3078	4169
Grafiske pro-										
dukter	320	315	79	82	75	83	69	69	94	83
Treforedlings-										
produkter	7968	8209	2106	1992	1953	1917	1978	2030	1948	2253
Kjemiske råvarer	9222	9506	2239	2401	2298	2285	2670	2330	2287	2218
Raffinerte olje-										
produkter	9746	9897	2428	2409	2208	2701	2149	3326	2159	2263
Metaller	22209	22526	5756	5726	5425	5302	5315	5653	5599	5958
Tekstil- og										
bekledningsvarer	1737	1703	450	432	388	467	413	411	393	486
Trevarer, møbler										
og innredninger	3270	3372	850	852	756	812	784	817	804	966
Kjemiske og										
mineralske pro-										
dukter	10989	11949	2886	2689	2642	2773	2974	2937	2783	3254
Andre verksted-										
produkter	22214	22481	5784	5542	5148	5741	5060	5931	5361	6130
Elektrisk kraft	680	744	74	183	183	240	185	189	215	154
Tjenester	83340	89679	20422	20197	22094	20628	21179	21917	25442	21140
Brutto frakter ved										
skipsfart	42029	45876	10966	10364	9919	10779	11597	11426	11790	11062
Brutto inntekter ved										
oljeboring	1655	1575	407	333	422	492	225	438	458	455
Direkte eksport ved										
annen oljevirkosomhet	669	727	171	166	166	165	178	179	185	184
Eksport av rør-										
tjenester	1529	1679	391	381	380	376	405	396	341	537
Utlendingers konsum										
i Norge	12907	13961	2366	2954	5161	2427	2372	3289	5619	2681
Andre tjenester	24551	25861	6120	5998	6045	6388	6402	6189	7050	6220

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding. a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

20*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A20 (6.14) Eksport av varer og tjenester. Faste 1991-priser. Mill. kr ¹⁾

	1992	1993	92.1	92.2	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3	93.4 ^{a)}
Eksport i alt	326424	332688	83654	80149	79937	82685	78516	84291	82302	87580
Varer	239156	247261	62151	58810	56747	61448	58109	63309	58544	67299
Råolje og naturgass fra Nordsjøen	107182	113214	27061	26257	26249	27616	26897	28159	26571	31587
Skip, nybygde	6617	2240	2810	1174	870	1763	559	1522	117	42
Skip, eldre	8059	9481	2871	1752	1299	2137	2312	2737	1387	3045
Oljeplattformer og moduler, nybygde	49	781	46	2	0	2	1	31	727	22
Oljeplattformer, eldre	0	1179	0	0	0	0	0	0	1179	0
Direkte eksport ved oljevirkosomhet	159	121	51	32	43	33	36	27	25	33
Andre varer	117088	120245	29312	29593	28286	29897	28303	30833	28538	32570
Produkter fra jordbruk, skog- bruk og fiske	5682	6207	1254	1630	1268	1530	1243	1419	1438	2108
Bergverksprodukter	2118	2019	518	566	578	457	414	552	546	507
Industriprodukter	108241	111256	27447	27103	26086	27606	26490	28649	26294	29823
Nærings- og nytelsesmidler	13585	14939	3091	3244	3421	3829	3650	3585	3340	4363
Grafiske pro- dukter	307	292	78	80	71	78	65	64	86	76
Treforedlings- produkter	8668	9584	2233	2138	2134	2163	2264	2405	2258	2658
Kjemiske råvarer	10136	10454	2411	2609	2610	2507	3021	2553	2456	2424
Raffinerte olje- produkter	11403	11069	2924	2811	2557	3112	2381	3657	2425	2607
Metaller	24590	25130	6492	6186	5971	5941	5871	6310	6180	6769
Tekstil- og bekleddingsvarer	1707	1720	440	429	376	461	412	434	403	472
Trevarer, møbler og innredninger	3402	3599	865	893	799	846	829	875	868	1026
Kjemiske og mineralske pro- dukter	11478	12030	2961	2889	2797	2832	2983	2977	2800	3272
Andre verksted- produkter	22965	22438	5954	5825	5350	5836	5013	5789	5478	6157
Elektrisk kraft	1047	763	93	294	355	304	157	214	260	133
Tjenester	87269	85428	21503	21339	23190	21237	20407	20982	23758	20281
Brutto frakter ved skipsfart	47080	44447	12185	11777	11402	11717	11296	11130	11006	11015
Brutto inntekter ved oljeboring	1744	1447	416	342	472	514	211	417	412	407
Direkte eksport ved annen oljevirkosomhet	653	687	169	162	162	161	170	169	174	173
Eksport av rør- tjenester	1698	1573	447	411	409	430	426	381	346	420
Utlendingers konsum i Norge	12467	13103	2325	2864	4957	2322	2247	3088	5260	2508
Andre tjenester	23626	24171	5962	5782	5788	6093	6057	5797	6559	5758

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrundning. a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

21*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A21 (6.15) Import av varer og tjenester. Løpende priser. Mill. kr ¹⁾

	1992	1993	92.1	92.2	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3	93.4 ^{a)}
Import i alt	251748	267601	60324	65848	61564	64012	61505	64346	71866	69884
Varer	166387	176167	40798	42969	39336	43283	41138	41687	45251	48091
Skip, nybygde og eldre	6488	10534	1204	1996	1013	2276	3249	1175	2476	3635
Oljeplattformer og moduler, nybygde og eldre	463	1748	141	224	63	35	10	1190	500	48
Direkte import ved oljevirkosmhet	4455	5564	286	2548	932	689	243	2073	2993	255
Andre varer	154981	158321	39167	38202	37328	40284	37637	37249	39282	44153
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	5557	4948	1535	1401	1263	1358	1250	1337	1009	1352
Råolje	982	1046	168	330	280	204	279	237	325	205
Bergverksprodukter	2389	2478	585	642	632	529	510	691	641	636
Industriprodukter	145905	149825	36811	35783	35144	38168	35587	34979	37301	41957
Nærings- og nytelsesmidler	7371	8288	1694	1806	1857	2013	1884	1972	2095	2336
Grafiske produkter	2253	2246	559	488	601	605	520	480	621	625
Treforedlingsprodukter	4659	4655	1216	1141	1079	1223	1133	1124	1129	1269
Kjemiske råvarer	7346	7894	1886	1906	1751	1803	1849	2008	2009	2028
Raffinerte oljeprodukter	2246	2283	446	548	577	675	463	573	571	675
Metaller	12884	12735	3291	3679	2887	3025	2847	3409	3228	3251
Tekstil- og bekleddingsvarer	13783	13946	3766	2725	3901	3391	3792	2621	4112	3422
Trevarer	4822	4982	1251	1128	1081	1362	1160	1112	1201	1509
Kjemiske og mineralske produkter	29307	30774	7440	7055	6932	7880	7302	7395	7544	8532
Andre verkstedprodukter	51824	54951	12735	12747	12562	13779	13012	12906	13112	15921
Transportmidler mv. uten tilsvarende norsk produksjon	9409	7069	2525	2558	1914	2412	1625	1378	1679	2387
Elektrisk kraft	147	25	68	45	10	23	11	5	6	3
Tjenester	85362	91434	19526	22879	22227	20729	20366	22659	26615	21793
Brutto utgifter ved skipsfart	25555	25771	6682	6505	5930	6437	6312	6482	6543	6434
Brutto utgifter ved oljeboring	1501	1903	336	309	353	503	395	504	583	421
Direkte import ved annen oljevirkosmhet	6867	6968	915	3397	1652	903	886	1853	3030	1199
Nordmenns konsum i utlandet	25345	26564	4983	5993	8298	6070	5195	6129	8744	6496
Andre tjenester	26094	30228	6610	6675	5994	6816	7579	7691	7715	7243

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrunding. a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

22*
NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A22 (6.16) Import av varer og tjenester. Faste 1991-priser. Mill. kr ¹⁾

	1992	1993	92.1	92.2	92.3	92.4	93.1	93.2	93.3	93.4 ^{a)}
Import i alt	252486	261561	60429	65997	62249	63811	60586	63713	69762	67500
Varer	168804	175818	41069	43497	40481	43757	41307	42323	44933	47254
Skip, nybygde og eldre	6022	8142	1190	1994	926	1912	2647	990	1848	2657
Oljeplattformer og moduler, nybygde og eldre	454	1786	111	233	70	40	8	1190	549	38
Direkte import ved oljevirkosomhet	4346	5243	281	2487	907	670	231	1958	2814	240
Andre varer	157982	160647	39487	38783	38577	41135	38420	38185	39723	44319
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	5996	5466	1606	1443	1443	1504	1376	1495	1120	1475
Råolje	1047	1149	189	362	296	201	310	270	345	224
Bergverksprodukter	2366	2552	579	599	631	556	548	686	646	672
Industriprodukter	148439	151451	37053	36339	36194	38853	36174	35726	37607	41944
Nærings- og nytellesmidler	7407	8277	1689	1801	1886	2031	1893	2005	2098	2280
Grafiske pro- dukter	2218	2198	573	449	594	603	505	443	603	647
Treforedlings- produkter	4864	5311	1261	1188	1120	1295	1263	1276	1288	1484
Kjemiske råvarer	8009	9178	2005	2004	1940	2060	2120	2282	2336	2440
Raffinerte olje- produkter	2683	2587	543	600	670	870	536	639	671	741
Metaller	14146	14212	3641	3911	3224	3370	3176	3737	3552	3747
Tekstil- og be- kledningsvarer	14111	14278	3791	2894	4015	3411	3838	2888	4104	3448
Trevarer	4944	5437	1263	1129	1154	1398	1269	1213	1324	1631
Kjemiske og mineralske pro- dukter	28880	29981	7245	6933	6976	7726	7170	7306	7294	8211
Andre verksted- produkter	51994	53634	12555	12894	12747	13799	12873	12676	12858	15227
Transportmidler mv. uten til- svarende norsk produksjon	9183	6359	2487	2538	1867	2291	1530	1263	1479	2087
Elektrisk kraft	135	29	60	40	13	21	12	8	5	3
Tjenester	83683	85743	19360	22500	21768	20054	19280	21389	24829	20246
Brutto utgifter ved skipsfart	25611	23645	6750	6558	5936	6367	5940	6066	5772	5867
Brutto utgifter ved oljeboring	1465	1797	331	302	344	489	376	476	548	396
Direkte import ved annen oljevirkosomhet	6902	6568	938	3364	1681	918	847	1757	2837	1127
Nordmenns konsum i utlandet	24660	25522	4900	5847	8104	5809	4950	5904	8507	6160
Andre tjenester	25045	28212	6441	6430	5703	6471	7167	7186	7163	6696

1) Uoverensstemmelsene i tabellene skyldes maskinell avrundning. a) Anslag tildels basert på framskrivninger.

NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A23. Sysselsetting etter næring. Lønnstakere og selvstendige

	Sysselsatte personer (1000)			Sysselsatte årsverk (1000)			Utførte timeverk (Millioner)		
	1992	1993	vekst	1992	1993	vekst	1992	1993	vekst
Alle næringer	2028.3	2027.7	-0.0	1746.0	1744.9	-0.1	2869.2	2871.5	0.1
Næringsvirksomhet	1428.7	1414.3	-1.0	1256.7	1243.4	-1.0	2123.5	2107.0	-0.8
Primærnæringer	118.1	116.6	-1.3	100.6	99.3	-1.3	229.5	226.9	-1.1
Jordbruk	92.6	91.2	-1.5	76.6	75.4	-1.5	187.4	184.7	-1.5
Skogbruk	6.8	6.8	-0.7	6.2	6.1	-0.8	10.6	10.6	-0.6
Fiske og fangst, fiskeoppdrett	18.7	18.6	-0.4	17.9	17.8	-0.4	31.5	31.7	0.7
Oljevirsksomhet	17.4	17.8	1.9	17.0	17.4	1.9	29.5	30.2	2.3
Råolje og naturgass	17.1	17.4	2.0	16.7	17.0	2.0	28.9	29.6	2.4
Rørtransport	0.3	0.3	0.0	0.3	0.3	0.0	0.6	0.6	0.0
Industri og bergverksdrift	295.5	293.2	-0.8	274.6	272.6	-0.7	452.2	450.0	-0.5
Bergverksdrift	5.2	5.0	-5.0	5.2	4.9	-4.8	8.3	7.9	-4.6
Industri	290.3	288.3	-0.7	269.5	267.7	-0.6	443.9	442.0	-0.4
Skjermet industri	88.0	88.4	0.5	76.9	77.3	0.5	127.2	128.0	0.7
Utekonkurrerende industri	39.7	39.9	0.4	38.1	38.3	0.6	61.7	62.1	0.7
Hjemmekonkurrerende industri	162.6	160.0	-1.6	154.5	152.1	-1.5	255.0	251.9	-1.2
Elektrisitetsforsyning	19.7	19.7	0.0	19.0	19.0	0.0	29.1	29.2	0.4
Bygge-og anleggsvirksomhet	129.1	122.0	-5.4	122.8	116.1	-5.4	205.8	195.4	-5.0
Varehandel	276.7	273.9	-1.0	227.8	225.5	-1.0	377.3	374.7	-0.7
Utenriks sjøfart og oljeboring	37.0	36.3	-2.0	36.8	36.1	-2.0	67.2	66.1	-1.6
Utenriks sjøfart	33.4	32.6	-2.2	33.2	32.5	-2.2	61.0	59.9	-1.8
Oljeboring	3.6	3.6	0.0	3.6	3.6	0.0	6.1	6.1	0.3
Samferdsel	142.5	141.0	-1.1	126.8	125.4	-1.1	208.6	207.2	-0.7
Boligtjenester	1.4	1.4	0.0	1.2	1.2	0.0	2.0	2.0	0.4
Finansiell tjenesteyting	54.0	53.7	-0.5	50.4	50.1	-0.5	78.9	78.8	-0.1
Annen næringsvirksomhet	337.3	338.7	0.4	279.6	280.7	0.4	443.5	446.5	0.7
Hotell- og restaurantdrift	55.4	56.1	1.2	43.5	44.0	1.2	70.1	71.2	1.5
Forretningsmessig tjenesteyting og utleievirksomhet	91.2	91.3	0.2	83.6	83.7	0.2	135.4	136.1	0.5
Tjenesteyting ellers	190.7	191.2	0.3	152.6	153.0	0.2	238.0	239.3	0.5
Offentlig forvaltning	599.6	613.4	2.3	489.3	501.4	2.5	745.7	764.6	2.5
Statlig forvaltning	150.7	150.5	-0.1	142.5	142.1	-0.2	228.6	228.6	0.0
Sivilt	96.8	97.6	0.8	89.3	89.9	0.7	134.7	136.2	1.1
Forsvar	53.9	52.9	-1.9	53.2	52.2	-1.9	93.9	92.5	-1.5
Kommunal forvaltning	448.8	462.9	3.1	346.9	359.3	3.6	517.1	536.0	3.6
MEMO:									
Fastlands-Norge	1973.8	1973.6	-0.0	1692.1	1691.4	-0.0	2772.6	2775.2	0.1
Skjermede næringer	1740.8	1743.4	0.2	1470.4	1472.2	0.1	2405.4	2411.0	0.2
Utekonkurrerende næringer	45.0	44.9	-0.2	43.2	43.2	-0.1	70.0	70.0	0.0
Hjemmekonkurrerende næringer	188.0	185.3	-1.4	178.5	176.0	-1.4	297.2	294.2	-1.0

NASJONALREGNSKAP FOR NORGE

Tabell A24. Lønnsvekst etter næring. Lønnstakere. Prosenvis endring fra året før

	Lønn pr normal- årsverk	Lønn pr utførte timeverk	Lønnskostnad pr utførte timeverk
Alle næringer	2.9	2.7	0.6
Næringsvirksomhet	3.1	2.8	0.7
Primærnæringer	1.3	1.0	-1.0
Jordbruk	1.6	1.2	-0.8
Skogbruk	0.9	0.6	-1.4
Fiske og fangst, fiskeoppdrett	2.3	1.9	-0.1
Oljevirksomhet	4.2	3.8	1.7
Råolje og naturgass	4.2	3.8	1.7
Rørtransport	2.4	2.1	0.0
Industri og bergverksdrift	3.0	2.8	0.7
Bergverksdrift	3.3	3.2	0.1
Industri	3.0	2.8	0.7
Skjermet industri	2.1	2.0	-0.1
Utekonkurrerende industri	2.2	2.1	0.0
Hjemmekonkurrerende industri	3.6	3.3	1.2
Elektrisitetforsyning	2.4	2.0	-0.0
Bygge-og anleggsvirksomhet	1.8	1.4	-0.6
Varehandel	3.0	2.6	0.6
Utenriks sjøfart og oljeboring	8.2	7.7	5.5
Utenriks sjøfart	8.8	8.4	6.1
Oljeboring	4.2	3.8	1.8
Samferdsel	2.4	2.0	0.1
Boligtjenester	3.5	3.1	1.0
Finansiell tjenesteyting	3.4	3.0	1.0
Annen næringsvirksomhet	3.4	3.0	1.0
Hotell- og restaurantdrift	3.2	2.8	0.8
Forretningsmessig tjenesteyting og utleievirksomhet	3.9	3.5	1.5
Tjenesteyting ellers	3.1	2.7	0.7
Offentlig forvaltning	2.5	2.5	0.4
Statlig forvaltning	2.7	2.5	0.6
Sivilt	2.4	2.1	0.2
Forsvar	2.5	2.1	0.2
Kommunal forvaltning	2.4	2.4	0.3
MEMO:			
Fastlands-Norge	2.7	2.5	0.5
Skjermede næringer	2.6	2.4	0.4
Utekonkurrerende næringer	2.3	2.2	0.2
Hjemmekonkurrerende næringer	3.4	3.1	1.0

KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

TABELL B1: OLJE- OG GASSPRODUKSJON

Produksjon av råolje i millioner tonn og naturgass i milliarder standard kubikkmeter. Tallene for årene viser gjennomsnittlig månedsproduksjon.

	1989	1990	1991	1992	1993	1993					
						Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Des
Råolje	6.2	6.8	7.8	8.9	9.5	10.0	9.6	9.0	10.6	10.4	10.6
Naturgass	2.6	2.3	2.3	2.4	2.4	2.2	1.8	2.4	2.7	2.9	3.0

TABELL B2: PRODUKSJONSINDEKS ETTER NÆRING OG ANVENDELSE

Sesongjusterte indekser. 1990=100.

Årsindeksene er et gjennomsnitt av månedsindeksene for året.

	1989	1990	1991	1992	1993	1993					
						Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Des
Produksjon etter næring:											
Oljeutv., bergv.dr., ind. og kraftf.	100	100	102	109	113	117	117	115	118	119	119
Oljeutv. og bergverksdrift.	100	100	111	123	131	139	142	135	143	144	137
Industri	100	100	98	100	102	106	102	102	103	103	107
Kraftforsyning	100	100	91	97	99	96	97	103	103	108	108
Produksjon etter konkurransetype:											
Skjermet industri	100	100	98	97	101	99	101	104	101	105	103
Utekonk. industri og bergv.	100	100	97	100	102	107	102	102	102	100	106
Hjemmekonkurrerende i alt.	100	100	97	96	98	107	96	96	101	99	102
Hjemmekonk. konsumvareind.	100	100	97	101	103	107	104	103	103	100	107

TABELL B3: INDUSTRIPRODUKSJON - PRODUKSJONSINDEKSEN

Endring i prosent fra foregående år og fra samme periode året før i et tremåneders glidende gjennomsnitt 1).

	1990	1991	1992	1993					
				Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov
Industri ialt	0.1	-1.6	1.5	1.0	2.9	2.4	2.1	2.4	3.6
Næringsmidler, drikkev. og tobakk	-1.9	3.2	0.7	-4.3	-1.5	1.4	0.8	2.3	3.8
Tekstilvarer, bekledn.v., lær mv.	1.3	-0.5	-3.7	-6.5	-2.4	-3.6	-1.8	0.6	3.8
Trevarer	-4.8	-7.7	-0.9	-2.6	0.4	0.8	-0.3	1.1	3.5
Treforedling	-1.2	-1.1	-2.1	5.7	6.8	2.3	7.6	10.8	11.4
Grafisk produksjon og forlagsv.	-1.0	0.3	-0.4	0.5	2.4	0.8	0.9	1.4	3.5
Kjemiske prod., mineraloljep. mv.	6.6	-5.0	-1.1	5.8	6.3	6.6	4.0	3.5	3.0
Mineralske produkter	-2.8	-12.0	4.2	4.5	2.2	-4.7	-6.0	-5.5	-2.3
Jern, stål og ferolegeringer	-1.4	-5.2	3.4	-5.4	-2.3	0.1	0.3	8.3	17.1
Ikke-jernholdige metaller	1.1	0.8	-1.3	-0.4	4.1	7.0	4.8	3.2	1.0
Metallvarer	-1.3	-1.6	2.1	4.0	4.7	3.8	2.9	1.8	2.8
Maskiner	0.1	-2.8	11.2	2.7	2.8	1.8	2.8	3.2	5.2
Elektriske apparater og materiell.	-0.3	-5.9	1.7	9.9	14.9	12.0	10.8	5.4	4.7
Transportmidler	2.4	3.8	1.8	-3.6	-2.6	-4.0	-5.6	-7.0	-6.6
Tekn. og vitensk. instr. mv.	6.9	4.9	1.8	5.8	6.3	3.9	4.5	7.1	8.7
Industriproduksjon ellers	3.8	4.5	0.3	15.0	17.9	11.0	12.0	13.1	13.0

1) Tallene i kolonnene for månedene viser endring i prosent fra samme periode året før for summen av produksjonen for den aktuelle måneden, måneden før og måneden etter.

KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

TABELL B4: ORDRETLGANG - INDUSTRI

Ordretilgang til utvalgte industrigrupper, fordelt på eksport- og hjemmemarkedet. Sesongjusterte verdiindekser. 1976=100. Tallene for årene viser gjennomsnittet av kvartalstallene for det samme året.

	1989	1990	1991	1992	1992				1993		
					1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv
Produksjon av kjemiske råvarer:											
Ordretilgang i alt	231	231	244	228	236	234	228	213	248	284	286
For eksport	273	260	247	253	279	256	248	231	292	316	331
Fra hjemmemarkedet	172	190	239	192	185	197	197	189	174	209	193
Produksjon av metaller:											
Ordretilgang i alt	394	318	287	268	271	271	269	261	270	248	289
For eksport	436	352	321	297	302	302	300	285	300	273	326
Fra hjemmemarkedet	253	204	171	169	171	162	166	176	174	161	169
Produksjon av verkstedprodukter ekskl. transportmidler og oljerigger mv.:											
Ordretilgang i alt	214	224	212	207	218	241	193	179	207	213	202
For eksport	337	339	331	314	318	345	332	261	322	293	382
Fra hjemmemarkedet	164	177	164	165	179	194	142	144	161	177	134

TABELL B5: ORDERRESERVER - INDUSTRI

Orderreserver i utvalgte industrigrupper, fordelt på eksport- og hjemmemarkedet. Verdiindekser. 1976=100. Tallene for årene viser gjennomsnittet av kvartalstallene for det samme året.

	1989	1990	1991	1992	1992				1993		
					1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv
Produksjon av kjemiske råvarer:											
Orderreserver i alt	187	165	176	150	166	140	138	156	165	178	165
For eksport	194	175	174	174	189	152	155	201	197	222	208
Fra hjemmemarkedet	179	153	179	120	138	126	117	100	109	101	88
Produksjon av metaller:											
Orderreserver i alt	283	249	242	211	223	222	201	198	223	207	216
For eksport	334	292	285	251	266	262	238	239	273	251	262
Fra hjemmemarkedet	150	138	128	106	113	116	103	91	94	93	98
Produksjon av verkstedprodukter ekskl. transportmidler og oljerigger mv.:											
Orderreserver i alt	253	246	257	278	275	290	285	263	274	276	278
For eksport	443	466	427	442	445	458	454	410	449	428	466
Fra hjemmemarkedet	172	153	184	208	202	218	212	200	199	211	197

KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

TABELL B6: PÅLØPTE INVESTERINGSKOSTNADER FOR OLJEUTVINNING

Løpende priser, mill. kroner. Tallene for årene viser gjennomsnitt av kvartalene.

	1989	1990	1991	1992	1992				1993		
					1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv
Leting:											
I alt.	1251	1285	2034	1920	1840	2065	1732	2042	1403	1096	1318
Undersøkelserboringer	864	904	1326	1288	1257	1343	1240	1311	735	600	693
Generelle undersøkelser	114	93	256	251	192	405	227	181	103	355	312
Felt eval. og - undersøker	103	129	212	91	19	102	102	139	93	194	138
Adm. og andre kostnader	171	159	240	290	372	214	163	411	472	-53	174
Feltutbygging:											
I alt.	5665	4878	5566	7216	6431	6172	7882	8379	8042	8619	9192
Varer	2436	3141	3023	3668	3647	3136	3624	4264	4207	4554	4009
Tjenester	2952	1390	2251	3021	2378	2574	3722	3408	3323	3387	4230
Produksjonsboring	277	347	292	532	406	462	536	724	512	679	953
Felt i drift:											
I alt.	803	994	1274	1269	1337	1308	1183	1247	1245	1702	1458
Varer	85	203	201	166	187	196	157	122	63	168	146
Tjenester	120	188	256	179	214	199	188	116	123	162	141
Produksjonsboring	598	603	817	925	937	913	839	1009	1059	1372	1172

TABELL B7: INDUSTRIINVESTERINGER I VERDI - INVESTERINGSUNDERSØKELSEN

Antatte og utførte industriinvesteringer. Mill.kr. Sesongjustert.

Tallene for årene viser gjennomsnittet av kvartalstallene for det samme året.

	1990	1991	1992	1993	1992			1993			
					2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv	4.kv
Utførte	2588	2619	2652	..	2335	2643	3063	2335	2387	2671	..
Antatte	2962	3101	2700	2819	2843	2903	2375	2864	3046	2648	2719

TABELL B8: BOLIGBYGGING

Antall boliger i 1000. Sesongjustert. 1). Tallene for årene viser gjennomsnittet av månedstallene for det samme året.

	1991	1992	1993	1993					
				Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Des
Boliger satt igang	1.4	1.2	1.3	1.3	1.3	1.4	1.3	2.0	1.5
Boliger under arbeid	19.0	15.7	13.6	13.7	13.5	13.4	13.0	13.6	13.9
Boliger fullført	1.7	1.4	1.3	1.3	1.5	1.5	1.7	1.2	1.0

1) Seriene er sesongjustert uavhengig av hverandre.

KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

TABELL B9: DETALJOMSETNINGSVOLUM

Sesongjustert indeks. 1992=100. Tallene for årene viser gjennomsnittet av månedstallene for det samme året.

	1988	1989	1990	1991	1992	1993					
						Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov
Omsetning ialt	99	97	99	97	99	99	101	101	102	101	102

TABELL B10: DETALJOMSETNINGSVOLUM MV.

Endring i prosent fra foregående år og fra samme periode året før i et tremåneders glidende gjennomsnitt. 1)

	1989	1990	1991	1992	1993	1993					
						Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Des
Omsetning i alt	-1.7	1.8	-1.9	3.3	..	1.8	2.9	1.8	2.9
Detaljomsättning etter næring:											
Nærings- og nytelsesmidler	0.6	1.3	0.4	4.3	..	2.2	3.3	1.9	2.8
Bekledning og tekstilvarer	2.0	13.4	5.3	-1.1	..	-2.6	-1.5	-5.2	-2.5
Møbler og innbo	-1.0	2.5	0.7	1.7	..	1.6	-0.1	-2.0	0.1
Jern, farge, glass, stent. og sport	-4.5	-4.6	1.6	-6.1	..	9.3	7.9	8.1	10.7
Ur, opt., musikk, gull og sølv.	-5.2	17.4	2.4	3.3	..	-0.4	-2.3	-4.5	-5.7
Motorkjøretøyer og bensin	-4.9	-2.4	-10.0	6.0	..	0.1	3.3	4.5	5.7
Reg. nye personbiler	-19.1	11.9	-13.4	11.8	3.8	8.6	13.6	11.0	9.0	9.8	14.7

1)Tallet i kolonnene for månedene viser endring i prosent fra samme periode året før for summen av omsetningsvolumet for den aktuelle måneden, måneden før og måneden etter.

TABELL B11: ARBEIDSMARKEDET - ARBEIDSKRAFTUNDERSØKELSEN

Tallet på arbeidssøkere uten arbeidsinntekt og tallet på sysselsatte. 1000 personer.

	1990	1991	1992	1993	1992			1993			
					2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv	4.kv
Arbeidssøkere uten arbeidsinntekt:											
Kvinner	46	48	50	50	50	57	43	49	49	57	44
Menn	66	68	76	77	76	74	71	86	80	78	65
Totalt	112	116	126	127	126	131	115	135	130	135	109
Tallet på sysselsatte	2030	2010	2004	2004	1996	2035	2005	1970	1998	2033	2016

TABELL B12: ARBEIDSMARKEDET - ARBEIDSKONTORENES REGISTRERINGER

Tallet på registrerte arbeidsløse og ledige plasser. Arbeidsløshetsprosenten.

	1991	1992	1993	1993					1994
				Aug	Sep	Okt	Nov	Des	Jan
Sesongjusterte tall:									
Registrerte arbeidsløse 1000 pers.	100.9	114.4	118.2	118.7	116.9	115.6	114.2	113.3	115.2
Ujusterte tall:									
Registrerte arbeidsløse 1000 pers.	100.8	114.4	118.1	128.1	109.4	104.7	104.6	112.3	126.1
Herav: Permitterte 1000 pers.	9.9	8.7	9.2	6.2	6.0	6.1	7.3	9.1	11.1
Ledige plasser 1000 pers.	6.5	6.4	7.4	6.3	6.7	6.2	6.0	5.0	7.6
Arbeidsløshetsprosenten 1)	4.7	5.4	5.5	6.0	5.1	4.9	4.9	5.3	5.9
Arb.løse/led.plasser	17.0	19.5	17.0	20.4	16.4	16.9	17.6	22.4	16.5

1)Registrerte ledige i prosent av arbeidsstyrken ifølge AKU.

KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

TABELL B13: TIMEFORTJENESTE

Gjennomsnittlig timefortjeneste i industri og i bygge- og anleggsvirksomhet.
Kroner.

	1989	1990	1991	1992	1992				1993		
					1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv
Industri, kvinner	76.5	81.8	86.7	89.2	87.7	88.8	89.8	90.5	90.4	91.8	91.9
Industri, menn	89.5	94.7	99.5	102.7	100.9	103.3	102.9	103.6	103.5	106.0	105.8
Bygge- og anl., menn	100.9	101.4	107.0	110.6	107.7	110.6	111.4	112.5	112.1	112.1	111.9

TABELL B14: KONSUMPRISINDEKSEN

Endring i prosent fra foregående år og fra samme måned ett år tidligere.

	1991	1992	1993	1993					
				Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Des
Ialt	3.4	2.3	2.3	2.2	2.2	2.2	2.0	1.9	1.8
Varer og tjenester etter konsumgruppe:									
Matvarer ialt	1.7	1.4	-1.1	-1.1	-1.1	-0.5	-0.5	-0.6	-0.3
Drikkevarer og tobakk	7.1	9.1	3.1	1.7	1.8	1.8	2.0	1.8	1.9
Klær og skotøy	1.8	1.7	2.7	3.4	3.7	2.6	2.2	2.0	2.2
Bolig, lys og brensel	4.5	2.3	2.8	2.8	2.9	2.6	2.5	2.4	2.0
Møbler og husholdningsartikler	2.2	0.4	1.9	2.1	2.1	2.1	2.0	1.8	1.7
Helsepleie	6.9	6.0	4.3	3.1	2.5	2.3	2.3	2.3	2.6
Reiser og transport	3.0	2.0	3.4	3.2	3.1	3.4	3.0	2.8	2.6
Fritidssysler og utdanning	4.4	3.3	3.4	3.2	3.3	3.3	3.3	3.4	3.2
Andre varer og tjenester	3.4	2.2	1.6	0.8	1.0	1.0	0.9	0.9	1.0
Varer og tjenester etter leveringssektor:									
Jordbruksvarer	1.5	1.3	-2.0	-1.8	-1.8	-1.4	-1.5	-1.3	-0.8
Andre norskproduserte konsumvarer	5.3	2.5	2.7	2.6	2.6	2.5	2.3	1.9	1.9
Importerte konsumvarer	2.0	1.8	3.3	3.4	3.5	3.9	4.0	3.7	3.5
Husleie	4.9	3.7	2.8	2.8	2.8	2.3	2.3	2.3	1.8
Andre tjenester	2.4	2.3	2.0	1.5	1.4	1.5	1.3	1.3	1.3

TABELL B15: ENGROSPRISER

Endring i prosent fra foregående år og fra samme periode ett år tidligere.

	1991	1992	1993	1993					
				Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Des
Ialt	2.5	0.1	-0.0	-0.2	0.2	0.1	-0.1	0.1	-0.2
Matvarer og levende dyr	4.4	1.1	-2.4	-2.6	-2.5	-2.1	-2.8	-2.5	-2.4
Drikkevarer og tobakk	4.9	6.5	1.1	0.7	0.3	0.1	0.1	0.1	0.1
Råvarer, ikke spis., u. brenselst.	-1.0	-3.1	-4.1	-4.3	-3.2	-3.1	-5.1	-2.9	-3.1
Brenselstoffer, -olje og el.kraft	1.9	-3.5	-2.3	-2.9	-1.8	-3.0	-2.4	-3.0	-4.7
Dyre- og plantefett, voks	3.1	5.4	0.2	0.2	-0.2	-1.3	1.5	1.5	1.6
Kjemikalier	1.8	0.2	2.5	2.8	3.6	3.1	2.7	2.5	2.6
Bearbejdede varer etter materiale	1.1	0.1	0.3	0.0	0.3	0.4	0.9	1.2	1.3
Maskiner og transportmidler	2.6	1.4	4.2	4.4	4.6	4.6	4.3	4.1	3.6
Forskjellige ferdigvarer	3.6	2.0	2.7	2.5	2.9	3.0	2.9	3.1	3.0

KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

TABELL B16: UTENRIKSHANDEL - VERDITALL

Verditall for tradisjonell vareeksport og vareimport iflg. handelsstatistikken. Milliarder kroner. Sesongjustert. Tallene for årene viser gjennomsnittet av månedstallene for det samme året.

	1989	1990	1991	1992	1993	1993					
						Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Des
Eksport 1)	8.9	9.5	9.2	9.0	9.3	9.2	10.7	8.8	10.3	9.0	9.2
Import 2)	11.5	12.8	12.8	12.9	13.2	13.4	14.1	13.6	13.6	13.9	13.6
Import 3)	11.4	12.7	12.7	12.9	13.1	13.3	13.9	13.6	13.6	13.8	13.5

1)Uten skip, oljeplattformer, råolje og naturgass.

2)Uten skip og oljeplattformer.

3)Uten skip, oljeplattformer og råolje.

TABELL B17: UTENRIKSHANDEL - INDEKSER

Volum- og prisindekser for tradisjonell vareeksport og vareimport i flg. handelsstatistikken. 1988=100. Årene viser gjennomsnittet av kvartalstallene for det samme året.

	1989	1990	1991	1992	1992				1993		
					1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv
Sesongjusterte tall:	110	122	120	126	124	125	126	126	120	128	133
Eksportvolum 1)	95	106	108	110	110	106	117	109	108	103	119
Importvolum 2)	106	102	100	93	93	93	93	95	94	94	92
Ujusterte tall:	106	107	105	103	104	103	101	103	103	103	104

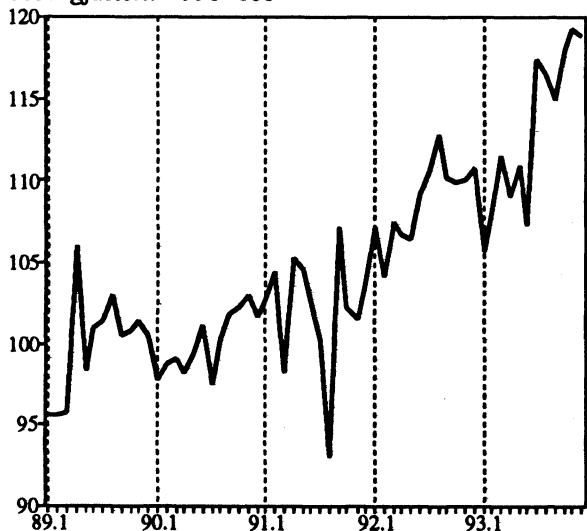
1)Uten skip, oljeplattformer, råolje og naturgass.

2)Uten skip og oljeplattformer.

KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

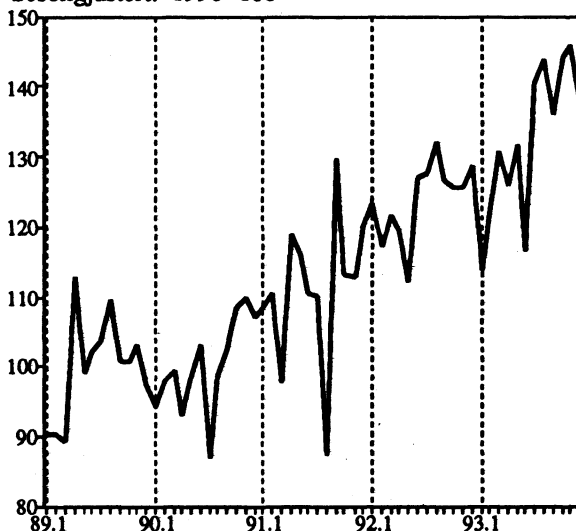
Produksjonsindeks

Oljeutvinning, bergverksdrift, industri og kraftforsyning.
Sesongjustert. 1990=100

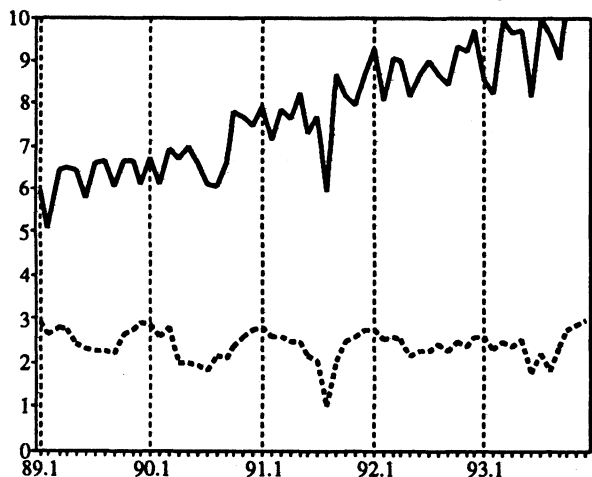
Produksjonsindeks

Utvinning av råolje og naturgass.
Sesongjustert. 1990=100

Olje- og gassproduksjon

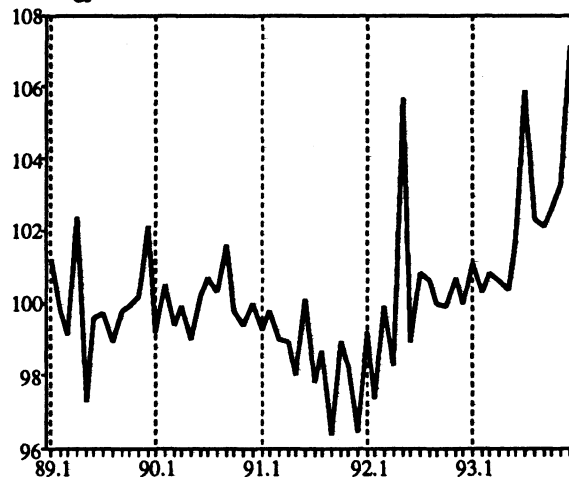
Råolje (mill. tonn) og naturgass (mrd. S m3). Ujusterte tall

— Råolje Naturgass

Produksjonsindeks

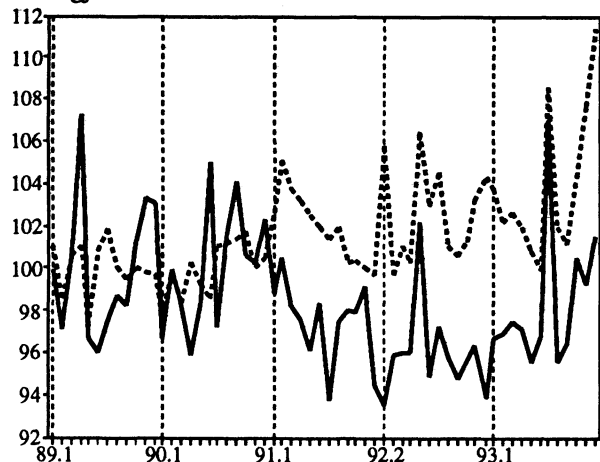
Sesongjustert. 1990=100

— Industri i alt

Produksjonsindeks etter konkurransetype

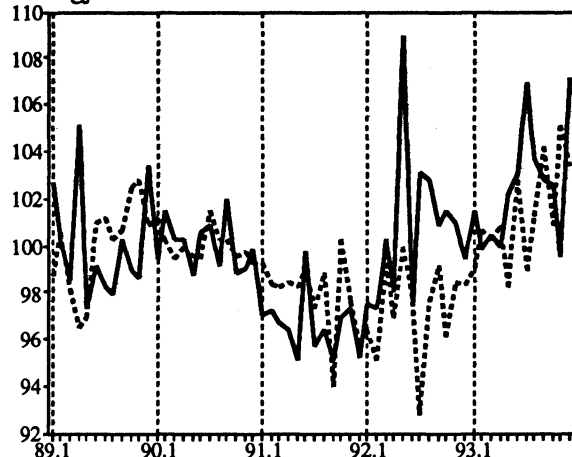
Bergverksdrift, industri og kraftforsyning.
Sesongjustert. 1990=100

— Hjemmekonkurrerende konsumvareindustri Skjernet industri og kraftforsyning

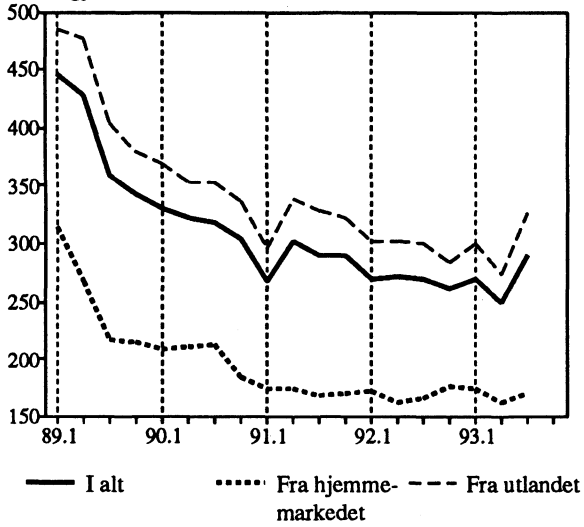
Pproduksjonsindeks etter konkurransetype

Bergverksdrift, industri og kraftforsyning .
Sesongjustert. 1990=100

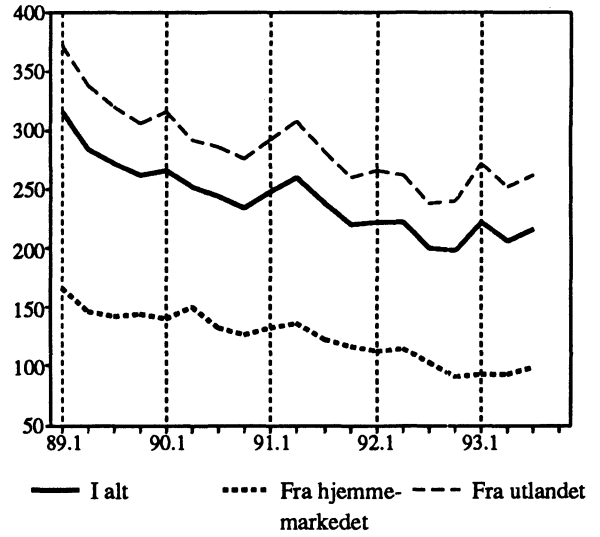

— Hjemmekonkurrerende investeringsvareind. Utekonkurrerende industri og bergv.

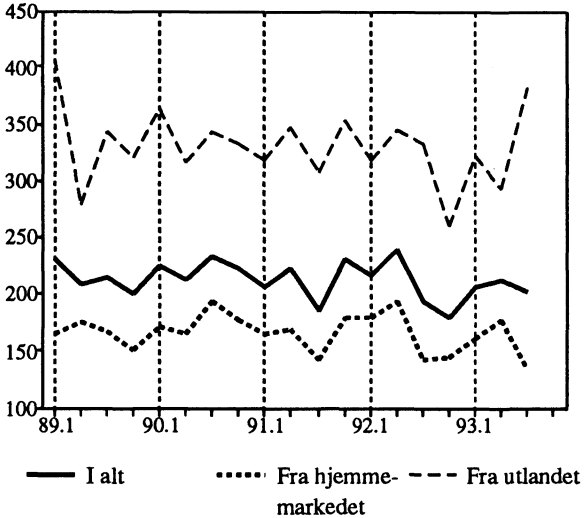
Ordretilgang
Metaller
Sesongjustert verdiindeks. 1976=100

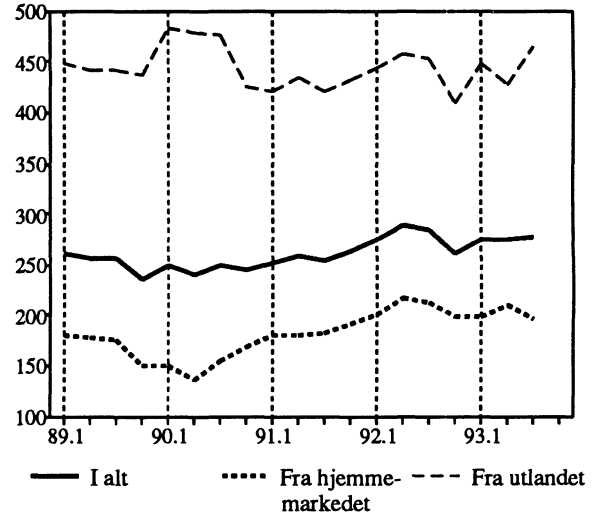
Ordreserver
Metaller
Ujustert verdiindeks. 1976=100

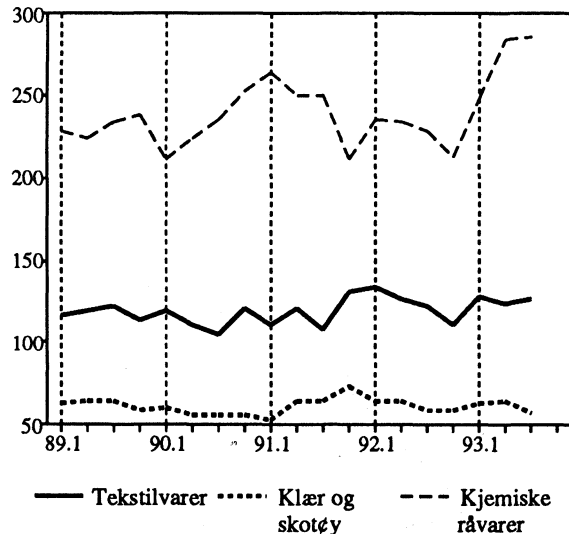
Ordretilgang
Verkstedprodukter uten transportmidler og oljeplattformer
Sesongjustert verdiindeks. 1976=100

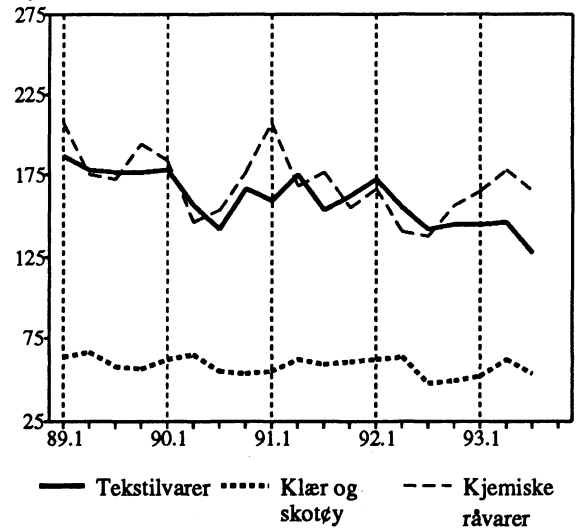
Ordreserver
Verkstedprodukter uten transportmidler og oljeplattformer
Ujustert verdiindeks. 1976=100

Ordretilgang
Tekstilvarer, klær og skotøy og kjemiske råvarer.
Sesongjustert verdiindeks. 1976=100

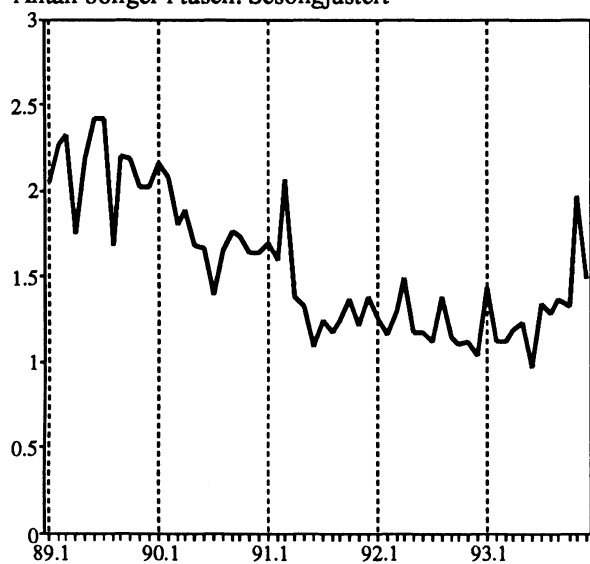

Ordreserver
Tekstilvarer, klær og skotøy og kjemiske råvarer
Ujustert verdiindeks. 1976=100

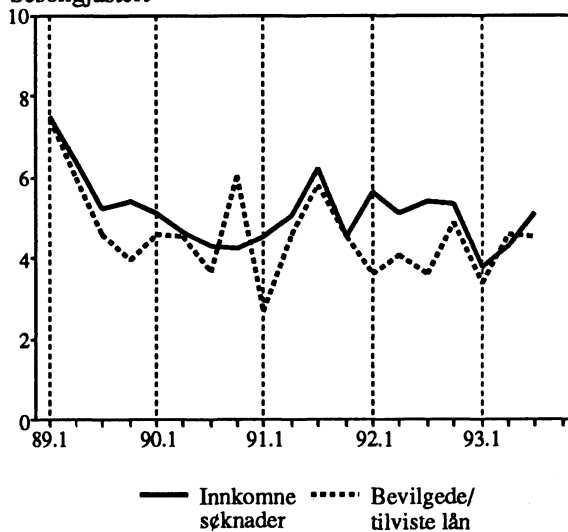

Bygg satt i gang

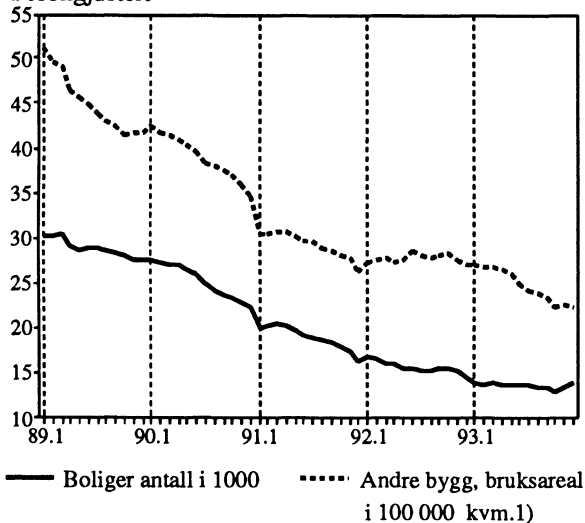
Antall boliger i tusen. Sesongjustert

Boliglån nye boliger

Antall oppføringslån fra Husbanken i 1000. Sesongjustert

Bygg under arbeid

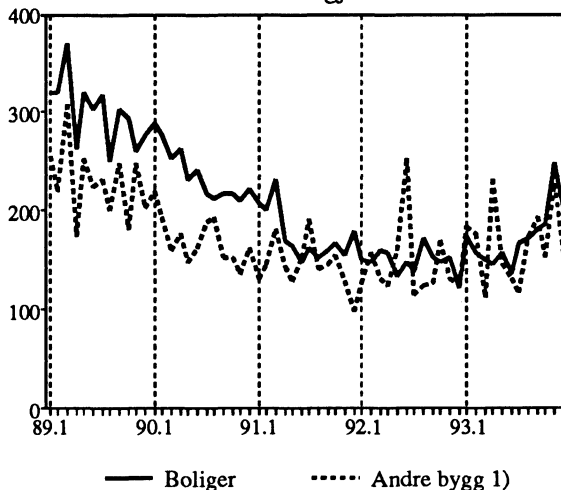
Sesongjustert

1) Utenom jordbr., skogbr. og fiske. Over 30 kvm bruksareal

Bygg satt i gang

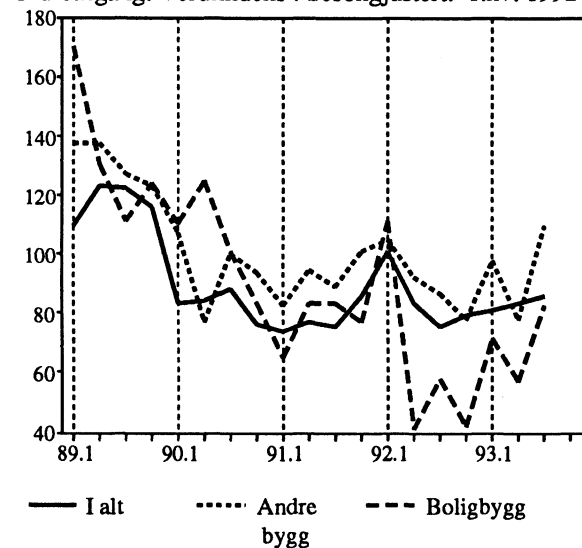
Bruksareal i tusen kvm. Sesongjustert.

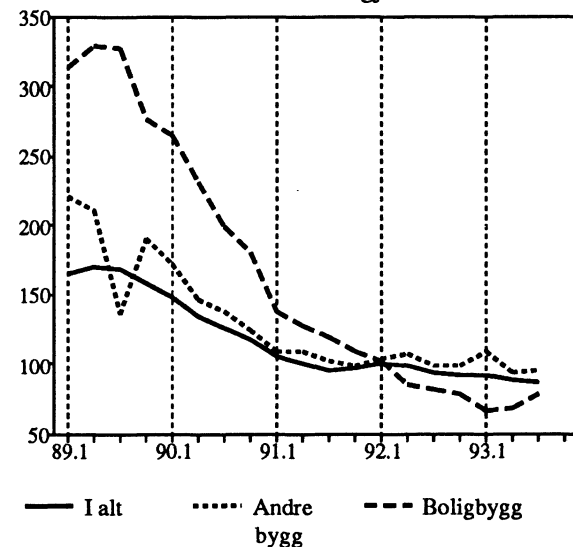
1) Utenom jordbruk, skogbruk og fiske. Over 30 kvm. bruksareal.

Bygge- og anleggsvirksomhet

Ordretilgang. Verdiindeks. Sesongjustert. 1.kv. 1992=100

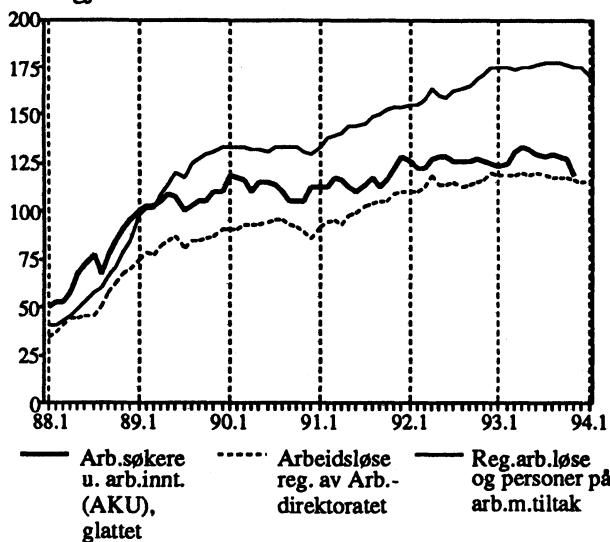
Bygge- og anleggsvirksomhet

Ordresreserve. Verdiindeks. Sesongjustert. 1.kv. 1992=100

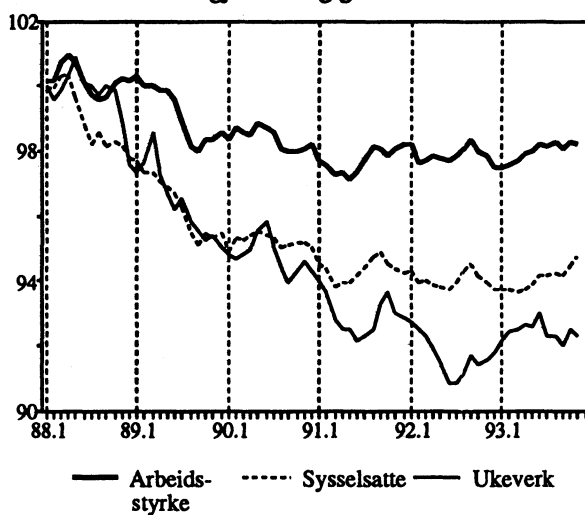

Arbeidsledige, 1000 personer

Sesongjusterte månedstall

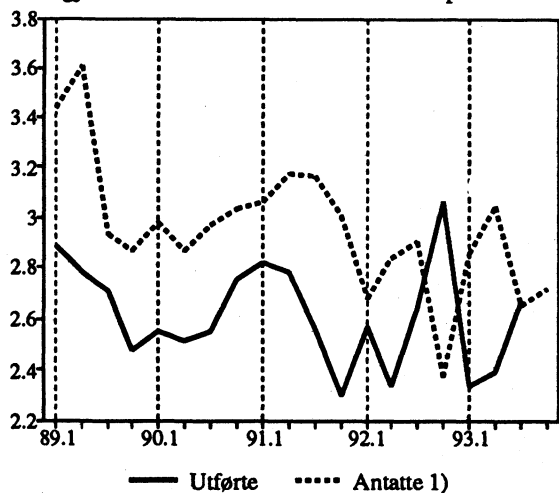

Arbeidsstyrke, sysselsetting og utførte ukeverk i alt iflg. Arbeidskraftundersøkelsen 1987 = 100. Sesongjusterte og glattede månedstall

Antatte og utførte investeringer i industri

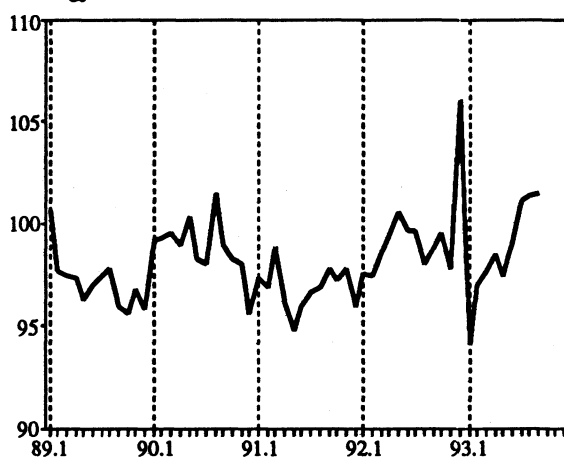
Sesongjusterte verdital. Milliarder kroner pr. kvartal.

1) Anslag gitt i samme kvartal.

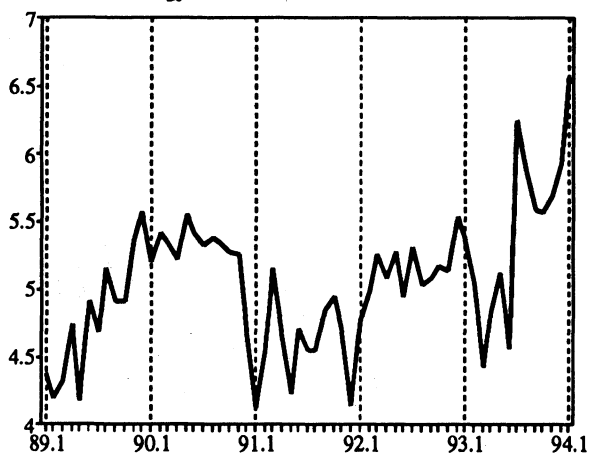
Detaljomsætning

Sesongjustert volumindeks. 1990=100

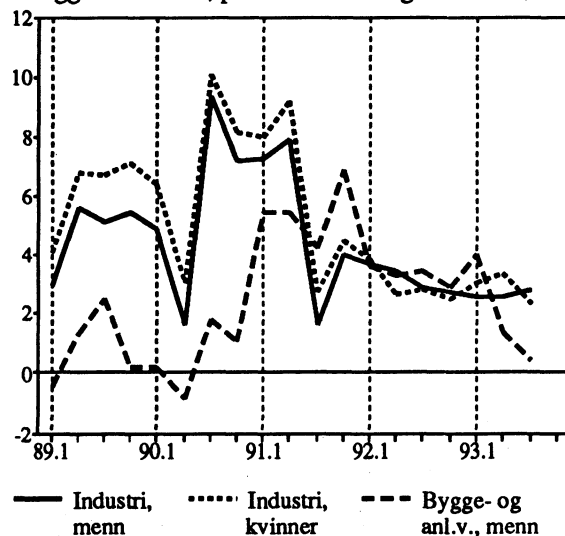
Registrerte nye personbiler

1000 stk. Sesongjustert.

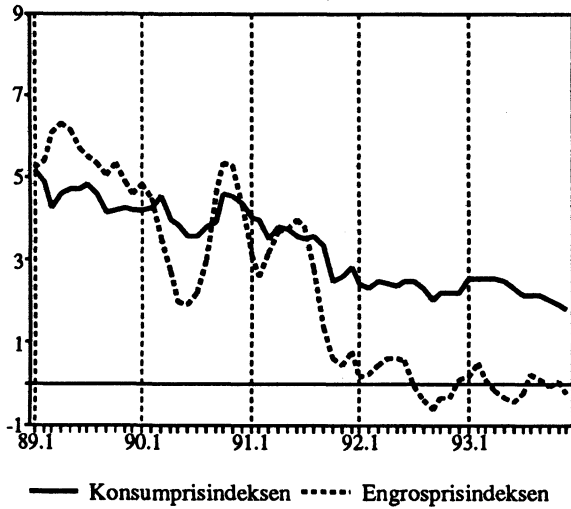
Lønninger

Gjennomsnittlig timefortjeneste i industri og bygge- og anleggsvirksomhet, prosentvis endring fra ett år før.

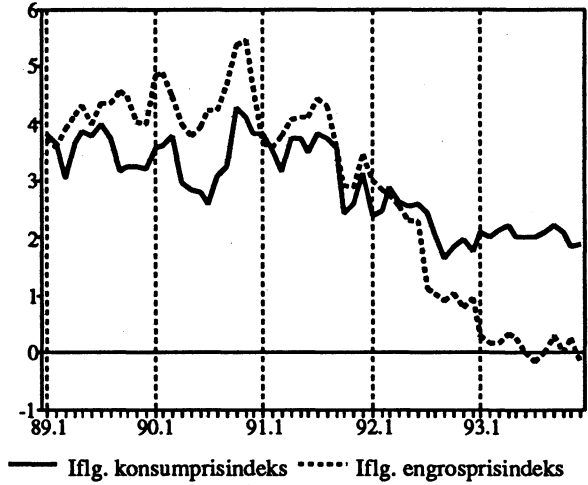
Innenlandske priser

Prosent endring fra ett år tidligere

Prisstigning for konsumvarer 1)

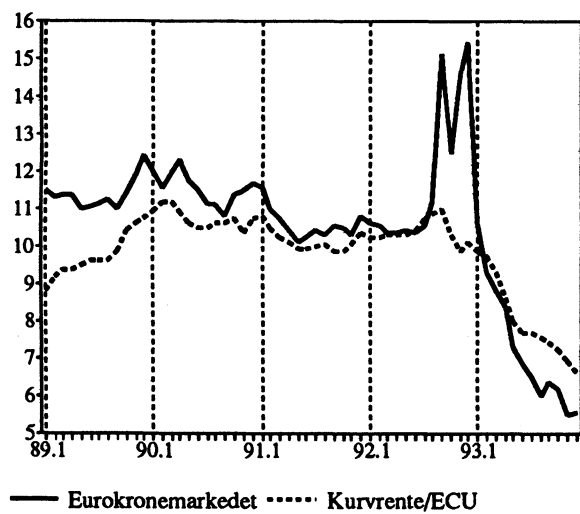
Prosent endring fra ett år tidligere.

1) Konsumprisindeksen for varer omsatt gjennom detaljhandelen og engrosprisindeksen for varer til konsum.

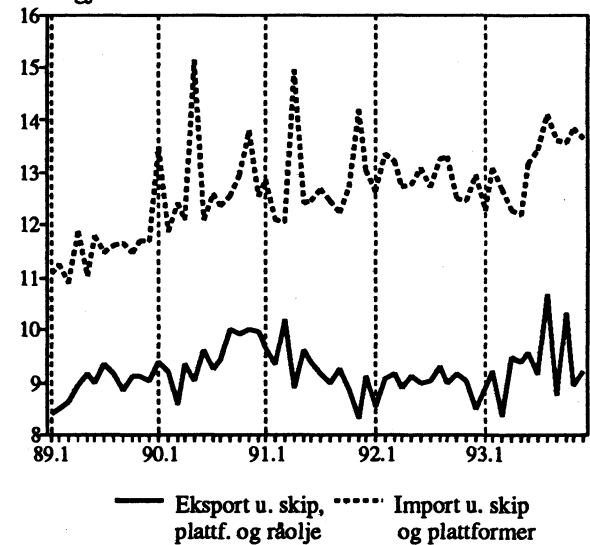
Nominell rente på tre-måneders plasseringer

Prosent

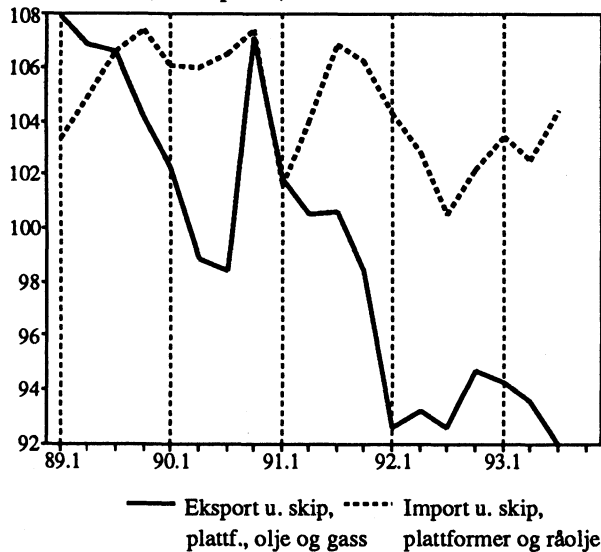
Utenrikshandel med tradisjonelle varer

Sesongjusterte verditall. Milliarder kroner.

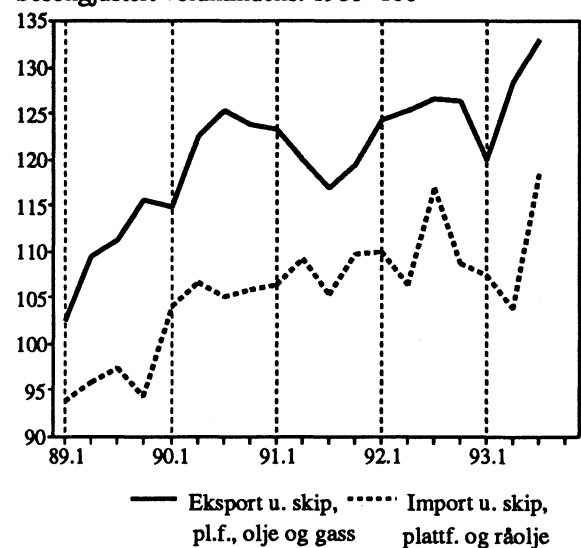
Utenrikshandel med tradisjonelle varer

Prisindekser (enhetspriser). 1988=100

Utenrikshandel med tradisjonelle varer

Sesongjustert volumindeks. 1988=100

NASJONALREGNSKAPSTALL FOR UTVALGTE OECD-LAND

TABELL C1: BRUTTONASJONALPRODUKT

Prosentvis volumendring fra foregående år.

	1988	1989	1990	1991	1992	1993 anslag	1994 prognose	1995 prognose
Danmark.....	1,2	0,8	2,0	1,2	1,0	0,2	2,5	2,8
Frankrike.....	4,5	4,1	2,5	0,7	1,4	-0,9	1,1	2,7
Italia.....	4,1	2,9	2,1	1,3	0,9	-0,1	1,7	2,3
Japan.....	6,2	4,7	4,8	4,0	1,3	-0,5	0,5	2,3
USA.....	3,9	2,5	0,8	-0,7	2,6	2,8	3,1	2,7
Storbritannia.....	4,4	2,1	0,5	-2,2	-0,6	2,0	2,9	2,9
Sverige.....	2,3	2,3	1,4	-1,7	-1,7	-2,7	1,5	2,2
Tyskland ¹⁾	3,6	3,3	4,8	3,7	2,1	-1,5	0,8	2,2
Norge.....	-0,5	0,6	1,7	1,6	3,3	2,5	3,2	3,8

Kilde: Regnskapstall for Norge: Statistisk sentralbyrå. Forøvrig OECD.

¹ Samlet Tyskland fra 1992.

TABELL C2: PRIVAT KONSUM

Prosentvis volumendring fra foregående år.

	1988	1989	1990	1991	1992	1993 anslag	1994 prognose	1995 prognose
Danmark.....	-1,0	-0,4	0,6	1,2	1,3	0,8	3,4	3,0
Frankrike.....	3,3	3,3	2,9	1,4	1,7	0,5	0,9	2,1
Italia.....	4,2	3,5	2,5	2,3	1,8	-1,5	0,7	1,7
Japan.....	5,2	4,3	3,9	2,2	1,7	0,4	0,4	2,9
USA.....	3,6	1,9	1,2	-0,4	2,6	3,2	3,0	2,6
Storbritannia.....	7,4	3,3	0,7	-2,0	0	1,9	2,6	2,5
Sverige.....	2,5	1,4	-0,1	0,8	-1,9	-5,0	0,5	2,0
Tyskland ¹⁾	2,5	3,0	5,3	3,6	2,3	-0,8	-1,1	0,9
Norge.....	-2,8	-2,8	2,8	0,0	1,8	1,7	2,5	3,0

Kilde: Regnskapstall for Norge: Statistisk sentralbyrå. Forøvrig OECD.

¹ Samlet Tyskland fra 1992.

TABELL C3: OFFENTLIG KONSUM

Prosentvis volumendring fra foregående år.

	1988	1989	1990	1991	1992	1993 anslag	1994 prognose	1995 prognose
Danmark.....	0,9	-0,3	-0,4	-0,2	1,2	2,7	2,0	0,8
Frankrike.....	3,4	0,3	2,0	2,5	2,7	1,1	1,1	1,0
Italia.....	2,8	0,8	1,2	1,5	1,1	0,5	0	0,3
Japan.....	2,2	2,0	1,9	1,7	2,4	2,3	1,7	1,4
USA.....	0,6	2,0	2,8	1,5	-0,1	-0,8	-0,2	-0,6
Storbritannia.....	0,6	0,9	3,2	3,2	0	0,3	1,7	1,7
Sverige.....	0,6	1,9	2,6	1,6	0,3	-2,3	-1,5	-1,5
Tyskland ¹⁾	2,2	-1,7	2,4	0,5	3,8	-0,4	0,7	0,8
Norge.....	0,5	2,6	2,1	2,6	4,6	2,2	2,2	2,0

Kilde: Regnskapstall for Norge: Statistisk sentralbyrå. Forøvrig OECD.

¹ Samlet Tyskland fra 1992.

TABELL C4: BRUTTOINVESTINGER I FAST REALKAPITAL

Prosentvis volumendring fra foregående år.

	1988	1989	1990	1991	1992	1993 anslag	1994 prognose	1995 prognose
Danmark.....	-6,6	-0,6	-0,9	-4,2	-10,4	-1,8	5,0	6,6
Frankrike.....	9,6	7,0	2,9	-1,5	-2,0	-5,5	0	3,7
Italia.....	6,9	4,3	3,8	0,6	-1,4	-7,1	2,5	5,6
Japan.....	11,9	9,3	8,8	3,0	-1,0	-2,3	1,3	2,2
USA ¹⁾	4,2	0,1	-2,8	-7,7	6,2	9,8	9,6	7,9
Storbritannia.....	14,2	7,2	-3,1	-9,9	-0,5	1,8	3,0	4,3
Sverige.....	6,0	11,6	0,7	-9,0	-11,0	-10,5	-6,1	1,8
Tyskland ²⁾	4,6	6,5	8,7	6,5	4,2	-3,3	2,8	5,4
Norge ³⁾	1,6	-3,9	-26,8	1,7	3,5	17,6	0,3	5,0

Kilde: Regnskapstall for Norge: Statistisk sentralbyrå. Forøvrig OECD.

¹ Private bruttoinvesteringer. ² Samlet Tyskland fra 1992. ³ 1994-1995 inneholder oljeplattformer under arbeid.

NASJONALREGNSKAPSTALL FOR UTVALGTE OECD-LAND

TABELL C5: EKSPORT AV VARER OG TJENESTER

Prosentvis volumendring fra foregående år.

	1988	1989	1990	1991	1992	1993 anslag	1994 prognose	1995 prognose
Danmark.....	7,8	5,0	8,5	7,9	3,8	-2,1	3,2	5,0
Frankrike.....	8,1	10,2	5,3	3,9	7,0	-3,9	4,3	6,3
Italia.....	5,4	8,8	7,0	0,3	5,0	9,9	7,2	5,5
Japan.....	7,0	9,0	7,3	4,9	4,9	1,3	-0,4	2,8
USA.....	15,8	11,9	8,1	6,4	6,4	2,6	4,5	6,4
Storbritannia.....	-0,1	3,8	4,9	0,1	2,7	2,0	6,3	6,3
Sverige.....	3,0	3,0	1,9	-2,5	2,0	2,8	9,0	6,8
Tyskland ¹⁾	5,6	11,9	11,7	12,7	0,1	-10,2	2,8	6,0
Norge.....	5,5	10,7	8,1	6,1	6,1	1,9	6,1	5,7

Kilde: Regnskapstall for Norge: Statistisk sentralbyrå. Forøvrig OECD.

¹ Samlet Tyskland fra 1992.

TABELL C6: IMPORT AV VARER OG TJENESTER

Prosentvis volumendring fra foregående år.

	1988	1989	1990	1991	1992	1993 anslag	1994 prognose	1995 prognose
Danmark.....	1,5	4,4	2,4	4,9	0,2	-1,0	5,7	6,1
Frankrike.....	8,6	8,2	6,3	2,9	3,1	-4,9	3,1	5,4
Italia.....	6,8	7,6	8,0	2,9	4,6	-9,5	4,5	5,7
Japan.....	18,7	17,6	8,6	-4,5	0	1,7	2,4	4,2
USA.....	3,7	3,8	3,0	-0,5	8,7	9,3	7,7	6,9
Storbritannia.....	12,2	7,4	1,0	-3,1	5,6	-2,4	5,7	6,2
Sverige.....	4,7	7,1	0,7	-5,1	1,1	-4,1	3,0	4,5
Tyskland ¹⁾	5,6	8,8	12,4	12,1	2,6	-9,9	1,3	5,2
Norge.....	-1,7	0,9	2,2	1,7	2,2	3,6	3,5	4,5

Kilde: Regnskapstall for Norge: Statistisk sentralbyrå. Forøvrig OECD.

¹ Samlet Tyskland fra 1992.

TABELL C7: PRIVAT KONSUM

Prosentvis prisendring fra foregående år.

	1988	1989	1990	1991	1992	1993 anslag	1994 prognose	1995 prognose
Danmark.....	4,0	5,0	2,6	2,5	1,9	1,1	2,5	2,3
Frankrike.....	2,7	3,5	2,9	3,0	2,4	2,3	1,9	1,5
Italia.....	5,7	6,3	6,2	6,8	5,4	4,5	4,1	3,0
Japan.....	-0,1	1,8	2,6	2,5	2,0	0,9	0,3	0,4
USA.....	4,2	4,9	5,2	4,3	3,3	2,7	2,7	3,0
Storbritannia.....	5,1	5,9	5,3	7,1	5,0	3,5	3,4	3,3
Sverige.....	6,0	6,9	9,6	10,0	2,5	5,2	3,5	3,0
Tyskland ¹⁾	1,3	3,1	2,7	3,6	4,7	4,1	3,2	1,9
Norge.....	6,2	4,3	4,8	4,1	2,6	1,8	1,9	2,2

Kilde: Regnskapstall for Norge: Statistisk sentralbyrå. Forøvrig OECD.

¹ Samlet Tyskland fra 1992.

TABELL C8: ARBEIDSLEDIGHET

I prosent av den totale arbeidsstyrken¹.

	1988	1989	1990	1991	1992	1993 anslag	1994 prognose	1995 prognose
Danmark.....	8,6	9,3	9,5	10,4	11,1	12,1	11,9	11,3
Frankrike.....	10,0	9,4	8,9	9,5	10,4	11,7	12,4	12,3
Italia.....	11,0	10,9	11,1	11,0	11,6	10,2	11,1	11,6
Japan.....	2,5	2,3	2,1	2,1	2,2	2,5	2,9	2,8
USA ²⁾	5,4	5,2	5,5	6,7	7,4	6,9	6,5	6,2
Storbritannia.....	8,6	7,1	5,9	8,3	10,0	10,3	10,0	9,5
Sverige.....	1,6	1,4	2,0	2,9	5,3	8,2	8,8	8,4
Tyskland ^{2) 3)}	6,2	5,5	4,9	4,3	7,7	8,9	10,1	10,3
Norge.....	3,2	4,9	5,2	5,5	5,9	5,7	5,9	5,7

Kilde: Historiske tall for Norge: AKU-tall fra Statistisk sentralbyrå. Forøvrig OECD.

¹ Alle land unntatt Danmark følger ILO-definisjon av ledighet. ² Unntatt militære styrker. ³ Samlet Tyskland fra 1992.

KONJUNKTURINDIKATORER FOR UTLANDET

TABELL D1: SVERIGE

		1990	1991	1992	1993					
					Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Des.
Sesongjusterte tall:										
Total industriproduksjon	1985=100	109	103	99	108	103	103	104
Arbeidsløshetsprosent		1.7	2.9	5.3	9.6	9.4	8.7	8.5	8.4	..
Ujusterte tall:										
Ordretilgang ¹	1985=100	135	126	122	90	125	148	143
Konsumpriser	1985=100	135.1	147.8	151.1	157.3	157.6	159.0	159.5	159.5	158.9

¹ Verdi av tilgang på nye ordrer til industrien.

TABELL D2. DANMARK

		1990	1991	1992	1993					
					Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.
Sesongjusterte tall:										
Salgsvolum, industrien	1985=100	109	112	113	112	117	109	110	117	..
Detaljomsætningsvolum	1985=100	100	102	100	101	101	103	102	102	..
Arbeidsløshetsprosent		9.5	10.4	11.2	12.3	12.4	12.4	12.5	12.4	12.4
Ujusterte tall:										
Ordretilgang ¹	1985=100	123	129	125	136	92	126	123	126	..
Konsumprisindeks	1985=100	121.2	124.1	126.7	128.4	128.2	128.4	128.8	129.2	129.4

¹ Tilgang på nye ordrer i investeringsvareindustrien.

TABELL D3: STORBRIANNIA

		1990	1991	1992	1993					
					Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.
Sesongjusterte tall:										
Industriproduksjon	1985=100	118.7	112.4	111.2	141.1	113.4	112.8	113.1	113.3	..
Ordretilgang ¹	1985=100	112	100	99	102
Detaljomsætningsvolum	1985=100	120.8	119.3	120.2	124.7	124.5	124.9	125.5	125.8	126.3
Arbeidsløshetsprosent		5.8	8.1	9.8	10.4	10.4	10.4	10.3	10.1	10.0
Ujusterte tall:										
Konsumprisindeks	1985=100	133.4	141.3	146.8	149.6	149.4	150.0	150.8	150.7	150.4

¹ Volumet av tilgangen på nye ordrer til verstedindustrien fra innenlandske kunder.

TABELL D4: TYSKLAND (VEST)

		1990	1991	1992	1993					
					Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Des.
Sesongjusterte tall:										
Total industriproduksjon	1985=100	117	121	118	109	111	111	110	108	..
Ordretilgang ¹	1985=100	133	138	130	117	111	118	114	111	..
Detaljomsætningsvolum	1985=100	124	131	128	123	126	127	122
Arbeidsløshetsprosent		7.1	6.3	6.7	8.3	8.5	8.6	8.9	9.0	9.0
Konsumpriser	1985=100	107.0	110.7	115.1	120.2	120.4	120.5	120.9	121.1	121.4

¹ Volumet av tilgangen på nye ordrer til investeringsvareindustrien fra innenlandske kunder.

KONJUNKTURINDIKATORER FOR UTLANDET

TABELL D5: FRANKRIKE

		1990	1991	1992	----- 1993 -----					
					Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.
Sesongjusterte tall:										
Total industriproduksjon	1985=100	113	113	113	109	110	110	110	109	..
Arbeidsløshetsprosent		9,0	9,4	10,2	11,6	11,7	11,7	11,8	12,0	12,0
Ujusterte tall:										
Konsumpriser	1985=100	116,4	120,2	123,0	125,5	125,7	125,7	126,1	126,4	126,5

TABELL D6: USA

		1990	1991	1992	----- 1993 -----					
					Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Des.
Sesongjusterte tall:										
Total industriproduksjon	1985=100	115,6	113,4	114,9	117,5	117,7	118,0	118,9	119,9	120,8
Ordretilgang ¹	Mrd. dollar	123,3	117,9	122,5	128,5	131,8	133,2	136,6	139,2	..
Detaljomssetningsvolum ²	Mrd. dollar	137,8	135,2	139,4	146,7	146,6	147,9	149,3
Arbeidsløshetsprosent		5,5	6,7	7,4	6,8	6,7	6,7	6,7	6,5	6,4
Konsumprisindeks	1985=100	121,6	126,7	130,5	134,3	134,7	134,7	135,3	135,5	135,8

¹ Verdi av tilgang på nye ordrer på varige varer.

² I 1987-priser.

TABELL D7: JAPAN

		1990	1991	1992	----- 1993 -----					
					Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.
Sesongjusterte tall:										
Industriproduksjon ¹	1985=100	125,6	127,8	120,0	115,6	115,3	113,8	116,3	110,0	112,1
Ordretilgang ²	Mrd. yen	1627	1682	1536	1431	1379	1492	1604	1316	..
Arbeidsløshetsprosent		2,1	2,1	2,2	2,5	2,5	2,5	2,6	2,7	2,8
Konsumpriser	1985=100	107,0	110,5	112,3	113,7	114,5	114,7	114,3	113,9	113,6

¹ Industriproduksjon og gruvedrift.

² Verdien av tilgangen på nye ordrer til maskinindustrien fra innenlandske kunder.

Nye forskningspublikasjoner

Sosiale og økonomiske studier

Ingvild Svendsen:

Empirical Tests of the Formation of Expectations. A Survey of Methods and Results

SØS nr. 83, 1993. Sidetall 52.
ISBN 82-537-3948-6

This monograph surveys a wide range of studies confronting different hypotheses of how expectations are formed with empirical findings. The survey covers studies of the rational expectations hypothesis as well as different sorts of extrapolative expectations models. Only studies using data on agents' expectations are considered; the so called direct approach. Different types of agents are represented; firms, consumers and agents engaged in the exchange markets. Some of the studies analyse expectations held by leading economists. The survey covers studies using regression analysis on time series data as well as methods for cross-sectional categorical data. The different approaches found in the literature to the use of categorical data are discussed.

The survey starts out with an overview of different expectations hypotheses. The support to the rational expectations hypothesis is not impressive in the surveyed works. The results are as much in favour of some sort of extrapolative expectations. The research was supported by Norges råd for anvendt samfunnsforskning (NORAS).

Rapporter

Dennis Fredriksen og Gina Spurkland: **Framskrivning av alders- og uføretrygd ved hjelp av mikrosimuleringsmodellen MOSART**

Rapporter 93/7, 1993. Sidetall 58.
ISBN 82-537-3945-1

Folketrygdens utgifter vil øke i ti-årene framover, noe som skyldes opptrapping av pensjonsytelsene og etterhvert en økende andel eldre i befolkningen. Den forventede utgiftsveksten har skapt bekymringer, og i 1992 ble det foretatt innstramninger i muligheten til å tjene opp tilleggspensjoner. Det er behov for planleggingsmodeller som kan si noe om disse forholdene. MOSART er en mikrosimuleringsmodell som framskriver livsbanene for et representativt utvalg av Norges befolkning med hensyn til demografiske kjennetegn, utdan-

ning, trygdestatus og yrkesdeltaking. Denne publikasjonen dokumenterer prosjektet med å utvikle denne modellen til et verktøy for analyser av folketrygdens utgifter i alders- og uførepensjon. Spesielt er den nye modellversjonen egnet til analyser av utviklingen i utgiftene i forhold til endringer i befolkningsutviklingen, tilgangen av uføre, yrkesdeltakingen og beregningsreglene for alders- og uførepensjon.

Framskrivningene omfatter både arbeidsstyrken og pensjonsytelsene, og en hypotetisk pensjonsavgift kan beregnes som forholdet mellom samlede pensjoner og samlede lønnsutbetalinger. Framskrivningene viser at denne pensjonsavgiften vil begynne å stige betydelig etter år 2010, så fremt grunnbeløpet, og dermed tilleggspensjonene økes i takt med lønnsnivået. Dette resultatet er i tråd med tidligere framskrivinger av folketrygden, og skyldes i hovedsak veksten i antall pensjonister etterhvert som de store etterkrigskullene når pensjonsalder. Virkningsberegninger viser at tilgangen av uføre, yrkesdeltakingen, beskatningen av pensjonister i forhold til yrkesaktive og veksten i grunnbeløpet vil ha stor betydning for utviklingen i pensjonsavgiften.

Prosjektet har omfattet tilrettelegging av data, analyser av overganger til uførhet og yrkesdeltaking, samt programmering av en simuleringsmodell og beregningsrutiner for pensjonsytelser. Publikasjonen dokumenterer både utviklingsarbeidet, simuleringsmodellen og noen framskrivingsresultater. Prosjektet har blitt finansiert gjennom NORAS. Rikstrygdeverket har velvillig stilt sine registerdata for opptjente pensjonsrettigheter til rådighet for prosjektet.

Dag Kolsrud:

Stochastic Simulation of KVARTS91 Rapporter 93/20, 1993. Sidetall 70. ISBN 82-537-3952-4

This report documents stochastic simulations of the quarterly macroeconomic model KVARTS91, implemented in the TROLL software system.

By means of stochastic simulation we want to see whether the standard deterministic model solution approximates the expectation of a stochastic model solution, and to quantify (some of) the econometric uncertainty in that stochastic solution. A built-in Stochastic Simulator is used to simulate the model with stochastic residuals and stochastic parameter estimates, assuming normal distributions for the stochastic input. The model is simulated ex ante through 1993 and 1994. The results show

less than 1 percent deterministic bias in the endogenous variables. On the other hand do the widths of the simulated (95 percent) prediction intervals vary a lot. But, for most variables the interval widths stay below 10 percent of the level of the variable. The uncertainty in the model solutions imply that an analysis based on stochastic rather than deterministic model simulations may lead to more subtle conclusions.

To make stochastic simulation a feasible and realistic alternative to standard deterministic simulation, commands that prepare and govern the stochastic simulation by TROLL's Stochastic Simulator have been collected into macros. Some effort has also been put into the writing of small programs that make the documentation of a stochastic simulation experiment a swift semi-automatic procedure.

Erling Holmøy, Torbjørn Hægeland, Øystein Olsen og Birger Strøm:

Effektive satser for næringsstøtte Rapporter 93/31, 1993. Sidetall 178. ISBN 82-537-3947-8

Det har lenge, senest i Kleppeutvalgets rapport (NOU 1993:11), vært uttrykt ønske om en beskrivelse av næringsstøtte som dekker mer enn den rent budsjettmessige støtten. Denne rapporten er ment som et bidrag i denne retning. Den gir en kvantitativ kartlegging av støttevirkningen av ulike økonomisk-politiske tiltak på en måte som gjør det mulig å i) avklare hvilke tiltak som virker som næringsstøtte, ii) sammenligne støttevirkningen av forskjellige tiltak, og iii) legge støttevirkningene av ulike tiltak sammen til et mål for samlet næringsstøtte. Metoden som er valgt for dette formålet, er å beregne tiltakenes bidrag til såkalte "Effective Rates of Assistance" (ERA). Den effektive støtten, ERA, til en næring kan defineres som den ekstra godtgjørelsen til eierne av primærfaktorene i næringen (arbeidskraft og kapital) som skyldes den samlede virkningen av offentlige tiltak. ERA beregnes som forholdet mellom det samlede stønadsbeløpet og næringsens faktoravlønning uten støttetiltak, etter et de ulike formene for næringsstøtte er tallfestet og gjort sammenlignbare.

Valget av ERA-begrepet som "målestokk" for næringsstøtte er delvis påvirket av at OECD har satt igang tilsvarende prosjekter i andre land. En spesiell egenskap ved ERA er at beregningene kan benyttes som en indikator på hvordan tiltakene har ført til vridninger i næringsstruktur og ressursallokering. Rapporten diskuterer de

teoretiske betingelsene som må være oppfylt for at ERA skal være en god indikator på denne typen vridninger. De konkrete næringspolitiske tiltak som dekkes av beregningene, er indirekte skatter og subsidier, tariffær og ikke-tariffær handelspolitikk, prisdiskriminering i markedet for elektrisk kraft, samt forskjeller i effektiv beskatning av realkapital. Støttevirkningen av disse tiltakene fordeles på 18 næringsgrupper i privat sektor.

Prosjektet har vært finansiert av Finansdepartementet og Norges forskningsråd.

Discussion Papers

Runa Nesbakken og Steinar Strøm:

The Choice of Space Heating System and Energy Consumption in Norwegian Household

DP no. 102, 1993. Sidetall 21.

The procurement of space heating equipment is modelled jointly with the intensity of use. Annualized capital cost ("user cost of capital") is found to have a significant impact on the procurement decision. This impact constitutes an important part of the effect of income on intensity of use; i.e. on energy demand. In the model other indirect effects of income are accounted for. The total income elasticity in energy demand is found to be rather low. The energy price elasticity is within the range of estimates reported in recent studies.

Jørgen Aasness og Bjart Holtmark:

Consumer Demand in a General Equilibrium Model for Environmental Analysis

DP no. 105, 1993. Sidetall 53.

The system of consumer demand functions for the 22 consumption goods in the general equilibrium model MSG-EE is presented. The consumer model has the following specific features. (i) It is based on a three level utility tree. At the lowest level there is much substitution between say air transport and other forms of public transportation; at the intermediate level there is considerable substitution between public transport and private transport; and at the top level there are moderate possibilities for substitution between say transport and food. (ii) The utility tree is based on non-homothetic weak separability, taking account of the fact that the Engel elasticity of say bus transport is much less than the Engel elasticity of air transport. There is perfect aggregation over goods in the utility tree, which makes it necessary to have more than one price index for commodity groups at the intermediate and the top

level. (iii) The utility functions are household specific and we use perfect aggregation across all households in Norway to derive the macro demands, in which number of households, the number of children, and the number of adults are important variables. (iv) The model is calibrated exploiting both microeconometrics and macroeconometrics, taking both random and systematic measurement errors into account.

Kjersti-Gro Lindquist:

The Existence of Factor Substitution in the Primary Aluminium Industry. A Multivariate Error Correction Approach on Norwegian Panel Data

DP no. 106, 1993. Sidetall 45.

This paper presents an econometric analysis of factor demands in the Norwegian primary aluminium industry using panel data for individual plants. Focus is on testing theoretical and technical restrictions. The translog cost function approach is applied, and a multivariate error correction model with the cost shares of labour, raw materials and electricity with individual fixed effects is estimated. Capital is assumed to be quasi-fixed. The hypothesis of fixed input coefficients in this industry is rejected, but the estimated own and cross price elasticities suggest that relative price variation has limited effect on conditional factor demands.

Notater

Einar Bowitz og Inger Holm:

MODAG. Teknisk dokumentasjon pr. 1.6 1993

Notater 93/26, 1993. Sidetall 223.

Dennis Fredriksen:

MOSART. Teknisk dokumentasjon

Notater 93/41, 1993. Sidetall 26.

Dennis Fredriksen:

Dokumentasjon av input til MOSART

Notater 93/42, 1993. Sidetall 41.

Jørgen Aasness og Bjart Holtmark:

Consumer Demand in MSG-5

Notater 93/46, 1993. Sidetall 16.

The paper gives a concise description of the consumer demand model of the general equilibrium model MSG-5. The model has the following specific features: (i) It is based on a three level utility tree. At the lower level there is little substitution between cars and petrol; at the intermediate level there is considerable substitution be-

tween public transport and private transport; and at the top level there are moderate possibilities for substitution between say transport and food. (ii) The utility tree is based on non-homothetic weak separability, taking account of the fact that for example the Engel elasticity of public transport is less than the Engel elasticity of private transport. There is perfect aggregation over goods in the utility tree, which makes it necessary to have more than one price index for commodity groups at the upper level. (iii) The utility functions are household specific and we use perfect aggregation across all households in Norway to derive the macro demand functions, in which the number of households, the number of children, and the number of adults are important variables. (iv) The model is calibrated exploiting both micro- and macroeconomic, taking both random and systematic measurement errors into account.

Stein-Inge Hove:

Nedrustning av forsvaret. En modellbasert analyse

Notater 93/47, 1993. Sidetall 17.

Reprints

Jørgen Aasness, Erling Eide og Terje Skjerpen:

Criminometrics, Latent Variables, and Panel Data

Reprints no. 66, 1993.

ISSN 0800-7500

Reprint from K. Haagen, D.J. Bartholomew and M. Deistler (eds.): *Statistical Modelling and Latent Variables*. Elsevier Science Publishers B.V. North-Holland, 1993

Blad i postabonnement

Returadresse:
Statistisk sentralbyrå
Postboks 8131 Dep.
0033 Oslo

Publikasjonen kan bestilles fra:

Statistisk sentralbyrå
Salg- og abonnementservice
Postboks 8131 Dep.
N-0033 Oslo

Telefon: 22 86 49 64
Telefax: 22 86 49 76

eller:

Akademika - avdeling for
offentlige publikasjoner
Møllergt. 17
Postboks 8134 Dep.
N-0033 Oslo

Telefon: 22 11 67 70
Telefax: 22 42 05 51

ISBN 82-537-3957-5
ISSN 0800-4110

Pris:
Økonomiske analyser kr 310,00 pr. år
Economic Survey kr 120,00 pr. år
Enkeltnummer ØA: kr 50,00; ES: kr 40,00

Statistisk sentralbyrå
Statistics Norway

9 788253 739571